

11—12 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 11 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. utbetalande till polisman av ersättning för sveda och värk	5
herr Persson i Heden ang. ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal.	6
herr Westberg ang. studielån till vuxen studerande.	7
herr Nordstrandh ang. behandlingen av väntat förslag rörande omändning av grundskolans högstadium.	8
herr Andersson i Örebro ang. arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet.	8
fru Kristensson ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen.	10
herr Ekström i Iggesund ang. användningen av lokaliseringspolitiska medel inom Gävleområdet, herr Westberg i samma ämne och herr Eriksson i Bäckmora ang. åtgärder för att bemästra sysselsättningssvårigheter i Gävle stad.	11
herr Andersson i Örebro ang. begärd utredning rörande användningen av engångsförpackningar.	14
fru Ryding ang. tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som läkare i internationell biståndsverksamhet.	14
fru Kristensson ang. tidpunkten för framläggande av betänkande om en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna.	15
herr Hedin ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.	16
herr Ekström i Iggesund ang. formerna för kommunsammanläggning.	19

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Källstad ang. uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen.....	20
herr Nordgren ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner.....	22
herr Johanson i Västervik ang. sjukpenning vid arbetslöshet.....	29
fru Nettelbrandt ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentlighetsrättsliga verksamheten.....	31
herr Bengtson i Solna ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m., och herr Ullsten ang. samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom storstockholmsregionen	36
fru Ryding ang. förbättrad service vid postverket.....	52
herr Grebäck ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård.	56
herr Andersson i Luleå ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten.....	61
fru Ryding ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m., och herr Andersson i Örebro ang. stöd åt den svenska skoindustrin	66
Vissa åtgärder till skydd för polisen.....	71
Meddelande ang. plena.....	82
Åtgärder till hjälp åt ensamstående.....	82
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Hedin ang. nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor.....	89
herr Jonasson ang. beskattningen av svenska lastbilsföretags transporter i Norge.....	89
herr Gustafsson i Stenkyrka ang. remissbehandlingen av konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter».....	89
herr Nordstrandh ang. allmänna regler för statliga bolags fastighetsförvärv.....	89

Fredagen den 12 maj

Svar på interpellation av herr Krönmark ang. utformningen av skördeskadeförsäkringen.....	89
Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande.....	91
Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.	102
Naturvårdens organisation, m. m.	115
Könsrollerna.....	146
Upplysningskampanj angående straffades problem vid sökande av arbete.....	148

	Sid.
Interpellation av herr Björkman ang. meddelande till riksdagen om regeringens ställningstagande i frågan om Sveriges anslutning till EEC.....	149
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Sundberg ang. ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik.....	152
herr Krönmark ang. placeringen av barn som omhändertagits för samhällsvård.....	152
fröken Wetterström ang. vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning.....	152
herr Wennerfors ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen.....	152

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 11 maj

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 6, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten.....	71
— nr 7, ang. godkännande av ett fördrag innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar.....	71
— nr 8, ang. godkännande av överenskommelse med Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt....	71
— nr 9, ang. godkännande av överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m. ..	71
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 47, ang. förordning om ändring i tulltaxan m. m.	71
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 34, om vissa åtgärder till skydd för polisen.....	71
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. ändring i lagen om rätt till fiske.....	82
— nr 40, ang. inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.	82
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. åtgärder till hjälp åt ensamstående.....	82

Fredagen den 12 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 96, ang. hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande.....	91
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 48, ang. hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande	102
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 97, ang. dels anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m., dels ock sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.	102

	Sid.
— nr 98, ang. användning av medel ur postverkets understödskassa	114
— nr 99, ang. överlåtelse av staten tillhörig mark m. m.	114
— memorial nr 101, ang. allmän beredskapsstat.	114
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. naturvårdens organisation, m. m.	115
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. dels bildande av vattenvårds- förbund och dels vattenvårdsförbundens organisation.	146
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 31, om en förbättrad miljövård.	146
— nr 30, ang. könsrollerna.	146
— nr 32, om en upplysningskampanj ang. straffades problem vid sö- kande av arbete.	148
Val av fullmäktige i riksbanken jämte suppleanter.	151
Val av ordförande och fullmäktige i riksgäldskontoret jämte supplean- ter.	151
Val av ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor jämte suppleanter.	152

Torsdagen den 11 maj

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. utbetalandet till polisman av ersättning för sveda och värk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag vill medverka till att polisman, som misshandlats och av domstol tillerkänts ersättning för sveda och värk, får ut denna ersättning av allmänna medel, om den som förövat misshandeln inte kan fullgöra sitt åliggande.

Som svar på frågan får jag meddela, att inom civildepartementet sedan någon tid tillbaka pågår vissa undersökningar med sikte på att klarlägga förutsättningarna för att ersättning av allmänna medel skall kunna utgå bl. a. i sådana fall som avses i herr Börjessons fråga. I övrigt får jag hänvisa till den debatt, som väl följer senare i dag i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 34.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Av detsamma framgår att vissa undersökningar pågår inom civildepartementet för att klarlägga förutsättningarna för att er-

sättning av allmänna medel skall utgå i sådana fall som jag berört i min fråga.

Jag vill emellertid understryka angelägenheten av att frågan om ersättning för sveda och värk till polisman som misshandlats i tjänsten löses inom en snar framtid. Detta är angeläget inte minst ur den synpunkten att antalet våldshandlingar mot polismän successivt ökar. Sålunda noterades under tiden 1 januari 1965—31 oktober 1966 inte mindre än 945 våldsbrott mot polismän i tjänst, och under en tvåårsperiod har fyra polismord begåtts. Det torde vara fråga om ett avsevärt antal förlorade arbetsdagar genom bortovaro från tjänsten på grund av skador orsakade av våldshandlingar.

Till en i tjänst skadad polisman utgår som bekant ersättning i form av oavkortad lön samt ersättning för läkarvård o. s. v. Även om den ersättningen kanske inte alltid kan anses vara tillräcklig finns det ändå ett visst skydd där, dock inte när det gäller ersättningen för sveda och värk. Det allmänna har ingen skyldighet att svara för sådan ersättning. Domstolen dömer ut ersättningsbelopp som skall gäldas av den skadevållande, men i många fall — kanske de flesta — saknar han både vilja och förmåga att betala utdömt skadebelopp. Den skadelidande får då ingen ersättning för sveda och värk.

Med tanke på de risker en polis utsättes för i sin tjänsteutövning torde det inte vara oskäligt att statsverket garanterar ersättningen till skadad polis för sveda och värk med av domstol

Svar på fråga ang. ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal

fastställt belopp, under förutsättning att den skadevällande ej fullgör inbetalningen av utdömt skadebelopp.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig om jag vill medverka till ökning av antalet platser vid kurser för polispersonal, som anordnas av rikspolisstyrelsens utbildningsavdelning.

Utbildningen inom polisväsendet består av reguljär utbildning och specialutbildning. Den reguljära utbildningen, som anordnas vid polisskolan, får från och med den 1 juli i år en ny och bättre utformning.

Specialutbildningen inom polisväsendet bedrivs såväl centralt som regionalt och lokalt. Under innevarande budgetår anordnas centralt omkring 80 kurser i olika ämnen. Bl. a. anordnas kurser i arbetsledning, brandorsaks- och brottsplatsundersökning, utredning av förmögenhets- och gäldenärsbrott, socialpolislära, brottsförebyggande verksamhet och laglydnadsfostran, sjöpolisverksamhet, trafikövervakning, flygande inspektion och hundtjänst. Under nästa budgetår beräknas specialutbildningen bli av minst samma omfattning.

Vid planering av utbildningen måste särskild hänsyn tas till polisdistriktens behov av personal för de löpande arbetsuppgifterna. Utbildningens omfattning är också beroende av lokal- och lärarresurserna. Alla tillgängliga resurser kommer emellertid att utnyttjas.

Vidare anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga och vill uttrycka en viss tillfredsställelse över att det har utlovats, att man skall söka förbättra utformningen av dessa kurser. Jag hoppas emellertid att också antalet platser kommer att ökas, vilket är det väsentligaste i det här fallet. Statsrådet säger att under nästa budgetår beräknas specialutbildningen bli av minst samma omfattning som hittills. Ja, det förutsätter man naturligtvis att den blir med tanke på den stora efterfrågan på kurser i olika ämnen.

Främst vill jag nämna kurser i socialpolislära, till vilka 40 elever kan antagas per kurs — det hålles två sådana per år. Föregående år var det 225 sökande till dessa kurser, och det blev alltså en ganska liten procent av de sökande som kunde beredas tillfälle till denna specialkurs.

Dessa specialkurser äger rum vid sidan av den vanliga polisutbildningen. Beträffande kursen i socialpolislära kan man nog säga att den rent av är av formell natur; bl. a. sätts inga betyg. Kursen har tillkommit för att ge välmeriterade polismän tillfälle att kunna söka tjänster, som är förmånligare lönegradsplacerade, etc. Jag tror att det för samhället vore en god investering, om man gav dessa välmeriterade polismän möjlighet att få formell kompetens till tjänster som säkerligen i vissa fall kan vara svårbesatta. Man borde härigenom kunna ge dessa polismän en uppmuntran för ett välförrättat värv i övrigt genom att skapa denna möjlighet för dem att meritera sig till ifrågavarande tjänster.

Vad som sålunda behövs är att söka åstadkomma en utökning av antalet platser vid dessa kurser och jag hoppas att statsrådet söker medverka till detta.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. studielån till vuxen studerande

§ 3

Svar på fråga ang. studielån till vuxen studerande

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat mig om jag anser det vara en tillfredsställande ordning att vuxen studerande som påbörjat sina studier vid 19 års ålder skall vara beroende av föräldrarnas ekonomi för att kunna erhålla studielån enligt bestämmelserna i studiehjälpsreglementet och om det därvid gällande maximibeloppet om 3 500 kronor kan anses vara tillräckligt.

Med vuxen studerande avses i studiehjälpsreglementet person som påbörjar sina studier tidigast under det år då han uppnår 21 års ålder.

För yngre studerande, d. v. s. person som börjat sina studier före det år han fyller 21 år, som inte har egen försörjningsskyldighet tillämpar centrala studiehjälpsnämnden en norm som normalt medger lån till ett maximibelopp om 3 500 kronor, vartill kommer 900 kronor för inackorderad elev. Har den studerande försörjningsskyldighet tillämpas nuvarande maximigräns enligt studiehjälpsreglementet, 5 000 kronor. Denna gräns skall enligt förslag till årets riksdag i vissa fall kunna överskridas.

Att för yngre studerande som ej är gift hänsyn vid lånebeviljningen tas till föräldrarnas ekonomiska förhållanden, överensstämmer helt med de principer som redovisades i den proposition angående studiesocialt stöd som år 1964 godtogs av riksdagen.

Jag vill slutligen erinra om att riksdagen på grundval av ett enhälligt utskottsutlåtande i år avslagit en motion i samma fråga.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få uttala ett tack till ecklesiastikministern för svaret på min fråga.

Ecklesiastikministern framhåller att de bestämmelser som gäller är antagna av riksdagen, och han har ingenting att tillägga, när det gäller mina propåer om att bestämmelserna behöver omprövas. Det spörsmål som jag tagit upp berör många studerande men kanske alldeles särskilt de fackskolestuderande som någon tid varit ute i förvärvslivet men upptäcker att de behöver en mera gedigen utbildning. De har räknat med att kunna klara ekonomin under studietiden genom de bidrag och de studielån som de skulle kunna erhålla, men så upptäcker de att kraftiga spärrar lägger hinder i vägen för de lånemöjligheter som de har räknat med. Låt mig, herr talman, anföra ett exempel.

En fackskolestuderande på 19 år begärde att få låna 5 000 kronor. Centrala studiehjälpsnämnden reducerade utan vidare beloppet med 1 500 kronor till 3 500 kronor. Eleven var emellertid inackorderad, och därför gjordes ett tillägg med 900 kronor — beloppet blev alltså 4 400 kronor. Därefter gjordes emellertid en ny reduktion för studiebidrag och inkomstprövat tillägg med 900 kronor, och så var beloppet åter nere i 3 500 kronor.

Men vad jag tycker är särskilt anmärkningsvärt är att föräldrarnas inkomst och förmögenhet i så hög grad påverkade lånemöjligheterna. Det gällde mycket små inkomster. Fadern var pensionär och var taxerad för en inkomst på 8 500 kronor, och självfallet kan man på den inkomsten inte försörja en studerande. Visserligen hade fadern också en nettoförmögenhet på 48 000 kronor, men 43 000 kronor av denna utgjordes av en fastighet, som han givetvis inte kunde göra pengar av. Föräldrarna hade alltså ingenting att hjälpa till med men ändå fick den stu-

Svar på fråga ang. behandlingen av väntat förslag rörande omdaning av grundskolans högstadium — Svar på fråga ang. arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet

derande finna sig i en reduktion på 2 741 kronor på grund av föräldrarnas inkomst och förmögenhet, varför det återstod 759 kronor. Jag tycker att detta är långtifrån nöjaktigt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är självfallet att man kan ha den uppfattning som herr Westberg gör sig till talesman för i denna fråga. Men blanda då inte in vuxenstuderande, herr Westberg. Detta gäller ju alla 19-åringar — alla som går i gymnasier, yrkesskolor och fackskolor. Skall man härvidlag göra en reform måste man över huvud taget föra bort ur bilden även i skolan den ekonomiska bakgrund som föräldrarna nu utgör.

Och tror herr Westberg — jag tycker i så fall att detta är märkligt — att man kan ställa en enkel fråga några veckor efter det att denna kammare avslagit en motion i precis samma ärende?

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag vet att ett näraliggande spørsmål behandlats i kammaren, men jag har ju inte ställt min fråga till kammarens ledamöter utan till ecklesiastikministern. Jag ville gärna ha reda på hans mening i denna fråga, och det har jag nu fått. Men jag beklagar att ecklesiastikministern är så negativ, och jag vill uttala en förhoppning om att han omprövar frågan och undersöker möjligheterna att framlägga förslag till ändrade förhållanden på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. behandlingen av väntat förslag rörande omdaning av grundskolans högstadium

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag avser att underställa riksdagen väntat förslag från skolöverstyrelsen rörande omdaning av grundskolans högstadium, innebärande bl. a. nytt tillvalssystem och sammanhållen årskurs nio.

Mitt svar är ja.

Vidare anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern extra hjärtligt för svaret, som var det kortaste och mest positiva jag erhållit; jag har genom flitigt frågande en viss erfarenhet av hur frågeinstitutet fungerar.

Jag hoppas att svaret står på god grund och inte är så kort beroende på att ecklesiastikministern börjar bli led på mig. Jag har många gånger med växlande resultat riktat frågor till ecklesiastikministern. Ofta har de lett till icke öavna debatter. I dag kan jag, herr ecklesiastikminister, kanske litet motvilligt, inte se någon anledning till ett meningsutbyte. Vi är helt överens.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat vilka arbetsmarknadspolitiska åtgärder som jag ämnar vidta för att möta en vikande konjunktur i karlskogaområdet med anledning av inskränkningar i försvarets beställningar hos Bofors.

Enligt vad AB Bofors uppgav den 14 mars 1967 kunde företaget vid denna tidpunkt inte precisera vilka verkningar försvarsanslagen för nästa budgetår

Svar på fråga ang. arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom karlskogaområdet

får på bolagets verksamhet, men bolaget räknar med en minskad orderingång av nya försvarsbeställningar. Enligt vad jag erfarit från försvarsministern är det ännu för tidigt att uttala sig om hur försvarsbeställningarna, som för nästa budgetår blir större än detta budgetår, kommer att fördelas på den svenska industrin. För att reducera antalet eventuella uppsägningar har Bofors hårt begränsat nyanställningarna, och den erforderliga personalminskningen kan delvis uppnås genom en naturlig avgång. Vidare har företagsledningen med de anställdas organisationer diskuterat möjlighet till pensionering före normal pensionsålder, omskolning och omplacering samt friställning av yngre arbetskraft med kort anställningstid.

För närvarande pågår 3 omskolningskurser för verkstadsmekaniker med tillsammans 36 elever i Karlskoga. Intagningen till dessa kurser är kontinuerlig. Om situationen så skulle kräva kan kurserna dubblas genom skiftgång. Utöver den reguljära omskolningsverksamheten har arbetsmarknadsverket köpt ledig utbildningskapacitet vid AB Bofors. En omskolningskurs för elsvetsare planeras i Karlskoga eller Laxå.

Vidare sysselsattes i april 39 arbetsökande från Karlskoga i beredskapsarbeten.

Den säsongsmässiga uppgången i arbetskraftsefterfrågan under våren och sommaren beräknas medföra en nedgång i antalet arbetslösa. Länsarbetsnämnden i Örebro län och arbetsförmedlingen i Karlskoga följer utvecklingen med största uppmärksamhet. Och från kommunalt håll har kontakter tidigt tagits i de här angelägenheterna.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Den var föranledd dels av en artikel i Dagens Nyheter, vari föreståndaren för arbetsförmedlingen i Karlskoga inter-

vjuades, dels av en intervju med samme man i regionalradion dagen därpå. I artikeln redovisades negativa siffror, som på intet sätt vederlades av radiointervjun.

Dessbättre var inte dessa uppgifter helt relevanta, framför allt vad gäller sysselsättningen inom AB Bofors, enligt vad företagsledningen meddelat. Därför finns det ingen anledning för mig att ytterligare utveckla detta spörsmål, utan den arbetslöshet som finns inom området torde klaras med hjälp av de resurser som länsarbetsnämnden har och med olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har ingenting att polemisera med herr Andersson om. Jag undrar bara om det inte i detta läge hade varit bättre att vänta något med att ställa frågan tills de uppgifter framkommit, vilka herr Andersson nu i helt annan ordning har fått fram, nämligen att de i tidningsartikeln lämnade informationerna inte var helt korrekta.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I och för sig kan inrikesministern ha rätt. Men när man ena dagen tar del av en del tidningsuppgifter och dagen därpå vid en intervju med samme man som lämnat dessa tidningsuppgifter finner, att denne inte på något sätt vederlägger de återgivna uppgifterna utan lämnar en negativ bild av arbetsmarknadsläget, måste man tro att uppgifterna är riktiga.

Efter vad som nu meddelats från Bofors kan man i dag givetvis säga att det hade varit bättre att vänta, men faktum kvarstår att chefen för arbetsförmedlingen i Karlskoga betraktar staden som en norrlandskommun. Han har därför den uppfattningen att man borde kunna få lokaliseringsstöd till staden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat om jag har för avsikt att utvidga den nyligen tillsatta kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen med representanter för samtliga demokratiska oppositionspartier.

Som svar får jag meddela att kommittén består av tio ledamöter och att någon utvidgning inte planeras.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret. Jag vill helt kort säga att jag tycker att den praxis som synes hålla på att växa fram är otillfredsställande. Till s. k. parlamentariska utredningar knyter man endast en eller möjligen två representanter för regeringspartiet. Någon gång utvidgar man utredningen med en ledamot från något av de borgerliga partierna.

Det vore rimligt att samtliga här företrädda demokratiska partier skulle ha en chans att sitta med i utredningar, detta bör vara det sätt på vilket man skall arbeta. Självfallet kan det i alldeles speciella fall finnas skäl för ett avvikande från en sådan regel, men några sådana skäl föreligger i varje fall inte här.

Jag vill i detta sammanhang säga att vi inom högerpartiet bedömer frågan om anordnande av serviceområden och servicehus såväl för barnfamiljer som för andra yrkesarbetande och även för gamla som mycket väsentlig. Jag vill uttrycka min glädje över att herr statsrådet nu ansett att man bör uppmärk-

samma frågan på sätt som här har skett.

Inom högerpartiet har denna fråga ägnats ett betydande intresse, främst i de kommunala församlingarna. Jag tror att det ur utredningens synpunkt hade varit lyckligt om man hade kunnat berika utredningen med någon representant också från högerpartiet, som varit i besittning av kunskaper och verkligen ägnat denna fråga intresse. Denne hade därmed kunnat föra utvecklingen ytterligare framåt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har full förståelse för synpunkten att en parlamentarisk kommitté skall vara så brett parlamentariskt förankrad som möjligt, d.v.s. att alla partier som brukar delta i vårt utredningsarbete skall få tillfälle att göra det — en praxis som vi också försöker följa.

Sedan uppstår alltid frågan hur utredningsarbetet skall läggas upp och vad man syftar till. Avsikten med denna utredning har inte varit att få till stånd ett utredningsarbete i vanlig bemärkelse som så småningom skall resultera i ett stort betänkande. Det är mycket möjligt att denna utredning delvis kan resultera i att promemorior utarbetas med förslag som får remitteras och diskuteras. Men i arbetet ingår också att mera direkt söka ge anvisningar och råd till dem som centralt ute i våra kommuner är sysselsatta med dessa uppgifter. Därför har vi lagt upp denna utredning på ett speciellt sätt — det är en mera expertbetonad arbetsgrupp som deltar i den. Vi har redan blivit uppvaktade av representanter från skilda områden som har sagt att deras område inte är täckt. Det är möjligt att det blir nödvändigt att tillkalla vad jag skulle vilja beteckna som specialexperter i några särskilda frågor.

Vi ville emellertid gärna ha en anknytning inte bara till de organisationer och andra som i praktiskt arbete

Svar på frågor ang. användningen av lokaliseringpolitiska medel inom gävleområdet, m. m.

sysslar med dessa frågor utan även till riksdagen. Då har vi valt den metoden att vi har utsett en representant från regeringspartiet och en från den borgerliga oppositionen. Men jag kan säga fru Kristensson att vår avsikt inte är att i liknande sammanhang ge ett enda parti tillfälle att representera, utan vi kommer i sådana utredningar att ge de tre olika partierna möjlighet att medverka i olika arbetsgrupper eller specialutredningar som får denna karaktär.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Vad statsrådet sade senast var litet dunkelt uttryckt eller också hade jag svårt att följa med — jag fick i varje fall inte klart för mig om det skulle bli möjligt för högerpartiet att följa detta arbete. Jag tycker inte det är fel att en utredning göres mera expertbetonad, men jag vänder mig mot att man ger ett intryck av att utredningen har parlamentarisk förankring trots att två demokratiska partier ändå inte är representerade.

Men, herr talman, jag skall inte yttra mig vidare i detta ärende.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON:**

Herr talman! I klarhetens intresse: I denna utredning kan det inte bli någon ändring, men om det blir andra utredningar med liknande karaktär har vi tillfälle att återkomma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på frågor ang. användningen av lokaliseringpolitiska medel inom gävleområdet, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat vilka omedelbara åtgärder jag avser att vidta för bemästrande av akuta sysselsättningssvårigheter i Gävle stad.

Vidare har herr Ekström i Iggesund frågat om jag anser varslade driftsnedläggningar och driftsinskränkningar inom näringslivet i Gävle stad vara av sådan omfattning, att Kungl. Maj:t enligt det av 1964 års riksdag lämnade bemyndigandet bör företa ändring av norra stödområdets gränser eller medverka till lokaliseringpolitiska punktinsatser i staden.

Herr Westberg har frågat mig om jag anser att den senaste utvecklingen i fråga om sysselsättningen i gävleområdet påkallar initiativ från statsmakternas sida för vidgad användning av lokaliseringpolitiska medel i området.

Eftersom frågorna har nära samband med varandra anhåller jag att få besvara dem i ett sammanhang.

Försämringen av sysselsättningsläget inom gävleområdet har mötts med omedelbara åtgärder genom utnyttjande av de arbetsmarknadspolitiska medel vi nu har att tillgå i sådana situationer.

Här som på andra håll har i samtliga fall när varsel om permittering eller driftsnedläggning har kommit in tillsatts s. k. avvecklingskommittéer för att på bästa sätt lämna arbetskraften hjälp med att lösa sysselsättningsproblemen. Redan hösten 1965 organiserade desutom länsarbetsnämnden i Gävleborgs län förmedlingsgrupper med representanter från allmänna förmedlingen, yrkesvägledningen och arbetsvården, vilka har till uppgift att noggrant följa arbetslöshetens utveckling inom respektive område och samordna förmedlingsinsatserna så att de arbetslösa snarast kan föras ut i arbetslivet. Erfarenheterna av denna samordnade förmedlingsform är mycket positiva.

Förmedlingsarbetet i gävleområdet har nu intensifierats genom omdispo-

Svar på frågor ang. användningen av lokaliseringpolitiska medel inom gävleområdet, m. m.

nering av tillgängliga personalresurser, omskolningsverksamheten har utökats liksom antalet platser i beredskapsarbeten. Åtgärder har också vidtagits för att snabbt öka antalet platser i skyddad sysselsättning m. m. De kommunala myndigheterna har stimulerats till ökade insatser för att på olika sätt medverka till att skapa ytterligare arbetstillfällen.

På längre sikt måste också andra åtgärder vidtas för att skapa ett stabilare sysselsättningsunderlag i området. Bortfallet av vissa företag, bl. a. inom textil- och konfektionsbranscherna, har medfört ett sämre differentierat näringsliv i staden och frågan om att söka tillföra området ersättningsindustrier för att bredda sysselsättningsunderlaget har i första hand tagits upp på det kommunala planet.

Vad särskilt beträffar herrar Ekströms och Westbergs frågor vill jag erinra om att jag i årets statsverksproposition uttalat, att den snabba omvandlingsprocessen framför allt inom vissa industribranscher kan antas komma att öka behovet av lokaliseringpolitiska åtgärder oberoende av stödområdesgränsen. Vidare framhöll jag att man genom att utnyttja de möjligheter till sådana insatser som föreligger enligt gällande riktlinjer torde kunna tillgodose syftet med de förslag till ändringar av stödområdesgränsen som förts fram från olika håll. I enlighet med denna principiella uppfattning kan lokaliseringpolitiska insatser övervägas även i gävleområdet utan att stödområdesgränsen för den skull behöver ändras. Därmed har jag inte tagit ställning till om ekonomiska stödåtgärder erfordras för att få lokaliseringar till stånd inom detta område. Den frågan vill jag för min del lämna öppen till dess man har några konkreta projekt att bedöma.

Vidare anförde:

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret. När tre frågor samtidigt ställes till herr statsrådet är detta alldeles givet ett bevis på att förhållandena i gävlerregionen är allvarliga. Redan när propositionen angående riktlinjer för lokaliseringpolitiken behandlades i 1964 års riksdag motionerades från gävleborgshåll om att Gästrikland borde tillhöra norra stödområdet, men i bankoutskottet gjordes en kompromiss. Utskottet yttrade: »Enligt utskottets mening bör Kungl. Maj:t under försöksperioden äga att företaga mindre förändringar av norra stödområdets gränser i den mån sådana visar sig påkallade.»

Vi fann redan då att starka skäl talade för att man inte skulle ställa Gästrikland utanför den norrländska gemenskapen. Vi kunde konstatera en minskad expansionstakt i fråga om folkmängd och arbetstillgång, och vi visade på en försämrad balans beträffande arbetssökande som avflyttat från respektive mottagits i länet.

Den industriella verksamheten i Gästrikland är koncentrerad till ett fåtal stora företag med långt driven rationalisering vilka inte nyanställer arbetskraft. Vid ett av företagen kan det sägas ha rätt nyanställningsstopp under det senaste året. Denna starka betoning av tung industri i Gästrikland gör det svårt för kvinnlig arbetskraft att erhålla förvärvsarbete. Dessa tendenser fanns redan år 1964 och har ytterligare accentuerats.

Nu framgår av det svar som inrikesministern har lämnat att man har vidtagit en rad åtgärder på kort sikt — vi är mycket tacksamma för det — men också att något måste göras på längre sikt för att skapa ett stabilare sysselsättningsunderlag. Det är, som statsrådet framhåller, en snabb omvandlingsprocess som nu äger rum inom vissa indu-

Svar på frågor ang. användningen av lokaliseringpolitiska medel inom Gävleområdet, m. m.

stribranscher, och man bör kunna sätta in lokaliseringpolitiska åtgärder oberoende av stödområdesgränsen. Jag tar fasta på detta, när statsrådet uttalar att man skulle kunna vidta åtgärder i Gävleområdet utan att stödområdesgränsen behövdes ändras.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Också jag vill uttala ett tack till statsrådet Johansson för det svar som han har lämnat och som jag finner positivt. Jag kan fatta mig kort och i stort sett instämma i vad herr Ekström i Iggesund har anfört; de synpunkter som han har lagt på frågan är också mina.

Vi vet att situationen för Gävleområdet har förvärrats under den senaste tiden. De rapporter vi har fått angående nedlagda företag och driftinskränkningar visar att cirka 600 personer har friställts eller kommer att friställas under den allra närmaste tiden. När vi därjämte vet att man den 10 april kunde redovisa över 500 arbetslösa inom området, förstår vi att problemet har en betydande storlek. Det är därför utomordentligt värdefullt att de åtgärder som inrikesministern här har talat om har blivit vidtagna. Jag uppskattar också att han följer frågan och prövar i vad mån han behöver sätta in lokaliseringpolitiska åtgärder i detta område. Därvid kommer väl så småningom också att prövas huruvida Gästrikland skall tillföras norra stödområdet.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Även jag ber att få framföra mitt tack till inrikesministern för svaret. Jag kan också delvis instämma i de synpunkter som har framförts

av de två föregående talarna. Jag vill dock understryka, att sysselsättningsläget i Gävle under senare år har kännetecknats av en vikande tendens. Inom industrisektorn har permitteringar och nedläggningar av företag förekommit, vilket friställt ett antal människor utan att någon egentlig ny industri har tillkommit.

Beskedet i förra veckan om nedläggning av ännu ett företag har givit anledning till ny oro, särskilt då man för närvarande inte kan spåra andra nya arbetstillfällen för den friställda arbetskraften. Man frågar sig därför om läget bedömes sådant att direkta sysselsättningsskapande åtgärder bör vidtagas, exempelvis genom beviljandet av lokaliseringssöd.

Herr statsrådet har i sitt svar bl. a. framhållit att lokaliseringpolitiska insatser kan övervägas även i Gävleområdet. Detta vill jag framföra ett särskilt tack för. Statsrådet påpekade också att andra åtgärder måste vidtagas på längre sikt för att söka tillföra området ersättningsindustrier i syfte att bredda sysselsättningsunderlaget. Jag delar helt den synpunkten. På det kommunala planet är jag medveten om att såväl stadens myndigheter som vår landshövding och länsarbetsnämnden är synnerligen aktiva och gör allt som kan göras i detta läge.

Jag vill till sist ställa en fråga till herr statsrådet: Är det för närvarande känt, huruvida ytterligare permitteringar eller företagsnedläggelser är aktuella inom Gävleområdet?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Mitt svar är nej.

Härefter meddelade herr förste vice talmannen att herr Haglund begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga fö-

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande användningen av engångsförpackningar — Svar på fråga ang. tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som läkare i internationell biståndsverksamhet

reskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr HAGLUND (s), som yttrade:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort redogöra för vad Gävle stad har utträttat på detta område, då det måhända kan verka egendomligt att vi som är bosatta i Gävle inte har ställt några frågor. Detta beror på att följande åtgärder har vidtagits av stadens myndigheter.

En speciell utredningsman — eller jag kanske skulle säga kvinna — har sedan en tid tillbaka hos stadens industrier inhämtat besked om förestående utbyggnadsplaner och sammanställt dessa. Stadens myndigheter har nämligen utgått ifrån att det som i första hand bör göras är att satsa på de industrier som redan finns och försöka bygga ut dem.

Drätselkammarens arbetsutskott har också fungerat som en speciell näringslivskommitté, och dessutom har drätselkammaren beslutat om anställande av en expert på näringslivsfrågor. Överläggningar med arbetsmarknadsstyrelsen har redan ägt rum, varvid man diskuterat bl. a. de frågor som varit uppe till behandling i dag, nämligen eventuella möjligheter att utvidga det norra stödområdet.

Det bör naturligtvis tilläggas att stadens myndigheter och de ledande inom den kommunala förvaltningen är tillfredsställda och positivt inställda till den hjälp som kan fås på det rikspolitiska planet, och jag vill särskilt betona att ett intimt samarbete pågår med landshövdingen, länsarbetsnämnden och arbetsmarknadsstyrelsen.

Anledningen till att vi inte har frågat någonting speciellt på detta område är att vi har ansett och fortfarande anser att det är mera naturligt och verklighetsnära att agera på det lokala pla-

net och inom de organ och institutioner som riksdag och statsmakter i full enighet beslutat om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande användningen av engångsförpackningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat, när jag avser att tillsätta den av riksdagen i mars 1966 begärda utredningen rörande användningen av engångsförpackningar och den därav föranledda nedskräpningen i naturen.

Som jag meddelat i första kammaren den 10 maj i år har utredningen tillsatts.

Vidare anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det gläder mig som motionär att utredningen har blivit tillsatt, och nu hoppas jag bara att den fullgör sitt arbete så snabbt som möjligt, så att våra skogar inte blir fulla av engångsförpackningar. Jag tackar statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. tillgodoräknande i merithänseende av tjänstgöring som läkare i internationell biståndsverksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har ställt frågan om jag vill ta något initiativ i

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av betänkande om en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna

syfte att möjliggöra för svenska läkare att få tillgodoräkna sig tid för tjänst i internationell biståndsverksamhet, då ny tjänst sökes efter återkomsten till Sverige.

Vid alla tjänstetillsättningar sker en bedömning av de sökande med hänsyn till förtjänst och skicklighet. Vid meritvärderingen är principen att tjänstgöring inom biståndsverksamheten jämställs med likvärdig tjänstgöring här i landet. Det är inte möjligt att här gå närmare in på de detaljspörsmål som kan komma upp i hithörande fall. Som jag tidigare meddelat avser jag att föranstalta om en översyn av bl. a. frågor om värdering av meriter för överläkartjänster. Därvid blir det även aktuellt att behandla meritvärdet av tjänstgöring i internationell biståndsverksamhet.

Vidare anförde

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min enkla fråga. Han säger nu att man vid meritvärdering går efter principen att tjänstgöringen inom biståndsverksamheten jämställs med likvärdig tjänstgöring här i landet.

Jag ställde min fråga därför att det har förekommit fall där meritvärdering för just sådan tjänst har ställts i tvivelsmål och varit mycket omdiskuterad. Att någonting inte är som det skall vara bekräftar ju socialministern när han meddelar, att han har föranstaltat om översyn av frågor om värdering av meriterna för bl. a. överläkartjänster och att det i den översynen också skulle bli aktuellt att behandla meritvärdering för tjänstgöring vid internationell biståndsverksamhet. Resonemanget haltar litet grand, men jag vill ta fasta på det positiva, och det är den översyn som skall göras.

Jag anser nämligen att det finns myc-

ket starka skäl för en generösare bedömning av meritvärdet av u-landstjänst. Därvidlag måste det finnas fastare normer. Det gäller ju här rekrytering till en verksamhet av stort värde ur olika synpunkter. Bl. a. lägger vi ned mycket pengar på u-landshjälpen, även om jag för min del anser, att vi lägger ned för litet pengar på den. Det bör inte finnas några tvivelsmål när det gäller meritvärderingen för dem som ger sig ut i u-landstjänst. Man bör väl inte bara välkomna aktiva människor ute i u-länderna, utan man måste i lika hög grad se till att de är välkomna när de återvänder till Sverige. Dessutom är det i verkligheten så att det finns oerhört många uppgifter i ett u-land, där tjänstgöring för sådana måste anses vara en mycket tungt vägande merit.

Jag tackar för svaret och vill som sagt ta fasta på det positiva i detta svar, det om översynen av meritvärderingar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av betänkande om en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat, om jag vill upplysa kammaren om när 1961 års sjukförsäkringsutredning beräknas framlägga sitt betänkande angående en översyn av sjukförsäkringsbestämmelserna.

Utredningen har ett omfattande uppdrag. Enligt årets riksdagsberättelse avser utredningen att i etapper lägga fram förslag i de ämnen som utredningen har kvar att behandla. I år planerar utredningen att avge ett förslag om sjukförsäkringsersättning för vård

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.

på sjukhus, halvöppen vård m. m. och nästa år ett förslag, som bl. a. behandlar ersättning för andra sjukvårdande åtgärder än läkarvård och sjukhusvård.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Jag kan inte annat än beklaga den tidsutdräkt som behandlingen av dessa viktiga spörsmål fått. Utredningen tillsattes ju i slutet av 1961 och redan då stod det klart för många att det var både angelägna och brådskande frågor som utredningen hade att framlägga förslag i. Jag tänker framför allt på nödvändigheten av att göra den öppna vården mera konkurrenskraftig i förhållande till den slutna vården och på det sättet minska trycket på den senare, som ju är den dyraste vårdformen.

Av statsrådets svar ser jag nu att man kan förvänta att utredningen under innevarande år kommer att framlägga förslag som berör sjukförsäkringsersättning för vård på sjukhus, halvöppen vård m. m. Beträffande den halvöppna vården framhölls det redan i direktiven, att utredningen skulle behandla denna problematik med förtur. Nu har det gått sex år sedan utredningen tillsattes och först i år kan man vänta förslag.

Herr talman! Jag vill inte tillspetsa diskussionen, ty jag vet att utredningen har haft att ta ställning till omfattande problem, men enligt min mening kan man trots allt inte underlåta att beklaga, att så viktiga och brådskande frågor måste ta så lång tid. Under de gångna sex åren har dessutom väckts en mängd angelägna motioner som sammanhänger med dessa spörsmål, men de har rönt det sedvanliga ödet när det sitter en utredning, nämligen att hänvisas till utredningen för bedömning. Många sjuka människor blir ekonomiskt lidande på att man inte kan få till stånd något

smidigare bestämmelser då det gäller slutna vård kontra öppen vård.

Herr talman! Jag hoppas bara att de förslag som statsrådet nu ställt i utsikt också kommer att presenteras inom rimlig tid.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det bör ändå sägas att utredningen har att utföra ett mycket omfattande arbete och att den redan avlämnat två stora betänkanden i väsentliga frågor. De spörsmål som fru Kristensson tagit upp är, som hon själv framhöll, komplicerade och kräver därför sin tid, men jag har i mitt svar angivit de tidpunkter då vi kan förvänta utredningsförslagen.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte polemisera ytterligare, men även jag framhöll att utredningen har att utföra ett omfattande arbete. Får jag bara göra den personliga reflexionen att jag för min del skulle ha föredragit, att utredningen börjat med den problematik det här gäller och väntat med läkemedelsförordningen och frågan om tandvårdersättning. Den senare saken har vi uppenbarligen inte praktiska resurser att för närvarande göra någonting åt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat mig, om några förändringar planeras i principerna för utformningen och placeringen av säkerhetsanordningarna

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.

och bestämmelserna för navigering i lotsled för att öka sjösäkerheten och lotspersonalens rättssäkerhet.

Handelsfartygens utveckling mot större och snabbare enheter medför ökade krav på framkomligheten i farlederna. För att såvitt möjligt tillgodose dessa krav ägnas fortgående uppmärksamhet åt utformningen och placeringen av säkerhetsanordningarna i våra farleder. Detta sker genom initiativ av sjöfartsstyrelsen, som är den ansvariga myndigheten på detta område, av lotsar och sjöfartsorganisationer och genom att den tekniska utvecklingen följs upp. Någon förändring av principerna för säkerhetsanordningarna och navigeringen är inte planerad. Lotsorganisationsutredningen och sjöfartsutredningen handlägger frågor av betydelse i detta sammanhang.

Frågan om lotspersonalens rättssäkerhet har nyligen behandlats av riksdagen i samband med förslag till lag om ändring i sjölagen. Genom lagen den 24 februari 1967 (nr 48) om ändring i sjölagen har föreskrift införts i 314 §, varigenom möjlighet skapats att vid bl. a. händelser som medfört stora förluster i liv eller egendom verkställa utredning av en särskild undersökningskommission, bestående av personer med juridisk, nautisk och teknisk sakkunskap. Lagändringen avses träda i kraft den 1 juli i år. Såsom framgår av lagutskottets utlåtande har det förutsatts att i det fall erfarenhet av lotsning är av betydelse för utredning av sjöolycka lotskunnig expertis anlitas i sjöförklaringsdomstol eller undersökningskommission.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på frågan.

Det lagutskottsutlåtande, som herr statsrådet i sista delen av sitt svar hän-

visade till, hade avgivits med anledning av en motion som jag väckt här i kammaren. Jag tror att också statsrådet skulle kunna bidra till en god lösning av frågan om lotsarnas rättssäkerhet bl. a. genom att utöka lotsorganisationsutredningen med en aktiv lots. Lotsarna är inte företrädna i denna utredning, men det vore säkert värdefullt om de bleve det.

Det har skett ganska många olyckor under ganska kort tid, och jag tycker att det finns anledning dels att undersöka orsakerna härtill och dels att utreda vilka åtgärder som kan vidtas för att få en förbättring till stånd. Det har visat sig att bidragande orsaker till dessa olyckor har varit dels vissa brister i utformningen av farlederna och dels i vissa fall att befälhavarna inte anlitat lots. Det senare har kanske berott på chockökningen av lotsavgiften och på höjningen av lotspliktsgränsen, men det kan dessutom bero på att det tagit för lång tid att få lots.

Jag tror att kommunikationsministern har alla skäl att studera effekten av den partiella omorganisationen den 1 januari med anledning av det nya lönesystemet för lotsarna. Mycket talar för att det blivit en synnerligen dyrbar rationalisering och att sjösäkerheten inte blivit större genom reformen.

Det är alldeles uppenbart att lotsarna i dessa för vårt land oerhört viktiga angelägenheter intar en nyckelposition. De har under århundraden svarat för sjösäkerheten i våra farleder. Yrket har ofta gått i arv från far till son i många generationer och lotsarna är utan tvivel de verkliga experterna när det gäller den inre sjöfarten. De har också ett mycket ansvarsfullt arbete och får vid olyckor stå till svars inför domstol. Mot den bakgrunden tycker jag att det vore självklart att lotsarna aktivt fick medverka vid utformningen av säkerhetsanstalterna i våra farleder och inte bara ha den initiativrätt som statsrådet åberopade. Några möjligheter till sådan

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka sjösäkerheten m. m.

aktiv medverkan har inte lotsarna i vårt land, medan detta däremot är praxis i många andra länder. Ur rättssäkerhets-synpunkt tycker jag att det är ganska naturligt att de som i sista hand står ansvariga för vad som händer i lotsled också skall ha ett avgörande inflytande på farledernas beskaffenhet.

Slutligen, herr talman, anser lotsarna att det behövs noggrant utformade bestämmelser för fart i inre farvatten. Sådana bestämmelser har man i betydligt större utsträckning i andra länder än i vårt land. Också när det gäller att få till stånd sådana bestämmelser anser jag det vara självklart att lotsarna själva får medverka.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Hedin tog upp en mycket lång rad frågor som har med lotsarnas verksamhet att göra. Jag är angelägen att understryka, att lotsarna utgör en mycket förtjänstfull yrkeskår, som utför ett viktigt arbete inom vår totala trafikförsörjning, och att deras sakkunskap naturligtvis skall tas till vara. De har också på alla berörda områden möjligheter att framföra synpunkter, och säkerligen sker även detta.

Lönesystemet är ju en förhandlingsöverenskommelse som man skall respektera. Visserligen har vi ännu ganska kort erfarenhet av den rationalisering som ägt rum, men det rådde en mycket betydande enighet om att lotsväsendets tidigare organisation var ålderdomlig och att en nödvändig rationalisering skulle medföra påtagliga vinster. Det är som sagt ännu för tidigt att bedöma verkningarna, men jag har utomordentligt svårt att föreställa mig att rationaliseringen skulle ha medfört en fördyring.

Detta är en del av ett komplex; alla dessa säkerhetsanordningar gäller både lotsväsendet och fyrväsendet. En del

av avgifterna, exempelvis fyr- och båkavgiften, har höjts. Det har jag bedömt vara alldeles nödvändigt; det står i full överensstämmelse med de av riksdagen enhälligt godtagna principerna om att varje trafikgren skall bära sina egna kostnader, så att vi skall få en konkurrens på lika villkor. Detta gäller alltså även sjöväsendet. Men det är också självklart att sjöfartsnäringsen som skall betala kostnaderna för den service som samhället ställer till förfogande även har berättigade anspråk på att denna serviceverksamhet skall vara rationell och ekonomiskt bedriven för att inte avgifterna skall bli orimligt höga.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! I det sista avseendet delar jag kommunikationsministerns principiella uppfattning, men jag tror att det var olyckligt att man chockhöjde avgiften — den fördubblades enligt uppgift. Jag tror att det hade varit betydligt klokare att göra höjningen i etapper.

Jag är glad över att kommunikationsministern menar att lotsarna bör ha möjligheter att påverka utvecklingen. Men de har faktiskt inte det i den utsträckning som vore önskvärt; de har bara initiativrätt. Det borde rent organisatoriskt, menar jag, finnas större förutsättningar för lotsarna att påverka utvecklingen just när det gäller sjösäkerheten. Denna är ju ett så väsentligt inslag i deras ansvar som lotsar — själva lotsningen ombord utgör bara en del av sjösäkerhetsarbetet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Hedin är uppenbarligen ganska lättchockad. Höjningen av lotspenningen uppgick visserligen till 90 procent och höjningen av fyr- och båkavgiften till 40 procent, men det be-

Svar på fråga ang. formerna för kommunsammanläggning

rodde på att dessa avgifter förut var mycket låga. Då verkar även en ganska modest höjning procentuellt stor. Det blir ju något av ryska procent när man har så låg utgångspunkt för sina beräkningar.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag vill säga att det inte är herr Hedins som är »lätthockad», utan det är fartygsbefälhavarna som i praktiken visat sig vara litet »lätthockade», och detta kan få mycket betänkliga konsekvenser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. formerna för kommunsammanläggning

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund har frågat mig om någon ståndpunkt tagits till formerna för kommunsammanläggningar efter år 1971.

Jag har i olika sammanhang ställts inför frågan huruvida den nuvarande principen för kommunindelningsreformen — som förutsätter kommunernas frivilliga medverkan till kommunsammanläggningar — kommer att tillämpas även i fortsättningen. Mitt svar har varit och är alltså att regeringen inte planerar någon ändring i denna ordning. Hur regering och riksdag kan komma att bedöma läget i denna fråga på 1970-talet har jag självfallet ingen möjlighet att tillkännage någon uppfattning om. Svaret på herr Ekströms fråga är alltså nej.

Vidare anförde

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lundkvist för svaret.

Det kanske kan synas överraskande att jag framställt denna fråga, eftersom vi bara för några veckor sedan hade en omfattande debatt här i kammaren i anledning av en interpellation, i vilken det frågats om länsstyrelsernas aktivitet när det gäller kommunsammanläggningar. Den debatten kom inte bara att röra sig kring den aktualiserade frågeställningen utan även om kommunindelningsreformens principer över huvud taget. Jag tyckte att statsrådet Lundkvist då lämnade kompletterande och helt tillfredsställande svar på de framställda frågorna, men jag blev ganska förvånad när jag i ett referat i dagspressen några dagar efteråt läste att statsrådet Lundkvist påstods ha utlovat att friheten för kommunerna att bilda *block* eller inte skulle kvarstå efter år 1971. Jag bortser givetvis från den sammanblandning som gjorts mellan kommunblock och storkommuner. Tidningsskribenter — och tyvärr även många kommunalmän — handskas ofta litet vårdslöst med de begreppen. Det var givetvis kommunerna som avsågs.

Nu har statsrådet Lundkvist förklarat att man inte tagit ställning till vad som kommer att hända efter år 1971, och det svaret tycker jag är helt tillfredsställande. Den referent som lyssnade till statsrådet Lundkvist på den konferens där statsrådet medverkade, nämligen Svenska stadsförbundets kretskonferens i Jönköping, hade missuppfattat statsrådet. Som statsrådet säger vore det orimligt att nu ha någon mening om vad som kommer att hända på 1970-talet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att än en gång få tacka statsrådet Lundkvist för det svar jag fått på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på interpellation ang. uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen

§ 13

Justerades protokollet för den 2 innevarande maj.

§ 14

Svar på interpellation ang. uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Källstad har frågat dels om jag är villig lämna kammaren en redogörelse för uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen, dels om jag är beredd vidtaga sådana åtgärder, att erforderliga läkar-lärrarresurser nu ställs till denna utbildnings förfogande i syfte att förhindra att ifrågavarande undervisning äventyras.

Som herr Källstad själv anfört bedrivs sjukgymnastutbildning i Stockholm och Lund under statligt huvudmannaskap och i Göteborg under kommunalt huvudmannaskap. I Göteborg liksom i Linköping och Örebro bedrivs även arbetsterapeututbildning under kommunalt huvudmannaskap. Till den kommunala utbildningen utgår statsbidrag enligt de för yrkesskola gällande grunderna.

Allteftersom undervisningsvolymen växt har det i Göteborg visat sig allt svårare att av det förefintliga antalet läkare i staden ta ut tillräckligt antal undervisningstimmar, särskilt som utbildning för även andra vårdyrken kräver sammanlagt ganska betydande läkarinsatser.

Överläggningar med staden har visat att det inte är möjligt att tillgodose anspråken på läkarinsatser i olika slag av utbildning enbart genom att anställa fler läkare inom sjukvården. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t den 10 mars

1967 beslutat om inrättande av ett antal extra läkarlärartjänster vid universitetet. Jag utgår från att erforderliga resurser i detta hänseende därmed tillskapats för den utbildning som bedrivs i Göteborg och räknar sålunda med att sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningen där skall kunna bedrivas utan störningar i fortsättningen.

Vidare anförde

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka ecklesiastikministern för svaret på min interpellation.

Resultatet av den kris som utbildningen i Göteborg av sjukgymnaster och arbetsterapeuter hamnade i blev ju att göteborgsläkare vid sidan av sitt ordinarie arbete har stått för omkring 4 000 undervisningstimmar i vad man kallar paramedicinska ämnen vid yrkesskolan, och det var en börda som de rimligen inte kunde orka med i längden. En viss förbättring inträffade så till vida, att den tidigare inrättade professuren i medicinsk rehabilitering blev besatt och att innehavaren åtog sig viss undervisning för ifrågavarande utbildning. Då återstod emellertid frågan om möjligheterna att inrätta ytterligare läkarlärartjänster i yrkesskolan.

En kort historik i detta sammanhang har sagt mig, att i planeringsskedet utreddes betingelserna för en förbättrad och delvis samordnad utbildning för sjukgymnaster och arbetsterapeuter. De statliga utredningarna var, såvitt jag förstår, gjorda med stor sakkunskap. 1960 års arbetsterapeututredning torde få betecknas som föredömlig, och i allt väsentligt kunde en medicinsk expertgrupp, som detaljbearbetade de framlagda förslagen, bygga vidare på denna utredning på ett mycket tillfredsställande sätt. Jag vet att professor Tore Broman vid neurologiska kliniken i Göteborg har utfört ett mycket förtjänst-

Svar på interpellation ang. uppbyggnaden av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen

fullt arbete såsom ordförande i denna expertgrupp.

Sedan utredningarna rörande arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningsfrågorna behandlats av olika remissinstanser, framkom önskemålet om att man i stället för att inrätta ett institut, som var jämförbart med sjukgymnastinstitutet i Stockholm och Lund, borde samordna utbildningen med övrig vårdyrkesutbildning och inordna det hela i yrkesskolans regi. Riksdagen följde som bekant också den linjen.

Jag känner väl till att man hade och har delade meningar om det lämpliga i det beslutet. Ingen kan väl ännu säga vad som på lång sikt skall vara det bästa, även om jag tror att utbildningen i yrkesskolans regi under sjukvårdshuvudmännens ansvar kan visa sig lika värdefull som den utbildning som ges i anslutning till medicinsk fakultet; nota bene om yrkesskolan får tillräckliga resurser.

Säkert är att man på kort sikt måste räkna med en lång serie av svårigheter, när man nu skall försöka inränga arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildningen i yrkesskolans regi. Framför allt har det stött på svårigheter att inrätta nya läkarlärartjänster, som enligt tidigare utredningar är nödvändiga för att få till stånd en god utbildningsstandard, något som ju på ett positivt sätt beaktats i ecklesiastikministerns svar på min interpellation. Enligt den ursprungliga planen skulle dessa tjänster tillsättas via universitetet på samma sätt som vid sjukgymnastinstitutet i Stockholm och Lund. Om så hade skett, kanske utbildningen redan varit i gång under tillfredsställande förhållanden. I stället sades det att tjänsterna i fråga inte utan vidare kunde inrättas; man nämnde en rad svårigheter, såsom ekonomiska, politiska o. s. v. Även läkarbristen framhölls.

Från statligt håll ansågs att lärartjänsterna i vårdyrkesskolan i princip

borde bekostas av de kommunala huvudmännen, medan dessa ansåg att det inte fanns skäl för dem att bekosta lärartjänster, som var avsedda för utbildning av vårdyrkeskategorier för hela rikets räkning och att det var felaktigt att statligt bidrag skulle utgå till lärartjänsterna i Stockholm och Lund, medan man i Göteborg endast kunde påräkna bidrag för timarvoden.

Det är ett faktum att både arbetsterapeuter och sjukgymnaster är en liten yrkeskategori jämfört med de övriga inom vårdyrkesskolan. Många anser därför att denna fråga är en bagatell som blåsts upp till för stora dimensioner. Men då glömmar man att varje enskild yrkeskategori inom sjukvården har sina speciella uppgifter och att samordningen och effektiviteten slutligen betingas av att ett arbetsteam har tillgång till samtliga medlemmar. Man kan med säkerhet slå fast att hela utbyggnaden av långtidsvård och rehabilitering i Sverige kommer att bli lidande — kanske i många år framåt — på att tillgången på arbetsterapeuter och sjukgymnaster är otillräcklig. Man kan med säkerhet slå fast att, om utbildningen av dessa kategorier blir alltför bristfällig, läkarna i stället tvingas lägga ned betydligt mer arbete inom långtidsvård och rehabilitering än som annars vore nödvändigt. Därigenom kan inte påräknas den avlastning för läkarna som är nödvändig, om sjukvårdsresurserna skall byggas ut på rationellt sätt.

När jag nu tar del av ecklesiastikministerns svar finner jag att det har hänt någonting väsentligt sedan den 19 januari, då jag framställde min interpellation. Jag syftar på Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars i år om inrättande av ett antal extra läkarlärartjänster vid universitetet i Göteborg. Statsrådet förklarar sig utgå från att erforderliga resurser i detta hänseende därmed skapats för den utbildning som bedrivs i

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

Göteborg och räknar med att sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningen där skall kunna bedrivas utan störningar i fortsättningen. Jag tillåter mig av detta dra slutsatsen att vi nu vet — alltså efter den 10 mars — att förutläggningarna personalmässigt sett i Göteborg blir lika goda som i Stockholm och Lund, där det ju är statligt huvudmannaskap vad beträffar sjukgymnastutbildningen. Denna utbildning är alltså, såvitt jag förstår, säkrad.

Kvar står då frågan om arbetsterapeututbildningen. Jag vill gärna tolka ecklesiastikministerns svar så, att här ges en chans att låta de nya extra läkarlärtjänsterna vidgas till att också omfatta arbetsterapeututbildningen — det aktuella beslutet skulle väl kunna få en sådan positiv innebörd. Men det räcker inte ändå. Det kan krävas ytterligare några tjänster, sådana som finns exempelvis i Linköping och i Örebro, där man också har kommunalt huvudmannaskap. Jag uppfattar svaret närmast så, att det ankommer på Göteborgs stad att lösa problemet och att staden bör förmås att åstadkomma en lösning i linje med vad som skett i Linköping och Örebro.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har frågat om jag anser att plastfilmförpackad mat skall serveras patienter och personal vid sjukhus och vilka åtgärder jag anser erforderliga för att kontrollera att fullvärdig och smaklig kost serveras vid sjukhus och andra allmänna institutioner.

Stockholms stad och Stockholms läns landsting började 1960 vid Nacka lasarett en försökstillverkning av färdiglagad mat i plastfilmförpackningar. Syftet med försöken var att pröva möjligheterna att rationalisera kosthållet inom sjukvårdsinrättningar. För närvarande får ett 20-tal sjukhus i stockholmstrakten samt sjukhusen i Bollnäs och Söderhamn plastfilmförpackad mat från Nacka lasarett. Metoden tillämpas även i Malmberget av LKAB, som nu har ett storkök med en kapacitet av 15 000 portioner per dag.

Enligt den angivna metoden — som jag i fortsättningen kallar Nackametoden — lagas maten på vanligt sätt och packas het i plastfilmpåsar med fem portioner i varje påse. Det mesta av luften avlägsnas, förpackningarna försluts och upphettas därefter i kokande vatten. Sedan kyls de snabbt ner och läggs in för förvaring i kylrum. Förpackningarna förvaras högst tre veckor innan maten används. Alla transporter sker i kylbilar. Då maten skall användas upphettas förpackningarna öppnade i kokande vatten. Vid serveringen tillägs matfett, bröd, grönsaker, frukt m. m. Vissa ingredienser, däribland potatis, tillagas alltid lokalt på konventionellt sätt.

För några år sedan hemställde veterinärstyrelsen och medicinalstyrelsen att statens institut för folkhälsan skulle utreda Nackametodens värde från näringsfysiologisk och bakteriologisk-hygienisk synpunkt.

Folkhälsoinstitutets undersökningar har visat, att Nackamaten i så gott som alla avseenden är fullt likvärdig med annan mat, tillagad i storkök. Endast i fråga om C-vitaminhalten kunde skillnad konstateras. Redan den konventionella storkökshanteringen medför avsevärda förluster av C-vitamin, men förlusterna är större i den mat som lagats enligt Nackametoden. Institutet anser det nödvändigt att storhushåll som

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

använder Nackametoden ser till att C-vitaminbehovet täcks av råa bär, frukt och grönsaker.

Folkhälsoinstitutet tillstyrker att Nackametoden godtas vid sjukhus och liknande storbespisningar men förutsätter att vissa synpunkter beaktas vid produktionen och distributionen. Således anser institutet, att produktionen hela tiden skall stå under mikrobiologisk kontroll. Höga krav måste ställas på plastmaterialets kvalitet, luftevakueringen och förslutningen. Vissa temperaturgränser måste iakttas vid upphettning efter förslutningen av förpackningarna, likaså vid nedkylning under förvaring och transport. Förpackningarna skall vara märkta med tillverkningsdatum.

Enligt vad jag inhämtat anser medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen att Nackametoden bör tillämpas även i fortsättningen under förutsättning att kraven från statens institut för folkhälsan på kontroll vid tillverkning och distribution noga iakttas. Vad beträffar förvaringstiden överväger man en differentiering på så sätt, att de flesta rätter skall få förvaras tre veckor medan vissa ägg- och fiskrätter skall användas inom två veckor. Ett utvecklingsarbete pågår — vissa rätter som visat sig mindre lämpliga för metoden kan förbättras eller ersättas med andra. Nackametoden kan ge rationaliseringsvinster och kan kombineras med användning av både djupfrysta livsmedel och rätter tillagade på konventionellt sätt.

Med anledning av herr Nordgrens andra fråga vill jag ytterligare framhålla, att en expertgrupp för samordning av sjukhuskosterna har utsetts på initiativ av statens institut för folkhälsan. I gruppen ingår landets främsta näringsfysiologiska expertis. Jag vill också erinra om att en utredning om vissa medicinska utbildningsfrågor m. m. nyligen har lagt fram ett betänkande, som bl. a. tar upp frågan om

forskning rörande kostens näringsstandard och problem vid storhushåll. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

I detta sammanhang vill jag slutligen också nämna det av staten och vissa kommunala och enskilda intressenter bildade Institutet för storhushållens rationalisering. Institutet började sin verksamhet hösten 1966 och samarbetar med folkhälsoinstitutet och livsmedelsindustrin.

Vidare anförde:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation angående plastfilmförpackad mat, s. k. påsmat.

Anledningen till att jag tillät mig besvara herr statsrådet med denna interpellation var att såväl patienter som personal vid Söderhamns lasarett är starkt irriterade och kritiska mot serveringen av denna påsmat. Vid upprepade tillfällen har de också uppvaktat mig och frågat, om jag inte på något sätt kunde medverka till att man åter kan få »riktig, smaklig och ätbar mat» på lasarettet i Söderhamn.

Några besök på lasarettet, den utredning som statens institut för folkhälsan presenterat samt några andra undersökningar, som jag har tagit del av, övertygade mig om att denna påsmat är olämplig som föda både för sjuka och friska människor, i varje fall sådan som den levereras och serveras på detta lasarett. De sjuka skall ju på ett lasarett inte bara få medicinsk eller operativ vård, utan de skall också genom en trivsamt miljö och smaklig, näringsrik kost stimuleras att snabbt återvinna hälsa och krafter. Även när det gäller friska människor, t. ex. personalen som — helst med gott humör — skall vårda de sjuka, inverkar utan tvivel kosten på

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

arbetsprestation, humör och välbefinnande.

Faktum är nu att ett stort antal portioner påsmat vid Söderhamns lasarett returneras orörda av patienterna. Dessa söker i stället få kaffe och bullar. Ett annat exempel, som jag själv har hört, var att en patient bad sina anhöriga att ta med sig — som han uttryckte det — riktig mat hemifrån, eftersom han varken tålde eller kunde äta påsmaten. Personalen försöker att hinna gå ut och äta, eller äter hemma, och de som inte har tid därtill tar i stor utsträckning matsäck med sig.

Jag har ingen anledning att tro att patienterna i Söderhamn, liksom läkare, sjuksköterskor eller annan personal är kräsare än på andra håll, utan här måste det förefinnas uppenbara brister i systemet. Om dessa ligger i avståndet från leverantören eller i något annat kan jag inte uttala mig om. Men jag kan inte tänka mig att man skulle sätta i gång en sådan kritik mot detta system, om inte kritiken vore grundad.

Tyvärr har jag inga exakta siffror på hur många portioner som kastas bort i Söderhamn — man har där nyligen börjat med påsmaten — men enligt personalens utsago är det fråga om åtskilliga hundra. Däremot har jag sådana uppgifter från ett lasarett här i närheten, där man under cirka två veckor har måst kassera 50 portioner fläskkotletter, 130 port. amerikansk köttstuvning, 35 port. sparrisstuvning, 60 port. omelett, 40 port. champinjonsoppa, 80 port. oxragu, 45 port. laxforell, 45 port. risplättar o. s. v. Detta har skett redan innan maten serverats, och därtill kommer alltså de portioner som gått i retur och därefter kastats bort.

Av naturliga skäl har påsmaten mot denna bakgrund livligt diskuterats i vår press i Hälsingland. I det socialdemokratiska organet Kuriren, vilken inom parentes sagt är en saklig och vederhäftig tidning, har man kunnat läsa föl-

jande rubriker: »Personalen tar matsäck med sig», »Vissa dagar är maten oätlig», »Kraftig opinion i Söderhamn mot påsmaten», »Oätlig ibland», »Skrämmande siffror av förstörd påsmat», »Folkhälsan stöder kritiken mot påsmaten», »I går hemlagat — antalet lunchgäster dubbelt!».

Det där kan inte vara påhittat av vare sig redaktörer, patienter eller personal. Det måste enligt vad jag förstår ligga någonting bakom detta. Efter en del av dessa artiklar beskyldes tidningen Kuriren för ovederhäftig journalistik. Tidningen verkställde då en undersökning beträffande personalens inställning till påsmaten vid Hälsinge sjukhus i Bollnäs, där man hade använt plastförpackningarna under något längre tid.

Undersökningen var enligt Kuriren objektivt upplagd och gjordes i samarbete med sjukhuspersonalens fackliga organisation. Undersökningen omfattade 57 anställda. 7 procent ansåg påsmaten vara lika bra som annan mat, 40 procent ansåg påsmaten sämre men att den med vissa ändringar kunde rekommenderas, 53 procent ansåg den sämre och ville inte rekommendera densamma.

Efter att ha redovisat dessa resultat skrev samma tidning: »För myndigheter skulle det naturligtvis vara lugnare och bekvämare om allmänheten aldrig bleve upplyst om brister och missförhållanden på vissa områden. Sådana mörklägningssträvanden kan en fri press dock aldrig medverka i.»

Jag instämmer helt och fullt i detta uttalande och hoppas att all svensk press liksom övriga massmedia såsom radio och TV kommer att följa samma princip.

Varken patienter eller personal gillar denna kost. Varför tvingas den då på dem? Blir den billigare? Det är berättigade frågor i detta sammanhang.

Nej, den blir inte billigare. En annan utredning, gjord vid tre jämförbara

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

sjukhus, av vilka två serverar vanlig kost enligt Folkhälsans rekommendationer och ett, Hälsinge sjukhus, plastfilmförpackad kost, visar att kostnaden vid detta senare sjukhus blir avsevärt högre, 10 respektive 20 procent i förhållande till de båda andra lasarettens. Vid ett sjukhus där man serverar 189 600 portioner vanlig kost, blir dessa närmare 300 000 kronor billigare än samma antal portioner påsmat vid Hälsinge sjukhus.

Herr talman! Jag har tillåtit mig påpeka några fakta i denna fråga; flera skulle kunna anföras men jag skall inte trötta vare sig kammaren eller socialministern med dem. Jag lastar inte heller socialministern för dessa förhållanden, i all synnerhet som socialministerns svar, om jag har fattat det rätt, tyder på ganska stor tveksamhet om denna kost. Socialministern understryker i svaret att det är en försöksverksamhet, att om det mesta av luften i påsarna kan avlägsnas kanske metoden är bra; att förpackningarna kan förvaras högst tre veckor; att alla transporter skall ske i kylbilar; att veterinärstyrelsen och medicinalstyrelsen hemställt om utredning av påsmatens värde; att folkhälsoinstitutet i så gott som alla avseenden — alltså inte samtliga — funnit påsmaten likvärdig med annan mat; att C-vitaminhalten minskas genom denna metod; att folkhälsoinstitutet tillstyrker att påsmaten godtages endast under en hel rad uppräknade förutsättningar; att vissa rätter visat sig vara mindre lämpliga; att metoden *kan* ge rationaliseringsvinster. Det är oerhört många begränsningar! Socialministern säger till slut att en expertgrupp har tillsatts som närmare skall utreda frågan.

Alla dessa påpekanden i svaret liksom de av mig anförda visar ganska tydligt att det är fråga om en försöks- eller forskningsverksamhet på ett mycket tidigt stadium. Man måste då fråga

sig: Skall det vara nödvändigt att redan förut sjuka människor i ett välfärdsamhälle som vårt tvingas vara försökskaniner i denna verksamhet?

Herr talman! Får jag sluta med att vädja till socialministern att medverka till att endast fullvärdig och smaklig kost serveras patienter och personal vid sjukhusen och att den expertutredning som är tillsatt snarast fullföljer sin utredning.

Herr ASP (s):

Herr talman! Centraliserad kostförsörjning har tillämpats vid Hälsinge sjukhus i Bollnäs sedan 1963 och vid lasarettet i Söderhamn från januari månad i år. Denna kostförsörjningsmetod har varit föremål för debatter i landstinget vid två tillfällen, 1964 och 1967. Man har vidare från förvaltningsutskottets sida anordnat informationsmöten både i Bollnäs och i Söderhamn, där företrädare för folkhälsoinstitutet och för produktionsföretagen har varit närvarande och lämnat redogörelser för denna kostmetod.

Jag är något förvånad över att herr Nordgren nu för upp denna fråga på riksdagsplanet och dessutom berättar saker och ting som är alldeles obekanta för direktionens ordförande. Efter det landstingsmöte som hölls i april har vi vid direktionens sammanträden diskuterat just denna matfråga. Vi har givit företrädare för de olika personalgrupperna order att noga se till att allt fungerar och genast anmäla om något inte är bra. Till dags dato har vi inte fått någon sådan rapport från dem som har erhållit uttrycklig order att följa matkvaliteten.

Kritiken mot påsmaten är berättigad när det gäller fisk och vissa ägggrätter; de är ur smaksynpunkt inte tilltalande. Sjukhuspersonalen säger dock att detta gäller fisk över huvud taget. Fisk är ingen populär kost på sjukhusen, och

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

därför drabbar anmärkningarna denna kostmetod i alldeles särskilt hög grad.

De speciella förhållandena i Söderhamn måste väl bero på att detta sjukhus är under ombyggnad, varvid matsalen måst förläggas till ett skyddsrum. Jag medger att det är en trist och tråkig miljö, men att det skulle vara mera tilltalande att äta medhavd matsäck än att äta den kost som bjuds på sjukhuset har jag mycket svårt att förstå.

Detta är emellertid saker om vilka vi kan göra upp mera på hemmaplan. Jag har begärt ordet närmast för att i all korthet redovisa att vi under de år vi har tillämpat detta system — från år 1963 — har dragit vissa slutsatser. Centraliserad kostförsörjning ger fördelar beträffande styrningen av kaloritillförseln till sjukhuspatienter. Det bedöms på läkarhåll som mycket viktigt att ha denna möjlighet. Vidare är den ekonomiskt gynnsam. De siffror som herr Nordgren här åberopar vill jag därför gärna titta på. Jag vet att sjukhusdirektören har granskat tidningsuppgifterna och fått den uppfattningen att det är orimliga jämförelser som görs.

För dagen kan jag meddela att direktionen i det budgetförslag som har överlämnats till förvaltningsutskottet försiktigt räknat har stannat vid en krona mindre per dagsportion för inneliggande patienter. Det kan väl lättast förklaras med att man gör betydande personalbesparingar, cirka 50 procent. Jag kan illustrera detta med att man på Bollnäs lasarett med 340 vårdplatser har 17 anställda i köket. På Hälsinge sjukhus har man 660 vårdplatser. Totalt cirka 1 000 personer försörjs från köket på Hälsinge sjukhus, men där uppgår kökspersonalen bara till 8 personer. Det är utan tvivel en betydande personalbesparing. Vi bedömer det som riktigt att man försöker nedbringa sjukvårdskostnaderna, och vi ser den 1963 införda ordningen som en lämplig me-

tod härför. Också på investeringssidan gör man betydande besparingar. Från byggnadsavdelningen har lämnats den uppgiften, att man när man införde detta system i Söderhamn vid den nu pågående ombyggnaden gjorde en besparing på en miljon kronor.

Jag vill med tacksamhet notera socialministerns principiellt positiva inställning till denna kostmetod. Han kan därvidlag åberopa dels folkhälsoinstitutet, som har studerat denna metod från den dag då man började produktionen i Nacka, dels medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen, som tillstyrker Nacka-metoden.

Påståendet att stora mängder mat inte har kunnat serveras utan har tagits ur kylutrymmena och kasserats skall jag omedelbart försöka kontrollera. För mig var det emellertid en nyhet, vilket är egendomligt. Varje gång jag träffar ekonomiföreståndaren eller intendenten frågar jag nämligen om dessa saker, men jag har inte kunnat få de upplysningar som herr Nordgren har fått. Vem har lämnat dem? Det är naturligtvis en mycket intrikat fråga, men jag är intresserad av att få veta det. Jag, som ändå står tjänstemännen rätt nära och träffar dem ofta, har inte kunnat få sådana uppgifter.

Herr talman! Vi anser att den kostmetod vi börjat tillämpa har framtiden för sig, så mycket mera som vi blivit underrättade om att livsmedelsindustrin lagt ned stora kostnader för att få fram lagad mat och snart är i stånd att marknadsföra den. När den dagen kommer tror jag att debatten skall bli betydligt lugnare kring denna fråga på hemmaplan. Vi får då valmöjlighet att köpa mat från livsmedelsindustrin eller genom den ekonomiska förening som bildats för denna produktion. Då får man avväga vilket som är bäst.

Jag vill, herr talman, till sist säga att jag är mycket tacksam för det svar som socialministern har lämnat.

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Asp är förvånad över en del av de uppgifter jag har lämnat. Det förvånar mig i allra högsta grad, eftersom det mesta av vad jag sagt återfinns i — jag höll på att säga — herr Asps egna tidningar, d. v. s. Söderhamns-Kuriren och Hälsinge-Kuriren, vilka är väl spridda i våra trakter.

Herr Asp håller tydligen med om att det har funnits problem, alldenstund herr Asp uppmanat till varsamhet och noggrannhet vid serveringen av maten. Förhållandena var alltså inte tillfredsställande när kritiken framfördes. Dessutom säger herr Asp att kritiken är berättigad i vissa avseenden. Det säger ju ganska mycket. Jag håller med om att kritiken i huvudsak riktats mot fiskrätterna, men det är inte bara sådana rätter som har refuserats.

Vi vet att miljön är tråkig och att det råder besvärliga förhållanden. Just därför hade det kanske varit lämpligt att ha kvar det ordinarie köket i stället för att sätta i gång en försöksverksamhet på detta område.

Herr Asp vill gärna titta på de siffror jag lämnat. De finns här. Det är dels en fotostatkopiering från Löwenströmska lasarettet och dels en fotostatkopiering av en undersökning från Hälsinge sjukhus. Där kan man återfinna de jämförande siffrorna och uppgifter om den bortkastade maten liksom de ekonomiska. Från Söderhamns lasarett har jag inga siffror över den bortkastade maten annat än de som lämnats direkt av personalen.

Jag hoppas liksom herr Asp att det skall bli en lugnare debatt men framför allt att det skall bli bättre mat vid dessa sjukhus. Detta är kanske möjligt genom fortsatt forskning och genom noggrannare föreskrifter för servering och transporter. Men till dess denna forskning är färdig är det önskvärt att följa folkhälsans rekommendationer om or-

dinarie mat, vilken dessutom blir billigare.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord, eftersom jag tillhör det landsting som har gått i spetsen för denna verksamhet. Jag har bl. a. som landstingsledamot varit med om att proväta på Löwenströmska lasarettet under den tid då man verkligen kunde tala om försökskaniner och verksamheten var alldeles ny. Den gången hade ingen av personalen den ringaste anmärkning att göra.

Vad jag skulle vilja anföra för att komplettera herr Nordgrens uppgifter är några personliga erfarenheter. Det hände för inte så länge sedan att en dam bland mina bekanta kom hem efter en långvarig sjukhusvistelse. Hon är mycket intresserad av matlagning, en mycket kunnig husmor och mycket kritisk när det gäller mat. Hon hade inte ord nog för att uttrycka sin beundran över att man kunde hålla en så hög och så jämn standard på maten i ett storkök. Hon lämnade en mycket sakkunnig beskrivning av maten på Danderyds lasarett och uttryckte sin synnerliga belåtenhet med den. Sedan upplyste jag henne om att detta var påsmat från Nacka. Då teg hon en lång stund och sedan sade hon: »Det var tur att jag inte visste det, för då hade jag nog inte tyckt att den var lika god.»

Kort tid därefter råkade jag själv hamna på Danderyds lasarett för en ganska lång tid. Jag gör inte alls anspråk på någon sakkunskap när det gäller mat. Jag tyckte maten var utmärkt, men det säger inte så mycket. Men jag låg ganska länge på en intensivvårdsavdelning, där omsättningen var mycket stor, så att jag hann med att få ett dusin kamrater på salen, av vilka många var mycket sakkunniga när det gäller mat.

Som herr Nordgren påpekade betyder maten verkligen mycket mer än annars

Svar på interpellation ang. plastfilmförpackning av mat vid sjukhus och andra allmänna institutioner

när man ligger på sjukhus. Den omväxling man har på dagen är måltidsstunderna. De skall vara verkliga avkopplingsstunder och bidra till trevnaden och tillfrisknandet. Det gjorde de verkligen för oss. Det var en fullkomligt enhällig uppfattning att maten var tillagad på ett smakligt sätt av förstklassiga råvaror. Många av kamraterna kunde som sagt verkligen sakkunnigt bedöma maten. Jag vill emellertid tillägga, att där hade instruktionerna verkligen följts. Maten var mycket smakligt serverad, den var kompletterad med sallad och andra grönsaker, frukt och bär varje dag. Den enda bristen som statens institut för folkhälsan har påtalet, nämligen att maten är C-vitaminfattig, hade man kompenserat.

Även den bästa mat kan fördärvas genom en tråkig uppläggning och servering. Det är väl troligt att i den mån kritiken över huvud taget har varit berättigad — såvida det hela inte beror på transporterna till Söderhamn, vilket naturligtvis kan tänkas — måste anledningen vara, att den personal som får hand om maten när den kommer fram inte har fått tillräcklig utbildning i att ta vara på den på det bästa sättet. Efter-som plastförpackad mat är så vanlig, är jag övertygad om att interpellanten själv vid mer än ett tillfälle har ätit sådan mat med god aptit utan att veta vad det var. Men om han hade vetat att det var påsmat, skulle han säkert inte ha tyckt att den smakade lika gott.

Herr ASP (s):

Herr talman! När jag sade att kritiken i vissa avseenden är berättigad menade jag inte, som herr Nordgren ville göra gällande, att det serverades dålig mat. När kostsystemet infördes 1963 visste man att det inte blir önskad kvalitet på fiskrätter, framför allt inte på stekt fisk. Därför har vi varit angelägna om att göra det bästa möjliga och har också

bett personalen uppmärksamma förhållandet och inte göra maten sämre än den behöver vara utan snarare bättre. Att säga att de ineliggande patienterna får vara försökskaniner är överord. Jag hänvisar till folkhälsans, medicinalstyrelsens och veterinärstyrelsens uttalande om metoden och konstaterar, att det inte finns skäl att påstå att sjuka människor fått vara försökskaniner.

I likhet med fröken Olsson skulle jag kunna anföra otaliga vittnesbörd från patienter och personal på Hälsinge sjukhus som ätit den här maten, och de är lika entusiastiska som de som berättat för fröken Olsson om maten vid Stockholms läns landstings sjukhus. Det märkliga är emellertid att de som är positivt inställda ringer till mig, medan de som är kritiska ringer till herr Nordgren. Möjligen har detta blivit ett söderhamnskomplex. Vår partitidning i Söderhamn åberopas ju också med förtjusning. Jag har tillåtit mig att säga att det i många fall skrivits överord och har av den anledningen fått mycket ovet — förmodligen till herr Nordgrens och kanske även andras förtjusning — men jag vågar upppepa här i kammaren att det fällts otroliga överord om maten. Man har sagt att den är oduglig och att det är underligt att folk inte dör, och det har t. o. m. publicerats en bild av en hund som går baklänges när den bjuds på köttbullar. Är inte detta överord, herr Nordgren? Detta ägde rum 1964, men tidningen har ännu inte erkänt att det var ett övertramp.

Det har sagts mycket i denna fråga under årens lopp. Inom direktionen är vi allvarligt inställda på att göra det bästa möjliga. Vi anser att de ekonomiska fördelar som systemet innebär måste tillvaratas. Den ursprungliga kalkylen för Gävleborgs län innebar en driftkostnadsminskning på 5 miljoner kronor, och vi får se vad den slutliga summan blir. Vi är beredda att fortsätta trots kritiken och skall försöka ordna

Svar på interpellation ang. sjukpenning vid arbetslöshet

så, att fiskrätter och annat blir lika smakliga som vid traditionell tillagning.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Herr Asps senaste löfte gäller just vad jag önskar uppnå med interpellationen. Faktum är väl ändå att det inte är möjligt att patienter, sjuksköterskor och läkare skulle säga att maten inte smakar bra, att den inte är ätbar och att de hellre tar med sig mat hemifrån, om det inte vore något fel på den. Det måste väl ändå herr Asp erkänna.

Jag tror att fröken Olsson kan ha rätt i att förhållandet kan sammanhänga med transportproblemet. Det kanske inte är så lätt att hålla den plastförpackade maten vid exakt den temperatur som folkhälsan föreskriver under en så pass lång transport med omlastning vid både leverantörs- och mottagningsstället.

Jag skall nu inte ta kammarens tid i anspråk längre med denna debatt — huvudsaken är att vi gemensamt hjälps åt för att få maten smaklig vid sjukhusen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. sjukpenning vid arbetslöshet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Johanson i Västerвик har frågat, om jag är beredd att medverka till att arbetslöshet, oavsett varaktigheten, inte medför ändring i fråga om den arbetslöses placering i sjukpenningklass.

Var och en som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring skall vara placerad i sjukpenningklass, om hans årliga inkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 800 kronor. Försäkringskassan skall besluta om placering i sjukpenningklass, när en försäkrad skrivs

in i kassan och sedan fortlöpande pröva om placeringen vid förändringar av betydelse i fråga om inkomstförhållandena.

Vid tillkomsten av lagen om allmän sjukförsäkring, som de nämnda bestämmelserna går tillbaka på, uttalades i förarbetena, att sjukförsäkringen borde anpassas efter ändrade förhållanden snarast möjligt. Eftersom försäkringen grundas på en beräknad årsinkomst, borde man dock inte ta hänsyn till tillfälliga inkomständeringar. Oförvållad arbetslöshet borde i regel inte föranleda ändring i sjukpenningklassplaceringen. Denna borde ändras endast om det kunde antas att den försäkrade inte inom överskådlig tid kunde komma upp till den inkomst han hade innan han blev arbetslös. En framställning från den försäkrade själv om nedsättning av sjukpenning borde dock alltid bifallas.

Vid den kontroll, som försäkringskassorna skall utöva för att anpassa sjukpenningklassplaceringen efter ändrade inkomstförhållanden, tillämpas följande principer.

Den som varaktigt träder ut ur förvärvslivet skall inte längre vara sjukpenningförsäkrad. Ett avbrott i förvärvsarbetet på upp till sex månader medför inte någon ändring i den försäkrades klassplacering. Visar det sig att avbrottet föranletts av ofrivillig arbetslöshet skall någon ändring av klassplaceringen inte ske så länge sådan arbetslöshet består. Detta gäller även om arbetslösheten sträcker sig över mer än sex månader. Givetvis fordras det då, att den försäkrade fortfarande står till arbetsmarknadens förfogande. Däremot får en försäkrad efter sex månaders avbrott i förvärvsarbetet inte vara sjukpenningklassplacerad som förvärvsarbetsbetande, om arbetslösheten beror på honom själv. Exempel på sådan självförvållad arbetslöshet, som leder till s. k. nollklassning, är att den försäkrade visat arbetsovilja eller underlåtit att ta emot erbjudet lämpligt arbete eller väg-

Svar på interpellation ang. sjukpenning vid arbetslöshet

rat att undergå omskolning som föreslås av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Någon allmän föreskrift om nollklassning efter sex månader finns alltså inte. Tvärtom torde praxis vara generös mot den som är ofrivilligt arbetslös och tillåta att han står kvar i sin sjukpenningklass till dess han på nytt får arbete. Jag kan slutligen nämna att riksförsäkringsverket i ett cirkulär föreskrivit, att de som undergår omskolning genom arbetsmarknadsverkets försorg skall stå kvar i sin sjukpenningklass under omskolningstiden.

Vidare anförde:

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Jag har kommit i kontakt med den fråga som tas upp i interpellationen vid tvenne tillfällen, där vederbörande uppgivit att de blivit nollklassade i sjukförsäkringen sedan de uppburit arbetslöshetsunderstöd i sex månader.

Vid det första tillfället — det var vid en sammankomst — försökte jag bestrida uppgiftens riktighet. Enligt mitt förmenande gällde det två olika försäkringar, och jag hade svårt att föreställa mig att utförsäkringen i arbetslöshetskassan skulle diskvalificera vederbörande att erhålla ersättning från sjukkassan vid sjukdom, för vilken läkaren föreskrivit hel sjukskrivning. Vederbörande hade ju ändå erlagt avgifter till båda försäkringarna. Så långt mina egna reflexioner vid ifrågavarande sammankomst. Då reste sig en dam i församlingen och sade: »Jag arbetar i en försäkringskassa, och vad herr A här framhållit är fullständigt riktigt; vi nollställer dem som varit arbetslösa i sex månader, eftersom de under den tiden icke haft någon inkomst av förvärvsarbete.»

Sedan interpellationen framställdes

har jag haft ett samtal med en läkare hemma, som berättat vilka problem läkarna kan ställas inför. Han hade haft besök av en dam som var nollställd i sjukförsäkringen. Hon var något över medelåldern, och läkaren påstod att vederbörande var permitterad. Denna dam kunde behandlas i öppen vård, men hon hade ingen dagsjukpenning och önskade bli inlagd på lasarettet, därför att hon hade det knapert ställt. Läkaren visste inte hur han skulle handla i detta fall. En plats på lasarettet kostade ändå 150 kronor om dagen. Han talade inte om för mig hur han till slut hade gjort utan framhöll endast att läkarna har detta problem. Han var medveten om att vederbörande inte hade någon sjukpenning och därför hade svårt att klara sig i den öppna vården. De kronor om dagen som sjukhusvistelsen kostade och som sjukkassan betalade medförde för henne inga utgifter, vilket däremot vård i hemmet skulle göra.

Nu framhåller socialministern i interpellationssvaret att någon generell bestämmelse om nollställning i sjukkassan efter utförsäkring i arbetslöshetskassan inte föreligger. Personerna i de båda fall jag relaterat tillhörde olika försäkringskassor. Det tyder på att det är något fel på tillämpningen av bestämmelserna. Dessa två försäkringskassor hade dock tolkat bestämmelserna på samma sätt. Det vore därför tacknämligt om departementschefens uttalande om tillämpningen av bestämmelserna i här berört avseende på något sätt vidarebefordrades till försäkringskassorna.

Det är ett par andra saker som jag finner anmärkningsvärda. Den ena är att sjukpenningkassastillhörigheten kan omprövas under tid då försäkringstagaren icke har någon förvärvsinkomst. Vi har genomfört den förnämliga ATP-försäkringen som är uppbyggd så, att den an knyter till inkomsten under den aktiva tiden, närmare bestämt till de

Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentligrättsliga verksamheten

15 bästa inkomståren, detta för att vederbörande i stort sett skall kunna bibehålla den standard som han haft under sin aktiva tid. Vi har en utomordentlig sjukförsäkring, där dagsersättningen också an knyter till inkomsten av förvärvsarbete. Lång sjukdomstid innebär inte längre att dagsjukpenningen minskas, utan den utgår med samma belopp oavsett sjukdomstidens längd. Den upphör inte heller förrän vederbörande tillfrisknat eller kommit i åtnjutande av förtidspension. Även förtidspension är knuten till den arbetsinkomst som utgått då vederbörande deltagit i produktionen. I konsekvens härmed borde ingen ändring av sjukpenningklassplaceringen ske så länge vederbörande är arbetslös och icke har någon ny förvärvsinkomst som kan ligga till grund för sjukpenningklassplaceringen. Antingen vederbörande är sjuk eller arbetslös föreligger ju strängt taget samma kostnader som under den aktiva tiden.

Den andra fråga jag funderat över är om en arbetslös, som blir anvisad ett arbete och av en eller annan anledning anser sig icke kunna ta detta, av detta skäl bör förvägras sjukpenning om han av läkare sjukskrivits och anmodats att avhålla sig från arbete. Att vederbörande, om han vägrat ta ett lämpligt, anvisat arbete avstängts från vidare arbetslöshetsunderstöd är väl fullt förklarligt. Men att han, om han drabbas av sjukdom efter sex månaders arbetslöshet och av läkare ordinerar vila, mister dagsersättningen från sjukkassan är väl mera svårförståeligt.

Det har förekommit en del interpellationer under den senaste tiden angående sjukförsäkringen. Det kan få en icke initierad att tro att vår sjukförsäkringsreform lider av allvarliga brister. Det är inte så. Vi torde i stället ha den bästa sjukförsäkring som något land kan uppvisa. Jag finner det mycket angeläget att i detta sammanhang fram-

hålla detta. Men inget är så bra att det inte kan ha en eller annan skönhetsfläck. Det vore mycket tacknämligt om statsrådet ville bidra till att dessa skönhetsfläckar undanröjs, även om de uppstått på grund av felaktig tillämpning av gällande bestämmelser.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Självfallet kan jag inte här vare sig gå in på eller ta upp några av de enskilda fall som herr Johanson i Västervik har åberopat. Vad jag har redogjort för är de principer som i dessa ärenden skall följas av försäkringskassorna ute i landet. Skulle det brista i information och upplysning hos kassorna på denna punkt, så föreställer jag mig att försäkringsverket är angeläget att bidra med ökad information.

Jag vill också göra det tillägget, att om det på något håll skulle ha gjorts någon avvikelse från dessa principer, så kan ju vederbörande i vanlig ordning besvara sig hos riksförsäkringsverket, som när det gäller dessa ärenden är tillsynsmyndighet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17**Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentligrättsliga verksamheten**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Nettelbrandt har frågat mig när ett lagförslag angående det allmännas skadeståndsansvar för den offentligrättsliga verksamheten kommer att föreläggas riksdagen.

För närvarande pågår inom justitiedepartementet arbete på tre lagstiftningsfrågor inom skadeståndsrätten, nämligen frågorna om det allmännas

Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentlighetsrättsliga verksamheten

skadeståndsansvar, arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar samt föräldrars och barns skadeståndsskyldighet. Avsikten är att reglerna i dessa ämnen samt de allmänna bestämmelser om skadestånd som nu finns i 6 kap. strafflagen skall föras samman i en allmän skadeståndslag. Förslag till en sådan lag arbetas fram i nära samråd med de övriga nordiska ländernas justitieministerier. Det är meningen att förslaget skall läggas fram för 1968 års riksdag.

Vidare anförde:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation.

Det är utmärkt att det förslag justitieministern nämner om i svaret kommer att föreläggas riksdagen i en nära framtid. Med tanke på att denna fråga har behandlats sedan lång tid tillbaka är det onekligen rätt sent att förslag framlägges först 1968. Betänkandet i ärendet redovisades 1959, och 1960 gjorde juridiska utskottet i Nordiska rådet ett uttalande om att man kunde godta ett uppskov till — märk väl! — nästa session för att avvakta de interdepartementala förhandlingar som just då skulle inledas.

År 1964 var det uppenbarligen klart med de nordiska kontakterna på tjänstemannaplanet, och det förelåg tydligen relativ överensstämmelse rörande det allmännas skadeståndsansvar. Redan 1959 sades för övrigt i direktiven till en annan skadeståndsutredning, som arbetade med dessa frågor, att reformarbetet var så viktigt att det borde fortsätta utan ytterligare dröjsmål. Det skulle nu vara intressant att höra vad orsaken varit till det långa dröjsmålet med denna mycket viktiga fråga. Har den bromsats på det nordiska planet?

Vi i Sverige borde väl ha varit de mest pådrivande i detta fall. Här har nämligen frågan om ett generellt skadeståndsansvar för stat och kommun för fel och försummelser som deras funktionärer begått trängt igenom mindre i lag och praxis än vad fallet är t. ex. i Danmark, Finland och Norge. Domstolarna här i landet har i allmänhet inte tilltrött sig att ålägga det allmänna generellt skadeståndsansvar i anledning av dess funktionärers fel och försummelser. Man har också tvekat att fastslå ett skadeståndsansvar på objektiv grund, d. v. s. oberoende av begångna fel eller försummelser.

I Finland och Danmark har man däremot redan fått en mera generell lösning av frågan om det allmännas ansvar, och i Norge önskar man få det. Detsamma har sagts här i Sverige sedan lång tid tillbaka, och det borde ha varit en anledning för oss att driva på frågan.

Statsrådet säger i svaret att förslag kommer att läggas på riksdagens bord 1968, och då vill jag fråga om man verkligen kan lita på att så kommer att ske. En av de sista dagarna i april i år bad jag riksdagens upplysningstjänst få ett klarläggande av hur detta arbete låg till i departementet. Enligt en uppgift, daterad den 28 april, från upplysningstjänsten skulle arbetet fortgå inom departementet med sikte på att man till 1967 års riksdag skulle kunna lägga fram ett förslag. Detta gör att jag undrar över hur fort tidpunkten för förslaget framläggande flyttas framåt. Jag har redan nämnt årtalen 1959, 1960, 1967 och 1968, vilket markerar den långa tidsutdräkten i denna fråga.

Har det då över huvud taget någon praktisk betydelse att denna fråga påskyndas? Ett obetingat ja vill jag svara på den frågan i likhet med vad så många andra har gjort. Bristerna i den svenska skadeståndsrätten över huvud

Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentlighetsrättsliga verksamheten

taget leder till otrygghet och slumpvis fördelade rättigheter för den enskilde. Ibland beror rätten till skadestånd bara på en sådan sak som om det föreligger ett försäkringsskydd hos den som har orsakat skadan eller inte.

När det gäller skadestånd i offentlig verksamhet finns det två skäl som ytterligare speciellt understryker behovet. För det första kan i nuläget den enskilde tjänstemannen drabbas av ett orimligt hårt ansvar. Detta personliga ansvar bör kunna lättas samtidigt som ansvaret för stat och kommun vidgas. En sådan lättnad i ansvaret för tjänstemannen skulle då inte innebära någon skada för allmänheten. I t. ex. Danmark och Norge är man, såvitt jag förstår, helt främmande för att utkräva skadestånd av den enskilde tjänstemannen på det sätt som vi ibland gör här.

För det andra är det enligt min mening stötande — och det är kanske den huvudsakliga motiveringen till att jag tycker att man verkligen bör göra någonting i denna fråga — att man i skadeståndshänseende inte ställer samma anspråk på det allmänna som på den enskilde. Vi har väl alla med intresse följt en del uppmärksammade skadeståndsmål på sista tiden och därvid blivit varse hur ofullkomlig den svenska skadeståndsrätten över huvud taget för närvarande är. Vi har också lätt att känslomässigt engagera oss för den skadelidande — och det tycker jag är riktigt. Men jag tycker också att det i ett sådant sammanhang är honett av oss, som i en eller annan funktion representerar det allmänna, att dra en parallell med förhållandena i den offentliga verksamheten, där det ju inte föreligger samma ansvar för det allmännas del. Det är enligt min uppfattning inte riktigt klädsamt av det allmänna att det finns en sådan skillnad.

Det är inte svårt att hitta exempel som visar att det är orimligt att det

2 — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 26*

allmänna inte tar på sig ansvaret. Jag skall avstå från en uppräknig av sådana exempel och inskränka mig till att erinra om att staten på vissa områden kräver kontroll och tillstånd för att den enskilda verksamheten skall få fungera på ett visst sätt. Det förefaller då verkligen inte riktigt att det allmänna står helt utanför varje ansvar som den enskilde, både ekonomiskt och kanske ännu mer psykologiskt, får känna av på ett genomgripande sätt.

Det sades några ord av Svea hovrätt i samband med remissbehandlingen 1959 som jag tyckte var mycket riktiga och som jag skall be att få citera: »Då ett skadeståndsansvar för det allmänna är motiverat, främst på grund av dess funktion att bereda gottgörelse åt den skadelidande, synes intet vara att invända mot att det allmänna ålägges skadeståndsskyldighet i vissa situationer där behovet av ersättning generellt sett framträder särskilt starkt, även om skadan icke vållats genom fel eller försummelse i den offentliga verksamheten.» Detta pekar på att det finns lägen då den enskilde bör skyddas utan att man fördensskull får fram någon som direkt bär skuldbördan.

När betänkandet lades fram 1959, omfattade det även frågan om de som var anställda i den offentliga verksamheten skulle kunna få skadestånd eller icke. Skadeståndskommittén svarade ja på den frågan. — Låt mig anföra ett enda exempel på hur det kan gå i dag, när vi inte har denna fråga reglerad.

En lärare beger sig — helt i enlighet med de regler, anvisningar och instruktioner som gäller för honom eller henne — hem till en elev som under lång tid inte infunnit sig i skolan för att ta reda på vad som är orsaken till frånvaron. Läraren blir därvid svårt misshandlad av fadern till eleven, som läraren möter i dörren. Läraren får lida inte bara rent fysisk skada utan även ekonomisk skada av stora mått,

Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentligrättsliga verksamheten

och skadestånd erhålles inte från något håll.

Jag tycker det skulle vara av intresse, om justitieministern i nuläget kunde ge ett besked om vilket som är det lämpliga för en tjänsteman i en sådan situation: att ta risken av att bli fälld i disciplinärt avseende för tjänstefel, därför att vederbörande inte följer gällande författningsbestämmelser, eller att strikt följa bestämmelserna och därigenom åsamkas mycket kännbara skador både ekonomiskt och fysiskt.

Alla skäl — inte bara de här anförda utan framför allt de som har anförts under de senaste åren såväl i den allmänna debatten som i yttranden av olika slag från myndigheter och enskilda — talar för att det verkligen hastar med en lösning av denna fråga. Jag vill också erinra om att remissinstanserna 1959 ställde sig mycket positiva till att något skulle göras och underströk betydelsen av att det snabbt blev en förändring. Då är det naturligtvis beklagligt att något inte skett tidigare. Men bättre sent än aldrig!

Och mot den bakgrunden skulle jag ändå vilja bedöma huvudintrycket av detta interpellationssvar såsom positivt. Som jag nämnde hade jag emellertid i april i år fått uppgift om att proposition i ärendet skulle framläggas för 1967 års riksdag. När jag nu, i maj, får svaret säger justitieministern att proposition skall lämnas till 1968 års riksdag. Jag uttrycker en förhoppning om att läget inte är sådant att svaret, därest jag hade haft möjlighet att fråga i juni, skulle ha blivit att proposition kommer att framläggas för 1969 års riksdag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt vad fru Nettelbrandt i slutet av sitt anförande sade om tidpunkten för besvarandet av interpellationen. Men om hennes yttrande skulle innefatta en an-

klagelse att svaret kommit för sent, så vill jag framhålla att detta inte är *mitt* fel.

Fru Nettelbrandt frågade, om man verkligen kunde tro på att ett lagförslag i ärendet skulle komma att framläggas till 1968 års riksdag. Ja, fru Nettelbrandt, om vi — d. v. s. jag och mina medarbetare — får leva och ha hälsan, så skall ett förslag framläggas till 1968 års riksdag.

Och därmed skulle jag, herr talman, kunna sluta, särskilt vid denna tidpunkt på vårsessionen och med tanke på att så många ytterligare interpellationssvar står på dagens föredragningslista. Men när fru Nettelbrandt så till den grad missbrukar kammarens tid att hon gör långa utläggningar i en fråga, vilken riksdagen inom mindre än ett år skall bringa till sin lösning, må det också vara mig tillåtet att säga några ord.

Fru Nettelbrandt har mycket väl lärt sig frågan om det allmännas skadeståndsansvar. Men helt aningslöst visar fru Nettelbrandt att hon helt saknar insikt om skadestandsfrågornas komplicitet. Det finns knappast mer komplicerade civilrättsliga frågor än skadestandsfrågorna, och därför skall jag säga några ord om frågans historia.

Det är självklart att ett så centralt område som skadestandsrätten måste behandlas i nordiskt samarbete. Utredningsarbetet som ledde fram till 1958 års förslag om skadestånd i offentlig verksamhet tillkom också efter samverkan med motsvarande kommittéer i Danmark, Finland och Norge. Dessa förslag i de olika länderna överensstämde visserligen i fråga om huvudprinciperna, men i detaljutformningen fanns betydande skilljaktigheter. Vid remissbehandlingen vann huvudlinjerna i det svenska förslaget i huvudsak anslutning, men i detaljerna fanns också här stora meningsskilljaktigheter. Mot denna bakgrund är det inte ägnat att förvåna att man, när denna fråga 1961 togs upp

Svar på interpellation ang. lagreglering av det allmännas skadeståndsansvar för den offentligrättsliga verksamheten

till nordiska departementala överläggningar, inte kunde få en lösning som kunde tillgodose önskemålet om nordisk rättslikhet.

I detta skede komplicerades bilden ytterligare. Det råder ett nära samband mellan frågan om statens och kommunernas skadeståndsansvar samt frågan om skadeståndsansvar för arbetsgivare i allmänhet för skada som arbetstagare vållat i tjänsten. Denna fråga hade redan 1958 tagits upp på programmet för det nordiska lagsamarbetet, och i slutet av 1959 tillsattes en kommitté. Detta utredningsarbete pågick som bäst när 1961 års departementsöverläggningar ägde rum. Skadeståndskommittén lade sommaren 1964 fram ett förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar. Sedan detta remissbehandlats har nya internordiska departementsöverläggningar ägt rum under år 1965, som behandlade båda dessa frågor och vissa andra särskilda frågor, t. ex. om barns och föräldrars skadeståndsansvar. Dessa överläggningar ledde till positiva resultat. I samtliga länder föreligger nu på grundval av kommittéförslagen i detalj utarbetade och sinsemellan nära överensstämmande förslag till lagbestämmelser på de tre områden jag nämnt.

Det finns därför all anledning att tro på mitt ord när jag säger att lagförslag skall föreläggas nästa års riksdag.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Först och främst har jag inte uttalat mig om att svaret kom i dag. Jag har inte anklagat vare sig justitieministern eller någon inom departementet, ty jag vet inte vem som är ansvarig för att svaret kommit just i dag, men jag har ingenting att invända däremot. Frågan ställdes den 17 mars, och det är helt all right att svaret kommer i dag. Men den omständigheten att interpellationssvaren, inte bara ifrån ju-

stitedepartementet utan ifrån departementen över lag, klumpas samman till dessa yttersta dagar, när riksdagen ändå är så oerhört tyngd av andra ärenden, kan ju ändå inte medföra att det skulle vara inkorrekt eller otillåtet för en enskild ledamot av kammaren att ta någon tid i anspråk för att diskutera en mycket viktig fråga. Det är heller inte ur vägen att man här talar om denna fråga även om justitieministern nu givit ett löfte. Jag vill gärna uttrycka min tillfredsställelse över att han i sitt inlägg ytterligare poängterade att ett förslag skulle komma till 1968 års riksdag. Den omständigheten att vi fått ett sådant löfte kan dock inte medföra att vi i år skall sakna möjlighet att säga något i denna fråga. Känner justitieministern sig besvärad över att jag talar om att denna fråga dock funnits i Kanslihuset sedan 1959, utan att vi 1967 de facto ännu fått oss något förslag förelagt? Därmed är inte sagt att jag är omedveten om den komplicitet som finns i denna fråga. Jag tror tvärtom att vi just har att tänka på de olika enskilda människorna. Det är dem det ytterst gäller och inte skilda kommittéer eller uttalanden eller det nordiska samarbetet. Men att för dessa människor tala om att vi här har en fråga som är 8 år gammal men beträffande vilken ännu ingenting har hänt är kanske inte alltid så angenämt. Jag förmodar att justitieministern någon gång personligen har kommit i kontakt med de enskilda människorna.

Att frågorna är komplicerade har väl visats av den diskussion som har förts i anslutning till en del sådana mål som varit särskilt föremål för allmänt intresse. Men 8 år är dock en ganska rundligt tilltagen tid. Jag vill ännu en gång erinra om att överensstämmelse rådde på tjänstemannaplanet i det nordiska sammanhanget redan 1964, ty jag förmodar att de uppgifter som lämnats därom är riktiga.

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Därtill kommer att de svenska remissinstanserna var mycket positiva och, såvitt jag vet, inte på någon avgörande punkt kritiskt inställda vid remissbehandlingen 1959.

Slutligen vill jag säga att jag bad justitieministern om en redovisning av skälen till att det har dröjt så här länge. Att det skall vara ett nordiskt samarbete kan, efter vad jag kan förstå, vara en förklaring. Men det är icke en förklaring till att man här i riksdagen inte skulle få tillfälle att diskutera en för de enskilda människorna — de skadelidande — så väsentlig fråga.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall inte mera tala skadestånd. Jag skall bara tala almanacka.

Interpellationen framställdes, som vi hörde, i mars. Jag hade förbjudit mina medarbetare att över huvud taget syssla med interpellationer före propositions tidens utgång med hänsyn till den försening som rådde i departementet på grund av arbetskonflikterna förra året. Men omedelbart efter påskhelgen tog jag kontakt med samtliga interpellanter för att försöka få interpellationerna besvarade senast andra veckan i april. Det visade sig att någon interpellant som har yttrat sig här i dag inte kunde ta svaret då, varför vi kom överens om att ta svaret tisdagen den 9 maj.

Den dagen hade andra kammaren inte en enda interpellation på sin fördragningslista. Klockan halv 3 måndagen den 8 maj får jag meddelande om att interpellanten inte kunde ta svaret på tisdagen utan först på torsdagen.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Kammaren måste finna det ganska ointressant att höra oss diskutera almanackan. Jag vill upprepa att jag inte har klandrat justitieministern för att svaret har lämnats i denna vecka, men det bör vara tillåtet att diskutera

frågan. Även enskilda riksdagsledamöter kan faktiskt ha förhinder av olika slag. Vi hade inte överenskommit att svaret skulle lämnas den 9 maj utan överenskommelsen gällde den vecka som började den 9 maj.

Jag kan nämna att ett annat statsråd, som är närvarande i kammaren nu, har bett mig ta emot ett svar i dag på en annan fråga. Det var icke möjligt för mig att göra det trots att jag är här i kammaren i dag. Statsrådet Odhnoff har nämligen kallat till ett sammanträde i den av inrikesministern berörda servicegruppen under tid när plenum pågår, och jag är intresserad av att vara med vid det sammanträdet för att bevaka igångsättningen av frågorna där.

Sådana komplikationer — som i det av mig senast nämnda fallet alltså förorsakats av ett initiativ från regeringens sida — kan göra det omöjligt för en enskild riksdagsman att ta emot ett svar just den dag då ett statsråd önskar lämna det.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har frågat mig *dels* om jag vill medverka till en undersökning av vad trafikköerna i förslagsvis Storstockholm betyder i kostnad för den enskilde och samhället, *dels* om jag observerat att framkomligheten inom storstadstrafiken är begränsad och, om så är fallet, vilka åtgärder jag avser att vidta för att öka densamma, *dels* om jag vill medverka till att uppgörelsen om Storstockholms tunnelbaneutbyggnad kan förverkligas.

Vidare har herr Ullsten frågat mig om jag vill lämna kammaren en redo-

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

görelse för regeringens syn på samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom Storstockholm.

Frågorna är av den art att de lämpligen bör besvaras i ett sammanhang.

Beträffande herr Ullstens önskemål om en redogörelse för regeringens syn på samordningen av bostadsbyggandet och kommunikationsförsörjningen inom Storstockholm vill jag framhålla att denna samordning i hög grad sammanhänger med stadsbyggandet. I allmänhet är samordningen enligt min uppfattning god. Staten har aktivt deltagit i denna fråga, bl. a. genom att utse en statlig förhandlings- och utredningsman för den kollektiva närtrafikens ordnande i storstockholmsområdet. Förhandlingsmannens arbete resulterade i den principöverenskommelse som i slutet av år 1964 träffades mellan företrädare för Stockholms stad och Stockholms läns landstingskommun om samordning, utbyggnad och drift av det kollektiva trafiksystemet i Storstockholm. Genom samordningen av trafikinvesteringarna skapas ökade förutsättningar för att även på längre sikt planera för regionens fortsatta utbyggnad och utveckling i övrigt.

På grundval av förhandlingsöverenskommelsen lade regeringen under år 1965 fram förslag om statsbidrag till byggande av tunnelbana. Genom att tunnelbaneanläggningar gjorts bidragsberättigade på i princip samma villkor som gäller för vägar och gator ökar möjligheterna att inom regionen erhalla en fullgod trafikservice till lägsta samhällsekonomiska kostnad.

I detta sammanhang vill jag även nämna de stora åtaganden som enligt överenskommelsen SJ gör beträffande investeringar för storstockholmstrafiken.

Frågan om kostnaderna för den enskilde och samhället på grund av trafikköer tillhör problematiken kring lönsamhetsberäkningar för vägföretag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har under de båda senaste budgetåren fått särskilda medel för att utföra vissa statistiska och ekonomiska undersökningar rörande prioritering av vägprojekt. Vägkostnadsutredningen skall enligt sina direktiv bl. a. undersöka vägtrafikens kostnader inom olika regioner i landet och därvid ägna särskild uppmärksamhet åt trafikproblemen i de större städerna. I de riktlinjer för upprättande av fördelnings- och flerårsplaner för perioden 1967—1971, som Kungl. Maj:t utfärdade i början av år 1966, angavs bl. a. att man vid prioriteringen av projekt som kom i fråga för intagande i flerårsplan borde eftersträva att tillgodose näringslivets behov av tillfredsställande transportmöjligheter. Även behoven av kapacitetsstarka trafikleder inom och mellan tätortsregionerna skulle beaktas. Av gatubyggnadsprojekten borde i första hand medtas sådana som utgör viktiga infarts- och genomfartsleder. Vidare framhölls i riktlinjerna att prioriteringen av de skilda objekten i flerårsplanerna i princip borde ske med utgångspunkt från objektens lönsamhet.

Med anledning av herr Bengtsons fråga om jag observerat att framkomligheten inom storstadstrafiken är begränsad vill jag svara att jag självfallet gjort detta bl. a. därför att jag varje dag åker i stockholmstrafiken. Därutöver vill jag framhålla att de principer som legat till grund för upprättandet av nu gällande fördelnings- och flerårsplaner innebär att de olika objekten i planerna tagits med efter en angelägenhetsgradering. I planerna ingår flera större företag som syftar till att öka kapaciteten på infarts- och genomfartslederna i Stockholm. Av sådana särskilt angelägna projekt kan jag nämna utbyggnad av Södertäljevägen, Nynäsvägen, Norrtäljevägen, Uppsalavägen och Enköpingsvägen till motorvägsstandard. Bland övriga företag i planerna kan framhållas Lidingöbron, Huddingevägen

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

och Essingeledens fortsättning norrut.

För att underlätta rationella avvägningar vid utbyggnad av trafikapparatens har staten öppnat möjligheter för kommunerna att få statsbidrag till byggande av tunnelbana. Genom de stora fördelar från bl. a. kapacitetssynpunkt som en tunnelbana erbjuder jämfört med en yttrafikled får kommunerna ett större utbyte av de medel staten ställer till förfogande än som skulle blivit fallet vid byggande av enbart vägar och gator. Eftersom projekt avseende byggande av tunnelbana skall prioriteras tillsammans med väg- och gatubyggnadsprojekt kommer angelägenhetsgraden att bli avgörande för inplaceringen i fördelnings- och flerårsplaner.

De överväganden som skett i samband med upprättande av fördelningsplanen för perioden 1967—1971 har resulterat i att Stockholms stad jämte angränsande städer i länet i planen tilldelats cirka 450 milj. kr. av de 1 350 milj. kr. som planen sammanlagt omfattar. Härtill kommer 80 milj. kr. till kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor (KSL) för tunnelbanebyggen. Detta innebär att städerna i storstockholmsområdet fått cirka 40 procent av den beräknade totala medelstillelningen i fördelningsplanen för nämnda period.

I flerårsplanerna för perioden 1967—1971 ingår vägföretag inom storstockholmsområdet för sammanlagt cirka 350 milj. kr. jämte tunnelbaneföretag för 85 milj. kr.

I sin interpellation ställer herr Bengtson även frågan om jag vill medverka till att uppgörelsen om Storstockholms tunnelbaneutbyggnad kan förverkligas. Självfallet vill jag medverka till detta. I riktlinjerna för upprättande av fördelnings- och flerårsplaner för perioden 1967—1971 har det klart kommit till uttryck, att tunnelbaneprojekt skall prioriteras tillsammans med väg- och gatubyggnadsprojekt. I detta sammanhang vill jag erinra om att statsbidrag

till byggande av tunnelbana förutsätter att sökanden lämnar in dels anläggningsplan för företaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för prövning, dels de beslut om koncession och tillstånd till expropriation som fordras för att företaget skall komma till stånd. Enligt vad jag erfarit har de första anläggningsplanerna relativt nyligen kommit in till styrelsen.

För att komplettera bilden av de statliga insatserna för storstockholmstrafiken vill jag nämna att SJ:s investeringar för förortstrafiken fram t. o. m. år 1975 beräknas uppgå till sammanlagt cirka 400 milj. kr. i 1964 års prisnivå.

SJ:s investeringar för Storstockholms lokaltrafik beräknas för innevarande budgetår till 51 milj. kr. För nästa budgetår har jag i årets statsverksproposition räknat med en medelsförbrukning av 94 milj. kr. för SJ:s åtaganden för denna trafik.

Regeringen har sålunda i hög grad verkat för en samordnad lösning av trafikfrågorna inom storstockholmsområdet. Jag är beredd att i enlighet med riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken fortsätta att verka för rationella och samordnande lösningar av trafikproblemen.

Vidare anförde:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation. Jag är emellertid rädd för att det måste bli ett ganska formellt tack, ty svarets innehåll förefaller mig inte vara särskilt mycket att tacka för.

Jag ställde denna fråga mot bakgrunden av en mycket kritisk situation för storstockholmsområdet, en situation som man hamnat i på grund av den fördelningsplan för trafikbyggnadet under den närmaste femårsperioden som framlagts. Detta innebär nämligen att man mycket allvarligt äventyrar

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

möjligheterna att genomföra den s. k. Hörjelöverenskommelsen från år 1964.

Den saken berör kommunikationsministern inte med ett enda ord. Vi får veta att överenskommelsen ingicks under ledning av en av staten utsedd ordförande. Det visste vi förut. Intressantare hade varit att få höra hur kommunikationsministern ser på det förhållandet att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter direktiv från regeringen lagt fram en investeringsplan, som de facto sätter denna överenskommelse mer eller mindre ur spel, trots att staten är en av parterna.

Kommunikationsministern säger vidare i sitt svar att rätten att få statsbidrag till tunnelbanor har ökat möjligheterna att ordna en fullgod trafikservice till lägsta samhällsekonomiska kostnad. Det är alldeles riktigt, och det har också varit motivet bakom det länge framförda och länge avvisade kravet på statsbidrag till tunnelbanebyggandet. Men den intressanta frågeställningen för dagen är: Om tunnelbanebyggandet inom storstockholmsområdet — framför allt den planerade järvabanan — skall ske i den takt som fördelningsplanen förutsätter, hur skall man då kunna få en samordning mellan bostadsbyggandet och trafikbyggandet som är samhällsekonomiskt försvarbar?

På ledande kommunalpolitiskt håll i Stockholm är man enig om att detta är omöjligt. Antingen måste staden själv utan statsbidrag finansiera det som skiljer mellan vad fördelningsplanen tillåter och vad den s. k. Hörjelöverenskommelsen förutsätter, eller också måste man dra sig fram med mycket dyrbara provisoriska lösningar för trafikförsörjningen till Järvafältet, lösningar som *inte* är försvarbara från samhällsekonomisk synpunkt.

Det är inte några små avvikelser det här är fråga om. Ifall tunnelbanan ut till Järvafältet i enlighet med 1964 års överenskommelse skall vara klar samtidigt som bostadsbyggandet — d. v. s.

för norra delen av fältet år 1975 — krävs det statsbidragsberättigade investeringar motsvarande ungefär 253 miljoner kronor fram till år 1971, den tidpunkt då denna fördelningsplan slutar. Fördelningsplanen föreslår emellertid bara 80 miljoner kronor, d. v. s. inte mer än en tredjedel av denna summa.

Storstockholmsregionens utbyggnad är i allra högsta grad beroende av en utbyggnad av kommunikationerna. Folkökningen är oerhört snabb — cirka 18 000 personer om året — och marktillgången i de centrala delarna mycket knapp. Skall man klara av att bygga nya bostäder, blir det nödvändigt med en exploatering av områden som ligger allt längre ut. En utbyggnad av de kollektiva trafikmedlen, framför allt av tunnelbanan, måste ske samtidigt som detta bostadsbyggande; annars blir det en alldeles orimlig belastning på vägnätet och en mycket obekväm och dålig trafikservice.

Den stora förtjänsten med Hörjelöverenskommelsen var att man försökte lösa detta problem och också lyckades. Den tunnelbanekapacitet som denna överenskommelse förutsätter skulle möjliggöra minst 150 000 rumsenheter ute på Järvafältet och 80 000 i Huddinge och Botkyrka fram till mitten av 1970-talet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen underströk också i sina petita förra året hur viktigt det var att kommunikationsleder och bostäder kunde byggas ut samtidigt. Utbyggnaden av dessa leder, säger styrelsen, måste betraktas som en integrerande och absolut nödvändig del i det samhällsbyggande som urbaniseringsprocessen framtvingar.

Herr Palme instämde det året i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens synpunkter och betonade att det var nödvändigt att bygga ut både trafikleder för den individuella trafiken och det kollektiva trafikväsendet.

Nästa år tycks emellertid väg- och vat-

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

tenbyggnadsstyrelsens och kommunikationsdepartementets synpunkter skilja sig något från varandra. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen står fast vid sina synpunkter, men i departementscheftuttalandet detta år heter det inte längre att man bör satsa på både-och, utan på antingen—eller. Vill man öka väg- och gatubyggandet får man minska tunnelbanebyggandet. Jag tror inte att någon, som deltog i överläggningarna i samband med Hörjelöverenskommelsen, fick det intrycket att det var så man hade tänkt sig en fortsättning. När Hörjelöverenskommelsen ingicks var man nämligen på det klara med de stora samhälls-ekonomiska fördelarna av att bygga ut tunnelbanan. Nu, när överenskommelsen skall realiseras, vill man inte längre ställa pengar till förfogande.

Min fråga kvarstår alltså: Hur ser regeringen egentligen på samordningen mellan bostadsförsörjningen och trafikledsbyggandet inom storstockholmsområdet? Anser man att det går att ordna en samhällsekonomiskt försvarbar lösning inom ramen för den framlagda fördelningsplanen eller delar man de kommunala myndigheternas bedömning att ett väsentligt ökat trafikledsbyggande — framför allt när det gäller tunnelbanan — är nödvändigt, om det uppgjorda bostadsprogrammet skall kunna hållas?

Jag utgår ifrån att man inom regeringen inte spekulerar i det tredje alternativet: ett minskat bostadsbyggande. I så fall blir det tyvärr korrekt att tala om Hörjelöverenskommelsen som en ny Järvaluff. Jag hoppas att herr Palme är beredd att genast avliva den miss-tanken och att det beskedet i så fall skall visa sig hållbarare än tidigare socialdemokratiska »Järvalöften».

Herr BENGTSOEN i Solna (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det svar jag erhållit. Såvitt jag kan se ger det en tydlig bild av det ekonomiska läget så som kommunikationsministern tecknar

det, men det ger tyvärr inte stora förhoppningar om framtida förbättringar för trafikanterna i storstäderna.

Som de ärade kammarledamöterna väl känner till föreligger det vid vissa tillfällen — och kanske särskilt nu i maj — risk för trafikchaos. Det är främst de långa köerna på infarts- och utfartslederna som är besvärande. Jag har i min interpellation ställt en fråga, om herr Palme vill medverka till att en undersökning göres om vad trafikköerna kostar den enskilde, näringslivet och samhället. Jag tror att en sådan utredning skulle vara av utomordentligt värde för att hyfsa den debatt som förs. Näringslivets kostnader för varudistributionen och transportererna över huvud taget, organiserandet av dem, personalkostnaderna i detta sammanhang är utomordentligt betungande. Man behöver bara tänka på de komplikationer det medför att tunga oljebilar från de stora oljetankarna skall tvärs igenom de centrala stadsdelarna här i Storstockholm och därvid förorsaka buller och luftföroreningar.

Det är emellertid inte bara för näringslivet utan fastmer för den enskilde trafikanter — det gäller både bilisten och busstrafikanten — som det är utomordentligt svårt. I en ledare har en av våra större motortidningar sammanfattat hur man ser på detta med följande ord: »Hundratusentals timmar tillbringas nu av landets trafikanter i långa köer på väg till eller från arbetet. Det innebär bl. a. att fritiden inskränks, att miljontals liter bensin förbränns i onödan, att vår luft nedsmutsas mer än nödvändigt, att lastbilstransporter och därmed de flesta varor blir dyrare på grund av allt längre körtider. Situationen försämras för varje dag som går.» Det var som sagt ett citat ur en motortidning.

Med anledning av min fråga till kommunikationsministern, om han vill medverka till att en sådan här undersökning och utredning kommer till stånd, har kommunikationsministern hänvisat till

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

att det är fråga om lönsamhetsbedömningar i samband med trafikbyggandet. Jag tycker emellertid att det nog är att gå litet vid sidan av den verkliga frågeställningen. Vad jag har velat att man skall utreda är trängselkostnaderna, kostnaderna för trafikköerna i nuläget. Jag vet att det har gjorts åtskilliga sådana försök. Man har från Ingeniörsvetenskapsakademien lagt upp utredningslinjer för att fullfölja ett sådant försök. I England har man gjort en stor statlig utredning av dessa frågor och kommit fram till att kostnaderna där uppgick till 7 å 8 miljarder vid ett tillfälle. Det finns även annat grundmaterial som skulle kunna utnyttjas i en sådan här utredning, t. ex. resvaneundersökningen som är gjord här i Storstockholm.

Det är alltså, herr talman, synnerligen önskvärt att man skulle kunna få fram siffror på detta för att få fram ett bättre underlag för anslagspolitiken, och jag tror att det kommer att bli nödvändigt. Man måste helt enkelt ha ett bättre rent sakligt underlag för anslagspolitiken.

Jag har således inte fått svar på denna min fråga såsom jag ser den, men jag förmodar och hoppas att herr Palme kan ge ytterligare några synpunkter på frågan.

Med anledning av min andra fråga säger herr Palme att han har observerat att framkomligheten inom storstadstrafiken är begränsad och att han varje dag åker i storstadstrafiken. Ja, för alla de människor som gör det, som sitter fast i bil- och bussköer, skulle det väl ändå vara glädjande, om kommunikationsministern ville ange någon målsättning. De kanske har åkt i tio års tid och kommer att fortsätta att åka tio å femton år. Har herr Palme någon förbättring att ställa i utsikt, något gott budskap att lämna dem?

Ledaren i motortidningen avslutades med följande utrop i fetstil: »Ge oss ett svar, herr kommunikationsminister!» I svaret har kommunikationsministern

lämnat vissa sifferuppgifter beträffande de nu fastställda fördelningsplanerna för den kommande femårsperioden. Han kommer då fram till att städerna i storstockholmsområdet, d. v. s. Stockholm och åtta städer runt omkring, tillsammans får cirka 40 procent av den beräknade totala medelstillelningen enligt fördelningsplanen. Jag skall villigt erkänna att detta i och för sig är en hög siffra. Men man kan kanske inte godta den utan vidare, ty däri inräknas medlen för tunnelbanebyggandet. Som kammarens ledamöter kanske erinrar sig, åtog sig de kommunala instanserna inom regionen, när denna fråga behandlades för några år sedan, att som vederlag för statsbidraget till tunnelbanor betala underskottet på SJ:s lokaltrafik, men herr Palme säger ingenting härom i sitt svar. Däremot har han uppehållit sig vid storleken av SJ:s investering, som jag betraktar som en ren förskottering av vad som sedan skall betalas av trafikanterna, dels i form av biljetter och dels i form av skatter.

Siffran 40 procent kan faktiskt också ses i andra sammanhang. Av en ren tillfällighet kan det göras en jämförelse med vad exempelvis Stockholms stad fått i anslag under en femårsperiod i början av 1960-talet och de bilskattemedel som inbetalats i Stockholms stad. Här råkar det också röra sig om 40 procent. Jag skall inte göra några jämförelser med andra distrikt, men det finns distrikt som kan uppvisa helt andra siffror.

Beträffande tunnelbaneprogrammet har de kommunala myndigheterna nu presenterat de anslag som behövs för att kunna hålla tidsramen för de tre tunnelbanor som diskuterats med den statliga förhandlaren. När det då visar sig, att av dessa beräknade anslagssummor har i fördelnings- och flerårsplaner endast upptagits 40 procent i form av statsbidrag, kan man se, att denna siffra återigen spökar. Som tidigare nämnts innebär detta utomordentligt

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

stor risk för att utbyggnaden av tunnelbanorna, vilka måste anses vara själva kärnan i en storstads trafiksystem, avsevärt fördröjs. Vid diskussionerna med den statlige förhandlaren gick man dock med på en överenskommelse om en tidsplan. Detta hade inte varit nödvändigt men det gjordes, och det måste vi nu påminna om.

När herr Palme framhåller att han självfallet är angelägen att medverka till att förverkliga planerna på Storstockholms tunnelbaneutbyggnad, måste jag tyvärr säga att herr Palmes ord i dag inte riktigt rimmar med den ansvarige kommunikationsministerns handlande när det gäller anslagspolitiken.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Till allt vad herr Bengtson i Solna sade vill jag till att börja med framhålla, att en undersökning om kökostnaderna har sitt värde. Men nu förhåller det sig så, att vi har anslagit medel till Väg och vatten för att göra undersökningar. Dessutom kan vägplanutredningen och vägkostnadsutredningen göra undersökningar. Att sätta i gång en fjärde undersökning tror jag inte vore rationellt. Jag har i sak ingen annan uppfattning än herr Bengtson, men det får väl ändå vara någon måtta på antalet samtidigt pågående utredningar.

Frågan om den allmänna framkomligheten i storstadstrafiken är ett ofantligt, gigantiskt problem i alla industriländer, och detta problem kan jag väl inte ta upp till utförlig behandling nu. En tröst kan man väl finna dels i den forcerade byggnation som pågår i alla storstäder och dels i att de stora genomfartslederna i städerna har prioriterats, senast i direktiven för utarbetande av flerårsplaner och fördelningsplaner. En tröst gav även herr Bengtson i Solna här i kammaren 1965 då han enligt protokollet sade: »Om vi säger att ett spår på

tunnelbanan har lika stor kapacitet som 30 vägfiler för bilar, så förstår herr Persson i Heden» — det var han som då undervisades av herr Bengtson — »vad det gäller.» Man bör alltså använda även andra trafikmedel.

Men detta är ett mycket stort problem, som vi i annat sammanhang kan ta upp till mer utförlig behandling. Jag läste häromdagen ett föredrag av en amerikan där denne i en imaginär framtida tillbakablick på vår tid säger följande om de amerikanska städerna: »Städerna hade gammaldags gator, som aldrig var byggda för att motortrafiken skulle gå fram på dem, och på båda sidor av gatorna stod bilar för att göra det riktigt säkert att trafiken inte rörde sig. Aldrig hade så mycket utrymme använts för att hjälpa så få på bekostnad av så många.»

Detta är dels en vägbyggnadsfråga, dels en trafikregelsfråga och dels en kostnadsfördelningsfråga, där diskussionen gäller om gatan, såsom nu är fallet, skall ställas till förfogande för priset noll eller inte. Herr Bengtson får ursäkta att jag inte nu tar upp hela problematiken utan i stället håller mig till de mera handfasta tingen.

När det gäller Hörjelöverenskommelsen har herr Bengtson fel när han säger att den innebar något sorts byte mellan tunnelbanebidrag och ersättning till SJ för att lokaltrafiken inte skulle gå med ett väldigt stort underskott. Enligt de informationer jag har fått förhåller det sig på det sättet, att SJ åtog sig stora investeringar inom regionen — 400 miljoner kronor fram till 1975. Trots SJ:s hårt pressade investeringsprogram har man bara i år ökat dessa bidrag till lokaltrafikinvesteringarna från 51 till 94 miljoner kronor. Men de investeringarna ville SJ inte ta på sig, om de inte kunde få en rimlig kostnadstäckning. Det var därför denna överenskommelse träffades. De siffror jag har nämntt beträffande SJ visar ju att staten gör sitt yttersta för att fullfölja sin del av över-

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

enskommelsen, som gäller utbyggnad av lokaltrafiken.

Så har vi frågan om tunnelbanan. Jag förmenar att vi till punkt och pricka följer Hörjelöverenskommelsen även där. Då stockholmarna i enighet själva skulle presentera vad man hade kommit överens om, sade man i tidningen Stockholm att »Statsbidraget till tunnelbanebyggena innebär givetvis inte att storstockholmsområdet skulle komma att favoriseras jämfört med andra delar av landet. Pengarna skall tas ur de bilskattemedel, som under alla förhållanden är avsedda för detta område». I propositionen sades det att detta bidrag får rymmas inom ramen för en eljest normal ökning. Frågan kom till riksdagen, och riksdagen skärpte detta uttalande och sade: »Utskottet vill kraftigt understryka departementschefens uttalande att utgångspunkten i princip måste vara att de i den preliminära överenskommelsen angivna stadsbidragen skall rymmas inom ramen för en eljest normal ökning av vägbyggnadsanslagen.» Ökningar för detta ändamål kunde det alltså bli endast om den totala vägstadsramen ökade. Detta var alla parter i överenskommelsen fullständigt på det klara med. Det betyder att det inte skett något brott mot överenskommelsen; man nämnde klart vilka förutsättningarna för en ökning var.

Hur stora skall tunnelbanebidragen bli? 80 miljoner kronor sade herr Ullsten. Han håller sig snävt till Stockholm. Räknar man med Stockholms län blir det enligt fördelningsplanen 165 miljoner kronor. Men detta är inte sakrosankt. Vill man prioritera på annat sätt i stockholmsområdet och bygga litet mindre vägar i stället, så visst får man göra det, om man tycker att det är rationellt att satsa mera på tunnelbanan. Det var ju en av överenskommelsens stora fördelar att den gav de lokala myndigheterna frihet att prioritera olika typer av objekt och att den inte stipulerade att man fick statsbidrag till vä-

gar men inte till tunnelbana. På den punkten föreligger det inte heller några oklarheter.

Att lyfta herr Ullsten ur hans förvirrings mörker är litet besvärligare. Först och främst talade han om fördelningsplanen som en investeringsplan och upprepade det gång på gång. Det visar att han inte vet vad en fördelningsplan är. Det är ju just precis icke en investeringsplan utan en plan för prioritering mellan olika objekt, där man utgår ifrån en oförändrad anslagsnivå som en grundläggande princip. Man lägger ut den för fem år — efter tre år görs den om helt och hållet. De flesta år har det varit så att det har blivit mer pengar än planen förutsatt; anslagen har ökat, och då har man fått mer pengar att spela med. Dessutom har man haft ams-anslaget, som så att säga fötts in i fördelningsplanen, att spela med. Det är en total missuppfattning av hela metodiken att kalla det för en investeringsplan. Fördelningsplanen upptar alltså de objekt man har prioriterat mellan regioner och inom regioner.

Är det herr Ullstens mening att Stockholm fått för litet i fördelningsplanen? Den är ju uttryck för en principiell fördelning mellan olika regioner. Under perioden 1964—1968 har i fördelningsplanen storstäderna fått 60—65 procent — Stockholm 28 procent, Göteborg 25 procent och Malmö 12—13 procent. Övriga 127 städer m. fl. i landet har fått dela på de övriga 35 procenten.

Herr Ullsten talade om ledande kommunalmän. Av hans citat att döma var det väl snarare vilseledda kommunalmän han hade träffat. Men det finns väl ledande kommunalmän även i andra delar av landet — t. ex. de 127 andra väghållarna — som också vill ha ett ord med i laget. Även de vill bygga ut sina städer och samhällen.

Om denna fråga verkligen var brännande, hade det ju funnits rika möjligheter att här i riksdagen säga ifrån att Stockholm skall prioriteras framför

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

andra orter. Men herr Ullsten var tyst under hela motionstiden, och han sade heller ingenting när frågorna om den relativa fördelningen behandlades i riksdagen. Då skall väl herr Ullsten inte efteråt klaga på mig! Det är lätt att sitta överksam när anslagsfrågorna behandlas, alltså under den verkliga realbehandlingen, och att efteråt framställa en interpellation för att ge sken av att man i alla fall vill något.

Om herr Ullsten hade velat vilja, inte bara velat vela — på vanligt folktoppartistiskt manér — hade han haft rika möjligheter att ta upp frågor av detta slag vi behandlingen av vägnanslagen. Men den fördelning som då gjordes hade stöd av en så gott som enhällig riksdag. Varje gång som vi har skjutit fram storstadsregionernas behov litet grand — de behoven är stora och jag har sympatier för dem — så har riksdagen anslutit sig till vår linje. Och varenda gång har riksdagen, inklusive herr Ullstens parti, skärpt formuleringarna för att bevaka att Storstockholm inte fick ett enligt riksdagsmajoritetens mening alltför stort anslag. Varför inte vända sig till riksdagen då och missionera där, herr Ullsten?

En tredje möjlighet för herr Ullsten hade varit att förklara att anslagen är för små och att motionera om mera pengar. Men det väcktes ingen sådan motion. Under vägdebatten framställdes heller ingen begäran om mera pengar vare sig av herr Ullsten eller någon annan. Då var man väl ense om anslagsfördelningen. Och om man är ense om hur stor den ekonomiska ramen skall vara och hur fördelningen skall göras inom den ramen, så kan man ju inte i efterhand komma och klaga för att man fått för litet pengar och bara säga att tyvärr öppnade inte jag munnen då.

Ur den synpunkten är det en viss fördel med att denna interpellation har besvarats först i efterhand.

Sedan är jag litet ledsen över att herr

Bengtson i Solna har kommit med i detta sammanhang, eftersom hans synpunkter ju delvis har varit av en annan halt. Jag delar nämligen uppfattningen att vi står inför så stora trafikproblem i storstadsregionerna, att vi måste ta krafttag för att komma till rätta med dem. Därför har vi också satsat så hårt på lokaltrafiken som vi gjort. Det var oerhört många angelägna ting inom SJ som vi måste ställa åt sidan. Det är också därför som vi har försökt vara med om en samordning, så gott detta låtit sig göra. Och det skall vi fortsätta med.

Bland de prioriteringar vi angav i direktiven för utformningen av våra planer var bl. a. transporter av betydelse för produktionen inom näringslivet. Jag har i dag varit med på åkeriägarnas kongress, och herr Bengtson borde ha träffat de åkarna! De har kloka synpunkter på hur viktigt det är med vägarna på landsbygden för att de över huvud taget skall få fram sina transporter. Vi bör också prioritera allt som har med trafiksäkerheten att göra, ty därigenom kan vi rädda många människoliv. Vi prioriterar också de stora genomfartslederna inom och utom tätortsregionerna, som är kritiska trafikpunkter. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden för vägarna är mycket betydande, och vi anslår så mycket pengar som ryms inom den samhällsekonomiska ramen.

En av dessa ledande — eller vilseledande — kommunalpolitiker i Stockholm började sedan kritisera regeringen och sade att regeringen av något slags partipolitiska skäl inte hade givit tillräckligt med pengar. Det var en fantastisk tanke, eftersom mina direktiv utfärdades i januari, åtta månader före valet. Jag fick ett intryck av att vi hade fått den nya regimen »Gnäll och skyll ifrån dig» här i Stockholms stad. Men sedan dess har tonfallen blivit lugnare. Det gäller nämligen ett problem av riksintresse, av lokalt och regionalt intresse.

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Det är genom ett förnuftigt resonemang om sakfrågorna som vi kan nå fram till lösningar.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Mitt bland alla sina hårda och sarkastiska ord erkänner kommunikationsministern att detta är ett gigantiskt problem. Det är väl inte heller meningen att försöka lösa det i en interpellationsdebatt. Vad som har aktualiserat hela denna frågeställning är herr Palmes direktiv, enligt vilka fördelningsplanerna under hela femårsperioden skall ligga fast vid samma belopp utan hänsyn till penningvärdets fall och utan andra hänsyn.

Jag är den förste att beklaga att riksdagen inte i år höjde väg- och gatuanslagen för både landsbygd och städer. Jag hade i detta avseende väckt motioner som strängt taget var ganska finurligt uträknade för att finna en finansieringsform, och jag är bara ledsen att de inte fann nåd inför det mäktiga statsutskottet. Kammaren kanske förlåter mig att jag inte här yrkade att dessa motioner skulle vinna gehör.

Det är alltså detta som har gjort människorna mer än nödvändigt oroliga här i Stockholm. Om vi räknar med att dessa fördelningsplaner är realistiska, så blir den tunnelbaneutbyggnad, som vi på basis av en överenskommelse hoppades på, kanske bortåt tio år försenad. En annan möjlighet är att vi med skattemedel skall betala vad som är statsbidragsberättigat. Jag tycker inte att den lösningen ens bör diskuteras.

Herr Palme säger att det inte var något byte med avtalet med SJ och tunnelbaneavtalet. För allt i världen — byte låter kanske inte särskilt trevligt. Jag tycker för min del att det var ett rimligt sätt att ge och ta. Vi på den regionala sidan accepterade att betala SJ:s kostnader — sådant som kanske eljest skulle ha betalats av riksdagen i

form av kollektivbiljetter. Dessa kostnader är rätt imponerande, och det är en motprestation som vi har gjort. Det är därför inte någon ensidig prioritering av Storstockholm när vi har fått möjligheter till statsbidrag för tunnelbanan — det vill jag med skärpa hävda. Vi har inte begärt — jag allra minst — någon prioritering. Jag har visat på siffror som inte innebär någon som helst prioritering, snarare tvärtom.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Palme säger i sin replik att han utgår från att staten till punkt och pricka följer den överenskommelse som ingicks 1964, den s. k. Hörjeluppgårelsen. Den uppgårelsen byggde på att Stockholm skulle få 90 procent i statsbidrag för sitt tunnelbanebyggande. Det fanns också en klart utstakad tidsplan, som innebar att järvaområdet skulle vara färdigbyggt 1975. Tunnelbanan skulle alltså byggas samtidigt, så att trafikförsörjning och bostadsförsörjning kunde synkroniseras.

Om man nu skulle bygga enligt den fördelningsplan som jag hela tiden talat om — använde jag ordet »investeringsplan» råkade jag säga fel — och som framlagts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skulle man inte vara klar 1975 utan möjligen 1985. Då finns det faktiskt anledning för både mig och de kommunala myndigheterna i Stockholm att fråga: Kan statsmakterna uppträda på det sättet och ändå hävda att de håller den 1964 ingångna överenskommelsen? Jag menar att man inte kan göra det.

Nu säger statsrådet Palme att det ju inte är hans sak att ta ställning till hur Stockholm använder sina pengar. Stockholm får göra som man vill — man får prioritera på egen hand. Det är emellertid inte så att Stockholm får prioritera på egen hand. Fördelningsplanen innebär bl. a. — så mycket har jag faktiskt läst på, herr Palme — att det inte är de kommunala myndigheter-

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

na som bestämmer vilka projekt som skall få byggas och vilka som skall stå till senare tidpunkt. Nej, det är staten som bestämmer det enligt denna fördelningsplan.

Man har t. ex. bestämt att järvabanan skall skjutas på framtiden och detsamma med Essingeledens fortsättning norrut. Man har på en rad punkter gjort en annan prioritering än den som de kommunala myndigheterna från sina utgångspunkter funnit vara den effektivaste. Men även om kommunalförbundet — det är ju inte Stockholms stad det rör sig om utan det för länet och staden gemensamma kommunalförbundet — skulle ha denna möjlighet att prioritera inom ramen för de medel, som beräknats bli anvisade för framtiden, så skulle det inte hjälpa; pengarna skulle ändå inte räcka för att klara järvabanan, i varje fall inte utan att man åsidosatte minst lika viktiga projekt på annat håll.

Fördelningsplanen innebär inte någon fastslåsning av anslagsramarna varje år under hela perioden, undervisar kommunikationsministern. Nej, jag har också uppfattat att den inte innebär någon fastslåsning av tidplanerna för all evighet. I så fall borde saken rimligen ha förelagts riksdagen, men det är ju inte fallet. Det gäller en plan, en rekommendation från staten för hur vägbyggandet skall gå till. Men denna rekommendation och de siffror som redovisats kan ju inte vara helt utan betydelse. Det måste finnas någon mening i dem — det måste innebära en rekommendation att i den och den taktiken skall man bygga under den period som fördelningsplanen avser. Annars skulle planen inte ha lagts fram.

Är det på något annat sätt har inte bara jag missuppfattat denna fråga. Då har också väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som protesterat mot de direktiv styrelsen fick för uppgörandet av planen, missuppfattat saken. Då har herr Palmes partikamrat i Stockholm

Hjalmar Mehr, som också är ganska upprörd över läget, missuppfattat saken, liksom Stockholms stads nuvarande finansborgarråd Per-Olof Hanson. Men jag utgår från att någon sådan missuppfattning inte har gjorts, utan att fördelningsplanen innebär ett reellt hot mot kommunalförbundets möjligheter att bygga ut tunnelbanan enligt planerna och därmed också ett hot mot bostadsförsörjningen inom stockholmsområdet.

Jag har inte tagit upp till diskussion det som herr Palme försökte göra sig lustig över och ville göra till ett stort nummer, nämligen fördelningen mellan Stockholms stad och landet i övrigt. Men visst kan vi diskutera även den saken. Då finner man att utfallet för investeringsperioden 1958—1967 visar att den då gällande vägplanens målsättning för landsbygdens del kunde upprätthållas till 90 procent men för städernas del endast till 70 procent. Dessutom måste man ha klart för sig att folkökningen varit väsentligt snabbare i städerna än vad vägplanen förutsatte. För storstockholmsområdets del utgick man från att det skulle bli en ökning på 125 000, men det blev i själva verket en ökning på 200 000.

Ser man till hur bilskattemedlen fördelas med hänsyn till antalet fordon inom området, fick Stockholm 1964 per bil 500 kronor, Stockholms län 800 kronor och landet i övrigt 900 kronor. Jag har dock inte velat starta någon debatt om hur den fördelningen skall vara. Jag har ingen bestämd åsikt om detta. Dessutom löser man inte detta problem genom en annan fördelning, eftersom vägbyggandet är minst lika angeläget på andra håll i landet. Det kan bara lösas genom att man tar konsekvenserna av den vägpolitik som förs och prioriterar inom samhällsekonomin på sådant sätt att vägbyggandet i framtiden får större anslag än vad statsrådet Palme tycker är rimligt.

Herr Palme frågade också varför inte

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

jag eller någon annan i folkpartiet motionerade i januari i denna fråga och varför vi inte fick någon debatt i samband med att kommunikationshuvudtiteln diskuterades. Det senare kunde ha ordnats om herr Palme svarat på denna interpellation, som ju framställdes den 21 januari i samband med att vi behandlade vägnslaget, för då hade vi fått en diskussion. Men det riksdagen då beslutade om var anslaget för 1967/68. Detta anslag var lägre än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Det var också lägre än vad Stockholms stad och en del kommuner ansåg att de behövde, men anslaget för det året har accepterats. Minskningen, för det rör sig faktiskt om en minskning eftersom anslaget är oförändrat trots penningvärdeförsämringen, är inte värre än att planeringen kan klaras utan oöverkomliga svårigheter. Men skillnaden mellan de verkliga behoven för vägbyggandet och vad som nu föreslås i vägplanen är inte så stor det första året; skillnaden blir större längre fram i perioden. 1968/69 är skillnaden 15 miljoner kronor beträffande Stockholms kommunalförbunds projekt, och för 1970/71 är den 20 miljoner kronor. Dessutom ackumuleras givetvis en brist allteftersom åren går.

Min väsentligaste invändning gällde möjligheterna att inom fördelningsplanens ram — jag utgår fortfarande från att det är någon mening med denna fördelningsplan och att den inte bara är en sifferlek — klara 1964 års trafiköverenskommelse mellan staden, staten och länen. Herr Palme löser givetvis inga som helst samhällsekonomiska problem genom att övervältra kostnaden, som utgör mellanskillnaden, på kommunalförbundet. Det är samma kapitalmarknad pengarna skall tas ifrån. Skillnaden blir att finansieringen blir osäker — det blir alltså en försämring. Man kommer inte att veta från fall till fall om planeringen kommer att leda till att projekten blir genomförda, så-

vida inte statsrådet förklarar sig beredd att medverka till att kommunalförbundet får låna de kanske 200 miljoner kronor som skulle behöva lånefinansieras för att klara denna överenskommelse.

Det kan inte heller vara någon vettig samhällsekonomisk lösning att bygga bostäder på Järvafältet utan att bygga tunnelbana. Det är tvärtom ett otroligt slöseri med pengar. Man räknar med att bussförsörjning skall räcka för den södra delen av fältet, men i fråga om den norra delen är det mera problematiskt. De beräkningar som gjorts visar att om man bygger bostäder på Järvafältet utan att bygga tunnelbana, då behövs i rusningstid en buss var 20:e eller 30:e sekund, d. v. s. ungefär 140 bussar i timmen, och man skulle behöva anskaffa ungefär 400 nya bussar för att klara den delen av trafikförsörjningen. Detta kan knappast vara höjden av vettig samhällsekonomisk planering. Det var ju också just denna typ av ekonomiska trafiklösningar man ville undvika när man beslöt ge statsbidrag åt tunnelbanan.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Det må vara mig förlåtet om jag blandar mig i denna debatt, som i huvudsak gäller fördelningen av pengar mellan städerna. Från stockholmsregionens sida har det gjorts gällande, att man är dåligt tillgodosedd med kapital, om man ställer denna tilldelning i relation till övriga områden i landet. I den debatt som fördes här för några veckor sedan sade jag att man kan förstå Stockholms och stockholmsregionens problem. Där om råder ingen tvekan. Men finns det någon av stockholmarna som egentligen till fullo vill försöka förstå hur vägproblemen ligger till i landet i övrigt?

Här talas om att man skulle ha haft en utredning om vad trängseln och besvärigheterna i trafiken kostar den enskilde och samhället. Man ifrågasätter

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

om det verkligen upptäckts att framkomligheten är besvärlig. I varje fall lär väl alla i riksdagen ha uppmärksammat detta och kanske även hyst bekymmer för saken. Men det går i alla fall att komma fram. Om man inte kommer fram på tio minuter eller en kvart, kanske man kommer fram på en halvtimme.

Men var kommer man fram ute i landsbygden? Hundratals vägmil är där avstängda. De människor som bor där har lastbilar för att utföra arbetet, men de kommer inte ens ut ur sina garage. Där är det verkligen fråga om besvärligheter för de enskilda människorna. I Västernorrlands län hade vi under 1966 i runt tal 200 mil avstängda vägar, och vi har ungefär samma proportion i fråga om avstängningar under innevarande år. Det är också problem som inte är så enkla att komma förbi. Jag har, herr talman, velat få dessa synpunkter antecknade till protokollet för att man på det sättet skall få en jämvikt i denna debatt, ty till syvende og sidst gäller det fördelningen av de gemensamma pengar vi har till förfogande. När jag av interpellationssvaret ser att Stockholms stad fram till 1971 för detta ändamål har en beräknad kostnad på 435 miljoner kronor, kan jag förstå att det finns problem. Men detta kommer i sin tur att kräva ofantligt mycket pengar ur den gemensamma pott vi har för vägar i allmänhet.

Jag skall inte förlänga denna debatt. Det talas om att man kunnat förverkliga den uppgjorda planen till 90 procent utanför stockholmsområdet, under det att man i Stockholm och kanske i de övriga storstäderna fått endast 75 procent av planen genomförd. Jag tror på att dessa siffror är riktiga.

När man gjorde upp denna plan, blev den enligt mitt förmenande inte rättvis gentemot landsbygden och småstäderna. Om människor flyttar till storstadsregionerna, vilket särskilt varit fallet beträffande stockholmsområdet under många år, och man därigenom får öka-

de skatteinkomster, får storstadsområdet också ta på sig en del av de utgifter som denna inflyttning förorsakar.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det var synd att herr Ullsten inte var med när vi för en tid sedan diskuterade sjätte huvudtiteln. Vi hade då dessa problem uppe, och herr Ullsten borde inte ha väntat på att få sin interpellation besvarad, utan redan då kunde han ha ingripit. Kanske hade vi då kunnat rätta till en del saker.

Jag ber att herr Ullsten läser de utskottsutlåtanden som skrivits om principöverenskommelsen med Stockholm och de därmed sammanhängande frågorna. Utskottet har två år i rad upprepat att man inte på någon punkt gått ifrån denna uppgörelse och därmed avvikit från de principer riksdagen spikat. Herr Ullsten var tydligen med om att godkänna statsutskottets utlåtande angående överenskommelsen både förra året och i år. Därför tycker jag det är felaktigt av honom att nu uppträda som en mästare.

Statsrådet Palme har tidigare citerat vad utskottet en gång skrivit och riksdagen beslutat, och jag skulle vilja citera även följande uttalande av utskottet: »Medelstilldelningen för väg- och gatubyggnader inom andra delar av landet fick följaktligen ej heller påverkas i negativ riktning.» Detta hade alltså beslutats och jag tror att det är uppfyllt till punkt och pricka vid fördelningsplanernas upprättande.

Sedan vill jag fråga herr Ullsten: När man nu är så kolossalt missnöjd med fördelningsplanen, varför har man då inte överklagat den hos Kungl. Maj:t? Mig veterligt är det bara en stad som har överklagat den fördelningsplan som kommer att gälla, men det är inte Stockholm efter vad jag har tagit reda på.

De riksdagsmän som vistas här i Stockholm lär känna en del av Stockholms svårigheter. Men herr Ullsten behöver tydligen åka ut i landsorten för

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

att se att det finns problem även där. När vi alltså har alla dessa problem måste vi i ett finansiellt besvärligt läge göra den bästa fördelning som tänkas kan. Vissa marginalproblem måste uppstå, det kan man inte komma ifrån, men i stort sett har man försökt göra en sådan fördelning att man får mesta möjliga valuta för pengarna. Landsorten vill i fortsättningen liksom hittills få sin del vid fördelningen.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag är glad att herr Sundelin har uppmärksammat våra svårigheter och att han till och med uttrycker sig så engagerat att han säger att han är bekymrad. Men det är väl så, herr Sundelin, att när krubban är tom bits hästarna. Jag tycker inte att herr Sundelin och jag skall ha några skärmytslingar i denna fråga. Såvitt jag kommer ihåg slogs vi på samma barrikader för ökade totala anslag till vägarna. Herr Sundelin vet att jag anser det lika angeläget att vägarna ute på landsbygden blir tillgodosedda som att stockholmsgatorna blir det.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet för att försöka något förtydliga vad jag sade om en utredning av vad trafikköerna kostar. Herr Sundelin talade om länsvägarna. Jag anser att man genom lönsamhetskalkyler kan få fram hur man skall bygga dem m. m. Statsrådet säger i sitt svar att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sysslar med dessa frågor. Jag tror att det är viktigt att dessa lönsamhetskalkyler arbetas fram. Vad jag avsåg i min fråga var emellertid inte exakta lönsamhetskalkyler utan en undersökning av vad trafikköerna kostar, för att vi sedan skall kunna avgöra om vi har råd att vidta åtgärder för att lösa dessa problem. Jag räknade med att statsrådet skulle kunna vara positiv och säga att trafikforskningskommittén, som skall vara färdig med sin utredning under året, eventuellt skulle kunna föreslå ett ständigt forsknings-

institut, ett transportekonomiskt forskningsinstitut, som sysslar med just den frågan. Det var därför jag drog upp den engelska jämförelsen och gav dessa tips om det övriga grundmaterial som finns.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det ligger inom ramen för de lönsamhetskalkyler som man skall göra inom företaget, herr Bengtson i Solna, och som man har fått särskilda medel till att även beräkna sådana ting. Dessutom arbetar två statliga utredningar på samma område, och jag hoppas att de skall kunna lägga fram material. För säkerhets skull skall jag höra efter, ty i princip är det ett intressant problem.

Fördelningsplanen är en beräkningsmetod, herr Bengtson. Vi kan inte göra på annat sätt än att lägga fördelningsplanen på oförändrade anslag. Vad skulle vi annars räkna med? Planen är emellertid så konstruerad att den omprövas redan efter tre år, trots att den täcker en femårsperiod. Därigenom vinner man spelrum. Om man får mera pengar, via arbetsmarknadsstyrelsen eller via ordinarie statsanslag, kan man beta av senare projekt eller lägga in helt nya. För att ordna väsentliga prioriteringsfrågor är det viktigt att ha en sådan fördelningsplan i botten. Sedan går det mycket lätt att fylla på uppåt; det är alltid lättare än att kapa nedåt. Detta är fördelningsplanens grundmetodik, och den har accepterats landet över.

Jag kan inte nog understryka att när jag har sagt att den lokala och regionala självstyrelsen har stort utrymme för sin prioritering så menar jag det. Herr Ullsten försöker komma undan med att säga: »Det hjälper inte; det är ju staten som bestämmer.» Det hela går så till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tar del av länens prioritering och sedan fastställer sitt förslag. Är länen missnöjda, har de möjlighet att överklaga, och då prövar vi frågan igen.

Herr Johansson i Norrköping hade

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

inte riktigt rätt, ty det förekom faktiskt ett överklagande i Stockholms län från de kommunala myndigheterna i Möja, som ville ha en bro mellan norra och södra Möja.

Allt vad herr Ullsten säger om att staten bestämmer är alltså ett meningslöst prat, om man inte vill utnyttja möjligheterna att få en prövning i högre instans, då vi hela tiden utgår ifrån att vi vid prioriteringen, om inte alldeles särskilda skäl talar mot det, skall följa vad de lokala och regionala instanserna föreslår.

Ur herr Ullsten hade luften i stort sett gått i hans andra inlägg, och det var tur.

Ett par saker vill jag konstatera. Först och främst är det fullkomligt felaktigt att Hörjelöverenskommelsen skulle innebära att staten band sig vid en viss tidsplan för tunnelbanenätets utbyggnad i Stockholm. Hade staten gjort det, hade vi fått förelägga denna plan för riksdagen, men det är en orimlighet. Vad staten har bundit sig för och vad vi därför har föreslagit riksdagen är att utbyggnaden av statens järnvägar och principen om statsbidraget till tunnelbanan — som för övrigt är 95 procent; herr Ullsten sade 90 procent, vilket såvitt jag vet är det första konkreta försöket att verkligen pruta på Hörjelöverenskommelsen — samt att ett sådant skulle rymmas inom en eljest möjlig ökning av statsbidraget men inte påverka något annat. Detta inskräpte riksdagen med ytterligare ökad styrka och med stöd av samtliga herr Ullstens partivänner. Det är var Hörjelöverenskommelsen innebär. Att försöka ge den ett annat innehåll är inte rent spel och stämmer inte med verkligheten. Hur detta ligger till är alldeles klart.

Herr Ullsten vill inte diskutera pengar och fördelning. Nej, tacka för det, då skulle han få stå i harnesk mot hela riksdagen, som tycker att nu, när Stockholm, Göteborg och Malmö har fått 65 procent av fördelningsplanens pengar,

vill man inte ge mer. Då är det bekvämt att säga: Detta vill jag inte diskutera. Men det är dock den faktiska realitet vi står inför. Bakgrunden till detta är enkel. Man har från borgerligt håll i Stockholm givit väl stora löften om vad man kan prestera. Sedan får man ansvar och stöter på den krassa realiteten i den egna regionen och finner att det inte är så lätt att uppfylla alla löfena. Man stöter på den krassa realiteten här i riksdagen, som inte vill släppa alla andra objekt för att enbart hjälpa Stockholm, och då tar man till ofantliga åthävor.

Jag blottar väl ingen hemlighet när jag säger att kommunalmännen i Stockholm gjort väldiga angrepp i tidningarna. Jag träffade då en av de ledande kommunalmännen i Stockholm och gick igenom situationen med honom, förklarade läget i riksdagen och så vidare. Han sade då: Vi känner till detta — men det där var avsett för galleriet. Herr Ullsten vill väl klättra kring i panelen för att väcka litet uppmärksamhet i galleriet, och det må han väl göra. Jag är dock övertygad om att kommunalmännen i Stockholm är fastare förankrade kring realiteter.

Jag tror det är bättre om vi inte följer herr Ullstens metodik att försöka skylla ifrån sig på regeringen utan behandlar detta som en sakfråga utan partipolitiska övertoner. Det gäller ett stort sakligt problem både för Stockholm och för många andra delar av landet.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag noterar med glädje att herr statsrådet säger att med oförändrade fördelningsplaner blir det lättare att fylla dem senare. Detta tar jag som ett löfte.

Det är helt onödigt, herr statsråd, att ironisera över hur ledningen i Stockholm ser på saker och ting. Det vi har diskuterat är i alla fall en realitet för stockholmarna, som är trafikanter sammans.

Svar på interpellationer ang. framkomligheten i storstadstrafiken, m. m.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det är möjligt att herr Palmes partivänner i stadshuset har för vana att tala för galleriet och inte mena vad de säger. Jag menar vad jag säger. Jag tycker att detta — såsom herr Bengtson nyss sade — är en allvarlig fråga som regeringen borde kosta på sig att ge ett hyggligt svar på. Jag har inte väckt frågan för att skylla på regeringen eller för att i största allmänhet mucka gräl eller tala för något galleri. Jag har ställt frågan för att få ett svar på den, och jag tycker att jag fått ett mycket svävande svar. Det är jag ledsen över.

Det gäller alltså bostadsbyggandet i Stockholm. De borgerliga har varit litet oförsiktiga med löftena om bostadsbyggandet på Järvafältet, säger herr Palme. Oförsiktigheten tycker jag i så fall att herr Palme står för i allra högsta grad. Är det några som varit frikostiga med löften när det gäller bostäder på Järvafältet, är det faktiskt socialdemokraterna. Exempelvis sade Sven Andersson år 1962 att militärerna skulle vara borta från Järvafältet år 1965. De är såvitt jag vet kvar fortfarande. Det var samma år som statsminister Erlander sade att före 1970 skall det finnas bostäder för 150 000 människor på Järvafältet. Det bor inte en enda där för närvarande! Så har löftena staplats på varandra men några bostäder har det inte blivit. Hörjelöverenskommelsen är på sitt sätt ett nytt löfte om bostäder på Järvafältet, nämligen före 1975. Det är inte ett löfte på samma sätt som en investeringsplan, vilket jag heller aldrig har hävdad, men det är en klar prognos, en prognos utifrån vilken kommunalpolitikerna i Stockholm i dag försöker att göra en bedömning om det är möjligt att klara det byggandet eller inte.

Nu är alltså frågan: Kommer den prognosen att hålla? Kommer vi att få de bostäder som utlovats på Järvafältet före 1975 eller inte? Det kräver att man kan få till stånd ett byggande som är väsentligt större än det som är förutsatt

i denna fördelningsplan. Jag har alltså krävt ett besked ifrån herr Palme, om han kan ställa detta i utsikt. Jag tycker det svar han gett ganska mycket liknar det som herr Erlander gav i TV under valrörelsen, när han fick frågan, vad han ville rekommendera ett ungt par från Stockholm som sökte bostad; ställer i bostadskön eller res någon annanstans!

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är nästan vemodigt att behöva sluta med att dra plösen över herr Ullsten. Jag skall göra det så snällt som möjligt. Han säger att han har minsann inte velat mucka något gräl utan han skulle diskutera en sakfråga. Hans första inlägg var en enda partipolitisk uppvisning. Sedan fick han svar på det.

Då hade han ingenting annat att göra än att börja tala om Järvafältet som jag över huvud taget inte har nämnt — där bor folk, men det gör detsamma. Han drog en lång litania från valrörelsen som jag inte orkar bemöta här punkt för punkt, därför att det ligger utanför ämnet. Herr Ullsten kan inte diskutera sakfrågan. Det är naturligt med hänsyn till den utgångspunkt som han har valt, nämligen att försöka göra gällande att regeringen har brutit överenskommelser och att det är regeringens fel att man inte får tillräckligt med pengar.

Det är löjligt att påstå att staten skulle ha bundit sig för en tidsplan för tunnelbanan. Det skulle vara orimligt redan av det skälet att staten då också hade bundit sig för att fastställa en exakt tidsplan fram till 1975 för allt väg- och tunnelbanebyggande i stockholmsområdet, eftersom det är utbytbar. Vill ni bygga färre vägar någon annanstans går det nämligen utmärkt för Stockholms stad att satsa mera pengar på tunnelbanor. Statens del i sammanhanget utgörs av statsbidrag till tun-

Svar på interpellation ang. förbättrad service vid postverket

nelbanan och utbyggnad av järnvägen — ingenting annat.

Herr Ullsten tror att socialdemokratiska stadshusmän talar till galleriet, men det var faktiskt så att det var en partivän till herr Ullsten som med något beklagande yttrade att man nog talat för galleriet, ty han kände till situationen. Det var nödvändigt att ta hänsyn till realiteterna och resonera förnuftigt ty han visste, vilket herr Ullsten också innerst inne vet, exakt vad Hörjelöverenskommelsen innehöll och kände också till det exakta läget här i riksdagen, där det inte från något håll krävts ökad tilldelning till Stockholm utan ökning av vägramen.

Herr Ullsten skall inte tro att han gagnar stockholmarna genom att slå runt på detta sätt. Stockholms trafikproblem löses nog bäst genom en saklig behandling av det stora komplex som väg-, tunnelbane- och gatubyggnader utgör i detta land.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Svar på interpellation ang. förbättrad service vid postverket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig, om jag vill medverka till att en förbättrad service uppnås vid postverket avseende postkontorens utrymmesstandard, antal, läge och öppethållande samt inrättande av checkrörelse i postbanken.

I fråga om kontorsthöjden har jämförelser gjorts med bankernas kontorsnät, därvid fru Ryding — med stöd av uppgifter om förhållandena i stockholmsområdet — tydligen anser sig kunna dra negativa slutsatser om postverkets service. Det må först konstateras, att de ifrågakommande jämförelser-

na är missvisande. Det stora antalet banklokaler i Stockholm, som byggts inte av ett ensamt utan av ett tiotal bankföretag, återspeglar sålunda mindre ett servicebehov hos allmänheten än en konkurrenssituation, där bankföretagen söker bibehålla och utvidga sina relativa marknadsandelar. Bortsett härifrån är postverkets och bankernas serviceuppgifter inte jämförbara. För postverket kommer betalningsförmedling och sparbanksrörelse till den övriga postala verksamheten, som verket är skyldigt att driva över hela landet och då även i områden, där den företagsekonomiskt inte kan motiveras. Då verksamheten ändå totalt skall täcka sina kostnader, ställs postverket inför särskilda krav när det gäller att avväga serviceinsatser mot de resurser som står till förfogande.

Även med hänsyn till sistnämnda förhållande torde det kunna hävdas, att utbyggnaden av postverkets kontorsnät i våra större tätorter sker i takt med bebyggelseexpansionen på ett sätt som tillgodoser allmänhetens rimliga krav på lättillgängliga betjäningslokaler med en till kundtrafiken avpassad utrymmesstandard. Det kan nämnas, att i Stockholms stad för närvarande finns 126 postanstalter, vilket innebär att postverket — om man nu vill använda fru Rydings jämförelsenormer — exempelvis har ungefär dubbelt så många betjäningstillfällen som Svenska handelsbanken och nästan tre gånger så många som Stockholms sparbank. Allmänt gäller också att, medan banklokalerna i huvudsak är koncentrerade till affärs- och kontordistrikten och till förorternas centrumområden, postanstalterna är mera jämnt fördelade över hela bebyggelseområdet.

I fråga om postkontorens öppethållningstider gäller allmänt att dessa anpassas efter de lokala förhållandena och fastställs efter samråd med vederbörande kommunala myndigheter och med företrädare för de berörda orter-

Svar på interpellation ang. förbättrad service vid postverket

nas näringsliv. I de större tätorterna tillämpas som regel den ordningen att postkontoren inte öppnas senare eller stängs tidigare än det övervägande antalet försäljningsställen på platsen, vilket normalt innebär öppethållning måndagar till fredagar mellan kl. 9.00 och kl. 18.00. För att tillgodose de särskilda servicebehoven i storstäderna hålls postkontoren i Stockholm och Göteborg allmänt öppna till kl. 18.30 och särskilda postkontor i Stockholm, Göteborg och Malmö även längre. Sålunda har huvudpostkontoret i Stockholm och kassaexpeditionen vid Stockholms centralstation öppet till kl. 21.00 resp. kl. 22.00 och huvudpostkontoren i Göteborg och Malmö till kl. 19.00. Landets samtliga postanstalter är öppna på lördagarna. Enligt min mening ger de tillämpade öppethållningstiderna uttryck åt en positiv strävan från postverkets sida att finna en rimlig avvägning mellan allmänhetens krav på service och de resursanspråk som servicen innefattar.

Fru Ryding har även påtalat de olägenheter, som följer med köbildning vid postanstalternas kassor. Det kan konstateras att kundbetjäningen i postkassorna erbjuder särskilda personal- och administrationsproblem med hänsyn till skiftningarna i kundtillströmningen under olika tider på dagen och under olika dagar i veckan och månaderna och även med hänsyn till den varierande tid som åtgår för betjäning av de enskilda kunderna. Postverket har ägnat särskild uppmärksamhet åt ifrågasvarande serviceproblem. Som resultat av ingående analyser och överväganden har verket fixerat den servicenivå som allmänt bör eftersträvas och utfärdat riktlinjer för hur bemanningen i kassorna skall avvägas för att den ifrågasvarande servicenivån skall kunna upprätthållas under varierande belastningsförhållanden. Målsättningen innebär i korthet att kunderna i genomsnitt inte skall behöva stå i kö under längre tid än det i genomsnitt tar att betjäna en

kund vid disken. En för någon tid sedan genomförd undersökning visar, att de olika åtgärder postverket vidtagit på detta område — rationalisering av arbetet i postkassorna, ökad deltidsanställning av kassapersonal etc. — lett till att servicen i stor utsträckning svarar mot den uppställda målsättningen. Närmare bestämt har denna kunnat uppnås under cirka 85 procent av expeditionstiden på dagar med normal trafik. Större problem erbjuder naturligtvis de s.k. högrafikdagarna d. v. s. lördagarna och dagarna vid månadsskiften och särskilt då i storstäderna. Som ett mått på de svårigheter som härvidlag möter kan nämnas att kundtillströmningen vid postkontoren på sådana orter är cirka 30 procent större på en lördag än på annan veckodag, samtidigt som en stor del av den ordinarie personalstyrkan då bereds ledighet. På en månadsskiftesdag är kundtillströmningen vid de ifrågasvarande postkontoren cirka 80 procent större än på en normal dag. Enligt uppgift planerar postverket att under den närmaste tiden genom olika åtgärder söka förbättra kundbetjäningen under de angivna topptrafikdagarna.

Vad slutligen beträffar frågan om införande av checklönerörelse i postbankens regi kan nämnas, att förutsättningarna för en sådan övervägs inom postverket. Vissa undersökningar har redan verkställts, men ytterligare utredningsarbete återstår, innan slutlig ställning kan tas till frågan. Det må i sammanhanget erinras om att postverket redan i viss mån har en motsvarighet till de enskilda bankernas checklönesystem. Jag syftar då på postbankens för ett par år sedan införda postlönesystem, som successivt vinner ökad användning.

Vidare anförde:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Först och främst vill jag tacka kommunikationsminister Pal-

Svar på interpellation ang. förbättrad service vid postverket

me för det utförliga svaret på min interpellation. Delvis är jag tillfreds med vad som anförs, men på några punkter vill jag göra vissa invändningar, och tar då först upp frågan om postkontorstätheten.

Ville man tolka svaret på ett elakt sätt kunde man säga att det innebär, att om vi hade haft mer än ett postverk här i landet, så hade det varit bättre ställt med postkontorstätheten. Så vill jag emellertid inte tyda svaret, och jag är väl medveten om att detta på intet sätt överensstämmer med vad kommunikationsministern velat säga.

Jag vill däremot instämma i hans påstående att det stora antalet nya banklokaler mer återspeglar en konkurrenssituation och mindre ett servicebehov. Men jag anser det inte vara korrekt att påstå, som kommunikationsministern gör, att utbyggnaden av postverkets kontorsnät i de större tätorterna sker i takt med bebyggelseexpansionen. Jag har i min interpellation anfört några exempel från Stockholm. Låt mig bara få peka på ett annat konkret exempel, som jag känner väl till. Jag kommer från en stad, som visserligen inte är av samma storleksordning som Stockholm men som ändå inte kan räknas som småstad efter svenska förhållanden. Jag har där bott i samma stadsdel i femton år, d. v. s. så länge som denna stadsdel funnits till. Vid inflyttningen fanns i området ett postkontor. Vi tyckte alla att detta kontor var lagom stort, att servicen var god och resurserna väl avvägda. Invånarantalet i stadsdelen var vid dess färdigställande omkring 6 000. Men under dessa femton år har det i nära anslutning till vår stadsdel tillkommit två nya stora stadsdelar. Invånarantalet i dessa tre stadsdelar är i dag sammanlagt 18 000 människor, alltså en tredubbling. Alla dessa måste i dag begagna det postkontor som fanns redan för femton år sedan. Nu är förhållandena på detta en gång så trivsamma postkontor ibland olidliga för både per-

sonal och kunder. Vid toppbelastning kommer man ibland inte ens in i postlokalen för att kunna ställa sig i en kö.

Detta är bara ett exempel bland många andra som säkerligen kunde anföras och som vederlägger påståendet att utbyggnaden av postkontoren i de större tätorterna sker i takt med bebyggelseexpansionen. Det vore nog nyttigt att undersöka, hur det förhåller sig med den saken och försöka få en bättring till stånd härvidlag.

I fråga om öppethållandet anser jag att man allvarligt måste överväga, om det inte vore möjligt att en kväll i veckan ha senare stängningstid än den nu gällande. I storstadsområdena med alltför långa och alltför långsamma resvägar till och från arbetsplatserna är det ofta besvärligt att hinna hem i tid, och vissa postärenden måste ju ordnas vid det postkontor som ligger närmast bostaden. Kommunikationsministern ger för resten själv ett alldeles ypperligt exempel litet längre fram i sitt svar, där han säger att kundtillströmningen är cirka 30 procent större på en lördag än på en annan veckodag. Ja, tacka för det; på lördagarna har människorna i allt större utsträckning ledigt och har då tid att besöka postkontoret. Jag anser för min del att det vore lyckligt, om också allt fler av postens anställda kunde beredas ledighet på lördagar, men då måste man ordna med kompensation på så sätt att postverket har ett bättre öppethållande under någon annan tid.

I fråga om köbildningen i övrigt säger herr Palme i svaret att postverket ägnat särskild uppmärksamhet åt dessa serviceproblem. Det är bra, tycker jag. Och ännu bättre kommer det att bli när detta över lag satt spår i verkligheten. Köproblemet hänger emellertid samman med så många andra frågor som måste lösas parallellt. Och skulle man genom ökad uppmärksamhet också komma därhän, att posten kunde förbättra kundbetjäningen även under topptrafikda-

Svar på interpellation ang. förbättrad service vid postverket

gar, såsom kommunikationsministern antyder i svaret, så är det alldeles utmärkt.

Vad jag däremot inte tycker är utmärkt i kommunikationsministerns svar är att frågan om något slag av checkrörelse ännu inte lösts. Förra året väckte jag här i kammaren en motion, nr 362, om just denna sak. Statsutskottet skrev då i sitt utlåtande nr 9 att frågan redan hade upptagits till prövning inom poststyrelsen och ansåg inte att min motion borde leda till någon åtgärd eftersom dess syfte redan delvis var tillgodosett. Men sedan har ingenting hörts. Jo, i mars månad i år, när generaldirektör Nils Hörjel fyllde 50 år, kunde man i tidningen Arbetet läsa en stor intervju, i vilken generaldirektör Hörjel gav en nära nog visionär framtidsbild av postverkets utveckling. I intervjun sägs det att generaldirektör Hörjel avslöjar att »allt talar för att det inom en inte alltför avlägsen framtid beslutas om post-checker eller likvidkort som arbetsnamnet är». Men litet senare i samma artikel blir han mer förtegen och på frågan om möjligheterna att lösa in affärschecker på posten svarar han: »Läget är sådant att vi i dag inte kan säga någonting.»

Ja, läget var sådant också förra året vid behandlingen av vår motion, och tydligen är det fortfarande i maj månad i år likadant, enligt vad som framgår av kommunikationsministerns svar. Nu återstår, sägs det, »ytterligare utredningsarbete innan slutlig ställning kan tas till frågan». Tydligen är det inte mycket mer att göra för dagen än att vänta och hålla saken varm, under beklagande av att det hela skall behöva dra så långt ut på tiden.

Jag vill bara till sist säga att det av kommunikationsministern gjorda påståendet i svaret att postverket redan i viss mån har en motsvarighet till de enskilda bankernas checklönerörelse väl är uttryck för en något blåögd syn på hela detta problem. Visst kan det

vara bra med ett postlönesystem som successivt vinner ökad användning, som herr Palme säger i svaret, men om herr Palme försöker att betala med postlönekort i en snabbköpsaffär, så lär han nog snart bli varse den stora skillnaden.

Herr talman! Jag har inte framställt min interpellation i denna fråga för att framföra negativ kritik mot postverket, utan tvärtom för att försöka hjälpa till att i positiv anda lösa de problem som verket har. Jag är övertygad om att både kommunikationsministern och alla andra ansvariga har de bästa ambitioner när det gäller att åstadkomma sådana förhållanden att postverket kan fungera effektivt och till belåtenhet för svenska folket. Jag tror också att det kan bli verklighet någon gång, men då måste man kritisera vad som är tokigt och söka driva upp takten i förnyelse- och förbättringsprocessen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Frågan om checklön utreds ju.

Det är klart att postverket står inför väldiga serviceproblem när det gäller att följa den stora befolkningsomflytningen i landet, bibehålla en fullgod service för människorna i glesbygden — det har jag talat om många gånger här i kammaren — och ge en fullgod service åt folk i de stora bebyggelseområdena. Man lyckas bra i stort sett, men att det i vissa enskilda fall kan föreligga svårigheter vill jag inte alls bestrida. Visst kan man ha önskemål om ökad service från postverkets sida i olika avseenden. Det är säkerligen postverkets ambition att tillgodose dem. Jag drog fram exempen på konkurrens med bankerna; det är ändå stor skillnad mellan de öppethållningstider som posten har och dem som bankerna anser sig kunna ha.

Att belastningen blir så stor på lördagarna beror inte bara på att människor är lediga då och att postkontoren

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

inte är öppna på vardagskvällar, utan det beror också på att bankerna är stängda på lördagarna.

För några år sedan spelades det här i Stockholm en anslående film som het- te Aldrig på en söndag. Posten kan ju gå ut i konkurrensen med bankerna under fältropet: Även på en lördag.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att postverket har oerhört stora serviceproblem; jag hoppas att ingen av kammarens ledamöter fick det intrycket av mitt förra anförande att jag var oförstående för den saken. Jag vet att bankerna är stängda på lördagar, men jag vet också att de privata affärsbankerna då begagnar sig av postverkets service, i den mån de kan göra det. Den som inte har kontanter kan t. ex. få en postremissväxel inlöst på ett postkontor. Den saken bör väl också uppmärksammas.

För att inte förlänga debatten vill jag sluta med att säga att jag förstår svårigheterna att rätt avväga postverkets service i storstad och glesbygd, men vi har ju i vårt språk det lilla fina ordet *lagom*; det tycker jag man bör använda även när det gäller dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som ytt- rade:

Herr talman! Herr Grebäck har frågat mig, om det är min uppfattning att staten antingen som huvudman eller som bidragsgivare skall svara för trafiken i Stockholms skärgård samt om jag i så fall är beredd att medverka till att detta spörsmål får en så snabb lösning som möjligt.

Den reguljära båttrafiken i Stockholms mellersta skärgård bedrivs på de grunder som angivits i ett den 10 april 1963 träffat avtal mellan å ena sidan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting, och å andra sidan Vaxholms stad. Avtalet har redovisats i 1964 års statsverksproposition och godkänts av riksdagen. I avtalet har Vaxholms stad åtagit sig att bedriva båttrafik enligt en till avtalet hörande trafikplan. Staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting har åtagit sig att till Vaxholms stad betala ett belopp motsvarande det årliga underskottet på den enligt trafikplanen bedrivna trafiken, minskat med 7 procent av underskottet som skall falla på Vaxholms stad. Sistnämnda belopp är maximerat till 84 000 kronor med viss indexreglering. Ett av staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting tillsatt trafikutskott äger följa Vaxholms stads anskaffning av båtar och övriga åtgärder i fråga om trafiken. Trafikutskottet äger också samråda med stadens representeranter om erforderliga jämkningar av trafikplanen.

I trafikplanen bestäms den subventionerade båttrafikens omfattning. Sålunda anges vilka bryggor som skall anläggas, hur många båtar som skall vara i trafik varje månad och hur många gångtimmar den subventionerade trafiken skall omfatta i varje skärgårdsområde. Sammanlagt innefattar planen trafik med sju båtar under 6 870 timmar. Enligt en till avtalet hörande kalkyl beräknas denna trafik medföra ett underskott av 856 000 kronor per år i 1963 års prisnivå.

Den reguljära båttrafiken i Stockholms norra skärgård bedrivs på grunder som angivits i ett liknande avtal med Blidö kommun. Denna trafik har beräknats medföra ett årligt underskott av 51 000 kronor i 1964 års prisnivå.

Den reguljära båttrafiken i Stockholms södra skärgård bedrivs utan några direkta ekonomiska engagemang från

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

statens sida. En utredning om båttrafiken har genomförts i samverkan mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Utredningen har lagt fram vissa förslag till förbättringar i båtcommunicationerna.

Vaxholmsavtalet ingicks innan riksdagen fattat beslut om de nu gällande riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken. Likaså tillsattes utredningen om båttrafiken i Stockholms södra skärgård dessförinnan. Trafiken i Stockholms skärgård är på samma sätt som annan lokaltrafik inom storstockholmsområdet ett regionalt intresse. Statens medverkan bör ske enligt de riktlinjer som nu gäller för den statliga trafikpolitiken. Utöver vad som följer av tidigare ingångna avtal har jag därför i detta sammanhang inte funnit några bärande skäl för särskilda statliga bidrag till storstockholmsregionen. Jag har inte heller funnit det motiverat att staten skulle träda in som huvudman för den trafik det här gäller.

Staten har gjort betydande insatser för båttrafiken i Stockholms skärgård och har aktivt medverkat till en lösning av de nu aktualiserade förändringarna. Sålunda har nyligen preliminära överenskommelser träffats om bl. a. att Stockholms stad och Stockholms läns landsting genom KSL skall driva trafiken med bidrag från staten, beräknat med utgångspunkt från förutsättningarna för gällande avtal med Vaxholms stad. Förhandlingarna och överenskommelserna är uttryck för att samtliga berörda parter önskat en snabb lösning.

Vidare anförde:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på min interpellation.

Det allmänna har sedan mycket länge haft att ansvara för den bofasta skärgårdsbefolkningens kommunikations-

problem. Detta ansvar har man på olika sätt markerat från statsmakternas sida. Ett påtagligt uttryck för detta var 1963 års avtal, vari staten förband sig att under en 20-årsperiod vara med och subventionera trafiken i Stockholms skärgård. Dessförinnan hade staten sedan slutet av 1940-talet på olika sätt bidragit till båttrafikens upprätthållande.

Tillsättandet av utredningen om båttrafiken i södra skärgården måste också tolkas som ett påtagligt bevis för att statsmakterna, åtminstone vid det tillfället, kände ansvar för den bofasta skärgårdsbefolkningens trafikproblem. Direktiven för utredningen ger ett ovedersägligt bevis för detta. Mot bakgrunden av de bristfälliga trafikförhållandena i södra skärgården och samhällets ansvar fann nämligen departementschefen det motiverat att det allmänna bättre än hittills följde trafikförhållandena i skärgården för att tillgodose den bofasta skärgårdsbefolkningens rimliga anspråk på kontinuitet i fastlandsförbindelserna.

I den sedermera verkställda utredningen, som alltså skedde på statligt initiativ och i vilken statens representant också var ordförande, föreslogs åtskilliga åtgärder till förbättring av trafiken. Utredningen konstaterade vidare att förhandlingar om organisation och finansiering av skärgårdstrafiken snarast borde upptagas mellan staten, Stockholms stad och landstinget i samråd med berörda kommuner. Man underströk önskvärdheten av att den reguljära båttrafiken i södra skärgården samordnades med trafiken i mellersta skärgården och att *ett* rederi fick huvudansvaret för hela området.

Eftersom skärgårdstrafiken i väsentliga avseenden måste betraktas som en integrerande del av den kollektiva trafiken i övrigt, talade enligt utredningen mycket för att ett sådant för hela skärgårdsområdet gemensamt rederi ställdes under huvudmannaskap tills vidare av Kommunalförbundet för Stockholms

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

stads och läns regionala frågor och fr. o. m. år 1971 av det numera i princip beslutade storlandstinget.

Det är uppenbart att ordföranden i utredningen under hela utredningstiden stod i kontakt med departementet, att de förslag som sedermera framlades var godtagna av departementet och att staten så sent som förra sommaren var beredd att medverka till en samordning av hela skärgårdstrafiken. Remissbehandlingen gav också praktiskt taget enhälliga förord för utredningens förslag.

Vad är då anledningen till att staten nu minskar sitt engagemang i skärgårdstrafiken? Det avtal som i går träffades mellan staten, Kommunalförbundet för Stockholms stads och läns regionala frågor, Stockholms stad, Stockholms läns landsting och övriga berörda kommuner om båttrafik i Stockholms mellersta och norra skärgård innebär nämligen, att en ännu större andel av kostnaderna för trafiken överflyttas på Storstockholms invånare.

Detta är en orimlig utveckling. De allmänna förbindelserna till sjöss inom skärgårdsområdet bör betraktas på samma sätt som förbindelserna till lands. Staten svarar ju för kommunikationsfrågornas lösning i form av investeringar i och underhåll av vägar, tunnelbanor etc. Det är uppenbart att skärgårdens kommunikationsnät måste betraktas som en del av det allmänna kommunikationsnätet, för vilket staten i olika sammanhang starkt markerar sitt huvudmannaskap och ansvar. De hittillsvarande erfarenheterna av skärgårdstrafiken har tydligt visat att trafiken inte kan fungera tillfredsställande utan ekonomiska insatser från det allmänna.

Trots detta har således de statliga bidragen till skärgårdstrafiken i Stockholms norra och mellersta skärgård begränsats. För den södra skärgården är trafikproblemen fortfarande olösta. Vågar man förutsätta att problemen nu skall angripas enligt de riktlinjer som skärgårdstrafikutredningen angivit och

kan man anta att den begränsning i de statliga åtagandena, som skett beträffande norra och mellersta skärgården, skall kompenseras genom statliga insatser i södra skärgårdens trafikområde?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag är tvungen att något gå in på principerna för trafikpolitiken.

Enligt trafikpolitiken är detta en typiskt regional fråga. Det kan inte vara meningen att staten skall etablera sig som redare för lokaltrafik — det kan inte i och för sig vara meningen att staten skall göra stora ekonomiska engagemang för sådan lokaltrafik. Vi har gudinog med trafikförsörjningen i stort att göra.

Nu hade det emellertid träffats ett avtal rörande vaxholmstrafiken, och det var innan reglerna för trafikpolitiken hade fastställts. Enligt det avtalet var vi bundna till år 1984. Självfallet skulle staten stå fast vid avtalet. Alla berörda parter har nu också kommit överens i frågan, och jag tror att den lösning som nåtts är klok och konstruktiv. Men det betyder ju inte att vi skall göra nya åtaganden av detta slag.

När det gäller den södra skärgården är det inte alls så att utredningsordföranden fått direktiv från departementet och att hans lösningar är godkända av departementet på förhand. Då kan man fråga sig: Varför engagerar sig staten i en sådan här utredning?

Ja, låt oss gå tillbaka till proposition nr 191/1963, som är liksom grunddokumentet när det gäller trafikpolitiken. Där sägs: »Till en aktiv trafikpolitik hör emellertid, att man i väsentligt större utsträckning än för närvarande centralt kan — i samarbete med statliga och kommunala myndigheter samt enskilda organisationer — fortlöpande planera och verka för lämplig avvägning av trafikinvesteringarna och en rationell uppläggning av trafiken. Av stor betydelse

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

är också att regionala undersökningar sker i syfte att skapa bästa möjliga trafikservice. Initiativ till dylika undersökningar har tagits bl. a. genom tillsättande av särskilda utredningar, t. ex. kanaltrafikutredningen.» Därför skulle man förstärka planeringskapaciteten i departementet. Men om departementet av service- och planeringsskäl engagerar sig i regional samordning, får detta aldrig sägas innebära en förpliktelse att betala en mängd pengar.

Vi såg nyss orimligheter i försöken att misstolka Hörjelöverenskommelsen. Man försökte tolka den så att staten löst upp en knut mellan stad och landsting och dessutom iklätt sig vissa förpliktelser. Man försöker också påstå att staten därmed också bundit sig för en viss tidsplan beträffande tunnelbanorna i Stockholm. Det har det aldrig varit tal om. Man har också tyckt det varit väsentligt att ta upp denna splittrade fråga och låta staten göra en utredning. Dessa förslag är i många avseenden mycket kloka, t. ex. att allt bör samordnas under en redare. Jag tycker detta är klokt, och det vore bra om det kunde genomföras. Att däremot staten själv skulle inträda som redare är fel, tycker jag. Staten kan träda in på många andra områden, t. ex. när det gäller vägar, bryggor, farleder och färjor, som är vår normala uppgift. I denna fråga skall vi gärna vara med och diskutera, men vi vill inte vara redare eller bidragsgivare till redare. Det är denna principiella skillnad jag är tvingad att framhålla i detta fall.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Statsrådet Palme gör det nog litet lätt för sig. Nu säger statsrådet att trafiken i Stockholms skärgård är ett typiskt regionalt problem — den har inte de dimensionerna att departementet kan intressera sig för den. Men är det ett så litet problem när det gäller att frakta 150 000 stockholmare som under sommarhalvåret bor ute i

skärgården och se till att de har drägliga trafikförhållanden? Jag tycker ingalunda att det är ett litet problem.

Statsrådet Palme säger vidare att avtalet med Vaxholms stad ingicks innan riksdagen fattade beslut om de nya riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken och den saken är därför ingenting att bry sig om. Sedan var det visserligen en utredning om båttrafiken i Stockholms södra skärgård, men den gjordes också före riksdagsbeslutet. Den kan vi därför komplett strunta i. Det är riktlinjerna för den statliga trafikpolitiken som måste gälla.

Då skall jag be att få läsa högt för statsrådet vad som står i sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1: »I propositionen föreslås vissa riktlinjer för trafikinvesteringarna och olika förslag framlägges för att främja en rationell samordning av dessa investeringar i syfte att därmed skapa ett transportsystem, där de olika trafik-anläggningarna och trafikmedlen på ett optimalt sätt kompletterar varandra.»

Jag skulle vilja fråga statsrådet Palme: Har statsrådet på väg ut till öarna fastnat i trafikköerna på Värmdövägen? Kan det sägas att man lyckats att här samordna transportsystemet och trafik-anläggningarna på ett optimalt sätt, så att de kompletterar varandra? Det vore väl en överdrift att påstå att man lyckats med det.

Frågan är då var den storartade deklarationen från dåvarande departementschefen om skapandet av den optimala trafikapparaten har för värde när man tar helt avstånd från att främja en utveckling i denna riktning. Låt mig hålla mig till exemplet vid autostradan mot Värmdö. Den hjälper till att snabbt få fram trafiken. Så helt plötsligt är det stopp, ty nu kommer man till vatten. Men staten är ingen redare, har inte med sjötrafik att göra, invändes det. Ja, staten är ju ansvarig för trafikpolitiken över huvud taget, och staten skall väl främja också båttrafiken.

Svar på interpellation ang. ansvaret för båttrafiken i Stockholms skärgård

För att inte förlänga den här debatten vill jag bara slå fast att statsrådet Palme tydligen inte har något intresse för att medverka till att trafikförhållandena i det södra skärgårdsområdet blir bättre än för närvarande, åtminstone bringas i nivå med vad som gäller för mellersta och norra skärgården. Han hänvisar till de nya riktlinjerna för trafikpolitiken och säger att denna sak inte angår staten längre.

Till sist skulle jag vilja fråga: Tar statsrådet avstånd från den förnämliga formuleringen om att samordna trafik- anläggningarna och trafikmedlen på ett optimalt sätt, så att de kompletterar varandra? Eller är statsrådet villig att medverka till det? Det vore värdefullt att få en deklARATION på den punkten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag är tvingad att på nytt gå upp i talarstolen eftersom det ställts frågor till mig.

Här sägs att staten inte är intresserad av vare sig skärgårdstrafiken eller en optimal fördelning. Visst är vi det. Det är därför som staten varit med och fått till stånd KSL för att äntligen kunna åstadkomma en samordning av trafiken i stad och län. Det är därför som vi varit med om att göra regionala undersökningar. Det är därför vi på olika håll försöker underlätta en samordning mellan olika trafikmedel.

Inte är det något litet problem att frakta 150 000 stockholmare. Nej, det är ett stort problem, men primärt är det ändå stockholmarna själva som ekonomiskt skall lösa detta. Staten bidrar inte heller till varje lokal busslinje eller spårvägslinje i städerna. Det är en stor sak att frakta så och så många stockholmare eller norrköpingsbor — eller vad det nu är för »bor» — på spårväg och tunnelbana. Men vi medverkar på olika sätt.

Herr Grebäcks definition på intresse

tycks vara beviljandet av stora statsbidrag eller i varje fall statsbidrag till lokala och regionala trafikföretag. Det är en princip som står i strid mot grundtanken för trafikpolitiken. Statens insatser sker på andra sätt, och vi är också med och samordnar. Men att vi dessutom skall ge statsbidrag är naturligtvis omöjligt.

Invånarna i exempelvis Västernorrland kan säga: »Det är vettigt att staten är med och ordnar upp trafikförhållandena i Stockholms län på olika sätt genom planeringsinsatser och genom andra organisatoriska insatser, genom att ge stockholmarna färjor och vissa bidrag till bryggor, men att staten dessutom skall vara med och betala underskottet på en lokal skärgårdstrafik, huvudsakligen avsedd för sommargäster från Stockholm, tycker vi inte är rimligt.» Västernorränningarna kommer inte att finna att detta står i överensstämmelse med trafikpolitiken. Och om de till äventyrs skulle anse att det är lämpligt, då kan det inte finnas ett enda lokalföretag här i landet, inte en färj- eller båtförbindelse över den minsta älv som inte med samma rätt kan säga: »Här skall staten vara med och betala en del av kalaset.»

Då blir det omöjligt att bedriva trafikpolitik i detta land, ty då kastar vi oss in i massor av detaljfrågor. Vi skall hålla de stora riktlinjerna. De lokala och regionala frågorna får de lokala och regionala myndigheterna i princip själva klara upp, även om vi skall vara med där vår insats behövs, planerande och samordnande.

Herr **GREBÄCK** (cp):

Herr talman! Jag får visst fortsätta med att läsa högt för herr Palme: »I likhet med utredningen anser jag» — det är departementschefen som säger detta — »att glesbygderna och vissa öars tillgodoseende med persontrafikförbindelser utgör det väsentliga i detta problemkomplex.» — Det är alltså fråga om

Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten

hur den kollektiva trafiken skall betalas. Vidare heter det: »Det tidigare berörda principiella kravet på fullt kostnadsanpassade transportavgifter saknar mening när det gäller av allmänna skäl upprätthållen, olönsam trafik. Här måste avgifterna i stället anpassas efter vad som ter sig skäligt i förhållande till övriga inom landet tillämpade taxor för liknande transportprestationer.»

Jag anser att trafikens ordnande i skärgården är ett typiskt exempel på när staten med kraft bör ingripa för att samordna trafiken. Vad är det för mening med att göra stora satsningar på vägarna för att snabbt leda trafiken fram till bryggor och dylikt, om människorna sedan inte kan komma därifrån på ett vettigt sätt? Det ingår väl i statens uppgifter att samordna alla krafter för att åstadkomma en lösning.

Jag frågar statsrådet på nytt: Vilka skäl finns det för att inte också södra skärgården skall få hjälp med att ordna sina trafikförbindelser, när vi nu har lämnat hjälp till områdena norr om Stockholm? Det måste väl finnas någon rimlig förklaring varför man inte skall ta ett djärvt grepp, göra den djärva satsningen på framtiden som vi alla är överens om bör göras. Varför skapar man inte ett enda rederi som ombesörjer trafiken i hela skärgårdsområdet?

Det är inte något litet område det gäller. Statsrådet vill gärna resonera som om det rör sig om ett problem som inte är mycket att orda om. Området är dock 30 mil långt, räknat från södra delen av gränsen och upp utefter hela skärgården.

Jag tycker att detta är ett typiskt fall där staten med kraft bör hjälpa till med att lösa problemen, men det vill tydligen statsrådet inte göra.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Visst utgår det glesbygdsbidrag — bussbidrag — och läm-

nas annan hjälp till en del människor uppe i lappmarken som har det svårt i kommunikationshänseende, men här är det inte fråga om något primärt glesbygdsproblem. Herr Grebäck sade ju själv att man behövde statsbidrag för att flytta ut 150 000 stockholmare i skärgården. Men det har ju skapats ett stort regionalt kommunalförbund som kallas KSL med stora ekonomiska resurser. Skall inte KSL kunna lösa problemet med en djärv satsning utan att staten liksom skall behöva träda till? Staten skall naturligtvis medverka när det gäller sådana saker som bryggor, farleder, vägar och färjor, men trafiken får klaras av det regionala bolaget. Om man hade haft en sådan jätteorganisation i Norrlands glesbygder, tror jag inte att man där skulle ha kommit springande till staten med begäran om hjälp. I dessa glesbygder föreligger de verkliga nödsituationerna. Man säger där att man inte kommer att kunna klara av det hela, om inte staten träder till, och då anser vi att vi bör göra det när människorna är i verklig nöd.

Här gäller det ju den starkast expansiva regionen i hela landet. Det problem det är fråga om skall väl kunna lösas med vår hjälp på många sätt men icke genom ytterligare ett specialdestinerat statsanslag som innebär att vi får syssla som redare i kommunikationsdepartementet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 21**Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten**

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation, som handelsministern överlämnat till mig

Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten

för besvarande, har herr Andersson i Luleå frågat, om jag uppmärksammat tendensen till stark minskning av antalet anställda vid statliga företag i Norrbottens län och vilka åtgärder på såväl kort som längre sikt som är planerade i syfte att bryta denna utveckling.

Jag är väl medveten om den påtalade minskningen av antalet anställda. Mina informationer ger dock inte vid handen att minskningen är så stor som herr Andersson förmodat. Enligt herr Andersson har antalet anställda i de statliga företagen LKAB, NJA, ASSI och statens vattenfallsverk under 1960-talet minskat med mer än 3 000 personer i Norrbotten. Jag har från de nämnda företagen inhämtat att antalet anställda vid dessa företag inom Norrbottens län hittills under 1960-talet minskat med 1 600 personer. Förändringen är resultatet av å ena sidan en minskning vid statens vattenfallsverk och LKAB med 1 300 resp. 1 200 personer, å andra sidan en ökning vid ASSI och NJA med 400 resp. 500 personer.

Nedgången i sysselsättningen vid statens vattenfallsverk beror på att de ekonomiskt utbyggbara vattenkraftstillgångarna i länet börjar minska. Huvuddelen av personalminskningen hänför sig nämligen till anläggningsarbetare som varit engagerade i kraftverksbyggen.

Sedan staten år 1958 övertog LKAB har omkring en miljard kronor investerats i de norrbottniska malmfälten. Dessa investeringar har bl. a. möjliggjort en kraftig ökning av produktionen och en förbättrad kvalitet på malmprodukterna. I dag är LKAB:s produktionskapacitet nära nog dubbelt så stor som för tio år sedan. Samtidigt har såväl investeringar som andra åtgärder inriktats på att fortlöpande höja produktiviteten i företaget. Detta rationaliseringsarbete, som lett till att antalet anställda minskat trots verksamhetens expansion, har varit nödvändigt för att

företaget skall kunna konkurrera på världsmarknaden.

ASSI:s produktion i Norrbotten har mer än fördubblats under den senaste tioårsperioden. Härigenom har den förutnämnda sysselsättningsökningen kunnat komma till stånd samtidigt som ett kraftfullt rationaliseringsarbete bedrivits. Härtill kommer att bolagets höjda produktion lett till ett ökat virkesbehov för företaget, något som borde ha haft en gynnsam inverkan på sysselsättningen i de norrbottniska skogarna.

I samband med att jag berör ASSI vill jag också nämna, att samtliga de anställda som friställs genom nedläggningen av sågverket i Båtskärsnäs och vilka ej kan få arbete på annat sätt i Kalix-regionen kommer att erbjudas anställning vid någon av bolagets övriga industrier, i första hand vid Karlsborgs bruk.

Även för NJA:s del sammanhänger ökningen av antalet anställda med att bolaget ökat sin produktion. Detta har skett bl. a. genom att produktionsprogrammet utvidgats med manufakturering av stål till varvs- och byggnadsindustrin m. m.

Beträffande utvecklingen framöver kan man konstatera följande.

För vattenfallsverkets del torde sysselsättningsmöjligheterna inom länet även fortsättningsvis komma att präglas av den begränsade tillgången på ekonomiskt utbyggbar vattenkraft.

LKAB, ASSI och NJA arbetar samtliga inom branscher, som för närvarande präglas av stegrade kostnader i förening med pressade priser och vissa avsättningssvårigheter. Det kommande världsmarknadsläget för dessa branscher inverkar helt naturligt på företagens produktions- och sysselsättningsmöjligheter. Härtill kommer för ASSI:s del att en eventuell expansion av verksamheten i stor utsträckning blir beroende av den ansträngda virkessituationen i Norrbotten.

Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten

Möjligheterna för företagen att uppnå en företagsekonomiskt motiverad ökning av sysselsättningen är således begränsade, i varje fall på kort sikt. Inom ramen för dessa möjligheter söker man dock på olika sätt vidmakthålla och öka verksamhetsvolymen. LKAB planerar en omfattande utbyggnad av anläggningarna i Svappavaara. Den är kostnadsberäknad till cirka 100 miljoner kronor. ASSI färdigställer inom kort en tjugoprocentig utvidgning av kraftpappersproduktionen i Lövhöllen. Detta är exempel på sådana åtgärder som herr Andersson efterlyst. Vidare pågår ständigt undersökningar för att finna nya produkter och nya marknader för de statliga företagen.

Avslutningsvis vill jag även framhålla vikten av att statens mera direkt arbetsmarknadspolitiska resurser byggs ut kraftigt under de senaste åren. Härigenom har de statliga företagens betydelse som instrument för att upprätthålla sysselsättningen minskat. En konsekvens av denna utveckling är den nu pågående avvecklingen av verksamheten vid Törefors AB. Omfattningen av de statliga lokaliseringspolitiska åtgärderna i Norrbotten framgår av att de sedan år 1963 bidragit till att investeringar för sammanlagt 230 miljoner kronor kunnat påbörjas. Vid full utbyggnad beräknas sysselsättningen vid de företag som erhållit stöd komma att öka med cirka 3 400 personer.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Luleå (k):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Wickman för det rätt utförliga svar jag fått.

I den interpellation som statsrådet just har besvarat har jag anförts några synpunkter på sysselsättningsproblemen i Norrbotten. Trots en av statsmakterna hårt driven utflyttningspolitik tenderar arbetslösheten icke att minska i någon nämnvärd omfattning.

Jag tog också upp länets siffror för december månad 1966 över antalet arbetslösa, de som placerats i beredskapsarbeten eller genomgick omskolning och utbildning därför att de inte kunde erhålla arbete. Antalet uppgick till 8 000 personer. Om det rådde en liknande situation i hela vårt land, skulle vi i december 1966 ha haft mer än 230 000 personer arbetslösa, i beredskapsarbeten eller under omskolning.

I min interpellation har jag angivit att de statliga företagen LKAB, ASSI, NJA och statens vattenfallsverk under 1960-talet minskat antalet anställda med mer än 3 000 personer. Till detta anför herr statsrådet att han från dessa företag inhämtat att antalet anställda under 1960-talet minskat med 1 600 personer. Det statsrådet säger är säkert riktigt.

I min interpellation angav jag även hur snabbt strukturomvandlingen minskar antalet anställda i jordbruket och i skogsbruket, också i Norrbotten, och hur dessa näringsgrenar snabbt förändras. Jag anförde beträffande skogsbruket att antalet anställda under tiden 1961—1965 hade minskat med nära 3 000 personer. Av detta antal svarar domänverket för mer än 1 000 personer, står det i interpellationen. Enär jag i en sammanfattning i interpellationen av någon anledning inte nämnde domänverket, trots att jag räknat in den minskning som detta statliga företag svarade för, kan man fördenskull inte underlåta att räkna in även denna minskning inom domänverket när vi nu diskuterar dessa problem.

Eftersom statsrådet Wickman från vissa statliga företag i Norrbotten har inhämtat uppgifter om antalet anställda, har jag gjort likadant beträffande domänverket. Det visar sig att domänverket i Norrbotten inom nedre distriktet från 1960 till 1966 har minskat antalet anställda från 1 300 till 600, alltså med 700 personer. Inom det övre distriktet

Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten

har antalet anställda under samma tid minskats från 2 000 till 800, d. v. s. med 1 200 personer. Sammanlagt blir detta 1 900 personer. När jag angav antalet till 3 000, skulle det alltså rätteligen ha varit 4 000 som dessa statliga företag minskat antalet anställda med.

När statsrådet Wickman nu enligt uppgifter från ASSI och NJA kan pruta bort 900, måste jag kunna få lägga till de reella siffror som jag inhämtat från domänverket. Då kommer man fram till riktiga siffror — i den mån det nu går — när vi skall diskutera dessa frågor. Det antal som jag uppger håller alltså i alla fall.

Det finns beräkningar och uppgifter som visar goda driftresultat hos vissa av de statliga företag som helt eller delvis är placerade i Norrbotten. De tre företagen LKAB, domänverket och statens vattenfallsverk uppnådde 1964 nettovinsten på tillsammans 500 miljoner kronor.

I år har det gått tio år sedan beslut fattades om att staten skulle överta LKAB. Det kostade 900 miljoner kronor att lösa in bolaget. Under de senaste tio åren, t. o. m. 1966, har LKAB enligt uppgifter i pressen levererat in 1 670 miljoner kronor i skatter och aktieutdelningar till den helt dominerande aktieägaren staten. Enligt statsrådets uppgift har en miljard investerats i de norrbottenska malmfälten. Men genom rationaliseringarna minskas antalet anställda i dessa statliga företag — det handlar om företag som ger goda vinster — och befolkningen i Norrbotten står givetvis undrande inför detta. Det finns en stark opinion för att man skall förnya och bygga ut den statliga företagsamheten inom länet.

Statsrådet Wickman uttalar sig i interpellationssvaret på följande sätt: »Möjligheterna för företagen att uppnå en företagsekonomiskt motiverad ökning av sysselsättningen är således begränsade, i varje fall på kort sikt.»

Detta svar finner många otillfredsställande. Det har i mer än tio år funnits förslag och krav att bygga ut den metallurgiska bas vi har i Norrbotten i form av LKAB och NJA mot vidareförädling i större omfattning. Maskin- och verkstadsindustrin har nämnts. Det rör sig om produkter som skulle ge bättre ekonomiskt utbyte och öka antalet anställda. Detta har statsmakterna uraktlätit att göra, och detta, herr talman, anser jag vara en svaghet i regeringens politik som rullar upp frågan om var socialdemokratin står då det gäller att bereda verklig trygghet för de anställda i det svenska näringslivet. Statsrådet Wickman försökte gå förbi detta problem i sitt svar om den statliga företagsamhetens framtid i Norrbotten.

Jag vill vidare citera ur statsrådets svar följande: »Avslutningsvis vill jag även framhålla vikten av att statens mera direkt arbetsmarknadspolitiska resurser byggts ut kraftigt under de senaste åren. Härigenom har de statliga företagens betydelse som instrument för att upprätthålla sysselsättningen minskat.» Betyder detta, herr statsråd, att förstatligandet och utbyggnaden av den statliga företagsamheten alltmer skall ersättas av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet som resebyrå åt den svenska privata företagsamheten?

Statsrådet åberopar situationen i Törefors för en typ av ny ekonomisk politik när det gäller de statliga företagen. Enligt uppgifterna i propositionen 128 till årets riksdag om Töreforsbolagets likvidation har Töreforsbolagets verksamhet gått med en förlust av 20 000 kronor per anställd. Töreforsbolaget skulle fordra en särskild diskussion. Förspelet kring detta företags nedläggning är inte i alla stycken så lyckat att man kan åberopa det för en ny ekonomisk statlig företagspolitik.

Jag anser att alla företag skall skötas rationellt och bra. Herr statsråd! Med anledning av er skrivning att arbets-

Svar på interpellation ang. minskningen av antalet anställda vid statliga företag i Norrbotten

marknadspolitik skall ersätta statliga företag, exempelvis Töreforsbolaget, vill jag fråga: Gäller detta också NJA, och vad blir konsekvensen, om nuvarande ordning vid NJA leder till driftförluster på 10 000 eller 20 000 kronor per anställd? Kommer turen till nedläggning också till NJA? Ett svar är av allra största intresse. För mig och för många är det av värde att få veta vid vilka företag de 3 400 personer som nämns i slutet av svaret kommer att få anställning med anledning av de hittills insatta lokaliseringspolitiska åtgärderna.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Herr Anderssons i Luleå senaste fråga var naturligtvis en retorisk fråga, men jag skall i alla fall svara på den. Det föreligger inga planer hos den regering jag tillhör att nedlägga Norrbottens järnverk, trots att företaget uppvisar betydande förluster per anställd.

Emellertid är det självklart, herr Andersson, att om man skall driva statlig verksamhet i Norrbotten eller någon annan stans, måste målet vara att den företagsamheten skall bli självbärande. Jag tror inte att det är möjligt att upprätthålla moralen i de statliga företagen, om inte den målsättningen inpräntas. Jag är medveten om att det finns alldeles speciella och stora svårigheter att förverkliga dem i fallet Norrbottens järnverk. Jag kan emellertid försäkra herr Andersson att allt vad som är möjligt och rationellt skall göras för att uppnå detta mål.

Herr Andersson skall inte tala illa om den statliga arbetsmarknadspolitiken då det gäller Norrbotten, ty skall vi nå resultat i detta samhälle är vi tvungna att samarbeta. Skulle vi inte använda lokaliseringspolitiska medel för att få i gång företagsamhet i Norrbotten skulle utvecklingen gå mycket långsammare för Norrbottens befolkning hur duktiga statliga företagare vi än är, och totalt sett skulle det bli en mindre insats. Jag tror

att slutresultatet av den statliga politiken under 1960-talet beträffande Norrbotten blir — jag vill inte säga så bra att vi skall vara helt nöjda, ty det finns en tendens hos politiker att säga att vad som skett varit det bästa — men sådant att det markerar en brytning av den tidigare så besvärliga utvecklingstrenden. Jag tror också att herr Andersson håller med om detta.

För dagen kan jag inte utlova nya statliga företag i Norrbotten men kan försäkra herr Andersson, att i den politik som nu påbörjats kommer nya sysselsättningsmöjligheter i Norrbotten att vara ett av våra viktigaste mål då det gäller den statliga företagsamheten.

Herr ANDERSSON i Luleå (k):

Herr talman! Jag vill tacka för det positiva beskedet om NJA, ty det är troligt att vissa krafter kommer att anse att även NJA eventuellt borde läggas ned om de nuvarande driftsvårigheterna blir alltför stora.

De statliga företagen har spelat en mycket betydelsefull roll då det gäller sysselsättningen i Norrbotten. De har också spelat en mycket stor och betydelsefull roll såsom stimulans åt det privata och övriga näringslivet samt när det gällt att ge inkomster genom skatter till kommuner och landsting.

En arbetsmarknadspolitik i form av utflyttning, omskolning, beredskapsarbete och lokalisering kan inte ersätta en djärvare satsning på förnyelse och utbyggnad av den statliga företagsamheten. De statliga företagens andel av produktionen behöver inte minskas, och de har för övrigt i vårt land en rätt liten del i den sammantagna produktionen.

Det har uppstått mycket besvärande problem, som man måste vara klar över, när det gäller planeringen i kommunerna — bl. a. i malmkommunerna, i varje fall i Gällivare kommun. Antalet arbetslösa ökar kraftigt. Utgifterna för socialvården ökar ständigt, vilket samman-

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

hänger med minskningen av antalet anställda i LKAB. Detta måste på något sätt kompenseras. Lokaliseringspolitiken har inte hittills kunnat klara dessa uppgifter. Länsstyrelsen har skrivit till regeringen och framhållit hur allvarligt den ser på läget exempelvis i Gällivare kommun.

Från 1964 till 1966 fördubblades arbetslösheten i tätorten. Länsstyrelsen uttalade den djupa oro man kände inför inlandskommunernas utveckling, vilken är en följd av bl. a. de åtgärder som domänverket vidtagit för att rationalisera driften varigenom antalet anställda har minskat. Staten måste ha det avgörande ansvaret för näringslivets utbyggnad där uppe, eftersom staten äger de avgörande produktionsmedlen.

I östra Norrbotten kommer liknande förhållanden att accentueras. Statsrådet tog upp Båtskärsnäs, och jag vill därför nämna att enligt uppgifter som jag fick häromdagen från anställda där har företagsnämnden informerats om att sågverket icke går med förlust. Sågverket är gammalt och har en gammal teknik, men man anser att den omständigheten inte utgör anledning att lägga ned verksamheten.

Det negativa i statsrådets svar tycker jag är hans uttalande om att det inte nu görs några förberedelser för att skapa nya statliga företag i Norrbotten. Förslag härom har ju framförts så många gånger, och jag vill erinra om propositionen rörande den nya banken och hela det resonemang som statsrådet där för om ny teknik, nya produkter o. s. v. som vi måste satsa på. Detta måste också gälla företag för den statliga metallurgiska industrin i Norrbotten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 22

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation, som inrikesministern överlämnat till mig för besvarande, har fru Ryding frågat dels om jag är uppmärksam på det försämrade sysselsättningsläget under senare år inom den svenska skoindustrin, dels vilka slutsatser som bör dragas för statsmakternas vidkommande angående åtgärder i syfte att uppnå gynnsammare villkor för denna industri.

Vidare har i en interpellation, som överlämnats till mig av handelsministern, herr Andersson i Örebro frågat vilka åtgärder regeringen planerar för att lösa de akuta svårigheter som den svenska skoindustrin möter i en ny konkurrenssituation med utländsk industri.

Jag är väl medveten om de problem som konkurrensen från andra länder ställer den svenska skoindustrin inför. Svårigheterna har fört med sig ett antal företagsnedläggningar inom branschen med åtföljande sysselsättningsminskning. Vad som sker inom branschen är en del av den strukturomvandlingsprocess som vårt näringsliv för närvarande genomgår. Beträffande regeringens syn på strukturomvandlingens innebörd och drivkrafter samt de åtgärder denna påkallar från statsmakternas sida ber jag att få hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition nr 56 angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet.

Från den svenska skoindustrins sida och även i herr Anderssons interpellation har importen från öststaterna nämnts som ett särskilt problem, eftersom utbudet därifrån i viss utsträckning skett till mycket låga priser. Jag vill framhålla, att importen från de flesta öststaterna och från vissa östasiatiska länder regleras av kontingentåtaganden i handelsavtal jämte licensgivning för skor. Härigenom har importen från dessa länder under senare år kommit att ligga på en förhållandevis låg nivå, 6

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

procent av vår samlade skoimport. De problem den svenska skoindustrin möter i importen ligger därför till alldeles övervägande del i konkurrensen från andra länder. Att söka möta konkurrensen med en protektionistisk politik, vilket ibland rekommenderats, är på längre sikt inte någon lösning av skoindustrins problem. En annan sak är att de synpunkter som framförs på skydd mot marknadsstörning i möjligaste mån beaktas inom ramen för den allmänna handelspolitiken.

Det måste således i första hand ankomma på den svenska skoindustrin att själv lösa sina problem. Som fru Ryding påpekar saknas inte heller förutsättningar för att vidmakthålla och utveckla en konkurrenskraftig svensk kvalitetsindustri inom skobranschen. Utvecklingsmöjligheterna blir bl. a. beroende av om branschen lyckas med en marknadsanpassad produktutformning. Man kan här göra vissa jämförelser med textilindustrin, som haft och har liknande svårigheter men som nu kan uppvisa flera exempel på till synes lyckade anpassningsåtgärder.

Mot den här redovisade bakgrunden anser jag att det för närvarande inte föreligger anledning för statsmakterna att vidta särskilda åtgärder som syftar till att stödja speciellt skoindustrin. Detta innebär dock på intet sätt att jag vill förringa de föreliggande sysselsättningsproblemen. Dessa problem bör emellertid i vanlig ordning lösas genom den aktiva arbetsmarknadspolitik som bedrivs.

Vidare anförde:

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Wickman för svaret på min interpellation.

Skoindustrin hör ju inte till de större inhemska industrigrenarna, men den utveckling som pågått och pågår inger dock bekymmer. Jag vill därför beklaga att statsrådet Wickman i sitt svar kom-

mer fram till slutsatsen, att det för närvarande inte finns någon anledning för statsmakterna att vidta särskilda åtgärder som syftar till att stödja speciellt skoindustrin. Svaret på min interpellation är så till vida helt korrekt, men jag skulle dock helt kort vilja ta upp några av de andra frågor som jag berört i min interpellation.

Jag anser nämligen att — och det har ju även statsrådet Wickman understrukit i sitt svar — det finns förutsättningar för att vidmakthålla och utveckla en konkurrenskraftig svensk kvalitetsindustri inom skobranschen. Utan att på något sätt vilja ställa mig på deras sida som vill bromsa upp den strukturella omvandlingen eller som vill möta konkurrensen med — som herr Wickman säger — en protektionistisk politik vill jag dock ställa följande frågor till statsrådet Wickman:

1. Anser inte statsrådet Wickman att man från statsmakternas sida kan göra någonting för att åtminstone indirekt förbättra skoindustrins läge? Hur ställer sig statsrådet Wickman exempelvis till tänkbara åtgärder på exportsidan? Man har ju kunnat konstatera en viss ljusning på exportsidan. Kan man inte påskynda eller underlätta denna utveckling?

2. Kanske är det så — jag kommer nu in på ett helt annat område, nämligen på frågan om konsumentupplysning — som en örebroare drastiskt uttryckte det när jag talade med honom: »Det behövs svenska skor till svenska fötter och svenskt klimat.» För min del måste jag erkänna att jag har svårt att dra några bestämda skiljelinjer mellan svenska fötter och sådana av annan nationalitet, men jag kan i detta sammanhang inte underlåta att citera vad Willy Maria Lundberg skrev i Aftonbladet den 27 januari i år när KF beslutat lägga ned sin skofabrik i Örebro:

»Det finns inget beklädnadsområde där konsumenten är så helt utlämnad åt rent kommersiella och tillverknings-

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

mässiga synpunkter som i fråga om skor. Det finns åldrar, där behovet av skor inte på något sätt tillgodosetts. En vettig sko som passar en barnfot mellan småbarnsåren och tonår är nästan omöjlig att hitta. Åldringsskor — samma problem. Skohandeln ger inte ens besked om vilka stövlar som enbart passar innebruk och vilka som duger till utebruk. Förvirringen är enorm. Och fotdefekter är snart svenska folkets speciella lilla nationalitetsmärke. Det finns utrymme för enorma insatser på skofältet i konsumentnyttans namn.»

Till detta kommer att många av de utländska s. k. billiga skorna i affärerna inte alls är så mycket billigare än kvalitetsskorna för oss konsumenter. Där finns det tydligen mycket breda vinstmarginaler. Den saken skall jag dock inte närmare utveckla i detta sammanhang.

Så till slut en annan sak. I sitt svar påpekar statsrådet Wickman att han på intet sätt vill förringa de föreliggande sysselsättningsproblemen men att de bör lösas i vanlig ordning genom en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det låter ju bra. Säkerligen är det också bra i många fall. En arbetare som fyllt 50 år och som hela sitt liv har arbetat inom skoindustrin kan givetvis tillgodogöra sig en omskolning. Men vilka möjligheter har han sedan att hävda sig i konkurrensen ute på marknaden och finna ett värlönet annat jobb? Det blir säkert svårt för många skoarbetare, och de är med rätta oroade och bekymrade. Det är kanske där som den verkliga tragedin ligger.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag får tacka herr statsrådet Wickman för svaret på min interpellation.

Den starkt stegrade skoimporten har otvivelaktigt gjort att den svenska skoindustrin kommit i ett mycket besvärligt läge. Sedan 1956 har vi haft en åttadubbling av skoimporten, som har pres-

sat vår skoindustri hårt. Under fjolåret uppgick den importen till mer än 7,5 miljoner par. Tidigare har importskorna inte inkräktat på marknadsutrymmet för de svenska skorna, som under en följd av år har tillverkats i något mer än 10 miljoner par med obetydliga variationer från det ena året till det andra. Konsumtionsutvecklingen har varit gynnsam med en ständig stegring, men det ökade utrymmet har helt tagits i anspråk av importerade skor. Under fjolåret blev det en betydande inbrytning för de importerade skorna som medförde att den svenska skoproduktionen sjönk med hela 17 procent till 8,34 miljoner par. Man får gå 15 år tillbaka i tiden för att träffa på en så låg nivå.

Importskorna utgör nu 90 procent av hela den svenska läderskoproduktionen. För fem år sedan utgjorde de 45 procent av denna produktion, och för tio år sedan mindre än en tiondel. Denna utveckling, som kraftigt accentuerats under de två senaste åren, gör att man onekligen kan tala om en kris för den svenska skoindustrin. Krympningen av antalet medlemsföretag i skofabrikantföreningen — 1959 hade man 75 medlemsföretag med 6 000 anställda och i dag har man ett 60-tal medlemmar med 4 500 anställda — ger belägg för detta påstående. De företag som har gått ur föreningen har alla tvingats upphöra med sin verksamhet efter att i många fall ha råkat i obestånd.

Hittills har man med fog kunnat säga att de företag som fått lägga ned sin verksamhet har varit mindre motståndskraftiga. Men nu har läget blivit så allvarligt att även gamla, välkända och välkonsoliderade företag med goda personella och ekonomiska resurser tvingats avveckla sin rörelse. Man måste räkna med att krympningsprocessen kommer att fortsätta med alla de konsekvenser detta innebär i form av värdeförstöring, arbetsmarknadsproblem etc. Följdevärningar för garveriindustrin har re-

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

dan gjort sig kännbara; denna måste även i fortsättningen räkna med en negativ utveckling.

Nu säger statsrådet i sitt svar, att de problem som den svenska skoindustrin möter i importen till alldeles övervägande del ligger i konkurrensen från andra länder, och det är alldeles riktigt. Men jag har den uppfattningen att importskornas framgång i vårt land inte kan förklaras med att den svenska skoindustrin i fråga om effektivitet skulle vara underlägsen den utländska. De svenska skofabrikerna torde väl hävda sig i jämförelse med skofabrikerna i andra europeiska länder i fråga om teknisk utrustning och personella kvalifikationer. Produktiviteten torde efter europeiska förhållanden kunna betecknas som god. Företagsstrukturen är i stort sett densamma som i övriga europeiska länder, innebärande att vi jämsides med stora och medelstora företag har ett relativt stort antal småföretag.

Förklaringen till den utveckling som har ägt rum måste därför sökas på annat håll. Den finns på kostnadssidan. I en rapport från i fjol från OECD:s kommitté för hudar och skinn sägs bl. a.: »Skoindustrin är alltjämt en arbetskrävande — labour intensive — industri vilket innebär att länder med höga löner har svårt i konkurrensen med länder där lönerna är relativt låga liksom i länder med statsdirigerad handel.» De direkta lönekostnaderna för Sveriges del anges till i genomsnitt drygt en fjärdedel av fabrikantens försäljningspris.

Nu har vi här i Sverige i förhållande till bl. a. våra grannländer en mycket låg tull på skor. Vi har en 14-procentig tull mot att Norge har en 30-procentig tull. I Danmark har man en 25-procentig tull. Inom hela EEC-området är det en 20-procentig tull. Vi har inte som exempelvis Norge sökt skydda oss med hjälp av särskilda tillverkningsbestämmelser som inte är förenliga med modern produktionsteknik. Vi har inte heller försökt att föra fram några protektionis-

tiska synpunkter. Vi har varit frihandelsvänliga i vår politik, och vi är väl alla överens om att så långt som möjligt vara det. Våra grannländer, framför allt Norge, försöker emellertid att på olika sätt få till stånd en begränsning av importen av utländska skor. Från svensk sida har vi lyckats rätt hyggligt när det gäller att sälja till Norge. Men man genomför nu i Norge i strid med EFTA-konventionens bestämmelser ett nytt försök att ensidigt gynna den egna produktionen. Skofabrikantföreningen i Norge genomför gemensamhetsbonus om 1—4,5 procent för alla norska skor som köps efter den 1 juli för att på det sättet försöka möta importen.

Jag vill därför fråga herr statsrådet om han är beredd att, eftersom Norge är vår handelspartner i EFTA, medverka till att detta ensidiga gynnande av den norska skoindustrin ej kommer till stånd?

Självfallet är de synpunkter som statsrådet framför beträffande importen från öststaterna i och för sig riktiga. Men 6 procent är trots allt en relativt stor andel av vår import. Den skoimport som förekommit från öststaterna har legat i ett sådant prisläge, att man ofta kunnat tala om rena dumpingmetoderna.

Statsrådet framhåller också i sitt svar följande: »En annan sak är att de synpunkter som framförs på skydd mot marknadsstörning i möjligaste mån beaktas inom ramen för den allmänna handelspolitiken.» Jag kan väl därför förvänta mig, att statsmakterna i detta avseende vidtager sådana åtgärder att skor inte kommer att införas till dumpingpriser.

Det är emellertid uppenbart att vi på detta område kommit i ett besvärligt läge. Man skulle även från regeringshåll kunna medverka till att få till stånd en förbättring av vår export. Danskarna har ju på ett utomordentligt sätt lyckats med sin export. Staten har där ställt medel till förfogande för deltagande vid

Svar på interpellationer ang. sysselsättningsläget inom skoindustrin, m. m.

olika skomässor i utlandet. Den engelska skoindustrin åtnjuter samma förmån.

Jag vill därför till sist fråga herr statsrådet, om han är beredd att medverka till att den svenska skoindustrin får liknande möjligheter att ställa ut skor i utlandet?

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Det vore i och för sig frestande att med utgångspunkt från skoindustrins problem ta upp en allmän diskussion om statens politik inför den pågående strukturuomvandlingen. Nu kommer vi att få tillfälle att diskutera detta utförligt på torsdag i nästa vecka, så jag skall avstå därifrån. Jag vill dock säga följande i den frågan.

Jag finner vissa av de åtgärder som nämnts här självklara. Herr Andersson i Örebro kan vara helt övertygad om att den svenska regeringen — närmast handelsministern i detta fall — kommer att intervensera med tillgänglig kraft för att när nu tullen har avvecklats få bort denna norska form av importskydd. Likaså står de exportfrämjande åtgärder som gäller allmänt för den svenska industrin självfallet också till skoindustrins förfogande.

Detsamma gäller konsumentupplysningen. Jag tycker dock att den tendens som sken igenom när fru Ryding tog upp konsumentupplysningen var litet oroande för dem som är intresserade av en konkurrenskraftig svensk skoindustri. Det kan inte vara statens uppgift att dirigera konsumentupplysningen för att på så vis förbättra den svenska industrins avsättningsmöjligheter. Det borde rimligtvis vara ett naturligt initiativ från industrin själv att kommersiellt utnyttja detta medel i kampen om marknaderna.

Jag tror att det generellt gäller om den svenska skoindustrin att dess grundproblem ligger i det höga löneläget, som i en arbetsintensiv industri skapar svårigheter i ett land som Sverige. Det räcker därför inte att den

svenska skoindustrin är lika produktiv som konkurrentindustrierna utomlands, utan den måste, om den skall överleva, vara produktivare än sina konkurrenter. Och vi vet att det finns företag som är det inom den svenska skoindustrin — det går att konkurrera framgångsrikt med svenskproducerade skor. Men jag är också övertygad om att många företag inte är kompetenta att konkurrera på detta sätt. Det kan inte rimligen vara statens uppgift att ta ägarna till dessa företag i örat och säga, att nu får ni rycka upp er. Processen bör i varje fall starta med initiativ från företagen själva.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Wickman för de positiva synpunkter han framförde med anledning av mitt inlägg vad gäller den norska skofabrikantföreningens tillämpning av speciella rabatter. Men om regeringen skall vidtaga åtgärder härvidlag bör lämpligen också de tillverkningsbestämmelser, som norrmännen har för läderskor, beaktas. Det är angeläget att bestämmelserna blir desamma som gäller för Europa i övrigt, så att skorna kan tillverkas enligt moderna principer. Man får inte, bara för att ensidigt gynna den egna industrin, ha sådana bestämmelser att svenska företag över huvud taget inte kan exportera till Norge, därför att det blir för små serier.

Samtidigt är jag naturligtvis tacksam för om statsmakterna kan medverka till att skoindustrin får ett starkare stöd, så att den kan delta i utländska mässor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 23

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 131, angående statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa ar-

betstagare hos kommun eller annan allmän inrättning.

§ 24

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 96—99 och 101, andra lagutskottets utlåtande nr 48, tredje lagutskottets utlåtande nr 32, jordbruksutskottets utlåtande nr 17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 30—32.

§ 25

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframtällningar, nämligen av:

herr *Lundberg*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående viss ändring av bestämmelserna om reseersättning från sjukkassa, och

herr *Lorentzon*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 26

Föredrogs vart för sig utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten,

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett fördrag innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

Vissa åtgärder till skydd för polisen

överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 27

Vissa åtgärder till skydd för polisen

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till skydd för polisen.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 438 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 553 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* I motionerna, vilka var likalydande, hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla

1. att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om att ett särskilt invaliditets- och grupplivskydd för polismän infördes enligt i motionerna angivna riktlinjer;

2. att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ersättning för kroppsskada å polisman, inkluderande ersättning för sveda och värk samt framtida men, i sådan tid att bestämmelserna kunde träda i kraft senast den 1 januari 1968;

3. om utredning angående

a) rationalisering av polisens arbetsförhållanden speciellt avseende förenkling av utredningsförfarandet och

b) snabbare handlägningsförfarande i fråga om brott, begångna av unga lagöverträdare, i syfte att förkorta tiden från brottets begående till målets avgörande.

Utskottet hemställde,

A. att förevarande motioner, I: 438 och II: 553, såvitt avsåge yrkandet un-

Vissa åtgärder till skydd för polisen

der 1., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen i anledning av yrkandet under 2. i förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till bestämmelser angående ersättning till polisman för kroppsskada som åsamkats honom vid tjänsteutövning i så god tid att regler härom kunde träda i kraft senast den 1 juli 1968;

C. att förevarande motioner, såvitt avsåge yrkandet under 3. a), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att förevarande motioner, såvitt avsåge yrkandet under 3. b), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Arvidson*, *Ernulf*, *Svanström*, *Schött* och *Svensson* i Vä, fru *Kristensson* samt herr *Gustafsson* i Borås, vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 438 och II: 553, såvitt avsåge yrkandet under 1., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att Kungl. Maj:t föranstaltade om införande av ett särskilt invaliditets- och grupplivskydd för polismän;

2) av herrar *Erik Svedberg* och *Hjorth*, fru *Lilly Ohlsson* och fru *Löfquist*, fröken *Andersson* i Strängnäs, fru *Lindekvist* samt herr *Jönsson* i Malmö, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa,

att förevarande motioner, såvitt avsåge yrkandet under 2., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) av herrar *Arvidson* och *Schött* samt fru *Kristensson*, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till yrkandet under 3. a) i förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning angående rationalisering av polisens arbetsförhållanden speciellt avseende förenkling av utredningsförfarandet;

4) av herrar *Arvidson* och *Schött*

samt fru *Kristensson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! De motioner som första lagutskottet behandlar i detta utlåtande gäller polisens arbetsförhållanden. Jag skall uppriktigt säga, herr talman, att jag skulle ha mera lust att tala om riksdagens arbetsförhållanden. Men jag känner mig tvingad att hålla mig till ämnet. Det är beklagligt att vi inte kan börja med dagens ärenden förrän kl. 7 på kvällen. Därför ber jag kammarens ledamöter om överseende, ifall jag inte kan fatta mig så kort som många skulle önska.

De yrkanden som finns i motionerna är fyra. Det första yrkandet avser att man skall pröva möjligheten att införa ett särskilt invaliditets- och grupplivskydd för polismän. Det andra yrkandet avser frågan om att ge möjligheter till ersättning för kroppsskada som polisman ådragit sig genom brottslig handling under tjänsteutövning. Det tredje yrkandet avser ökade rationaliseringsmöjligheter när det gäller polisens arbetsförhållanden, och det fjärde och sista yrkandet behandlar frågan om ett snabbare handlägningsförfarande av brott som är begångna av unga lagöverträdare.

Jag skall rent allmänt säga att det inom utskottet rått en allmänt positiv grundinställning till dessa frågor. Vi har inte skilt oss så mycket i själva sakfrågorna som när det gäller metoden att genomföra våra önskemål och den takt i vilken frågorna skulle lösas.

Den första frågan, som gäller ett extra invaliditets- och grupplivskydd för polismän, avser ett skydd som går utöver det som i regel gäller för statstjänstemän. I motionen har vi tänkt oss att man skulle kunna använda samma modell som nu gäller för svenska stats-

tjänstemän vid tjänstgöring utomlands. Utskottet har på denna punkt sagt att tanken på en förbättrad invaliditets- och grupplivförsäkring på statsverkets bekostnad synes vara en av de lösningar som bör övervägas, men med åberopande av avtalsverkets remissyttrande säger man att detta är en fråga, varom avtal må träffas. Därför hänvisar man parterna till att lösa frågan på arbetsmarknaden.

Vi som står för reservationen — så gott som samtliga borgerliga ledamöter — har sagt: »Den omständigheten att frågan kan ligga inom det avtalsbara området utgör enligt utskottets mening ej hinder för att Kungl. Maj:t föranstaltar om en sådan förmån åt polismännen.»

När det gäller de svenskar som har det extra grupplivskyddet vid tjänstgöring utomlands kan framhållas, att det är en förmån som Kungl. Maj:t ensidigt har bestämt. Man har alltså inte löst denna fråga genom några förhandlingar.

Vad beträffar polisen tycker jag att man kan göra gällande, att det är ett statsintresse att man löser polisens trygghetsproblem på detta sätt. Visserligen är det också ett arbetstagarintresse, men om man anser att det är ett statsintresse att ha en poliskår, som saknar anledning att hesitera inför ett tjänsteåliggande som kan få en negativ ekonomisk effekt, då bör staten också ta ett ansvar och genomföra en åtgärd som alla i utskottet varit ense om är en lämplig åtgärd.

När utskottsmajoriteten säger, att detta är en förhandlingsfråga, tycker jag att den i onödan skjuter ett problem ifrån sig, i fråga om vilket staten och samhället borde ha ett ansvar.

Den andra frågan, som rör möjligheten till ersättning för kroppsskada, har en liten historik som jag kort skall beröra.

År 1958 väcktes från högerpartihåll den första motionen om möjlighet till

Vissa åtgärder till skydd för polisen

ersättning för sveda och värk vid kroppsskada. Riksdagen var enig om att en utredning härom var erforderlig och den kom också till stånd. År 1963 framlades ett förslag till lösning av frågan hur poliser skulle kunna få detta ökade skydd. Alla remissinstanser som behandlade förslaget ställde sig positiva till det. År 1965 framlades en proposition om sakskaadeskydd för poliser. I den nämndes ingenting om kroppsskada, utan man ville lösa frågan om sakskaadeskyddet för sig. Till yttermera visso tyckte man att det var rimligt att lösa den frågan separat för poliser, trots att man var väl medveten om att den också kunde ha betydelse för andra yrkeskategorier.

De som jag här skall polemisera mot finns bland reservanterna, eftersom de borgerliga med lottens hjälp i denna punkt kom att bilda utskottsmajoritet. Det är alltså socialdemokraterna i utskottet, som svarar för reservationen 2.

Reservanterna uttrycker sig mycket positivt. De säger att det hade varit fördelaktigt om frågan om polismans rätt till ersättning för kroppsskada kunnat lösas i samband med propositionen 1965. De understryker angelägenheten av att denna fråga, som aktualiserades så tidigt som 1958, snarast bringas till en lösning. De kan strängt taget inte vara mer positiva.

Ändå anser vi, som svarar för utskottsutlåtandet, att det är fel att nu haka upp denna fråga på att man samtidigt måste lösa frågan om ersättning för kroppsskada för andra statstjänstemän, som också kan tänkas ha behov av ett sådant skydd. Vi anser att det är helt logiskt att bryta ut frågan om kroppsskaadeersättning för poliser på samma sätt som man bröt ut frågan om sakskadeståndsskyddet för poliser. Det hindrar inte att man kan lösa frågan om ersättning för kroppsskada för andra statstjänstemän när förslag härom föreligger. Vi skall komma ihåg att frågan när det gäller polisen ju är helt utredd

Vissa åtgärder till skydd för polisen

och klar och att vi bara väntar på ett förslag. Utskottet yrkar därför att förslag förelägges riksdagen i sådan tid, att det kan genomföras senast den 1 juli 1968.

Den tredje frågan gäller rationalisering av polisens arbetsförhållanden. Med den svåra brist vi har på poliser, kan det tyckas särdeles angeläget att allt görs för att rationalisera polisens arbetsmetoder — även om rationaliseringssträvanden utan tvekan är angelägna, vilket personalläge som än råder. Jag tycker det finns ett visst fog för att från denna talarstol ändå ge uttryck åt vår stora uppskattning av rikspolisstyrelsen och riksåklagarämbetet, som verkligen gör enorma insatser när det gäller att rationalisera polisens arbetsförhållanden.

Vi som står bakom reservation 3 — det är högerledamöterna i utskottet — vill gärna göra gällande, att även om det rationaliseringsarbete, som rikspolisstyrelsen så effektivt bedriver, är något att vara tacksam för, är det nödvändigt med en översyn, där det i direktiv klart anges vad syftet skall vara. Vi påstår nämligen att det finns författningar som i dag lägger hinder i vägen för möjliga rationaliseringsvinster. Vi åberopar härvid trafikmålen, som genom författningsändringar, såvitt man nu kan bedöma, verkligen har fått en lösning i rationellt hänseende. De kan, tycker man, utgöra en förebild också för rationaliseringar på andra områden. Vi anser det rimligt att trafikmålskommittén, som sysslar med frågor kring just trafikmål, möjligen kan få vidgade direktiv, något som utskottsmajoriteten också kan tänka sig. Vi vill emellertid inte binda oss för en sådan lösning, ty vi kan också tänka oss att det vore lämpligare att tillsätta en särskild utredning, som fått till uppgift att pröva möjligheter till författningsändringar i syfte att åstadkomma ökad rationalisering — jag behöver kanske inte använda det slitna uttryck som man hör i alla sam-

manhang: »utan att rättssäkerhetens krav för den skull eftersättes». Det är så självklart att det inte behöver understrykas.

Det sista yrkandet i motionen — som här redovisas i slutet av utskottets utlåtande, där vi har anmält en blank reservation — behandlar frågan om en snabbare handläggning av brott som är begångna av unga lagöverträdare. Utskottet åberopar 1964 års lag, som stadgar att domstolarna skall behandla frågor rörande ungdomsbrottslingar med förtur, och utskottet menar att all rättfärdighet i och med detta är uppfylld. Utskottet hänvisar också till den personalbrist som råder såväl inom polisen som inom barnavårdsnämnderna och som gör det svårt att ytterligare påskynda handläggningen.

Det är riktigt att personalbristen är det avgörande hindret mot att få till stånd en snabbare handläggning, och det kan naturligtvis sägas att det, så länge det råder en sådan personalbrist, inte finns någon anledning att göra några ytterligare utredningar. Men jag tror att det ändå kan finnas ett par synpunkter som är värda beaktande.

Den ena är barnavårdsnämndernas arbetsmetoder — och jag vet att jag här trampar in på ett mycket känsligt område. Jag har emellertid något stöd i riksåklagarämbetets remissyttrande, i vilket det understrykes att man ofta måste vänta mycket länge på yttranden från barnavårdsnämnderna. Det kunde kanske vara tänkbart att få mera bestämt fastlagt, hur ofta barnavårdsnämnderna skulle ha sina sammanträden, så att de kunde skynda på behandlingen av frågorna. Detta innebär givetvis inte någon anmärkning mot nämndernas arbetssätt, ty de är säkert hårt trängda i nuvarande bristsituation.

Den andra synpunkten gäller polisen. När ett mål kommer upp i en domstol, kan det ofta konstateras att det kanske var ett helt år sedan brottet begicks, och då frågar man sig ju: Finns det inga

möjligheter att undersöka detta och se, om det ändå inte trots den avsevärda bristsituation som råder kan göras några rationaliseringsvinster?

Herr talman! Jag skall bara sluta med att erinra om att utskottet på denna punkt anför: att när utskottet avstyrker motionerna i denna del får detta »dock inte undanskymma angelägenheten av att erforderliga resurser ställs till myndigheternas förfogande». Det är ett uttalande som man helhjärtat kan ställa sig bakom, men det bör också följas upp med krav på att personalresurserna skall förstärkas. I detta sammanhang finns det anledning att t. ex. erinra om att de borgerliga i år var ganska ensamma om att begära en förstärkning av polisen.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 3 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den fråga som vi här behandlar rör problem, som vi redan har diskuterat vid två olika tillfällen denna riksdag. Själv har jag tillsammans med tre kamrater i motion tagit upp en del av de aktuella spörsmålen, och jag skall därför inte nu gå in på dem. Det är bara till punkten B jag vill foga ett par ord.

Vi som företräder utskottsmajoriteten anser i likhet med motionärerna, att det är otillfredsställande att frågan om polismans rätt till ersättning för kroppsskada inte kunde lösas i samband med tillkomsten av 1965 års kungörelse. Det förelåg då ett remissbehandlat utredningsförslag om ersättning till polisman för skada på egendom.

Nu pågår det inom Kungl. Maj:ts kansli arbete för att skapa underlag för bedömning av frågan om skadeersättning för statliga befattningshavare i allmänhet, och det är gott och väl. Utskottsmajoriteten menar likväl, att

Vissa åtgärder till skydd för polisen

detta inte bör utgöra något hinder för en särbehandling av polisen i fråga om sakskadestyddet. Vi anser starka skäl föreligga för att man i Kungl. Maj:ts kansli så påskyndar lösningen av denna fråga, som siktar till att ersättning skall kunna ges åt polismän för kroppsskada, att bestämmelser härom kan träda i kraft senast den 1 juli i år. I sak föreligger här alltså ingen skillnad emellan utskottets och reservanternas uppfattning. Skillnaden gäller egentligen bara tidtabellen.

Utskottet anser alltså i likhet med motionärerna, att med hänsyn till de stora risker, som är förenade med polismännens tjänsteutövning, bör förslag om ersättning för sveda och värk framläggas snarast möjligt. Rikspolisstyrelsen betonar detta med skärpa och så gör också polisförbundet.

Jag vill med detta bara ytterligare understryka vad fru Kristensson har sagt och yrkar bifall till reservation nr 1 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Första lagutskottets utlåtande nr 34 behandlar, som redan har påpekats av både fru Kristensson och herr Gustafsson i Borås, två till utskottet hänskjutna motioner. Dessa motioner behandlar och framlägger förslag rörande flera olika spörsmål inom rättsväsendets område.

Motionens första att-sats rör sig helt omkring ett yrkande att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om att ett särskilt invaliditets- och grupplivskydd för polismän införes enligt i motionen angivna riktlinjer. Vad gäller detta yrkande om ett särskilt invaliditets- och grupplivskydd för polismän delar utskottsmajoriteten motionärernas och reservanternas oro för den tilltagande aggressivitet mot polismän i tjänsteutövning, som har förmärkts. I utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt påpekas också, att utvecklingen otvivelaktigt lett

Vissa åtgärder till skydd för polisen

därhän, att polismännen vid åtskilliga tjänsteåtgärder regelmässigt utsättes för betydande risker. Utskottet konstaterar detta och säger att det är helt rimligt att samhället, som kräver att dessa risker skall tagas, i en eller annan form kompenserar polismännen för dessa risker.

Utskottsmajoriteten anser liksom reservanterna att motionärernas förslag om en förbättrad invaliditets- och grupplivförsäkring på statsverkets bekostnad kan vara en av de lösningar, som bör övervägas, men i likhet med vad avtalsverket har framhållit i sitt yttrande anser utskottet, att de förmaner som det här är fråga om är förmaner om vilka man bör förhandla. Med hänsyn till detta anser utskottet att man bör lösa frågan förhandlingsvägen.

Herr talman! På denna punkt ber jag därför att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt A.

I motionerna yrkas vidare att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ersättning för kroppsskada å polisman, inkluderande ersättning för sveda och värk samt framtida men, i sådan tid att bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 januari 1968.

Motionernas yrkande i denna del behandlas i reservation nr 2, och det är alltså reservanternas talan jag för i detta avsnitt. Det finns inte heller här någon skillnad i sak mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar, men väl i uppfattningen om bästa sättet att komma fram till målet. Under arbetets gång i utskottet fick utskottet kännedom om, vilket för övrigt statsrådet Kling tidigare i dag bekräftat i sitt svar till herr Börjesson, att det inom Kungl. Maj:ts kansli pågår ett arbete för att skapa ett underlag för en allsidig bedömning av problematiken beträffande skadeersättning till statliga befattningshavare i allmänhet. Vi reservanter anser att det under sådana förhållanden nu inte kan vara påkallat att

ta nya initiativ. Vi är medvetna om att det också finns andra grupper som råkar ut för ungefär samma påfrestningar, om än inte i lika hög grad. Jag tänker då närmast på de kupper som då och då utspelas mot posttjänstemän, banktjänstemän, vakthavare, tullmän och dylika.

Reservanterna understryker också angelägenheten av att dessa förslag, varom det för övrigt ifrån riksdagens sida 1958 begärdes en utredning, bringas till en snar lösning, och på denna punkt, i utskottets utlåtande betecknad med B, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2 av herr Erik Svedberg m. fl.

Vad gäller punkt nr 3 i motionärernas hemställan, som rör rationalisering av polisens arbetsförhållanden, vill jag i första hand hänvisa till utskottets skrivning. Jag ber också kammararens ledamöter beakta vad rikspolisstyrelsen anför angående rationaliseringen av rikspolisstyrelsens arbetsförhållanden. Fru Kristensson underströk för övrigt själv med tacksamhet, vad rikspolisstyrelsen på dessa punkter redan har lyckats åstadkomma, och jag behöver alltså inte utveckla detta närmare. Jag vill emellertid ändå fastslå att rikspolisstyrelsen redovisar en rad initiativ, även sådana initiativ, som framskridit så långt att de nått det stadium, då det kan bli fråga om praktisk tillämpning, vilket allt redovisas med data. Dessa data säger oss i sin tur, att vad som har åstadkommits i rationaliserings- och andra hänseenden icke ännu kan ha hunnit tillämpas så länge att man kan avläsa resultatet.

Jag skall anföra ett enda litet exempel — jag skall, herr talman, nöja mig med detta enda exempel, och för korthetens skull skall jag direkt citera ur rikspolisstyrelsens remissvar. Där sägs ordagrant: »Från och med den 1.3.1967 tillämpas en till ADB-systemet anpassad personbladsrutin, vilken på lång sikt kommer att medföra väsentliga ra-

tionaliseringsvinster inom utredningsarbetet, i form av såväl arbetsbesparingar som ett snabbare spaningsarbete.»

Jag vill peka på endast detta exempel för att visa, vad rikspolisstyrelsen enligt sin instruktion har lyckats åstadkomma på detta område under de två senaste åren. Man anser att en utredning enligt motionärernas förslag i nuvarande skede rent av skulle kunna »verka hämmande» — det är också ett citat ur rikspolisstyrelsens remissytt-rande.

Utskottet har alltså inte kunnat tillstyrka motionerna i denna del men understryker dock starkt, att detta ställningstagande inte får undanskymma angelägenheten av att erforderliga resurser ställs till myndigheternas förfogande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten C.

Vad slutligen beträffar punkten D skall jag bara för ordningens skull citera några rader i utskottsutlåtandet och endast om det behövs ge en närmare belysning. Utskottet skriver bl. a. följande:

»Vad slutligen gäller yrkandet om snabbare handläggning av brott av unga lagöverträdare anser utskottet i likhet med motionärerna att det är angeläget att tiden från brottets begående till dess barnavårdsnämnd, polis, åklagare och domstol handlägger ärendet inte blir längre än som är oundgängligen nödvändigt. Enligt utskottets mening är också bestämmelserna i 1964 års lag om brott av unga lagöverträdare ägnade att tillgodose rimliga anspråk i detta hänseende. Det må även framhållas att departementschefen i propositionen med förslag till nämnda lag särskilt underströk kravet på skyndsamhet vid behandlingen av dessa ärenden.»

Fru Kristensson framhöll att vissa tidsutdräkter är för långa, och det kan nog litet var av oss instämma i. Det

Vissa åtgärder till skydd för polisen

gällde dels polisen och dels barnavårdsnämnderna. Det framskyntade också att barnavårdsnämnderna i allmänhet — åtminstone fick jag den uppfattningen — skulle handlägga sådana ärenden enbart vid ordinarie sammanträden. Jag har, herr talman, inte den erfarenheten av arbetet i en barnavårdsnämnd att man väntar med att handlägga ärenden till ordinarie sammanträde, när de är av brådskande karaktär. Numera har ju kommunerna även på landsbygden tillgång till verkligt kvalificerad arbetskraft, utbildad vid socialinstitut o. s. v., vilket ger kommunerna möjligheter att handlägga ärendena betydligt snabbare än vi lekmän kunde göra. Jag har därför svårt att tro att ärendena verkligen blir staplade på hög.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter utom i fråga om moment B, där jag yrkar bifall till reservation nr 2 av herr Erik Svedberg m. fl.

Fru KRISTENSSON (h) kort gemmäle:

Herr talman! I anledning av vad fru Löfqvist sade skulle jag vilja ställa en fråga till fru Löfqvist när det gäller ett invaliditets- och grupplivskydd för poliser. Kan man ändå inte göra gällande, att det är ett statsintresse att poliserna får ett sådant skydd i sin yrkesutövning att de inte har anledning att hesitera när det gäller att fullgöra ett tjänsteåliggande? Jag tycker att detta statsintresse blir alltmer förstärkt, ju mer våldsmentaliteten ökar.

Även om avtalsverket nu säger — det underströk ju fru Löfqvist — att det *må* vara en förhandlingsfråga, säger ju avtalsverket inte att det *skall* vara en förhandlingsfråga. Det är alltså endast en fråga, som man må förhandla om, vilket är en stor skillnad. Mot bakgrunden av det statsintresse, som jag tidigare nämnde, tycker jag att denna fråga inte är att jämföra med en vanlig förhandlingsfråga. Jag anser därför att riks-

Vissa åtgärder till skydd för polisen

dagen inte skall fränkänna sig ett ansvar på denna punkt.

Det är riktigt att en ersättning för kroppsskada kan vara aktuell och väl motiverad även för andra yrkeskategorier. Det är dock inte detta saken gäller utan att vi skall få effektuerat ett förslag, som redan är utrett och som kan träda i kraft när det gäller polisen utan att man behöver avvakta andra statliga befattningshavare, alltså precis som man har gjort när det gäller sakskareskyddet.

I frågan om rationalisering av polisens arbetsförhållanden tycker jag det finns all anledning att man gör precis på samma sätt som man gjorde när det gällde en rationalisering av trafikmålen, nämligen att tillsätta en särskild utredning med uppgift att undersöka rationaliseringsmöjligheterna även i fråga om andra brottmål. Jag kan inte se annat än att det är en helt logisk tankegång som vi här för fram.

Vad slutligen barnavårdsnämnderna beträffar vill jag framhålla, att jag var medveten om att de utgjorde en känslig fråga. Jag vill bara säga att jag under utskottsbehandlingen har trott mig förstå, att barnavårdsnämnderna kanhända handskas litet olika med dessa ärenden i olika delar av landet, eftersom man får så olika uppgifter om hur handläggningen sköts.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det är sakligt riktigt när man betonar att polisen i jämförelse med de andra kategorier, som har nämnts här, i alla fall befinner sig i en situation som är annorlunda. Polisen måste ju vara aktiv på ett annat sätt än vad andra måste vara.

Jag vill bara understryka vad polisförbundet säger i den frågan, vilket återges på sidan 9 i utskottets utlåtande: »Landets polismän har under senare år måst konstatera, att antalet våldshandlingar mot polismän ökar. Sålunda

har noterats 950 misshandelsfall under 1 år och 10 månader år 65/66, däribland ett antal grova misshandelsfall och under en 2-årsperiod 4 polismord.»

Det är nästan kusligt kalla siffror, och det är ett kusligt kallt resonemang som förs. Det är inga affekter, ingen känslobetoning, men det talar ett oerhört allvarligt språk.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag befinner mig i den litet ovanliga situationen att jag kan tala för utskottet på alla punkter. Detta är kanske så mycket märkligare som vi i detta ärende har en »hoppande» majoritet. I den första punkten är jag ense med den socialdemokratiska majoriteten, i den andra punkten tillhör jag den liberala majoriteten — jag skulle kanske säga den borgerliga majoriteten, men det är ett så tråkigt ord, och ingen känner sig väl illa berörd av att kallas liberal, hoppas jag. I tredje och fjärde punkterna är majoriteten ganska kompakt. Jag skall bara säga några ord på varje punkt.

När det gäller den första punkten, som avser gruppliv- och invaliditetsskydd, anser jag i likhet med majoriteten, att detta är en avtalsfråga. En viktig princip är att vi inte skall lägga oss i avtalsfrågor. Fru Kristensson säger, att det är ett statsintresse att polismännen skyddas. Men man kan säkert säga, att det i många avtalsförhandlingar föreligger ett statsintresse. Jag tror att man i de flesta avtalsförhandlingar kan påvisa, att det på ett eller annat sätt finns ett intresse för staten att man gör så eller så. Men staten skall inte blanda sig i avtalsförhandlingar. Det är av denna anledning jag inte följt reservanterna utan anslutit mig till majoriteten. Dessutom är ett skydd av detta slag relativt billigt att ordna på egen hand. Polisförbundet säger i sitt remissyttrande, att det har erbjudits ett relativt billigt försäkringsskydd.

När det däremot gäller den andra

punkten anser jag att det är ytterligt angeläget — och även här tillhör jag alltså majoriteten — att man snabbt gör någonting. Det är så oeffterrettligt, att om en polisman vid utövningen av sin tjänst får sin uniformsmössa förstörd, så får han ersättning härför av staten. Men skulle han få sitt ena öga förstört, så får han ingen ersättning. Var och en måste väl ändå erkänna att detta är fullständigt avvita. Det går inte att i detta fall hänvisa till att det pågår en utredning om sådant skydd för alla statstjänstemän. Som bl. a. herr Gustafsson i Borås nyss sagt kan man inte jämföra polismäns arbete med någon annan kategoris, eftersom polisen har skyldighet att ingripa för att förhindra brott.

Inte ens den kår jag representerar — exekutionsmän — som ju har en verksamhet som inte omfattas med någon större sympati av dem som berörs av den, har ett tillnärmelsevis så riskfyllt arbete. Det är t. o. m. så att om en exekutionsman anser att ett uppdrag kan vara farligt — vilket rätt sällan är fallet — så tillkallar han just polisen; det är ju i vårt samhälle polisen som har till uppgift att ta riskerna om sådana förekommer. Därför kan man inte i detta avseende jämställa polismän med andra statstjänstemän. Här måste göras någonting snabbt.

När det gäller punkt 3 tycker jag nog i likhet med majoriteten att en rationalisering ju ändå är på väg på detta område. Det är inte så länge sedan vi införde parkeringsbot, och det är mycket kort tid sedan vi införde ordningsbot. Man är på väg att göra det enklare och enklare. Det är också betecknande, som tidigare har påpekats, att både rikspolisstyrelsen och riksåklagaren avstyrkt utredningsförslaget. Det gäller också punkt 4 som rör handläggningsförfarandet när det gäller unga lagöverträdare. Jag tror inte att en utredning skulle kunna åstadkomma så mycket. Även på denna punkt avstyrkte riks-

Vissa åtgärder till skydd för polisen
polisstyrelsen och riksåklagaren. Detta innebär, herr talman, att jag kan yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Herr Sjöholm har i sitt anförande redogjort för en del av vad jag hade tänkt säga, och jag behöver därför inte ta upp det. Men till fru Kristensson vill jag ändå säga att ingen har väl den uppfattningen att polisen inte skulle vara värd eller ha rätt att kräva det skydd som det här talas om. Men det finns ju också andra grupper som bör ha samma rätt och mot vilka samhället bör ha samma skyldighet. Då dessa frågor nu överses kan jag för min del inte förstå varför vi inte skulle kunna knyta samman det hela i en omgång.

Här har också sagts att polismännen ständigt måste vara beredda att möta våld, och det är vi alla medvetna om. Men vi är väl också på det klara med att polisen har helt andra möjligheter än t. ex. post- och banktjänstemän samt viss vaktpersonal att försvara sig mot våld. Därmed vill jag emellertid inte förringa vad jag tidigare sagt om att skyddet behövs och bör komma till stånd. Utskottet har inte heller i någon punkt tagit avstånd från den uppfattningen. Det är bara vägen till målet vi strider om.

Jag kan inte instämna med fru Kristensson, när hon säger att de socialdemokratiska utskottsledamöternas förslag i olika avsnitt skulle göra vägen till målet längre. Rikspolisstyrelsen har själv framhållit att en direkt beställning och ett tillsättande av en utredning i dag t. o. m. skulle kunna fördröja hela ärendet — och det vill ju ingen av oss medverka till.

Vad slutligen avtalsfrågan angår är det ju kutym att inte innan förhand-

Vissa åtgärder till skydd för polisen

lingar förevarit beställa en utredning i ett ärende, i vilket man förut har knutit an till den lagliga förhandlingsrätten. Om vi skulle föregripa systemet med förhandlingar, så behövde vi ju inte stifta några lagar om förhandlingsrätt.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag tycker att herr Sjöholm var en aning ologisk. Han talade om att man inte kan jämställa poliserna med andra statstjänstemän bl. a. på grund av de onormala risker de måste ta i sin yrkesutövning. Det är just det som enligt vår uppfattning verkligen talar för att man inte skall betrakta frågan om extra grupplivskydd och invaliditetsskydd som en renodlad förhandlingsfråga. Här finns ett statsintresse, som man måste ta i beaktande.

Herr Sjöholm skall observera att vad vi har yrkat inte avser de generella bestämmelser, som nu gäller för alla statstjänstemän, utan någonting utöver detta, ett extra invaliditets- och grupplivskydd. Det är just motiverat av de onormala risker som polismännen får finna sig i sin yrkesutövning. Enligt min mening är det klart att staten här bör ta ett eget ansvar. Man bör inte klassificera detta som en förhandlingsfråga vilken som helst.

I fråga om rationaliseringen citerar fru Löfqvist ett remissyttrande, enligt vilket en sådan särskild utredning skulle kunna fördröja rationaliseringsarbetet. Varför har då utskottsmajoriteten ansett att man kan överväga att ge trafikmålskommittén vidgade direktiv? Då skulle detta också kunna vara till nackdel för det fortsatta rationaliseringsarbetet. Till yttermera visso har vi oss bekant att man inom departementet har vissa planer på att tillsätta en särskild utredning, så jag tror inte att tanken är så tokig. Det finns bara anledning, tycker vi, för riksdagen att någon gång tala om att vi också har önskemål och synpunkter i dessa frå-

gor och inte bara väntar på att Kungl. Maj:t skall tänka åt oss.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Även om jag nu säger, fru Kristensson, att polisens verksamhet är särpräglad, så behöver det inte innebära att jag vill att man skall slopa de principer som vi har för avtalsförhandlingar här i landet — ty visst är väl ändå detta en avtalsfråga.

Däremot beträffande ersättningen för skada säger avtalsverket i sitt remissyttrande att det inte är någon avtalsfråga. Där har jag också följdriktigt sagt att vi omedelbart bör inskrida.

Sedan är det en annan sak att jag livligt önskar att polismännen i de förhandlingar, som skall föras på detta område, kommer att vinna framgång. Men det skall gå den vägen, ty det är den ordning som vi tillämpar här i landet.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Mitt påpekande när det gäller punkten om rationaliseringsåtgärder var ett rent citat från rikspolisstyrelsens yttrande. Vi har ju tidigare varit överens om att vad rikspolisstyrelsen enligt sina instruktioner har haft möjligheter att göra och i fortsättningen har möjligheter till är av den karaktären, att styrelsen kan komma mycket långt på detta plan. Det anser, liksom vi, också styrelsen själv.

När nu enligt rikspolisstyrelsens mening en utredning i denna fråga måhända skulle vara till nackdel i stället för till fördel, har jag ansett att det kunde vara fullt just att påpeka detta.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

svarad. Fru Kristensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 83 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Löfqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Erik Svedberg m. fl.

Vissa åtgärder till skydd för polisen

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 87 ja och 91 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr Erik Svedberg m. fl.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Kristensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Kristensson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 34 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

Mom. D

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Meddelande ang. plena

Herr TALMANNEN yttrade:

Sammanträdet torsdagen den 18 maj kommer att börja kl. 11.00 i stället för kl. 14.00

Förteckningen över ärenden som bordlägges i morgon upptar ett stort antal ärenden, av vilka flera torde komma att föranleda långa debatter. Vid plenum onsdagen den 17 maj kl. 10.00 kommer att behandlas bl. a. statsutskottets utlåtanden nr 102, angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret, och nr 105, angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården m. m. Behandlingen av frågorna om bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet m. m. och angående riktlinjerna för lokaliseringpolitiken m. m. påbörjas vid sammanträdet torsdagen den 18 maj kl. 11.00. Då detta plenum med hänsyn till riksdagens besök på Kungl. Teatern icke kan fortsättas på kvällen, blir det med all sannolikhet nödvändigt att taga även fredagens plenum, som börjar kl. 10.00, i anspråk för behandlingen av nämnda ärenden. Det torde av detta skäl och för att medhinna övriga föreliggande ärenden bli ofrånkomligt att anordna kvällsplenum även fredagen den 19 maj.

§ 29

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske, och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 30

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner angående åtgärder till hjälp åt ensamstående.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 43 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 61 av herr *Ohlin m. fl.* föreslogs att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter, som mötte olika kategorier ensamstående i samhället, samt framlägga förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 43 och II: 61 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Kristiansson*, fru *Hultell*, herr *Nyman*, fru *Elvy Olsson*, fru *Diesen* och fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Hamrin* i Kalmar, *Dickson*, *Rimås*, *Johansson* i Växjö, *Nilsson* i Agnäs och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 43 och II: 61 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter, som mötte olika kategorier ensamstående i samhället, samt framlägga förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! För tredje året i rad har folkpartiet motionerat om en utredning

rörande de ensamståendes problem, och allmänna beredningsutskottet har även i år med lottens hjälp avstyrkt den begärda utredningen. Jag skall inte komma med någon längre motivering till förslaget om utredning. Alla som var med under debatten i fjol minns väl de då framförda argumenten, och jag skall bara försöka att i största korthet relatera litet av tankarna bakom motionsyrkandet som sedan resulterat i en reservation i allmänna beredningsutskottet.

Det gäller framför allt de ensamståendes bekymmer beträffande skattefrågan, bostadsfrågan och vårdfrågan. Bland de ensamstående med bekymmer vill jag bara peka på de ensamstående med vårdnadsplikt mot barn och äldre samt kanske också påminna om hemmadöttrarnas problem. Jag är väl medveten om att problemet för de s. k. hemmadöttrarna har delvis lösts genom ökad omskolningsverksamhet och genom möjligheter till förtidspensionering. Men kvar står en stor grupp som har det bekymmersamt och svårt.

Det är väl ganska klart att civilståndet ofta inte är självvalt, men även om så skulle vara, bör man inte straffas för den sakens skull. En ensamstående hjälper i stor utsträckning anförvanter och gör sin insats på det sättet, och det bör man också i detta sammanhang ta hänsyn till.

Visst har vi begränsade resurser att fördela, men det bör inte vara så att en viss grupp då skall komma i kläm. I stor utsträckning gäller det kommunala problem, men lika självklart är att man kan samordna och lösa dessa problem genom insatser på riksplanet. Jag pekar i detta sammanhang på bl. a. den sociala hemhjälp, som bör och måste ökas i detta fall. Likaså kan jag påminna om att marginalskatten skärpts 1965 för de ensamstående, och jag behöver inte säga att meningen inte är att övervältra någon skatt på familjer med barn som påstås i vissa fall. Det är inte nödvändigt

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

att övervältra på en annan grupp om man vill lösa en mindre grupps bekymmer och besvär.

Jag vill också påpeka att den grupp som kanske har det allra besvärligast, inte minst beträffande bostadsfrågan, är de ogifta mödrarna med vårdnadsplikt mot yngre barn.

Visst kan man säga att många utredningar pågår vilka rör dessa problem, men den samordning, som folkpartiet har yrkat på för att lösa just denna kategoris bekymmer, finns inte men bör genomföras.

Man kan också fråga sig vad som har inträffat efter förra årets debatt i denna fråga. En sak har i varje fall inträffat, nämligen att andra kammaren då biföll den reservation som yrkade på utredning. Jag förutsätter — i varje fall hoppas jag — att andra kammaren också i år skall inta samma hållning. I slutet på debatten i första kammaren förra året framställdes från socialdemokratiskt håll en fråga om vad folkpartiet och oppositionen i fortsättningen tänkte göra beträffande föreliggande ärende. Svaret har kommit. En ny motion har väckts vid denna riksdag, och en sådan kommer att återkomma till dess att antingen den nuvarande eller en kommande regering tillsatt den begärda utredningen. Folkpartiet anser nämligen att frågan är av sådan vikt att vi inte kommer att släppa taget i detta fall. Vi kommer alltså igen.

Med denna korta resumé, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28 och som kräver en skyndsam, allsidig och samlad översyn av de problem och svårigheter, som möter olika kategorier ensamstående i samhället, samt att förslag framlägges till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Borås, *Andersson* i Örebro och *Enskog* (samtliga fp).

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i vad herr Hamrin i Kalmar har sagt och skulle kunnat nöja mig med att yrka bifall till reservationen, men jag vill ändå säga något om bostadssituationen för de ensamstående.

Man kan inte bortse från att ensamstående missgynnas vid sökande av bostäder. Som framhålles i reservationen får de ofta ställa sig sist i bostadskön. Utskottsmajoriteten förlitar sig på propositionen nr 100 och hoppas att bostadsproblemet skall kunna lösas även för de ensamstående i enlighet med dess förslag. I utlåtandet säges: »Vad angår frågan om bostäder har årets riksdag att behandla proposition nr 100 angående riktlinjer för bostadspolitiken, vari föreslås reformer som syftar till att förbättra betingelserna för fortsatt tillväxt av bostadsbyggandet och befordra utvecklingen mot en väl fungerande bostadsmarknad.»

Det låter bra och är positivt. Men både mina kolleger och jag har läst propositionen, och vi kan inte finna att där står något direkt om att man skall kunna lösa de ensamståendes bostadsproblem. Vad jag särskilt anmärker på är att det talas mycket litet om insprängda lägenheter för ensamstående. Jag deklarerar därför inte utskottets förhoppningar att ett genomförande av propositionens förslag löser bostadsproblemet för de ensamstående. Man kan naturligtvis säga att med ett ökat bostadsbyggande skall en viss del av produktionen gå även till ensamstående. Men jag tycker ändå att de ensamstående borde ha nämnts i propositionen.

För en ensamstående människa kan hennes situation vara en svår psykisk påfrestning. Hon känner sig många gånger övergiven. Vad detta kan betyda rent psykiskt är inte svårt att förstå. Att Sveriges riksdag skall kunna eliminera dessa känslor kan ingen begära, men jag tror att samhället kan göra mer för att underlätta de ensamståendes ytt-

re förhållanden, de rent materiella tingena. Samhället måste bedriva en mer uppsökande verksamhet för alla kategorier ensamstående. Jag anser därför, herr talman, att en fullständig och allsidig översyn av hela det problemkomplex, som möter den ensamstående i vårt samhälle, är nödvändig.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, men efter att ha läst reservationen måste jag ändå göra vissa reflexioner. Där skrives bl. a. på följande sätt: »Det är vidare utskottets uppfattning att de ensamstående också i många andra avseenden generellt missgynnas. Vid sökande av bostad placeras de ensamstående regelmässigt sist i kön, vilket i storstadsområdena kan innebära en livslång bosättning i inneboenderum. De får ofta också nöja sig med en sämre bostadsstandard, framför allt i fråga om utrymme.»

Är nu detta alldeles riktigt? Vi hade nyligen en debatt här, där det helt enkelt klarades upp att det är riktigt att de får stå länge i kö, men det är inte riktigt att de »regelmässigt» ställs sist i kön. De har precis samma rätt att bevaka sina intressen som vilken annan som helst i bostadskön.

Efter de 15—20 år som jag haft med bostadsförmedlingen att göra och genom de kontakter jag får vid årliga konferenser, kan jag vitsorda att det inte är riktigt att ensamstående missgynnas. Man tar hänsyn till de ensamståendes svåra bostadsförhållanden. Jag hade nyligen tillfälle att framställa en interpellation till inrikesministern i denna angelägenhet där jag betonade att de ensamståendes intressen nog måste bevakas och att framför allt hänsyn tas till dem i bostadsproduktionen. Det finns alla möjligheter att de, i dagens läge med så få möblerade rum att hyra,

kommer att hamna fel, om man inte bygger på rätt sätt.

Samtidigt sade jag att hela denna fråga har uppmärksammats av bostadsförmedlingarna, och därifrån har också givits signal till byggnadsproducenterna att inrikta sin produktion på att bevaka de ensamståendes intressen jämsides med att de bygger bostäder för andra kategorier. De skall alltså inte bygga lägenheter bestående av ett rum och kökvrå, utan betydligt större lägenheter. Det är också det som sker nu.

Det är möjligt att förhållandena är sämre i Stockholm, men så illa ställt som reservationen ger sken av är det absolut inte. Alla strävar nämligen efter att söka lösa frågan. Bara därför att man har lagt upp problemet på detta sätt tycker jag inte det finns någon anledning att överdriva förhållandena för riksdagen, utan man bör i stället försöka framställa dem på ett betydligt moderat sätt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! De motioner det här gäller har kommit tillbaka för tredje gången. Tidigare har de avvisats huvudsakligen med den motiveringen, att de ensamståendes problem bör integreras i de lösningar som gäller hela befolkningen.

När man nu åter tar upp motionerna, pekar man på att den lagstiftning som finns i samhället i en rad fall inte är absolut lika för ensamstående och gifta. Herr Hamrin tog först upp frågan om familjebeskattningen. Men herr Hamrin vet ju att det tillsatts en familjebeskattningskommitté med uppgift att få tillstånd en individuell beskattning i stället för den nuvarande sambeskattningen. Vill herr Hamrin att denna kommitté skall lägga fram sina förslag men att en annan kommitté skall syssla med de ensamståendes beskattningsproblem? Hur skall detta vara möjligt?

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

Herr Svenning har tagit upp frågan om bostäderna och sagt att det som skrivits i detta avseende i reservationen, nämligen att de ensamstående regelmässigt ställts sist i kön, är felaktigt. Vad herr Svenning säger är riktigt. Det är inte så att de ensamstående ställts sist i bostadskön. Det är klart att de ensamstående har mindre möjligheter att få en stor lägenhet än en familj som är stor, men är detta oriktigt?

Är inte detta en kommunal angelägenhet, om vilken vi har mycket svårt att lagstifta på annat sätt än möjligen genom att införa en obligatorisk kommunal förmedling av alla bostäder med mycket bestämda normer att gå efter?

När det gäller ensamstående föräldrar kommer flera problem att lösas i familjepolitiska kommittén, vilken snart lägger fram ett förslag. Vill herr Hamrin i Kalmar att vi ur den skall bryta ut de frågor som gäller de ensamstående, till exempel om hemhjälp? Det finns ju alla möjligheter att här i riksdagen anslå ökade medel till dem. Jag vill verkligen höra om det finns någon kommun som säger: Nej, hemhjälp lämnar vi bara i andra hand till de ensamstående. Det finns ingen sådan kommun!

Däremot finner jag det riktigt — vi hade diskussion om detta tidigare, då fröken Elmén tog upp frågan — att en ensamstående förälder som blir sjuk i första hand får hjälp, ty då föreligger ett hjälpbehov inte bara hos den sjuka utan också hos det barn som haft henne till vårdare. Man kan väl inte ha någon annan uppfattning än att hon bör gå i förtur, om det är så ont om hemhjälp. Naturligtvis måste vi öka både bostadstillgången och tillgången på hemhjälp för att slippa dessa avvägningar. Jag tror inte att man kan peka på att ensamstående särskilt prickas i detta avseende.

Frågan om hemmadöttrarna har varit föremål för utredning. Man kan ge förtidspension till de människor som har så nedsatt hälsa att de inte kan ta ar-

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

bete eller som har nedsatt hälsa och inte har sådan utbildning att de kan ta det arbete som erbjuds eller till de människor som inte har möjlighet att på sin bostadsort få arbete. Man kan alltså inte bara ta hänsyn till rent medicinska indikationer utan även sociala. Den grupp människor som inte varit ute på arbetsmarknaden förut kan alltså få förtidspension.

Vårdbidrag kan också utgå, även när man vårdar släktingar. Något annat förslag att hjälpa denna grupp har inte diskuterats.

För övrigt tycker jag att reservanternas uttryckssätt om den särskilda psykologiska belastning, som en icke självvald ensamhet kan innebära, avslöjar ett gammalmodigt sätt att se på äktenskapet. Vill man verkligen säga, att 1,5 miljoner människor är sådana som på något sätt är beklagansvärda och inte själva har valt sin situation? Det är väl ändå att betrakta problemet på ett fördomsfullt sätt. Jag tror inte man skall se gruppen ensamstående som en särskilt illa gynnad grupp eller som en grupp som behöver medlidande från andra. Jag förstår inte att man kan uttrycka det så. Detta går för övrigt stick i stäv mot en modern syn på jämlikhetsfrågan, den jämlikhetsfråga som berör förhållandet man—kvinna och som också kommer upp vid bedömningen av en ogift, ensamstående gift eller sammanlevande. Jag anser att all sådan här civilståndsmärkt socialpolitik hör en förgången tid till. I den mån det förekommer en diskriminering har man tagit upp den i en utredning som snart kommer att bli färdig. Att slänga allting i en pott och säga att nu skall vi hjälpa de ensamstående är kanske ett sätt att vinna effekt utåt, men i realiteten innebär det att man ser ned på en grupp som inte är likartad. Det fördröjer absolut lösningen av en del frågor som ganska snart kunde bli tillgodosedda.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag tycker att den argumentation som framförts av herr Svenning och fru Eriksson i Stockholm följer två olika linjer. Enligt den ena linjen finns det inga särskilda problem för de ensamstående jämfört med andra grupper, t. ex. beträffande bostadsfrågan, hemmadöttrarnas situation m. m. Den andra linjen hävdar att de ensamståendes problem och bekymmer håller på att utredas, och varför skall vi då ha en samordning av dessa utredningar? Endera av dessa linjer måste vara fel. Båda kan inte vara riktiga.

Beträffande bostadsfrågan vill jag säga till herr Svenning att jag av uttalanden som herr Svenning gjort tidigare vet att förhållandena måste vara bättre i Malmö än på andra håll. Jag kan bara notera ett tidningsuttalande av Stockholms nye bostadsförmedlingsdirektör, att en ensamstående måste ha en ansökan från senast 1955 för att få rum och kokvrå i ytterstaden; en halvmodern etta går att få på en ansökan från 1958. Vill den ensamstående ha en lägenhet i innerstaden, blir väntetiden betydligt längre. Detta måste väl ändå innebära — utan att jag behöver nämna hur lång väntetiden är för andra kategorier — att den ensamstående har en annan väntetid än övriga.

Beträffande bostäderna tror jag för övrigt att vi får tänka om. Vi har tidigare sagt — med all rätt — att vi skall bygga för framtiden och se till att vi bygger rymliga bostäder. Jag tror att det är riktigt, men jag tror också att det är riktigt att bygga för de ensamstående, som inte behöver samma utrymme som andra. Och det gör vi på det sättet att vi bygger för att kunna slå ihop i fortsättningen. Den lösningen bör inte vara omöjlig och den har tidigare framförts i många sammanhang.

Därefter vill jag rätta ett misstag som fru Eriksson i Stockholm gjorde. Jag sade nämligen redan i mitt första anförande, att denna kammare i fjol har

bifallit yrkandet om utredning. Om fru Eriksson möjligtvis sade att riksdagen har avvisat yrkandet, är det riktigt — beroende på att vi fortfarande har tvåkammerssystem med en eftersläpande första kammare.

Beträffande sambandet mellan olika utredningar som är igångsatta, bör det ju inte vara alldeles omöjligt att få en sådan samordning till stånd i en ny utredning. Jag delar fru Erikssons uppfattning att man i regel kanske inte skall lägga den synen på frågorna, att det är civilståndet som skall vara avgörande. Men är det så att civilståndet för den ensamstående medför särskilda påfrestningar och bekymmer, är det samhällets sak att försöka hjälpa just den kategorin lika väl som vi hjälper andra minoriteter. Därmed behöver man inte alls känna sig diskriminerad. Jag tror inte heller att de ensamstående gör det om man tar upp deras problem till en särskild utredning.

Eftersom jag nämnde förra årets debatt, kanske jag också skall säga att det i den debatten frågades vad det kan bero på att folkpartiet så envist och ihärdigt sysslade med denna fråga. Man påstod litet insinuant att det berodde på att det var jämnt årtal då. Den insinuationen tillbakavisades, och det kanske är tillräckligt att jag nu påpekar att motionen kommer igen även om det är ojämnt årtal.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar modererade ju sitt ställningstagande nu. Det var nog riktigt av honom att göra det. Det är en helt annan sak att säga att de ensamstående har en något längre väntetid än de andra än att säga att de alltid ställs sist i bostadskön. Det är en väsentlig skillnad. De ensamståendes väntetider kan vara längre än andras vilket jag också vill understryka.

Vidare säger herr Hamrin att man skall bygga både stora och små lägen-

heter. Jag tycker att vi skall bestämma oss för vilken inställning vi skall ha till detta. Om vi bygger större lägenheter och flyttar barnfamiljer och andra, så måste det medföra, att ledigställda modernna mindre lägenheter kan ställas till förfogande för de ensamstående. Det är dessa linjer man kan arbeta efter.

Naturligtvis kan man också spränga in betydligt fler lämpliga lägenheter i bostadsbeståndet. Det var just det som jag tidigare sade och som man är i färd med att göra litet varstans.

Det är farligt att ta en enda stad till jämförelseobjekt. Vi har ju flera städer än Stockholm som jämförelseobjekt, när man skall se på frågan i dess helhet. Att generalisera över hela linjen är väl att ge en felaktig stämpel åt det hela.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Hamrin vill göra gällande att jag har lämnat motsägande uppgifter, när jag dels först sade att det inte förekommer någon diskriminering av de ensamstående och sedan påstod att vi redan hade löst dessa problem för dem. Jag sade att i den mån det nu förekommer ojämnheter och olika behandling i lagstiftningen och i fråga om förmånerna har det åtminstone på de punkter som tagits upp i motionerna redan hänvisats till utredningar.

Jag frågade om herr Hamrin vill att de ensamståendes problem skall brytas ut ur dessa utredningar — det gäller skatteutredningen, det gäller familjepolitiska utredningen och det gäller frågan om hemhjälp. Herr Hamrin svarade inte på det. Han bara säger att vare sig det är jämnt eller ojämnt årtal, så tänker han fortsätta att kräva att alla dessa frågor skall tas upp i en pott, oavsett vad som händer. Han menar alltså oavsett om det kommer att framläggas ett särbeskattningsförslag skall man kräva att de ensamståendes alla frågor skall tas upp i en utredning. Då frågar jag: Vad vill man egentligen?

Åtgärder till hjälp åt ensamstående

I fjol trodde jag att frågan aktualiserades därför att det var val, men i år får jag höra att det inte betyder någonting om det är valår eller ej. Man skall i alla fall halsstarrigt hålla fast vid att motionen skall komma tillbaka. Men är detta rim och reson? Betyder det ingenting om man löser frågorna, eller är det fråga om en evighetsdeklaration att de ensamstående till varje pris skall behandlas separat?

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag har påpekat, fru Eriksson, att det går att åstadkomma en samlad lösning av de ensamståendes problem, även om det finns en del utredningar som arbetar med vissa frågor som även rör ensamstående. Men de utredningar som fru Eriksson och utskottet nämnt sysslar med frågorna i största allmänhet utan att ta ställning till de ensamståendes problem.

Anledningen till att vi kommer tillbaka sammanhänger kanske också med att vi som förtroendemän här i riksdagen har kontakter med våra väljare, som kan ha problem och bekymmer som de önskar få framförda i Sveriges riksdag. Jag anser att vi har både rättighet och skyldighet att förfara som vi gör.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är tvärtom så, herr Hamrin, att de sittande utredningarna tar hänsyn till just de ensamståendes problem i den mån dessa inte är lösta på ett tillfredsställande sätt. Det kan gälla beskattningen eller stödet till ensamstående föräldrar, vare sig det är en mor eller far som är ensam med sitt barn.

Över huvud taget gäller det att få bort det något ålderdomliga sättet att betrakta äktenskapet som någonting som delar upp människorna i två sorter. Vi vill få bort denna gränsdragning och menar att det är de individuella behoven som skall tillgodoses, och detta önskar vi åstadkomma genom en lag-

stiftning och inte genom två slags rättessnören.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 85 ja och 84 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 31

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte uppföras dels andra lagutskottets utlåtande nr 48 närmast efter statsutskottets utlåtande nr 96, dels tredje lagutskottets utlåtande nr 32 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31 i nu nämnd ordning när-

Svar på interpellation ang. utformningen av skördeskadeförsäkringen

mast efter jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

28 september 1951 (nr 648), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Denna hemställan bifölls.

§ 33

§ 32

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till civilt försvar; och

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av journalister m. m.;

från första lagutskottet:

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o och 14:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

från tredje lagutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner m. m.; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av: herr *Hedin*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående nedbringande av antalet rymningar från skolhem och yrkesskolor,

herr *Jonasson*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av svenska lastbilsföretags transporter i Norge,

herr *Gustafsson* i Stenkyrka, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående remissbehandlingen av konsertbyråutredningens betänkande »Rikskonserter», och

herr *Nordstrandh*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående allmänna regler för statliga bodelags fastighetsförvärv.

§ 34

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 20.40.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 12 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. utformningen av skördeskadeförsäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Krönmark har frågat om jag vill medverka till att skördeskadeförsäkringen får en sådan utformning att de nuvarande ofullständigheterna kan korrigeras genom ett utjämningsförfarande, som tar större hänsyn till det enskilda fallet.

Svar på interpellation ang. utformningen av skörde-skadeförsäkringen

Skörde-skadestyddet för år 1966 har såvitt jag vet fungerat i enlighet med syftet med skyddet. Jag vill erinra om att den skörde-statistiska nämnden bl. a. har till uppgift att fortlöpande granska skörde-skadestyddets ändamålsenlighet och vidta eller föreslå de jämkningar av systemet som den finner önskvärda. På nämndens initiativ har en rad förbättringar av skyddssystemet genomförts.

För närvarande pågår översyn av områdesindelningen och normskördeberäkningen. Vidare pågår utredning av möjligheterna att i samband med övergång till obligatorisk anmälan till skörde-skadestyddet effektivisera urvalet för de objektiva skörde-uppskattningarna. Nämnden har vidare beslutat utreda möjligheterna att göra skyddet mera anpassningsbart till förhållandena under olika år. Det bör i sammanhanget noteras att det genom övergången till obligatorisk anmälan till skyddet blir möjligt att i större utsträckning än nu vid områdesindelningen dra områdesgränserna så att de avviker från de administrativa gränserna.

Någon anledning till ytterligare åtgärder från min sida vad gäller utformningen av skörde-skadestyddet har inte framkommit.

Vidare anförde:

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation.

I det stora hela tycks statsrådet och jag ha samma uppfattning, nämligen att det nuvarande systemet behöver ses över och korrigeras på åtskilliga punkter. Jag noterar också med tillfredsställelse att man håller på med det i skörde-statistiska nämnden — vilket jag inom parentes sagt redan kände till.

I min interpellation har jag som huvudproblem tagit upp möjligheterna att utbetala ersättning för skörde-skador ef-

ter individuell prövning. Systemet är ju sådant. Vi kan aldrig nå fram till ett skydd med millimeterrättvisa, och det eftersträvar inte heller jag. Det är realistiskt, och det skulle bli administrativt alltför betungande. Men det vore lyckligt om vi kunde öka möjligheterna till individuell prövning i sådana fall, då lokala skörde-skador uppstått inom områden där det normalt inte utgår skörde-skadestydd.

Jag konstaterar också av statsrådets svar att förbättringar är att vänta på väsentliga punkter, t. ex. när det gäller översyn av områdesindelningen, och att skyddet skall göras mera anpassningsbart till förhållandena under olika år. De åtgärderna kan medverka till att de individuella problem vi brottas med i dag inte kommer att uppstå i framtiden.

Likaså noterar jag med tillfredsställelse att avsikten är att göra en områdesindelning vid vilken man kan gå utöver de administrativa gränserna. Just på den punkten har det hittills förmärkts en mycket stark irritation på många håll.

Statsrådets svar är i det stora hela positivt, och jag hoppas att med de åtgärder som statsrådet aviserat systemet skall kunna fungera något smidigare än hittills. Systemet är ju till sin natur sådant att man oavslåligen måste ha ögonen på det och göra de korrigeringar och ändringar som erfarenheten kan ge underlag för.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag måste erinra herr Krönmark om att själva systemets uppläggning är sådan att man inte får ställa så höga anspråk på skörde-skadestyddet att det skall kunna motsvara de individuella försäkringar som enskilda människor tecknar. Men i gengäld är kanske skörde-skadestyddet något bätt-

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

re än vad som framgår av herr Krönmarks fråga. Han nämner bl. a. att jordbrukets självrisk uppgår till 15,5 procent i genomsnitt, och han menar att jordbruket därför självt får bära skador för 600 miljoner kronor. Nu fungerar det inte riktigt på det sättet, eftersom skadorna ofta är lokalt avgränsade. Skyddet tar hänsyn till detta genom att det är bundet till speciella undersökningar inom begränsade geografiska områden. När man räknar med att årets skördeskador totalt i landet skulle motsvara en förlust på 400 miljoner kronor, så utgör det utbetalda ersättningsbeloppet 57 miljoner kronor. Detta är en betydligt bättre relation än den som framgår av de siffror herr Krönmark angivit i sin interpellation.

Jag vill inte därmed säga att allt är välbeställt. Vi kan vara överens om att man måste gå vidare och se till att få bort kantigheter i systemet. Å ena sidan är systemet något bättre än som kan förefalla av interpellationen, å andra sidan kan det vara svårt att komma så långt som herr Krönmark önskar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bil. 10, punkt E 64) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till studenthälsovård och studentidrott för budgetåret 1967/68 beräkna ett anslag av 890 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 48, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ekklesiastikärenden för den 3 mars 1967,

föreslagit riksdagen att till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 215 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m.fl.* (I: 741) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m.fl.* (II: 929);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m.fl.* (I: 743) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m.fl.* (II: 931), i vilka bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att statsbidraget till kårorganen uppräknades så att tre tjänster kunde inrättas vid vardera av de fyra större kårorterna och en tjänst i Umeå;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg* (I: 744) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* (II: 932), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att Kungl. Maj:t inrättade en heltidstjänst som idrottslärare vid Umeå universitet;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark* (I: 745) och den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg* (II: 930).

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 744 och II: 932 samt I: 743 och II: 931, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge höjning av statsbidraget till de studerandes motionsverksamhet, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 215 000 kr.;

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

2. att motionerna I: 745 och II: 930, såvitt de avsåge uppdrag åt medicinalstyrelsen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 741 och II: 929, såvitt de avsåge hälso- och sjukvård för studerande på icke-universitetsorter där universitetsfilial eller lärarutbildningsanstalt funnes, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionerna I: 741 och II: 929, såvitt de avsåge inrättande av kårorts-nämnder på andra orter än sådana med universitet eller universitetsfilial, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

5. att motionerna I: 741 och II: 929 samt I: 743 och II: 931, samtliga motioner såvitt de avsåge inrättande av kårorts-nämnder på orter med universitetsfilial, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6. att motionerna I: 745 och II: 930, såvitt de avsåge frågan om sjukförsäkring för de studerande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

7. att motionerna I: 743 och II: 931, såvitt de avsåge gränsdragningen mellan motionsidrott och tävlingsidrott, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

8. att motionerna I: 743 och II: 931, såvitt de avsåge gruppstorleken inom motionsverksamheten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

9. att motionerna I: 741 och II: 929, såvitt de avsåge motionsverksamhet för studerande på icke-universitetsorter där universitetsfilial eller lärarutbildningsanstalt funnes, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

10. att motionerna I: 743 och II: 931, såvitt de avsåge lokalfrågornas uppmärksammande vid den fortsatta universitetsutbyggnaden, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Ivar Johansson, Kaijser, Otlosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Nyman, Bohman, Ståhl, Mattsson,*

Gustafsson i Skellefteå, *Källstad, Nilsson* i Tvärålund och *Nordstrandh*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 744 och II: 932 samt I: 743 och II: 931, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge höjning av statsbidraget till de studerandes motionsverksamhet, till Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 290 000 kr.

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande detta ärende må omfatta jämväl andra lagutskottets utlåtande nr 48, men yrkanden beträffande sistnämnda ärende framställes först sedan detsamma föredragits.

Statsutskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I den proposition och det utskottsutlåtande som vi nu går att behandla föreslås ökat statligt stöd till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande vid högre utbildningsanstalter. De frågor som berörs har inom eklelesiastikdepartementet ursprungligen beretts av en särskild arbetsgrupp, den s. k. indirekta gruppen, som avlämnat två promemorior.

Propositionen har på studenthåll — det är ju studenter det gäller — givit anledning till både positiva och negativa kommentarer. Utskottet följer i allt väsentligt propositionen, och det finns bara en reservation som, även om den i och för sig är allvarlig, inte är särskilt revolutionerande utan mycket måttfull med hänsyn till budgetläget.

Den största negativa överraskningen på hälsovårdssidan är enligt studentopinionen, att gruppens förslag om en i praktiken obligatorisk sjukförsäkring

Hälsa- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

för studerande inte vunnit beaktande. Många remissinstanser, som yttrat sig i frågan, har ställt sig principiellt positiva till en sådan försäkring, även om kritik har framförts mot detaljer i förslaget.

Med tanke på den överväldigande positiva remissopinionen och med tanke på att det föreligger ett påtagligt behov av en trygghetsförsäkring av denna typ är det dystert, anser man på studenthåll, att förslaget liksom stoppats undan till en teknisk utredning, och man fruktar, att detta medför, att avgörandet flyttas långt fram i tiden. Man menar, att detaljerna i systemet kunde ha snabbutretts omedelbart — nu blir det en tidsutdräkt, säger man. Jag vågar väl uttrycka förhoppningen, att det skall gå snabbare att komma fram till ett förslag, än vad man pessimistiskt på studenthåll tror.

När det gäller motionsverksamheten för studerande, kan konstateras, att en glädjande uppräknig av det statliga anslaget skett i propositionen, som på denna punkt utan vidare godtas av utskottet. Anslaget föreslås bli 600 000 kronor för budgetåret 1967/68 mot 445 000 kronor enligt arbetsgruppens förslag. Det kan i sammanhanget slås fast, att anslaget närmar sig vad Sveriges förenade studentkårer i sitt remissvar har ansett vara rimligt.

Utskottsmajoriteten håller, liksom departementschefen i propositionen, fast vid arbetsgruppens förslag om två fasta lärartjänster på de större orterna, något som enligt studenternas och flera av remissinstansernas mening är otillräckligt. Man hävdar, att det inte ger verksamheten den nödvändiga effektiviteten, i synnerhet som filialorterna beräknas kunna klara sig genom hjälp från moderorten, när det gäller motionsverksamheten. Man säger, att denna lösning kanske inte befrämjar en motionsverksamhet på dessa orter.

Beträffande frågan om lärartjänsterna skall jag strax återkomma. Låt mig

först säga några ord om lokalerna för motionsverksamheten.

Jag beklagar, att departementschefen och utskottet inte vidgat stödet utöver vad arbetsgruppen en gång föreslog. Vid förhyrning av lokaler är det belopp, som beräknats, inte alltid tillräckligt, menar studentorganisationerna, och det framförs som ett önskemål, att motionslokaler i olika hänseenden skulle jämföras med t. ex. bospisningslokaler. Det ligger väl en hel del i detta, även om utskottet nu inte anser sig våga förorda en sådan utvidgning med hänsyn till de ytterligare kostnader som skulle bli följden.

Att de studerandes organisationer själva skulle ha hand om det lokala huvudmannaskapet för såväl hälsovården som motionsverksamheten, föreslogs ju redan av arbetsgruppen. Nu föreslår ecklesiastikministern — och utskottet följer honom —, att det endast skall finnas en nämnd på varje kårort. Man vill alltså inte acceptera förslaget om att inrätta en hälsovårdsnämnd och en nämnd för motionsverksamheten.

Härvidlag anmäler studentopinionen missnöje, men detta får väl inte betraktas som alltför allvarligt. Det möter ju, som utskottet påpekar, inte något hinder, att kårorganisationen arbetar på två avdelningar — en avdelning för hälsovården och en för motionsverksamheten. Detta är en organisationsfråga.

I stort sett har propositionen mottagits välvilligt och med tacksamhet, vilket kan vara en källa till glädje även för de ledamöter i utskottet, som följer propositionens förslag på praktiskt taget alla punkter. På en punkt har emellertid — som jag tidigare nämnt — en minoritet i utskottet inte velat godta propositionens förslag, utan fogat en reservation vid utlåtandet om inrättande av ytterligare 1½ fast tjänst för motionsverksamheten. Trots den utvidgning av denna verksamhet, som

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

förutsättes i propositionen, skall antalet fasta tjänster förbli oförändrat, något som med hänsyn till det stora antalet studenter knappast kan vara försvårbart. Jag vill understryka, att det måste anses särskilt nödvändigt att det expanderande Umeå-universitet får en rejäl heltidstjänst och inte skall behöva nöja sig med endast en halvtidstjänst. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Till sist vill jag än en gång konstatera, att den av mig omnämnda arbetsgruppens verksamhet nu efter cirka tre år resulterat i att förslag rörande två av de tre delområden inom det indirekta studiesociala stödet, som den fått i uppdrag att utreda, nu förelagts riksdagen. En minst lika viktig uppgift återstår, vilket understryks mycket kraftigt från studenthåll, och där är man ju onekligen sakkunnig. Det gäller förslag till förbättring av villkoren för studerande med barn. Omfattningen av detta problem blir allt större, och något måste göras snart, vilket jag vill instämma i. Saken torde inte vara omöjlig att klara ut.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Den viktigaste frågan i den proposition vi nu behandlar gäller huvudmannaskapet för motionsverksamheten och hälsovården bland studerande i postgymnasial utbildning. En annan stor fråga gäller omfattningen av statsbidraget, hur mycket staten skall satsa, eftersom verksamheten numera inrymmer i universitetens och högskolornas stater.

Först vill jag tala om vilka propositioner som råder mellan antalet idrottslärare och studenter. Detta finns återgivet i propositionen, och jag tycker det är belysande för tillståndet. Det är dessutom dimensionerande för hela denna verksamhet. I Uppsala och Lund finns för närvarande 2½ tjänster, i Stockholm och Göteborg finns 1½

tjänst och i Umeå ½ tjänst. Motionen — på vilken reservationen delvis men inte helt grundas — föreslår en ökning till 3 tjänster på vardera av de stora universitetsorterna och 1 tjänst i Umeå. I det senare fallet behöver det inte nödvändigtvis vara en heltidstjänst utan möjligen två halvtidstjänster, en för kvinnlig idrott och motionsverksamhet och en för manlig.

Således har vi nu sammanlagt 8½ tjänster. I motionen föreslås en ökning med 4½ tjänster till sammanlagt 13 tjänster. Reservationen, som jag kommer att yrka bifall till, tillstyrker en ökning med en halv tjänst i Umeå och en tjänst tillsammans i de andra kärorterna, d. v. s. tillsammanlagt tio.

Om man slår ut detta på antalet studenter, vilka beräknas uppgå till 40 000 — medtar man en del andra postgymnasiala utbildningslinjer blir det ännu mera — utgör proportionen enligt propositionen 9 300 per lärare, enligt reservationen 7 000 och enligt motionen 5 400.

En del undersökningar har gjorts som säger att 10 procent av de studerande nu utnyttjar den verksamhet som finns men att det är 50 procent som önskar utnyttja den. Om vi skulle göra en beräkning med utgångspunkt från dessa 50 procent, kommer det enligt propositionen att bli 4 650 studenter per lärarkraft, enligt reservationen 3 500 och enligt motionen 2 700. Går man ner till det riktmärke som propositionen har, nämligen att man till en början bara skall räkna med att 25 procent av de studerande deltar, blir propositionens siffra 2 325, reservationens 1 750 och motionens 1 350.

Här går en del ifrån. Vi har något som kallas elitidrott men som jag gärna vill kalla föreningsidrott. En hel del är vidare helt oemottagliga för motionsverksamhet, men proportionerna är i alla fall ganska belysande.

En del undersökningar om denna sak har verkställts, och arbetsgruppen

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

har också betygat att det finns ett klart samband mellan fysisk kondition och studieprestation. Inte på det sättet att man blir trött och obenägen till studier av ifrågavarande motion, utan man blir inspirerad och uthållig. Den medför också en psykisk jämvikt. Vidare bör vi beakta att all idrottslig verksamhet, speciellt kanske elitidrotten, också ger intellektuell övning i den meningen att intelligensen uppövas.

Här vill jag komma med en liten parentes. På första sidan i utskottsutlåtandet står att hälso- och sjukvården skulle kosta 615 000 kronor och motionsverksamheten 600 000 kronor. När vi helt allmänt talat om idrott och motionsverksamhet har vi ibland antytt denna proportion och framhållit att man skulle kunna få fram lägre kostnader för den egentliga hälso- och sjukvården om man satsade mera på motionsverksamhet och sådant i det allmänna samhällslivet. Det skulle alltså bli fifty-fifty. Om vi kunde tillämpa denna princip i samhället i övrigt, skulle detta verkligen innebära en omvälvning. Jag tillåter mig här att travestera ett gammalt tyskt uttryck: *Det ginge bättre för flera, om flera ginge mera.* — Härvidlag menar jag också att det i riksdagshuset åks litet för mycket hiss.

Departementets arbetsgrupp har föreslagit 8½ tjänster, d. v. s. oförändrat antal. Studentorganisationernas tidsskrifter har ansett att detta är ett dåligt resultat. Efter flera års arbete borde man ha kunnat öka denna siffra något; studentantalet har ju också ökat under tiden.

I remissvaren har Riksidrottsförbundet och Sveriges förenade studentkårer föreslagit samma antal som motionen föreslagit. I motionen har vi gått på linjen 3 tjänster i var och en av de fyra huvudorterna och 1 tjänst i Umeå. Departementschefen finner förslaget om oförändrat antal tjänster väl avvägt, d. v. s. 1 tjänst på 9 300 studerande.

Detta var liksom inte vad man hade väntat. Vi ställde redan förra året när utredningen pågick förhoppningar om att det i år verkligen skulle bli resultat.

Sedan skall detta fyllas ut av studenterna själva med ett antal assistenttimmar. Det är en ganska oviss lösning. Omsättningen på studenter är livlig. Det finns inga överläggare att tala om nu — förr fanns det även ett antal idrottsöverläggare, men det gör det inte längre.

Studentorganisationerna har accepterat att själva ta hand om huvudmannaskapet. Min förhoppning är att det skall slå väl ut. Den direkta ledningen skall utövas av kårortsnämnder. I propositionen har sagts mycket litet om sammansättningen av dessa, och det som har sagts är mycket underligt. Först och främst är det väl uppenbart att man måste ha kontakt med de lokala organen eftersom man räknar med att använda kommunala anläggningar. Det står ingenting därom, men det kanske anses vara självklart.

Sedan heter det på två ställen, varför det väl inte är fråga om någon felskrivning, att man skall ta kontakt med kårortens centrala idrottsföreningar. Är det manne Sirius i Uppsala, Djurgården i Stockholm, Lugi i Lund — det kanske passar bättre —, Örgryte i Göteborg och Umeå-Kamraterna som avses? Jag tror inte det även om dessa idrottsföreningar är dominerande i sina respektive städer. Avsikten måste väl vara att få kontakt med idrottsadministrationen i det idrottsförbund dit kårorten hör. Sådan administration finns i Uppsala, Stockholm, Göteborg och Umeå, medan lundensarna får åka till Malmö för att hitta sitt distriktsidrottsförbund.

Vidare måste det väl vara en felskrivning i utskottsutlåtandet — när det heter att samtliga berörda postgymnasiala utbildningsanstalter i orten skall inrätta en sådan nämnd. Man har ju tagit

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

huvudmannaskapet från utbildningsanstalterna och lagt det på studenterna. Man kan möjligen vänta vissa initiativ från utbildningsanstalterna. Jag utgår emellertid som sagt från att detta är en ren felskrivning — jag tror inte att det står så i propositionen.

I de motioner som jag grundar mitt anförande på, I: 473 och II: 931 — de är fyrtio motioner —, har vi berört frågan om dessa tjänster och biträdd vad Riksidrottsförbundet och Sveriges förenade studentkårer har yrkat. Men vi har också uttalat att det inte bör göras en hård gränsdragning mellan motionsidrott och föreningsidrott. Jag vill, som jag sade tidigare, inte använda ordet elitidrott. Som gammal idrottsledare har jag stor respekt för vad eliten är, och dit hör sannerligen inte alla som är med i idrottsföreningar. Det lilla fåtal som kallas för elit sysslar med betydligt allvarligare övningar än rena motionsidrotten. Vi har sagt att man inte får som i propositionen dra en sådan strikt gränslinje.

Utskottet har visserligen lämnat motionen utan avseende, men säger att man måste räkna med vissa skiftningar i bedömningen. Därmed är motionen bifallen i den delen.

Beträffande gruppstorleken 25 har utskottet förklarat att det inte är fråga om att det skall vara minst 25 i gruppen, utan man räknar med ett medeltal av 25. Har man t. ex. 200 som springer terräng och 2 som spelar tennis, blir alltså medeltalet över 25. Man fick mycket litet ledning av propositionen i den delen, och det är bra att utskottet har klargjort saken; jag antar att det har skett i samförstånd med departementet.

Mot filialorternas motionsverksamhet har propositionen varit mycket njuigg, och även utskottet anser att man inte bör ägna så mycket tid åt denna verksamhet. Kårorganet kommer väl förmodligen att bestå av representanter från studentkårer, utbildningsanstalter, kommunen och det lokala distrikts-

idrottsförbundet. Vi tycker då att det är mycket svårt att tänka sig att ett sådant huvudkårsortens organ skall kunna få god kontakt med filialortens kommunala organ och lokala idrottsliv. Man kan naturligtvis inspirera till att sätta i gång med det hela, men vi finner det orealistiskt att verksamheten skall skötas på det sättet och beklagar att man inte fått förståelse för detta, men den kommer väl med tiden.

Vad lokalfrågan beträffar läste jag först utskottsforlaget som ett blankt avstyrkande av motionen, men det finns en liten glimt av hopp. Utskottet har nämligen inte använt samma ordalydelse här, utan säger sig inte finna »tillräckliga skäl» att göra ett så självklart uttalande som att man vid projektering för utbyggnad av våra universitet och högskolor även skall se till att man får lokaler för motionsverksamhet. Det är en av departementschefen många gånger tidigare framförd tanke att man skall leva på ortens tillgångar — som det heter i det militära, åtminstone när man invaderar — men jag tror inte att det räcker, i varje fall inte i vår gemensamma hemstad.

Man skall nog vara försiktig med att bygga kategorihus av olika slag, men sådana här kategorihus kan behövas. Om man bygger upp en undervisningsanstalt för 15 000—20 000 studenter, bör de ha åtminstone ett pingpongbord — bordtennis som tävlingsidrott — någonstans och kanske också en plats att springa och att spela boll på i närheten. Det är dålig ekonomi på lång sikt att inte ordna med sådant.

Vad vi här är ute efter är alltså ett uttalande. Det är kanske svårt att motionera om att departementschef och departementsstämman, byggnadsstyrelseplanerare och universitetsbyggare skall ändra tänkesätt, men det har faktiskt varit vår avsikt, och vi ämnar återkomma.

Just i dagarna har det kommit en påminnelse om vikten av att man ser med

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

allvar på dessa saker. En nyligen publicerad undersökning av alkoholvanorna hos de studerande i Uppsala ger verkligen en skrämmande bild av hur det kan gå, om resurserna för fysisk träning är för små. Jag förutsätter inom parentes att de andra kårorterna inte är bättre i detta avseende.

Målet måste vara att flertalet studenter skall finna det naturligt att kombinera studierna med idrott och gymnastik.

Herr talman! Jag misstror inte ungdomens vilja och förmåga till sunda levnadsvanor — mina erfarenheter från gångna år har gjort mig mer och mer positiv i detta avseende — men ungdomen, även den som studerar, kan fordra att vi som makten hava inom statlig och kommunal förvaltning skapar goda förutsättningar. Motionsverksamheten skall vara attraktiv och effektiv. Effektiviteten hänger bl. a. ihop med att det finns lokaler och ledare för sådan verksamhet.

Avslutningsvis vill jag, herr talman göra det bästa möjliga av den föreliggande situationen och endast yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det finns ett antal heltidsanställda idrottslärare vid våra universitet och högskolor. Förslag om en förstärkning av denna verksamhet diskuteras här i riksdagen så gott som varje år. Såvitt jag vet finns det fr. o. m. den 1 juli 1966 11 idrottslärartjänster vid universiteten, men vissa är halvtidstjänster. I dag har vi 8½ fasta gymnastik- och idrottslärartjänster, av vilka två tjänster vardera i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg och en halv tjänst i Umeå. Någon förändring av denna situation är inte avsedd.

Det har under senare år blivit allt vanligare att betrakta motions- och friluftsverksamhet som förebyggande hälsovård. Detta har uttryckts av Sveriges

förenade studentkårer och jag har anledning ansluta mig till den uppfattningen. De studerande, som ju har ett relativt stillasittande arbete och som till stor del befinner sig i åldersgrupperna 18—30 år, har med ganska stor säkerhet större behov av kroppsövningar än de flesta andra grupper i vårt samhälle. Vid flera undersökningar på senare tid har det också visat sig att de studerande i allmänhet har rätt dålig kondition.

I detta sammanhang bör också betonas att de handikappade studerandes möjligheter att bedriva motionsidrott behöver förbättras. Det föreligger mycket starka skäl för att staten stöder de studerandes motionsidrott, inte bara i form av driftkostnader utan också genom att ställa till förfogande medel för uppförande och förhyrning av lokaler.

När det gäller idrottslärartjänsterna, som närmast diskuteras här i dag, utgår studenterna från att det som basorganisation för de studerandes motionsidrott vid studentidrottsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund skall finnas tre tjänster. Av dem bör en tjänst vara administrativ och förenad med ledandet av hela verksamheten, detta med tanke på att antalet studenter är omkring 70 000.

Propositionen har inte tagit hänsyn till dessa önskemål. Vi har därför i reservationen föreslagit en ökning av medelsanvisningen med 75 000 kronor, vilket skulle ge studerandeorganisationerna möjlighet att öka antalet idrottslärartjänster så att Umeå finge en heltidstjänst i stället för nuvarande halvtidstjänst och så att övriga universitetsorter finge sammanlagt nio i stället för åtta tjänster. Jag vill alltså yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

När det vidare gäller frågan om motionsidrotten anförs i propositionen, att de studerande vid universitetsfilialerna givetvis bör bli delaktiga i den organiserade motionsverksamheten. Det an-

Hälsa- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

ges också att någon särskild filialorganisation till att börja med knappast torde vara nödvändig. Moderuniversitetens kärortsnämnder bör åtminstone i inledningskedet kunna bistå de studerande vid respektive filialorter i den utsträckning som kan behövas för att verksamheten skall komma i gång.

Enligt min uppfattning har studerande vid orter med universitetsfilial eller lärarutbildningsanstalt i förslaget blivit alltför styvmoderligt behandlade. Något bärande skäl till att de studerande i dessa orter inte redan från början skall få möjlighet till samma hälso- och sjukvård och motionsverksamhet som studerande i universitetsorter anförs knappast. Över huvud taget är propositionen ganska vagt formulerad på denna punkt. Exempelvis heter det i fråga om studerandehälsovård att det »bör ankomma på vederbörande studerandeorganisationer att ta de initiativ som kan bli nödvändiga». Enligt min mening är det en självklarhet att även studerande på orter med universitetsfilial eller lärarutbildningsanstalt bör få samma möjligheter till hälso- och sjukvård och motionsverksamhet som studerande i universitetsort. Det är möjligt att man med en generös tolkning av propositionen skulle kunna läsa in åtminstone en tendens i denna riktning.

Lagfrågan har redan diskuterats här; herr Nordstrandh har redan varit inne på den frågan, som egentligen skulle tas upp under nästa punkt. Enligt överenskommelse med talmannen får vi dock behandla frågan om sjukförsäkring i detta sammanhang.

Herr Nordstrandh har sålunda uttryckt sin överraskning över att man slopat förslaget om obligatorisk sjukförsäkring för de studerande. Jag skulle vilja anknyta till denna tankegång och framhålla att det är litet tragiskt att förslaget nu hänvisas till en teknisk utredning.

Det framhålles i utskottsutlåtandet att frågan snarast bör få en tillfredsställan-

de lösning, och utskottet tillägger: »Utskottet anser det emellertid mindre lämpligt att på grundval av nu föreliggande material fatta något principbeslut. Frågans ändamålsenliga lösning synes bättre betjänt av att det i propositionen förutskickade utredningsarbetet får ske i så fria former som möjligt.»

Detta medför med visshet att en sjukförsäkring för de studerande inte kan komma till stånd förrän budgetåret 1968/69, kanske inte ens då. Det är det som studentorganisationerna har uttryckt sitt missnöje med. Detaljerna i systemet kunde enligt min mening med fördel ha snabbtrets fram till den 1 juli. Genom det nu tillämpade förfarings sättet har det nog blivit en onödig tidsutdräkt. Har de tekniska argumenten fått utgöra täckmantel för en ovilja i kanslihuset att medverka till att de studerande får ett fullgott försäkringskydd? Det har ju skett en viss uppräkning av det statliga anslaget, och det är ju värdefullt, att det här sker en höjning av anslaget med 70 000 kronor. Ecklesiastikdepartementet har såvitt jag förstår inte tagit hänsyn till den av flera remissinstanser påpekade olägenheten i att de studerande själva skall erlägga en del av sjukvårdskostnaderna.

Jag vill emellertid inte ställa något yrkande i denna fråga utan har endast velat framföra dessa synpunkter, men i den första frågan som behandlas i statsutskottets utlåtande har jag yrkat bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som nu behandlas omfattar två områden av det statliga stödet till studerande vid högre utbildningsanstalter, som båda på sitt sätt har liknande syften. Det gäller dels vården av de studerandes hälsa, dels den förebyggande verksamhet som motionsverksamhet utgör. Det föreslås beträffande det statliga

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

stödet dels nya former, dels kraftiga ökningar av anslagen.

Vad beträffar hälso- och sjukvård föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, varför jag inte har anledning att närmare kommentera detta. Jag vill endast erinra om att förslaget innebär en höjning av anslaget i förhållande till årets budget med 235 000 kronor, vilket utgör inte mindre än 62 procents ökning.

Också när det gäller motionsverksamheten är utskottet i stort sett enigt. Det är bara på en punkt som meningarna varit delade, nämligen i fråga om antalet fasta gymnastik- och idrottsledartjänster. Här föreslås i propositionen liksom av arbetsgruppen inom departementet 8 1/2 tjänster, varav Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm skulle erhålla vardera två och Umeå en halv tjänst.

I en motion föreslås att antalet tjänster ökas till 13, varav en skulle placeras i Umeå och tre på vardera av de övriga universitetsorterna. Dessutom föreslås i en annan motion endast den förändringen att Umeå skulle erhålla en hel tjänst.

Utskottsmajoriteten tillstyrker propositionens förslag även i detta avseende, medan reservanterna visserligen inte har ansett sig kunna tillstyrka den första motionen, men i denna, som i så många andra frågor velat komma med ett litet pålägg eller överbud, vad man nu vill kalla det. Enligt reservanterna skulle sålunda antalet tjänster ökas till 10. Var den nya tjänsten skulle placeras har reservanterna emellertid inte uttalat någon mening om. Jag kan inte tänka mig att reservanterna menat, att ifrågasvarande befattningshavare skulle dela sin tjänst med en fjärdedel på varje universitetsort. Det skulle varken bli hackat eller malet. Skulle så bli fallet överlåter reservanterna generöst åt departementet att bestämma placeringen av tjänsten. Nog tycker jag att det är underligt att reservanterna anser sig kunna godta förslaget om två tjänster på tre

av universitetsorterna men menar att det är absolut nödvändigt att den fjärde universitetsorten får en ökning till tre tjänster utan att de kan ange vilken ort som har detta större behov. Men det är förstas ett bekvämt sätt att själva komma ifrån ett eventuellt missnöje på de tre orter som inte skulle få den tredje tjänsten.

Ytterligare en halv tjänst i Umeå skulle medföra en mycket kraftig överrepresentation i förhållande till övriga universitetsorter.

Slutligen vill jag än en gång erinra om att det av utskottet tillstyrkta förslaget innebär att, som det heter i Sveriges förenade studentkårers tidning Studenten, »en glädjande uppräknings av det statliga anslaget skett». Förslaget innebär en höjning med nära 35 procent jämfört med arbetsgruppens förslag, och jämfört med innevarande års budget en höjning med över 55 procent. Det är sannerligen inte många anslag vid årets riksdag som ens tillnärmelsevis ökats så kraftigt. Det höjda anslaget ger också möjligheter att utöka antalet timarvoderade motionsledare på universitetsorterna.

Herr talman! Jag ber att på alla punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! I likhet med herr Tobé är jag motionär i fråga om antalet fasta gymnastik- och idrottslärartjänster. Jag har inte anledning att upprepa de redan framförda argumenten om angelägenheten av att antalet fasta tjänster utökas och nöjer mig därför med att ansluta mig till det yrkande som herr Tobé ställde. Vidare delar jag den tillfredsställelse som man givit uttryck för beträffande den ökade satsningen på motionsidrottsverksamhet vid våra universitet.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att säga något om organisationen. Arbetsgruppen har som tidigare

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

framhållits tänkt sig att motionsidrotten skulle ledas av särskilda studentidrottsnämnder. I propositionen avses att såväl hälsovården som motionsidrottsverksamheten skulle sortera under kårortsnämnderna. Nu har emellertid utskottet framhållit, att det inte bör möta något hinder att kårortsnämnden arbetar på två avdelningar — en för hälsovården och en för motionsverksamheten. Jag vill tolka detta utskottets yttrande så, att den avdelning som skall arbeta för motionsverksamheten i stort sett kommer att verka på samma sätt som den av arbetsgruppen föreslagna studentidrottsnämnden. Enligt min mening bör det då också finnas möjligheter att till avdelningen för motionsidrottsverksamheten knyta representanter för kommunen, studentidrottsföreningen och distriktsidrottsförbundet. Jag tror det är mycket viktigt att man när man vill få i gång en mera intensiv motionsidrottsverksamhet också söker åstadkomma en god kontakt och ett förtroendefullt samarbete med de myndigheter och organisationer som man härvidlag måste ha kontakt med.

Det är viktigt att kommunen får en representant i avdelningen för motionsverksamhet, då man i stor utsträckning kommer att vara hänvisad till att utnyttja lokaler och idrottsplatser som kommunerna förfogar över. Jag tror också att det är viktigt att man har en god kontakt med studentidrottsföreningen. Den idrott som i dag bedrivs vid våra universitet administreras till största delen av studentidrottsföreningarna, och denna verksamhet skall fortsätta. Studentidrottsföreningarna är de lokala organen för Sveriges akademiska idrottsförbund. Även här är det nödvändigt med en kontakt och ett samarbete liksom när det gäller distriktsidrottsförbundet. Man har ju räknat med att denna utökade verksamhet till stor del skall bygga på att man förutom de fasta lärarna skall ha frivilliga ledare och lärare. Utbildningen av de

frivilliga lärarna kommer att ske vid kurser i framför allt Riksidrottsförbundets regi. När denna verksamhet på så sätt även skall baseras på den utbildningsverksamhet som Riksidrottsförbundet bedriver tror jag att det är viktigt att man även här, över distriktsidrottsförbundet, får en fast kontakt och ett gott samarbete.

Vi kan med tillfredsställelse konstatera att vi i denna uppbyggnad ser en början till den utökade idrottsverksamhet för våra studerande som vi länge har önskat. Jag säger »en början», därför att målsättningen är ganska blygsam, men jag hoppas att detta skall leda till ett sådant intresse och en sådan intensitet i verksamheten, att man skall kunna flytta fram målsättningen ytterligare om något eller några år.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att understryka ett ord, nämligen »snarast». Och jag gör det i egenskap av motionär i frågan om studenthälsovården. I motionen hemställas att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 48 »måtte i princip besluta att studerande vid postgymnasiala utbildningsanstalter skall omfattas av obligatorisk sjukförsäkring och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till närmare utformning av reglerna för densamma i enlighet med de i motionen uppdragna riktlinjerna». Det är ju väl känt att ett fullgott försäkringsskydd för studenterna är angeläget. Studerande som drabbas av sjukdom har inte ett sådant försäkringsskydd som vi andra, vilket kan föranleda att de väntar för länge med att söka läkarvård. Därmed kan sjukdomstillståndet förvärras, och det kan alltså bli dyrare att bota sjukdomen än om de i tid uppsökt läkare och blivit sjukskrivna för att då tillfriskna.

Nu har det i utlåtandet sagts, att man delar motionärernas uppfattning att detta är en angelägen fråga och att

Hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

man därför hoppas att den snarast skall få en tillfredsställande lösning. Man har emellertid inte velat binda sig vid något principbeslut.

Departementschefen säger i propositionen att frågan behöver utredas ytterligare. Det uttalandet kan man utan vidare ansluta sig till. Vi motionärer har inte heller ansett att man så här på rak arm kan fatta beslut om hur detta försäkringsskydd i detalj skall utformas. Men den enligt min mening mest tillfredsställande lösningen vore att studenterna omfattades av den obligatoriska sjukförsäkringen.

Med hänsyn till andra lagutskottets välvilliga skrivning — utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att problemet löses och att det, som jag tidigare sade, bör ske snarast — hoppas jag att man från departementet söker påskynda frågans lösning till bästa möjliga för de studerande och för samhället i dess helhet. Att man åstadkommer ett bättre hälsotillstånd bland studenterna genom att de känner sig ekonomiskt oförhindrade, om jag får använda det uttrycket, att i tid söka läkare är till gagn för samhället i dess helhet.

Jag ställer sålunda, herr talman, inget yrkande utöver vad andra lagutskottet anfört.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det föreligger ingen reservation till andra lagutskottets utlåtande nr 48. En av motionärerna, herr Mattsson har velat understryka motionens motivering men inte ställt något yrkande. Från utskottets sida kan helt kort sägas, att utskottet delar motionärernas syn på frågans angelägenhetsgrad. Det gäller att lösa frågan om trygghet vid sjukdom för en rad universitetsstuderande och därmed jämställda.

Skillnaden mellan motionärernas och utskottets ståndpunkt ligger väl närmast i metodfrågan. Motionärerna yr-

kade att riksdagen redan nu skulle fatta ett principbeslut om att studerande vid postgymnasiala läroanstalter skall omfattas av den obligatoriska sjukförsäkringen. Utskottet å sin sida har konstaterat att Kungl. Maj:t i proposition nr 48 meddelat sin avsikt att utreda ärendet. Departementschefen ämnar uppdraga åt riksräkenskapsverket att i samråd med bl. a. centrala studiehjälpsnämnden och riksförsäkringsverket utreda hela detta försäkringskomplex. Utskottet anser att det i detta läge inte vore lämpligt att föregripa denna översyn genom ett principbeslut, hur gärna man än vill främja saken. Frågans behandling synes oss vara bättre betjänt av att vi väntar och ser vad utredningen kan ge. Men jag vill gärna, herr talman, framhålla önskvärdheten av att utredningen inte onödigtvis fördröjs.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det kan ju inte vara riktigt att argumentera så som herr Jönsson i Arlov gjorde i sitt inlägg. Han ordade litet skämtsamt om att man skulle kunna dela upp den nionde tjänsten så att man fick en fjärdedel i vardera Stockholm, Göteborg, Uppsala och Lund. Det kan ju inte vara egalt, om man inrättar eller inte inrättar en ny tjänst. Inte heller kan man säga så, som herr Jönsson i Arlov tydligen menade, att anningen skall man inte ha någon ytterligare nionde tjänst eller också fyra hela tjänster på universitetsorterna. Det måste dock vara värdefullt att få ytterligare en hel tjänst.

Enligt Sveriges förenade studentkårens förslag skall en av tjänsterna vara av administrativt slag, d. v. s. befattningshavaren skall leda verksamheten i dess helhet. Då kan man väl förutsätta att denna administrativa kraft har överblick över läget och kan avgöra var den nionde tjänsten bör vara placerad

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

i väntan på att vi får en hel tjänst på varje universitetsort.

Härmed var överläggningen slutad.

gående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 96, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 48, över väckta motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

§ 5

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 13, punkterna B 3—B 11, F 3 och II: 1) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1967/68 anvisa

dels på driftbudgeten under elfte huvudtiteln vissa förslagsanslag till länsstyrelserna m. m.,

dels ock på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag till byggnadsarbeten för länsstyrelserna.

Kungl. Maj:t hade vidare i propositionen nr 1 (punkterna B 1, B 2 och B 12) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna följande förslagsanslag, nämligen

Överståthållarämbetet: Avlöningar, 9 560 000 kr.,

Överståthållarämbetet: Omkostnader, 1 000 000 kr., och

Kostnader för länsstyrelsen i Stockholm m. m., 34 020 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 77, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 10 mars 1967, föreslagit riksdagen att

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

1) besluta att en länsstyrelse organiserad enligt i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för ett nybildat Stockholms län, omfattande Stockholms stad och nuvarande Stockholms län, skulle bildas den 1 januari 1968 genom sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i nuvarande Stockholms län,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att föra upp tjänster på löneplan C på personalförteckningen för länsstyrelserna enligt vad i statsrådsprotokollet förordats,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt som fordrades för genomförande av de framlagda förslagen samt meddela nödvändiga övergångsbestämmelser,

4) för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa

a) till Överståthållarämbetet: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 400 000 kr.,

b) till Överståthållarämbetet: Omkostnader ett förslagsanslag av 975 000 kr.,

c) till Kostnader för länsstyrelsen i Stockholms län m. m. ett förslagsanslag av 33 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Fälldin* och *Sundin* (I: 514) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 655),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Tistad* och *Per Jacobsson* (I: 290) och den andra inom andra kammaren av herr *Werbros m. fl.* (II: 372), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag om ändring av bestämmelser för rekrytering av personal till länsstyrelsernas socialsektion eller där sådan inte funnes den del av all-

männa sektionen som handlade sociala ärenden.

Utskottet hade vidare i sammanhanget behandlat följande i anledning av propositionen nr 77 väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Werbros* väckt motion (II: 923),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Schött* och *Wallmark* (I: 751) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna (II: 936), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att souschefen vid länsstyrelsen i Stockholms län skulle kallas vice landshövding,

dels en inom andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* väckt motion (II: 937),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hernelius* (I: 749) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 938), i vilka hemställts att riksdagen måtte

1. med avslag å första punkten i Kungl. Maj:ts proposition nr 77 besluta att ett överståthållarämbete organiserat i enlighet med de förordade riktlinjerna för ett nybildat Stockholms län, omfattande Stockholms stad och nuvarande Stockholms län, skulle bildas den 1 januari 1968 genom sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i nuvarande Stockholms län samt att fastställa att chefen för den nya organisationen skulle bära titeln överståthållare samt att hans ställföreträdare skulle ha tjänstetiteln underståthållare,

2. med avslag å fjärde punkten av Kungl. Maj:ts proposition nr 77 för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa

a) till Överståthållarämbetet: Avlöningar ett förslagsanslag av 10 400 000 kronor,

b) till Överståthållarämbetet: Omkost-

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

nader ett förslagsanslag av 975 000 kronor,

c) till Kostnader för Överståthållarämbetet m. m. ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor,

dels en inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson* väckt motion (I: 750),

dels en inom andra kammaren av herr *Tobé* väckt motion (II: 939), i vilken föreslagits att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 77 måtte uttala, att tjänstetiteln för chefsposten i det genom sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i nuvarande Stockholms län nybildade länet skulle vara överståthållare samt att souschefen i den nya länsstyrelsen erhöle tjänstetiteln underståthållare,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wirtén* och *Hilding* (I: 752) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 940),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Wennerfors m. fl.* väckt motion (II: 941).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 750 besluta att en ny länsmyndighet skulle bildas genom sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i nuvarande Stockholms län;

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 941 besluta att omorganisationen skulle träda i kraft den 1 januari 1968;

3. i fråga om länsmyndighetens administrationsområde godkänna vad utskottet anfört;

4. i fråga om administrationsområdets namn godkänna vad utskottet anfört;

5. i fråga om myndighetens namn med avslag å motionerna I: 749 och

II: 938, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

6. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 923, såvitt motionen ej rörde personalförteckning eller medelsanvisning, godkänna i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för länsmyndighetens organisation till den del de ej förut i utlåtandet behandlats;

7. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 923, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att föra upp tjänster på löneplan C på personalförteckningen för länsstyrelserna enligt vad i statsrådsprotokollet förordats;

8. i fråga om länschefens tjänstetitel med avslag å motionerna I: 749 och II: 938 samt II: 939, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

9. i fråga om biträdande länschefens tjänstetitel i anledning av motionerna I: 751 och II: 936 ävensom med avslag å motionerna I: 749 och II: 938 samt II: 939 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

10. besluta att motionen II: 937 såvitt rörde skrivelse angående ändringar i landstingslagen m. m. icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 937 såvitt anginge utredningar bemyndiga Kungl. Maj:t att med beaktande av vad utskottet anfört meddela de föreskrifter och vidta de åtgärder i övrigt som fordrades för genomförandet av de framlagda förslagen samt meddela nödvändiga övergångsbestämmelser;

12. besluta att motionerna I: 514 och II: 655 om inrättande av nämnder för regional samhällsplanering icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. besluta att motionerna I: 290 och II: 372 angående rekryteringen till läns-

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

styrelsernas socialsektioner icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

14. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 749 och II: 938, såvitt nu var i fråga, till Överståthållarämbetet: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 400 000 kr.;

15. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 749 och II: 938, såvitt nu var i fråga, till Överståthållarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 975 000 kr.;

16. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 923, I: 749 och II: 938 samt I: 752 och II: 940, de tre förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Kostnader för länsstyrelsen i Stockholms län m. m. för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 000 000 kr.;

17. till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 157 800 000 kr.;

18. till Länsstyrelserna: Sjukvård m. m. för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 450 000 kr.;

19. till Länsstyrelserna: Reseersättningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kr.;

20. till Länsstyrelserna: Expenser för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 36 983 000 kr.;

21. till Länsstyrelserna: Publikationstryck för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 420 000 kr.;

22. till Fögderiorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln an-

visa ett förslagsanslag av 71 700 000 kr.;

23. till Fögderiorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 470 000 kr.;

24. till Lokala exekutionsorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 61 280 000 kr.;

25. till Lokala exekutionsorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 535 000 kr.;

26. till Vissa kostnader i anledning av allmänna val för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.;

27. till Byggnadsarbeten för länsstyrelserna för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 3 400 000 kr.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

- 1) av herr *Bohman*,
- 2) av herr *Ståhl*,
- 3) av herr *Mattsson* och
- 4) av herr *Tobé*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 97 gäller sammanslagningen av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län. Utlåtandet är enhälligt, men det finns på sista sidan ett par blanka reservationer, och en av dem — av herr Bohman — skall jag be att få göra några kommentarer till.

Enligt propositionen skulle den nya länsstyrelsen få en chef med tjänstetiteln landshövding och en ställföreträdare för hövdingen med titeln länsdi-

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

rektör. I motioner har herr Hernelius i första kammaren och jag avstyrkt denna titeländring. Storstadsutredningen, som förberett denna fråga, hade föreslagit att titeln överståthållare skulle bibehållas och att ställföreträdaren skulle ha titeln underståthållare. Vi motionärer är av samma uppfattning som utredningen.

De gamla titlarna har gammal hävd. Så överrikt på traditioner är inte Sverige att vi skall behöva utmönstra även några av de få vi har kvar. Även statsutskottet säger i sitt utlåtande med instämmande i motionerna, att i valet av tjänstetitel bör även de kulturhistoriska och traditionsbevarande aspekterna beaktas. Men enligt utskottets mening »har emellertid överståthållartiteln att uppvisa en tradition som i varje fall inom svenskt språkbruk inte är anmärkningsvärt äldre än landshövdingetiteln». Det är en nästan anmärkningsvärd distinktion i åldersbestämningen. Mig veterligt har ingen föreslagit att titeln landshövding skulle avvecklas. Det senare ledet i ordet, alltså hövding, torde vara ännu äldre.

Som jag nämnde inledningsvis skulle landshövdingen ha en ställföreträdare med titeln länsdirektör, men den benämningen har utskottet inte velat svälja. Den har tydligen haft samma beska smak som underståthållare, dock sannolikt inte av skäl som har med tradition att skaffa. Vägande invändningar kan riktas mot namnet länsdirektör, säger utskottet. Vilka dessa tunga argument mot denna titel är, därom lämnas man emellertid i fullständig ovisshet. Här finns alltså plats för läsarens gissningar.

De oredovisade invändningarnas tyngd skulle kanske ha framstått tydligare, om utskottet kunnat kläcka ett bättre namn än länsdirektör, men den uppgiften har uppenbarligen överstigit utskottets förmåga. Utskottet nöjer sig med att framhålla att enligt dess me-

ning »bör den biträdande länschefens titel av Kungl. Maj:t bestämmas med utgångspunkt från hans angivna uppgifter att vara ställföreträdare för länschefen och att avlasta denne framför allt vissa verksamhetsuppgifter. Vad utskottet anför härom bör tillkännages Kungl. Maj:t.»

Detta vittnar om en klädsam blygsamhet från statsutskottets sida. Man är uppenbarligen inte ängslig för att lägga namnfrågan i Kungl. Maj:ts hand. Förtroendet för att Kungl. Maj:t under tiden fram till den 1 januari 1968 skall finna det där verkligt fina namnet är naturligtvis ett vackert drag hos statsutskottet. Men alldeles riskfritt är det väl knappast att lägga detta i Kungl. Maj:ts hand, även om man väl måste förutsätta att det i alla fall inte kan bli tal om titeln länsdirektör, efter vad utskottet har sagt.

För min del beklagar jag att Kungl. Maj:t gick ifrån storstadsutredningens förslag att bibehålla bägge titlarna — överståthållare och underståthållare. Jag reagerar instinktivt mot varje likriktning som inte fyller något vettigt ändamål, och så förhåller det sig i detta fall. Men med kännedom om hur ringa resonans traditioner har här i kammaren — utom naturligtvis när det gäller att åberopa pågående utredningar för avslag på motioner — nödgas jag avstå från yrkande om bifall till motionerna. För en gångs skull har utskottet icke åberopat vad en utredning föreslagit utan bara vänt sig mot motionerna, som baserats på utredningen. Men det är tyvärr utsiktslöst, med det läge som varit i statsutskottet, att vinna bifall till motionerna.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! I förevarande utskottsutlåtande behandlas bl. a. motionsparet I: 514 och II: 655, vari förordas att planeringsråden vid länsstyrelserna skall ersättas med beslutande länskommunala

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

planeringsnämnder, utsedda av lands-
tingen. Vi understryker i motionerna att
vi anser det angeläget att samhällspla-
neringen effektiviseras på olika nivåer
och framhåller behovet av ett hand-
lingsprogram för användningen av
mark, resurser och natur såväl i riks-
sammanhang som i en mera detaljerad
planering, vilken skulle ske genom lo-
kala och regionala organ.

Utskottet hänvisar i sitt yttrande till
vad bankoutskottet anförde i sitt utlå-
tande förra året angående planerings-
råden i länen och anser i likhet med
nämnda utskott att något ställningsta-
gande inte skall göras nu. Statsutskottet
har återgivit den passus i bankoutskot-
tets utlåtande där det hette att plane-
ringsrådets ställning och funktion inom
en nära framtid kan komma att om-
prövas, sedan frågan om lekmäns del-
tagande i länsstyrelsen blivit grundligt
belyst. Därtill framhåller statsutskottet
att planeringsrådets handläggnings-
praxis bör inom ramen för gällande be-
stämmelser kunna utformas så, att vissa
av motionärernas önskemål i väsentlig
mån tillgodoses.

I inrikesdepartementets PM av den
29 juni 1965 framgår emellertid att pla-
neringsrådet skall vara ett rådgivande
organ i större eller mindre utsträckning.
Det skall delta i länsstyrelsens hand-
läggning av sådana ärenden rörande
samhällsplanering eller kommunal, ad-
ministrativ eller judiciell indelning eller
näringslivets lokalisering som är av stör-
re vikt. Länsstyrelsen avgör sålunda när
det skall anses föreligga behov av sam-
manträde och meddelar då ledamöterna
och suppleanterna tid och plats för sam-
manträdet. Vid ett dylikt sammanträde
äger ledamoten av planeringsrådet rätt att
få sin mening antecknad till länssty-
relsens protokoll, om den avviker från
länsstyrelsens beslut eller yttrande.
Suppleanterna har rätt att närvara och
att yttra sig. Ingen av ledamöterna eller
suppleanterna har rätt att delta i be-

sluten. Efter överläggningen har lands-
hövdingen eller hans ställföreträdare
att tillkännage sitt beslut. Det är alltså
inte planeringsrådets beslut utan det är
landshövdingens eller i förekommande
fall hans ställföreträdarens beslut som
tillkännages.

Enligt min mening är det ur demo-
kratisk synpunkt inte tillfredsställande
att ha det ordnat på detta sätt. Vi har
i planeringsråden ett organ där majo-
riteten är vald av den folkliga läns-
representationen — av landstinget —
men sedan föredragning skett i plane-
ringsrådet av experterna och rådgiv-
ningen och överläggningen avslutats, så
fattar en statlig ämbetsman ensam be-
slutet.

Det är, herr talman, angeläget att sam-
hällsplaneringen effektiviseras. Härvid
får man inrikta sig på en rikspanering,
som i stora drag ger oss handlingspro-
gram för användningen av mark, resur-
ser och natur. Men den mer detaljerade
planeringen måste ske genom lokala och
regionala organ. Enligt min mening är
det särskilt angeläget att vi får en läns-
planering som kan avväga olika regio-
nala intressen och resursanspråk. Själv-
fallet måste en sådan planering ske
inom ramen för en översiktlig rikspane-
ring. Enligt min mening är det lämp-
ligt att det rådgivande planeringsrådet
ersätts med en beslutande planerings-
nämnd.

Herr tahnän! Vi hade för kort tid
sedan en stor interpellationsdebatt här
i kammaren om kommunsammanslag-
ningen. I denna debatt sades det gång
på gång, att det gäller att slå vakt om
den kommunala demokratin och den
kommunala självbestämmanderätten. Jag
delar denna uppfattning. Men skall vi
fortsätta på samma sätt som nu, alltså
enligt den arbetsordning i planerings-
råden som innebär att ledamöterna får
lyssna till vad experterna har att säga
och därutöver ge råd, medan besluten
fattas av landshövdingen — eller i före-

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

kommande fall av hans företrädare — då anser jag att vi är inne på en väg där den statliga myndigheten — i detta fall länsstyrelsen — får ett mycket stort inflytande över kommunerna. Som jag ser det innebär det en hämmande faktor på den kommunala självstyrelsen.

För mig förefaller det i stället naturligt att planeringsrådets ledamöter regelbundet kallas till sammanträden för att där redan på förberedelsestadiet få tillfälle att framlägga sina synpunkter.

Sammanfattningsvis är jag av den meningen, att de folkvalda i det organ som handlägger planeringsfrågorna på länsplanet inte bara skall ha tillfälle att ge råd utan också få tillfälle att vara med och kollektivt besluta om planeringen i det egna länet. Ur demokratisk synpunkt anser jag detta vara en mycket viktig fråga, som vi säkert får tillfälle att diskutera framdeles när de i utlåtandet nämnda utredningarna blir klara.

Det är för dagen tydligen inte möjligt att komma längre än vad utskottet gjort, och jag har därför, herr talman, inget yrkande.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag har tillsammans med några medmotionärer, fru Nettelbrandt och herr Grebäck, i en motion anfört tveksamhet gentemot forceringen av detta ärende. Vi har i motionen pekat på några praktiska svårigheter som är förknippade med en forcerad sammanläggning, och vi har förordat en tidpunkt som ligger ett halvår längre fram i tiden. Utskottet har avstyrkt detta förslag, och jag skall, herr talman, inte argumentera ytterligare i denna del av ärendet utan nöjer mig med en förhoppning om att sammanläggningen trots brådskan skall kunna genomföras så friktionsfritt som möjligt och inte bli till men för den ordinarie verksamheten.

Bland alla de frågor som sammanhänger med sammanläggningen finns en fråga, som många invånare i det blivan-

de storlandet säkerligen kan känna en viss oro inför. För att undvika missförstånd vill jag dock deklarerat att de senaste decenniernas utveckling i storstockholmsområdet, de strukturella förändringarna, den stora befolkningsinflyttningen, den alltmer sammanhängande bebyggelsen, trafikförhållandena samt över huvud taget behovet av samordning på olika områden, talar för en indelningsändring. Oron är betingad av den omfattning som länet med en befolkning på snart en och en halv miljon invånare kommer att få. Det föredragande statsrådet har också ifrågasatt om inte ett så stort län blir svårt att administrera, och om inte den stora förvaltningsapparaten kan bli tungrodd, byråkratisk och svårhanterlig. Hur blir det med den enskilde länsbonds möjligheter — i såväl tätortsområdet som i ytterområdena — att komma i kontakt med den statliga regionala förvaltningen? Hur blir det med de krav på service som varje länsbo ställer? Statsrådet lugnar med andra fördelar och med den i propositionen förordade organisationen. Jag hoppas att herr statsrådet har rätt, och jag hoppas att oron är obefogad. Samtidigt må det förutsättas att alla ansvariga för dagens beslut med uppmärksamhet följer hur organisationen för den nya länsmyndigheten fungerar. Eventuellt uppkommande brister bör snabbt resultera i åtgärder. Vi kan inte acceptera en försämring. Det förestående beslutet måste i alla avseenden innebära en förbättring.

Efter att jag, herr talman, fått tillfälle att framföra dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! I förevarande statsutskottsutlåtande nr 97 behandlas dels proposition nr 1, bilaga 13, och dels proposition nr 77. I anslutning till vad som i dessa anförts har motioner väckts.

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

Jag skall först något uppehålla mig vid proposition nr 77, som gäller sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län och den administrativa organisation som skall gälla efter sammanläggningen.

I motion nr 923 i denna kammare har jag anfört några synpunkter med anledning av propositionen. Inom departementet har man tillkallat en sakkunnig, som haft i uppdrag att framlägga förslag till den administrativa organisationen i det nya länet. Denne har enligt vad som framgår av propositionen föreslagit att ärendefördelningen inom landskansliet skall ske på sådant sätt att man har en allmän avdelning, en planavdelning och en beredskapsavdelning samt länspolischefens expedition. Föredragande departementschefen har emellertid frångått den sakkunniges förslag och i propositionen föreslagit inrättandet av enbart en allmän avdelning och en planavdelning samt länspolischefens expedition.

När man närmare granskar dessa avdelningars ärendegrupper, finner man att planavdelningen blir mycket belastad. Det blir i själva verket en så onaturlig arbetsbelastning, att jag har svårt att tro att det blir möjligt att klara av den. Redan i dag är planarbetet inom länet mycket betungande, och jag tror att alla kommunalmän inom denna kammare är väl förtrogna med de dröjsmål som föreligger när det gäller att få t. ex. regionplaner, kommunblocksplaner, stads- och byggnadsplaner behandlade och, som herr Mattsson här berörde, även länsplaner. Till denna avdelning vill man nu dessutom koppla ärenden rörande körkort och bilregistrering samt den stora grupp av ärenden som handlägges inom länsstyrelsen och som berör försvarsområdet — civillförsvaret, allmänna beredskapsdetaljen o. s. v.

Utredningsmannen hade som jag tidigare nämnt föreslagit en särskild beredskapsavdelning, vilken jag dock inte

finner vara befogad. Dess arbetsuppgifter är kanske inte så stora att man behöver anordna en särskild avdelning. Men inom kansliet har man länspolischefens expedition, och det skulle enligt min mening vara lämpligt att till denna föra de försvarsärenden som handläggs inom länsstyrelsen. Som jag framhållit i motionen utgör brandkår och polis grundvalen för den beredskapsorganisation som skall upprättas inom länen. Därför finner jag att det vore mest naturligt att överföra dessa ärendegrupper till länspolischefens expedition och ändra densamma till en beredskaps- och polisorganisation. Vidare har man i propositionen helt glömt bort alla brandärenden som handläggs inom länsstyrelsen liksom det psykologiska försvaret.

Jag skall, herr talman, inte gå in mera på dessa frågor, men jag har ansett det nödvändigt att framföra dessa synpunkter. Med den erfarenhet som jag har av planärendenas behandling tror jag nämligen att det inom kort blir nödvändigt med en omorganisation. Föredragande statsrådet är säkerligen väl medveten om dessa stora uppgifter som skall handläggas inom landskanslierna, och han kommer kanske att finna det nödvändigt att göra en omorganisation ganska snart efter det att de nya bestämmelserna har trätt i kraft. Stockholmsområdet blir mycket stort, och med så stora planeringsuppgifter går det inte att till avdelningen också föra de ärenden som här är föreslagna, enligt de erfarenheter jag vunnit under mitt arbete inom länsstyrelsen.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande utan har endast velat framföra dessa synpunkter.

Härefter skall jag med några ord beröra den fråga som har tagits upp i proposition nr 1 bilaga 13, länsstyrelsens personal. Det föredragande statsrådet har anfört bl. a.: »Vårt expanderande samhälle ställer stora anspråk på

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

länsstyrelsernas verksamhet. Strukturförändringarna inom näringslivet leder till en kraftig befolknings- och företagsomflyttning mellan glesbygd och tätort. Dessa utvecklingstendenser skapar problem för de myndigheter som har hand om samhällsplaneringen. Inte minst gäller detta länsstyrelserna.» Vidare framhåller statsrådet att det medför ökade uppgifter för länsstyrelserna på det sociala området och på hälsovårdsområdet.

I motionerna I: 290 och II: 372 har jag tillsammans med några medmotionärer föreslagit att specialister anlitas inom länsstyrelsernas socialsektion just mot bakgrunden av vad statsrådet har anfört i bilaga 13 till statsverkspropositionen. Vi har för närvarande, som utskottet också anför, i länsstyrelseinstruktionen angivit kompetenskrav för anställande av personal vid länsstyrelserna. Där föreskrives juris kandidatexamen för länsnotarietjänster eller assessorstjänster. När sådana speciella ärenden som de som berör social- och hälsovård skall handläggas tror jag det vore av stor betydelse att länsstyrelserna hade specialutbildad personal. Därför föreslår vi att dessa juristtjänster utbytes mot tjänster för sacionomer och, inom landskanslistkarriären, tjänster för personer som genomgått social fackskola eller motsvarande. Det ökade behovet av socialutbildad personal vid länsstyrelserna har man länge haft vetenskap om.

Jag vill beröra ett analogt exempel: Inom taxeringsavdelningen skulle tidigare enligt länsstyrelseinstruktionen enbart jurister anställas. För ett antal år sedan fann man det nödvändigt att ha specialister, varför man inrättade tjänster för civilekonomer, vilka låg närmast till att handha taxeringsärenden, skattefrågor o. d. på den ekonomiska sidan.

Här råder samma förhållande: länsstyrelsen har att handlägga sociala frågor, och då bör det också finnas soci-

alt utbildad personal. Den har även att förhandla med kommuner, som har socialt utbildad personal. Därför har vi ansett att det vore lämpligt att motsvarande personal funnes på länsstyrelsen som den som finns på det kommunala planet.

Med dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 372 i denna kammare och 290 i första kammaren.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Vi skall senare behandla tre utskottsutlåtanden i ett sammanhang, beroende på att de hör ihop med naturvård. Vad jag nu tänker anföra i samband med statsutskottets utlåtande nr 97 hänger också samman med naturvården. Det är beklagligt att man inte kan få föra även denna debatt i samma följd, men det anses inte vara möjligt.

Det är ett principiellt mycket viktigt beslut som kommer att fattas om naturvårdens regionala organ. På sätt och vis knäsetter det en princip som redan tillämpas. Det finns nämligen inom vissa länsstyrelser experter på naturvårdsfrågor eller i varje fall möjlighet att anlita experter. Detta system skiljer sig från det efter vilket landsstaten i övrigt är uppbyggd.

Jag är själv en länsbyråkrat, så jag vet hur det hela fungerar. Vi har länsbostadsdirektör, länsarbetsdirektör, lantbruksdirektör, länsarkitekt, överlantmätare o. s. v., och de är ganska självständiga personer som kan ge länsstyrelserna självständiga uttalanden i olika frågor.

Nu har man så att säga föregripit det förslag som man anar eller till och med vet skall framläggas av länsförvaltningsutredningen, nämligen att de flesta av dessa specialister föreslås skola inrymmas i länsstyrelsen. De skall bli landsstatstjänstemän med rätt att reservera sig, men de kommer inte att ha

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

samma kontakt med sina ämbetsverk i huvudstaden.

Detta medför också svårigheter vid riksdagsbehandlingen. När man skall diskutera upprustningen av naturvården har man nämligen att ägna sig åt huvuddelen av den centrala organisationen i jordbruksutskottet och åt den regionala i statsutskottet.

Jag har burit fram en motion om att man skall förstärka naturvårdsorganen regionalt i länsstyrelserna genom att satsa ytterligare en halv miljon kronor. Vi motionärer anser att det inte är till fyllest med enbart ett centralt ämbetsverk; naturvården måste föras ut bland folket, i första hand till länen och därefter till kommunerna.

Statsutskottet har yttrat: »I motionerna I: 752 och II: 940 har hemställts, att till sistnämnda anslag måtte anvisas ytterligare 500 000 kr. — Med hänvisning till jordbruksutskottets utlåtande den 27 april 1967 (nr 17), avstyrks motionerna.»

I jordbruksutskottets utlåtande nr 17 står emellertid motionerna inte ens omnämnda. Där sägs över huvud taget ingenting om denna sak. Jag tror att av dem som satt vid bordet i statsutskottet var jag den ende som åtminstone hade stencilen på jordbruksutskottets utlåtande nr 17. De flesta visste att det utskottet skulle behandla naturvården i stort och hoppades och trodde att i dess utlåtande skulle finnas med någonting om den regionala verksamhetens omfång, men det gjorde det inte. Detta gör det svårt att nu behandla denna fråga.

När jag under motionstiden tittade närmare på detta, trodde jag att jag hade funnit en spricka i den eljest så väl sammansvetsade regeringen. På länsstyrelsen för det stora län, som skall bildas av Stockholms stad och Stockholms län, hade man nämligen gjort ett avsteg från den skiss jordbruksministern accepterat för naturvårdsarbetets

organisation på länsplanet. Jordbruksministern har som stöd för sitt organisationsförslag haft ett utlåtande av en utredningsgrupp från statskontoret. Man har frågat sig, om naturvården i länsstyrelsen skulle läggas över på planeringssidan så att naturvårdsfrågorna på ett tidigt stadium skulle komma med i planeringsverksamheten, eller om naturvårdsfrågorna skulle behandlas fristående. Konflikthanledning kan uppkomma genom att planeringssidan är en exploaterande verksamhet, medan naturvården har till uppgift att se till att det inte exploateras fel eller i onödan. Jordbruksministern har funnit det bäst att dessa verksamheter är fristående från varandra. Naturvårdsfrågorna skall alltså lyda inte under landssekreteraren och planeringssektionen utan som en naturvårdsenhet direkt under landshövdingen.

Detta beslut har diskuterats inom olika remissorgan ute i landet, och man har kommit fram till att detta måhända är den bästa lösningen.

I förslaget till länsstyrelseorganisation i det nya stockholmslänet finns dock inte denna konstruktion, utan man har tagit med naturvården i planavdelningen. Detta resulterar alltså i en helt annan organisation. En förklaring kan man kanske finna i propositionen, där det på något ställe sägs, att den nya länsstyrelseorganisationen i Stockholm skall kunna ändras när det hela läggs om. Alltså behöver man inte direkt påpeka den bristande överensstämmelsen i detta sammanhang.

Däremot kan man något le åt att man in i det sista i Kanslihuset — det är allmänt bekant — har brottats med frågan huruvida det skall heta miljövårdsenhet eller naturvårdsenhet. Man har stannat för naturvårdsenhet men inte lyckats rensa propositionen från ordet miljö. Ordet miljövårdsenhet finns i statsrådsuttalandet i propositionen, men det är väl ett olycksfall i arbetet.

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

Beträffande titeln för länschefen har jag motionerat om att behålla titlarna överståthållare och underståthållare. Jag fick inspiration till motionen när det vissna uttrycket länsdirektör lanserades för vice landshövdingen eller vice länschefen. Jag tyckte inte detta var särskilt lyckat och skrev därför en motion. Den blanka reservation jag har fogat till statsutskottets utlåtande får också markera att jag inte är riktigt nöjd med vad utskottet skrivit. I utskottet var man inte heller nöjd med titeln och har givit Kungl. Maj:t fullmakt att fastställa något bättre.

Det har sagts att titeln ståthållare uttrycker en alldeles särskild överhöghet och att man inte reagerar lika starkt mot titeln landshövding. För mig framstår ståthållare som en person som utövar makt för någon annans räkning — Kungl. Maj:t eller regeringen — medan en hövding är en man som själv har något att bestämma. Enligt min mening är det värre att kalla någon för hövding. Men om man nu tycker om ordet hövding och skall ha två stycken, kan man väl kalla den ene för »store hövding» och den andre för »lille hövding». Skall överståthållaren avskaffas, bör han avskaffas med flaggan i topp. Han blir tydligen i fortsättningen endast en ståthållare som blivit över.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 97 behandlar i huvudsak sammanläggningen av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län. Denna sammanläggning har föregåtts av långvariga och ingående utredningar, och det är i dag att konstatera att den nya länsstyrelsen i Stockholms län från alla håll hälsas med tillfredsställelse. Det har vållat kanske särskilt näringslivet mycket bekymmer att ha de ansvariga instanserna fördelade på två olika myndigheter som man måste vända sig till i olika sammanhang. För

många enskilda, som ju ser länsstyrelsen mera som en anonym myndighet, är det också väsentligt att nu veta, att man bara har en myndighet att söka. Det har helt enkelt varit en anomali att i det område som mer och mer blir en enhet, Storstockholm och länet, ha två olika sådana myndigheter. Samordningen kommer troligen också att få stor betydelse för det samarbete som pågår på det sekundär- och primärkommunala planet. Det samarbetet är ju i full gång, och det är bara det faktum att man började tre eller fyra år senare med detta sammanläggningsarbete som gör att man nu ligger efter i tidtabellen.

Om man skulle göra någon invändning i detta sammanhang, skulle det vara att propositionen inte går tillräckligt långt i vissa sammanläggningsärenden. I en motion, II: 937, har jag begärt skyndsamma åtgärder för att samordningen av vägväsendet inom det nya länet också skulle bli fullständigt. Framför allt vad beträffar besluten i investeringsfrågor och handläggandet av vägfrågorna är det nu en dualism som för med sig bekymmer och som också är alldeles onödig. Jag tror att det i de mycket viktiga frågorna om utbyggnaden av vägarna och kommunikationerna över huvud taget, som ju har diskuterats i annat sammanhang, är väsentligt, att man får till stånd en sådan samordning. Utskottet anser sig kunna avstyrka motionen med att man kan förutsätta, att motionärernas önskemål blir tillgodosedda. Med det skall jag, herr talman, låta mig nöja på denna punkt.

Frågan om namn och titel i detta sammanhang skall jag efter herr Tobés inlägg förbigå med tystnad. Jag skulle i alla fall kunna säga att jag tycker att utskottet har hittat på en salomonisk lösning.

Slutligen vill jag med några ord beröra en motion som inte direkt gäller överståthållarämbetet och länsstyrelsen,

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

nämligen den centerpartimotion som herr Mattsson förde fram sina synpunkter på. Jag vill framhålla att jag har stora sympatier för de synpunkter som herr Mattsson här anförde.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Genom kunskapare från första kammaren har jag blivit underkunnig om att därstädes yrkande framstälts om bifall till motionerna I: 749 av herr Hernelius och II: 938 av mig samt till motionen II: 939 av herr Tobé.

Då det kan vara av intresse att utröna hur stark eller svag känslan för tradition är även i denna kammare ber jag, herr talman, att få återta mitt tidigare uttalande om att avstå från yrkande och i stället yrka bifall till punkten 1 och punkten 2 c) i motionerna I: 749 och II: 938 samt till motionen II: 939 av herr Tobé.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag borde kanske inte förakta det tillskott som herr Björkman kom med från första kammaren, så mycket mindre som jag tidigare suttit i den kammaren.

De 30—40 år i åldersskillnad mellan de titlar som det egentligen är fråga om är väl det som utgör skillnaden i fråga om känsla för tradition vid en jämförelse mellan första och andra kammaren. I varje fall tror inte jag att det är så mycket mer. För mig är emellertid inte detta något avgörande skäl för en lång diskussion med herr Björkman beträffande den fråga som han tidigare argumenterade i.

Jag tror att herr Tobé och herr Bengtson i Solna karakteriserade statsutskottets sätt att handlägga frågan riktigt och gläder mig åt herr Bengtsons uttalande, att det är en salomonisk lösning. Tyvärr kan jag inte uppamma det in-

tesse för titlar som skulle behövas för att föra ett mera ingående resonemang i frågan.

Det ställdes också ett annat yrkande som föranledde mig att säga några ord. Herr Werbro sade nämligen att man borde ha nya kvalifikationskrav beträffande tjänsterna inom länsstyrelsen. På denna punkt tycker jag emellertid att utskottet varit mycket tillmötesgående gentemot motionärerna, eftersom det på s. 9 framhålles följande: »Länsstyrelsernas organisation torde inom en inte alltför avlägsen framtid bli föremål för nya bedömanden. Utskottet anser därför att något riksdagens initiativ i denna fråga nu inte är påkallat och avstyrker motionerna. Självfallet bör vid tillsättandet av tjänster vid socialsektionerna sökandenas eventuella specialutbildning beaktas.»

Utskottet utgår alltså ifrån att eventuell specialutbildning beaktas när frågan blir föremål för omprövning och därefter kanske rätt snabbt kommer upp till avgörande. Vid den tidpunkten finns det kanske skäl att börja en diskussion, om herr Werbro inte då är nöjd med vad som kommer att föreslås.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 749 och II: 938 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m. samt sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 5) i utskottets utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 749 och II: 938 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Karlsson i Huddinge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 22 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 6 och 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 8 och 9

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 749 och II: 938 i motsvarande del samt II: 939; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 8) och 9) i utskottets utlåtande nr 97, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 749 och II: 938 i motsvarande del samt II: 939.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 26 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 10—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 13

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 290 och II: 372; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 14—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av medel ur postverkets understöds-kassa, nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av staten tillhörig mark m. m., och

nr 101, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 7

Naturvårdens organisation, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdens organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. K 1, 2 och 6) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnena, för budgetåret 1967/68 beräkna till Statens naturvårdsnämnd: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 4 300 000 kr. respektive 691 000 kr. samt till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande ett anslag av 4 500 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 3 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 59, angående naturvårdens organisation, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta att en ny central förvaltningsmyndighet för natur-, vatten- och luftvårdens ledning, kallad statens naturvårdsverk, skulle inrättas den 1 juli 1967 och att följande myndigheter, nämligen statens luftvårdsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, statens naturvårdsnämnd, vattenvårdsnämnden, statens vatteninspektion och statens friluftsnämnd, samtidigt skulle upphöra,

dels besluta att länsingenjörskontoren skulle upphöra den 1 juli 1967 samtidigt som naturvårdsenheter organiserades inom länsstyrelserna,

dels godkänna de riktlinjer för stödet till friluftslivet som angetts i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att föra

Naturvårdens organisation, m. m.

upp tjänster på löneplan C på personalförteckningen för naturvårdsverket enligt vad som förordats i propositionen, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som fordrades för förslagens genomförande,

dels till Statens naturvårdsverk: Avlöningar för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 600 000 kr.,

dels till Statens naturvårdsverk: Omkostnader för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 691 000 kr.,

dels ock till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 4 500 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen nr 59 väckta motioner, nämligen

1) I: 736 av herr *Svanström m. fl.*, likalydande med II: 921 av herr *Tobé m. fl.*;

2) I: 753 av herr *Helge Karlsson m. fl.* och II: 942 av herr *Wikner m. fl.*;

3) I: 756 av herr *Arne Pettersson* och fru *Lilly Ohlsson*, likalydande med II: 946 av herr *Henningsson m. fl.*;

4) I: 757 av herr *Skärman* och II: 945 av herr *From*;

5) I: 769 av herr *Isacson m. fl.*, likalydande med II: 959 av herr *Lothigius m. fl.*, vari bl. a. hemstälts, att riksdagen måtte besluta *dels* att fastställa organisationen för statens naturvårdsnämnd i enlighet med det till motionerna fogade organisationsförslaget, *dels* att fastställa det motionerna bifogade förslaget över tjänster vid den statliga naturvårdsorganisationen;

6) I: 770 av herr *Axel Kristiansson* och II: 958 av herr *Jonasson m. fl.*;

7) I: 771 av fru *Wallentheim* och herr *Carl Albert Anderson*, likalydande med II: 961 av herrar *Svenning* och *Adamsson*, vari hemstälts, att i länsstyrelsernas uppgifter i samband med

Naturvårdens organisation, m. m.

översiktsplanering av marktillgång och markanvändning måtte ingå att bevaka de fritidsintressen som representerades av koloniträdgårdsrörelsen och söka samråd med intresserade kommuner och koloniträdgårdsrörelsen för anläggning av koloniområden;

8) I: 772 av herr *Wirtén m. fl.*, lika lydande med II: 960 av herrar *Norrby* och *Westberg*, vari bl. a. hemstälts, att riksdagen vid sin behandling av prop. 59 måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag att en länsingenjörstjänst skulle indras.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. a) lämna utan åtgärd motionerna I: 770 och II: 958, såvitt avsåge en i propositionen föreslagen expertgrupp för värdering m. m.,

b) besluta att motionerna I: 736 och II: 921, såvitt avsåge inrättande av befattning för oljeskyddsfrågor, lämnades utan åtgärd,

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 769 och II: 959, I: 770 och II: 958 samt I: 772 och II: 960, samtliga motiöner såvitt avsåge naturvårdens centrala organisation, besluta att en ny central förvaltningsmyndighet för natur-, vatten- och luftvårdens ledning, kallad statens naturvårdsverk, skulle inrättas den 1 juli 1967 och att följande myndigheter nämligen statens luftvårdsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, statens naturvårdsnämnd, vattenvårdsnämnden, statens vatteninspektion och statens friluftsnämnd samtidigt skulle upphöra,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 769 och II: 959, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att föra upp tjänster på löneplan C på personalförteckningen för naturvårdsverket enligt vad som förordats i utlåtandet,

2. a) anse motionerna I: 770 och II: 958, såvitt avsåge den regionala na-

turvårdsorganisationen, besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde,

b) avslå motionerna I: 772 och II: 960, såvitt avsåge Kungl. Maj:ts förslag om indragning av en länsingenjörstjänst,

c) såvitt i övrigt avsåge den regionala naturvårdsorganisationen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 757 och II: 945, I: 769 och II: 959 samt I: 772 och II: 960 besluta att länsingenjörskontoren skulle upphöra den 1 juli 1967 samtidigt som naturvårdsenheter organiserades inom länsstyrelserna,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 769 och II: 959, såvitt de ej behandlats i det föregående, godkänna de av utskottet angivna riktlinjerna för stödet till friluftslivet,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som fordrades för förslagens genomförande,

5. till Statens naturvårdsverk: Avlöningar för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 600 000 kr.,

6. till Statens naturvårdsverk: Omkostnader för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 691 000 kr.,

7. till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 4 500 000 kr.,

8. lämna följande motiöner utan åtgärd, nämligen

a) I: 736 och II: 921,

b) I: 753 och II: 942,

c) I: 756 och II: 946,

d) I: 770 och II: 958,

e) I: 771 och II: 961, samt

f) I: 772 och II: 960,

motionerna under a), d) och f) såvitt de ej behandlats i det föregående.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Isacson* och *Svenings-*

son samt fru *Sundberg*, vilka ansett att riksdagen bort biträda den i motionerna I: 769 och II: 959 gjorda hemställa såvitt avsåge naturvårdsverkets personalorganisation och att utskottet därför under 1. c) och d) bort hemställa, att riksdagen måtte

c) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 769 och II: 959 ävensom med avslag å motionerna I: 770 och II: 958 samt I: 772 och II: 960, samtliga motioner såvitt avsåge naturvårdens centrala organisation, besluta att en ny central förvaltningsmyndighet för natur-, vatten- och luftvårdens ledning, kallad statens naturvårdsverk, skulle inrättas den 1 juli 1967 och att följande myndigheter nämligen statens luftvårdsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, statens naturvårdsnämnd, vattenvårdsnämnden, statens vatteninspektion och statens friluftsnämnd samtidigt skulle upphöra,

d) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 769 och II: 959, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att föra upp tjänster på löneplan C på personalförteckningen för naturvårdsverket enligt vad som förordats i reservationen;

2) av herrar *Nils Hansson*, *Isacson*, *Skårman*, *Sveningsson*, *Axel Kristiansson*, *Hansson* i Skegrie, *Nilsson* i Lönsboda, *Jonasson* och *Berndtsson* samt fru *Sundberg*, vilka ansett att utskottet under 2. b) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 772 och II: 960, såvitt avsåge Kungl. Maj:ts förslag om indragning av en länsingenjörstjänst, uttala att tjänsten i stället för att indras borde ställas till naturvårdsverkets förfogande med uppgift för befattningshavaren att vara särskild föredragande i frågor rörande förhindrande av utsläpp av olja samt rörande beredskap mot oljeskador;

Naturvårdens organisation, m. m.

3) av herrar *Isacson* och *Sveningsson* samt fru *Sundberg*, vilka ansett att utskottet under 2. c) bort hemställa,

att riksdagen måtte, såvitt i övrigt avsåge den regionala naturvårdsorganisationen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 769 och II: 959 ävensom med avslag å motionerna I: 757 och II: 945 samt I: 772 och II: 960, besluta att länsingenjörskontoren skulle upphöra den 1 juli 1967 samtidigt som naturvårdsenheter organiserades inom länsstyrelserna;

4) av herr *Persson* i Skänninge, utan angivet yrkande.

Herr TALMANNEN yttrade:

Debatten rörande detta ärende må omfatta jämväl tredje lagutskottets utlåtande nr 32 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, men yrkanden beträffande sistnämnda utlåtanden framställes först sedan desamma föredragits.

Jordbruksutskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Vi går nu in i en naturvårdsdebatt som troligen kommer att föras i samförståndets tecken. Det har ju under senare år visat sig att riksdagen är mycket lyhörd när det gäller naturvårdsfrågorna. Men det kan väl ändå finnas anledning att säga några inledande ord i samband med att vi drar i gång en debatt om de tre utskottsutlåtanden som talmannen nyss nämnde.

Naturskyddsföreningen har i ett bekant utlåtande för ett antal år sedan sagt något som jag inte kan citera utan bara ungefärligen återge: En god naturvård är den på lång sikt bästa hushållningen med våra naturtillgångar. Detta gäller t. ex. grus, vatten och luft; skog kan man ju återproducera efter avverkning. En god hushållning med dessa naturtillgångar är detsamma som en bra naturvård.

Naturvårdens organisation, m. m.

Vi skall nu ta tredje steget i behandlingen av naturvårdsfrågorna här i landet. Förut har vi antagit en ny naturvårdslag, och vi har sedan ett antal år ett centralt statsorgan, statens naturvårdsnämnd. Vi skapar nu om detta till ett statens naturvårdsverk; det sker genom ett sammanförande av tidigare befintliga organ till en enhet. Där blir det inte någon nämnvärd förstärkning av personalkadrarna, bortsett från den som ligger i att stordriften — om man får kalla den så — i det nya verket kan medföra vissa rationaliseringsvinster.

Naturvårdsverkets uppgifter går i någon mån utöver vad statsrådet har ansett direkt ligga inom verkets arbetsområden, och det beror på att verket i det långa loppet inte kan underlåta att engagera sig också i några av de verksamheter som jag här kommer att nämna om.

Det har också talats om riksplanering, alltså en översiktlig planering, och där väntar vi alltså på initiativ från regeringen. En sådan planering kommer säkert att ha stor betydelse för synen på naturvården och möjligheterna att säkra betydelsefulla områden i god tid i enlighet med vad naturvårdsutredningen framhållit.

Däremot har det förekommit en del s. k. länsöversiktsplaner, som vissa länsstyrelser själva har initierat men som väl också statens naturvårdsnämnd har medverkat till. De översiktsplanerna har emellertid missförstått på vissa håll. Det finns egentligen ingen laglig grund för dem annat än i form av föreskrifter för verket och länsstyrelsernas mera allmänt hållna instruktion. Det torde bli nödvändigt att man inom det nya verket försöker finna en form som kan anpassas till kommunernas planmonopol och deras verksamhet när det gäller planeringen, så att vi inte får en planering på länsplanet i statlig regi samtidigt som man kommunvis och kommunblockvis planerar på annat sätt. Den korta erfarenhet vi har gör

nog att man får ägna en del uppmärksamhet åt de frågorna.

Vidare är det oerhört betydelsefullt på vilket sätt detaljplanerna utformas för det fasta friluftslivet. Det får inte bli så att naturreservat av olika slag gör att det verkställs en hårdare exploatering för fast fritidsbebyggelse av närliggande mark. Detta är en verksamhet som väl egentligen skall granskas och bevakas av länsstyrelserna, i andra hand av regeringen med byggnadsstyrelsen, alltså det blivande planverket, som sakkunnig myndighet. Men jag tror det är nödvändigt att naturvårdsverket söker god kontakt med planverket, ty annars kan ytterligare misstag komma att ske. Det har gjorts en del misstag redan.

Vidare bör uppmärksamhet ägnas åt frågan om konkurrensen om markanvändningen. Vi har gott om utrymme här i landet. Jag vill minnas att det bara bor 19 personer per kvadratkilometer. Men befolkningstätheten är mycket olika. Vi har stora vidder där det per samma ytenhet statistiskt sett inte finns någon boende. Rekreationsbehovet är störst i närheten av tätorterna där omgivningarna också är bebodda — dels rekreation i det som omfattas av s. k. social naturvård och dels rekreation för den som är intresserad av speciella företeelser i vår natur, t. ex. fina bestånd av växter och djur. Konkurrensen om markanvändningen behöver vi här i landet inte ta lika hårt på som man gör i Holland och Danmark. Speciellt Holland är ett tätbefolkat land, och där är man noga med att inte använda några kvadratmeter till bebyggelse, om man i stället kan odla tulpaner på dem. Så är det inte här. Det finns dock en konkurrens, som väl blir tydligare i och med att utrymmesbehovet per person i tätorterna är i stark ökning. Vi använder nu fem gånger så mycket mark per person som man använde i början av seklet, och den trenden är i uppåtgående.

Naturvårdens organisation, m. m.

Sedan är det naturligtvis nödvändigt att göra en gränsdragning mellan det fasta friluftslivet och det rörliga friluftslivet. Dessa aktiviteter hör ihop men får inte anordnas så nära varandra att de stör varandra. Det finns anledning för naturvårdsverket att på allvar ta itu med dessa frågor. Vad jag nu talat om är alltså i huvudsak planeringsfrågor, och därvidlag är det, som jag tidigare påpekade, nödvändigt med kontakt med planverket.

Standarden på den fasta fritidsbebyggelsen är ett av våra svåra problem. Man tror att det skall bli en liten paus eller att det i varje fall inte skall gå så hastigt som man räknat med i den prognos som fritidsutredningen gjorde för den fasta fritidsbebyggelsen. Börjar man att i större omfattning ge den fasta fritidsbebyggelsen samma sanitära utrustning som man har i den fasta bebyggelsen, får man oerhörda svårigheter ur både ekonomisk och hygienisk synpunkt. Vi vet att det inte går att med rimliga kostnader helt rena våra vattendrag. Numera kallar man ju vattendragen med förkärlek för recipienter. Att bada i recipienter är inte riktigt lika trevligt som att bada i rent vatten, även om avloppsvattnet renas innan det släpps ut. Detta är en fråga som nog bör tas upp allvarligt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens avloppsbyrå flyttas ju nu över till naturvårdsverket, och naturvårdsverket får alltså klar skyldighet att ta upp dessa problem.

Det finns en liten specialfråga som på sätt och vis hänger ihop med det uppdrag som regeringen såvitt jag vet har lämnat naturvårdsnämnden och som väl går över på naturvårdsverkets område. Det gäller grussamfälligheter, som tredje lagutskottet skrev om här-området. En grusås med många delägare — vilka alltså har var sin bit av den — skulle delvis eller helt kunna räddas mot att man tog en del av åsen eller en annan ås och utjämnade inkomsterna för gruset mellan alla markägare inom

det område man vill behandla. Man delar alltså på den förlust som kan uppstå genom att några inte alls får exploatera och andra får exploatera. Det är ett svårt problem. Man har kommit till rätta med det frivilligt på några ställen, men det torde fordra något slags lagstiftning.

Motsvarande utjämning mellan olika markägare torde vara nödvändig när det gäller exploatering för fritidsbebyggelse så att man inte bara säger: Här skall vi ha ett naturreservat, och här skall vi ha exploatering. Jag tror att det blir bättre förståelse och bättre planläggning om man har möjlighet att röra sig över större områden. Naturvårdsverket bör tillsammans med planverket även se på den saken.

I naturvårdsverkets verksamhet har man för övrigt försökt att göra på detta sätt. Jag skulle tro att de översiktliga planer som gjorts upp i norra Kalmar län innehåller något av denna inriktning.

Nedläggningen av jordbruk och den ändring av naturen och landskapsbildningen som följer därav måste vi också ta hänsyn till. Vi vet att lantbruksnämnderna har intresse för detta. Man bör alltså enligt min mening ha blicken öppen för detta. Det är ytterligare en kontakt med ett annat verk som naturvårdsverket bör ta.

Vidare föreligger en motion om att allemansrättens innehåll skall klargöras. Jag håller med utskottet om att det är viktigt att ha denna fråga under bevakning, men jag vill absolut inte förorda att man skall lagstifta om vad som är allemansrätt och vad som inte är det. Jag tror att detta bara förvärrar förhållandet mellan markägare och enskilda. Det är bättre att naturvårdsverket följer dessa frågor och kanske publicerar tolkning av allemansrättens innehåll, så att vi på det sättet får ordning och reda på området.

Till detta med allemansrätten hör ju faktiskt nedskräpningen i naturen. Men

Naturvårdens organisation, m. m.

i svar från statsråd under senaste tiden har besked lämnats om att en utredning tillsatts i frågan, och jag skall därför inte gå närmare in på saken. Att frågan hör till naturvårdsverkets arbetsområde är emellertid uppenbart.

Vidare skall verket naturligtvis föra propaganda i naturvårdsfrågor. Men jag vill understryka, att man kommer nog inte så långt om man inte även lutar till de frivilliga organisationer som verkar på området. Vi har Svenska naturskyddsföreningen, vi har Samfundet för hembygdsvård m. fl. föreningar som kanske har andra intressen i botten men som på senare år har börjat intressera sig för naturvård. Vi har vidare hela skolutbildningen — både den obligatoriska undervisningen och frivillig undervisning av olika slag — som ropar efter material för naturvårdsundervisning, och vi kommer ingen vart med dessa frågor om inte stora delar av svenska folket får en annan inställning till naturen än nu. Därvid måste man nog i stor utsträckning lita till de frivilliga organisationerna.

Så en specialfråga, som enligt min mening har viss betydelse!

Det allmänna — staten och förresten även kommunerna — uppträder ofta som exploatörer. Statens naturvårdsverk skall ju skydda oss mot exploatörer — skydda oss inte på det sättet att exploatörerna helt avvisas från scenen men så att de, när de uppträder, gör det med hyfs och på ett sådant sätt att naturen i minsta möjliga mån skadas.

Den nuvarande naturvårdsnämnden har kommit att diskutera sådana här saker med vattenfallsverket. Förra året — jag tror det var i april månad — behandlade naturvårdsnämnden en fråga som det finns anledning att speciellt uppmärksamma. Naturvårdsnämnden och vattenfallsnämnden — två statliga organ, det ena skyddande, det andra exploaterande — gjorde upp om Vindelälven. Från vattenfallsverkets sida

sades, att det godtog naturskyddssidans krav att övre delen av den egentliga Vindelälven skall räddas, och naturvårdsnämnden för sin del gick med på att Laisälven skulle få exploateras.

Det blev en verklig chock för dem som är intresserade av naturvårdsfrågorna i landet. Skall två ämbetsverk göra upp om en så viktig sak? Nej, det måste vara ett ärende för regeringen. Vattenfallsverket skall köra hårt med sina frågor. Det är ett exploaterande verk som skall tala om, hur vi kan skaffa elektrisk energi på olika sätt: genom utbyggnad av vattenfall, genom anläggande av värmekraftverk och genom anläggande av kärnkraftverk. Men vattenfallsverket skall inte inleda förhandlingar med naturvårdssidan på annat sätt än att råd inhämtas. Vattenfallsverket kan naturligtvis fråga: Hur skall vi göra detta utan att skada? Har ni några invändningar? Men det skall inte ingås någon pakt mellan dessa organ som i fallet Vindelälven, där man trodde att saken var avgjord.

Nu var det dess bättre inte så. Det är två frågor som är föremål för vatten-domstolens behandling; dels frågan om utbyggnaden av Långforsen, som ligger långt ned i Vindelälven, dels frågan om det stora regleringsmagasinet i Gautojaure.

Kungl. Maj:t har förbehållit sig rätten att yttra sig över den senare delen, så denna överenskommelse gäller inte. Jag skulle som »testamente» vilja ge det nya naturvårdsverket en maning att inte ge sig in på sådana överenskommelser i fortsättningen. Det duger inte att ämbetsverken börjar komma överens i så viktiga frågor, som ju rör hela vår miljö. Där måste var och en få lägga fram sina argument — oavsett med vilken skärpa — och därefter får en myndighet på ett högre plan, d. v. s. regering och riksdag, fatta beslutet.

Eftersom herr talmannen meddelade att också tredje lagutskottets utlåtande

Naturvårdens organisation, m. m.

nr 32 fick behandlas i detta sammanhang vill jag säga att jag som motionär är mycket tillfredsställd över att tredje lagutskottet tillstyrkt en utredning om vattenvårdsförbund, som rör frågan om hur man i samverkan mellan industrier, kommuner och enskilda skall bekämpa förorening av vattendrag och kunna förpliktade förorenarna att hålla vattendragen i kondition. För närvarande har vi ett antal vattenvårdsförbund som verkar med olika grad av effektivitet. Många av dem har huvudsakligen en bevakande uppgift. De kan följa utvecklingen, men de kan inte vidta några åtgärder.

I naturvårdslagens inledning står att naturvården är en såväl statlig som kommunal angelägenhet. Vi har motionsvägen gjort många framstötningar i riksdagen under senare år om inrättande av obligatoriska kommunala organ för naturvården. De kommunala organen skall — om man penetrerar detta närmare — syssla med ganska skilda uppgifter. De skall intressera sig för planeringsfrågor, alltså hävda naturvårdens synpunkter vid framför allt översiktlig planering men även vid detaljplanering. De skall se till att kommunen skaffar mark för såväl skyddade reservat och utövande av s. k. rörligt friluftsliv som social naturvård. De skall vårda och förvalta de områden som kommunen har eller som andra vill överlämna till den att förvalta. De skall slutligen vara initiativtagare till naturvårdande åtgärder i respektive kommun och vara kommunens samvete i dessa frågor.

Det är många olika frågor som inte hamnar under någon nu befintlig nämnd eller styrelse utan berör olika sådana, t. ex. byggnadsnämnd, hälsovårdsnämnd, idrotts- och friluftsnämnd. Många tycker att kommunalnämnden, kommunens styrelse eller drätselkammaren skall ha hand om dessa frågor, och eftersom det rör så många olika

organ vore det måhända bättre med ett särskilt sådant. I många län har samtliga kommuner utsett något av sina organ till naturvårdsorgan. Ett stort antal kommuner har redan särskilda naturvårdsorgan, olika i olika kommuner, kanske inte alla kommuner men jag skulle tro att flertalet har det. Det finns alltså 500—600 kommunala naturvårdsorgan ute i orterna. Därför tycker jag att jag kan biträda jordbruksutskottets skrivning på denna punkt innebärande att kommunerna inte behöver obligatoriskt ha ett naturvårdsorgan, det kommer ändå.

Herr talman! Jag har en motion som blivit avstyrkt av utskottet och som inte heller tagits upp i reservation. Det är motionerna I: 736 och II: 921. Den handlar om oljeskyddet, framför allt om oljeskadorna utefter våra kuster. Situationen har skildrats ganska ingående, men jag vill inte trötta kammarens ledamöter med att upprepa dessa saker. Jag vill bara understryka att det i längden inte kan vara riktigt att låta statens oljeskyddsråd vara ett rådgivande organ endast till sjöfartsstyrelsen. Denna betraktar vi som ett exploaterande organ, som skall slå vakt om den svenska sjöfarten och även om den utländska. Vi anser att dessa frågor är viktiga, något som vi fått tillräckliga bevis för under det senaste året. Att så är fallet har även givit eko här i riksdagen i ett flertal enkla frågor och interpellationer.

Den föreliggande frågan är en typisk naturvårdsfråga, och mitt önskemål är att ett råd av motsvarande art som statens oljeskyddsråd skall knytas till naturvårdsverket i stället för till sjöfartsstyrelsen. Utskottets skrivning är välvillig. Man vill inte avgöra denna fråga förrän den utredning om oljeskadorna över huvud taget, som framlades härom året, blir behandlad i departementet. Jag skulle tro att frågan nu handhas av kommunikationsdepartementets kom-

Naturvårdens organisation, m. m.

mundel — tidigare har det växlat mellan handelsdepartementet och inrikesdepartementet. Jag kan nöja mig med detta, men jag uttalar en förhoppning om att det skall bli ett särskilt råd.

Förra året vid denna tid ställde jag till statsrådet Palme i denna kammare en enkel fråga angående oljeskyddsrådet. Jag påpekade att det var olämpligt att nu förlänga medlemmarnas mandat på tre år, eftersom det förestod en ny organisation, naturvårdsverket. Mandattiden utgick sista juni förra året. Tack vare att denna fråga ställdes förkortades mandattiden för medlemmarna till endast ett år. Det finns alltså möjlighet att nu göra om det hela, ty mandatet utgår den sista juni även i år. En ändring hade kunnat komma till stånd, men på grund av någon tröghet anser utskottet så inte böra ske.

Jag vet att en annan talare skall behandla oljefrågorna ytterligare, varför jag kan nöja mig med att säga att jag är tillfredsställd med den lösning som denna fråga tills vidare har fått enligt reservation nr 2 till jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Rimås* (fp).

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Bildandet av statens naturvårdsverk är en följd av nödvändigheten att effektivisera samhällets naturvårdande verksamhet. Under tusentals år har naturen i vårt land såväl som i andra länder vårdats sig själv. Den förhållandevis ringa befolkningstätheten, den spridda bebyggelsen och självhushållningen åstadkom inte någon rubbning i den naturliga balansen inom vare sig växt- eller djurriket.

Tekniken hade ännu inte krävt någon tribut, och vildmark i ordets verk-

liga bemärkelse omväxlade med odlad jord och bebyggda områden. Vattnet var rent, luften var ren — och allt var ganska gott i den betydelsen att några naturvårdsproblem inte existerade.

I dag kan var och en av oss konstatera vad tekniken och exploateringen av vår natur fått för konsekvenser. Rent vatten betyder nu att bakterie- och virushalten inte överstiger en fastställd gräns. Verkligt rent vatten finns knappast, och medicinalstyrelsen använder uttrycket »hygienisk trygghet vid vattenförsörjning». Vatten kan vi rena till en viss gräns. Vad gäller luftföroreningarna är det fråga om huruvida vi ens kan nå någon form av hygienisk trygghet. Problemet med avgaserna från motorfordon är i de verkligt tätbebyggda områdena nästan olösligt. Detsamma är fallet med resterna av oljeförbränningen. Det radioaktiva stoffet ökar liksom vår teoretiska tolerans för föroreningar.

Samtidigt krymper vildmarksområdena, och den odlade jorden lämnas övergiven att beväxas av buskvegetation. Inflyttningen till tätorterna ökar, och människorna drages till den ur vatten- och luftsynpunkt sämsta miljön, vilken ytterligare försämras i takt med befolkningkoncentrationen. Utbyggnaden av vattenkraften, byggandet av vägar och städer, grustäkter och vattenregleringar är några exempel på vår exploatering av naturen.

Nu måste vi betala tillbaka, och vårt viktigaste betalningsmedel är naturvården. Denna naturvård har inte till huvudsaklig uppgift att återställa — vi måste acceptera samhällsförändringar och deras konsekvenser. Vårt naturvårdsansvar blir emellertid inte mindre i detta fall. Vissa delar av vårt land måste hållas fria från all form av exploatering, och andra delar måste återställas, t. ex. igenvuxna lövängar och betesmarker. Samhället måste ha kontroll över det fortsatta intrånget i orördade områden, och luft- och vattenförore-

ningar måste bekämpas. Härtill kommer också en ny uppgift.

Just inflyttningen till tätorterna har ökat människornas behov av natur- och fritidsområden. Vi torde ligga i särklass högst i världen när det gäller dubbelbosättning. Antalet sommarstugor och övrig fritidsbebyggelse är ständigt stigande. Till naturvården hör emellertid i första hand det rörliga friluftslivet. Departementschefen har i proposition nr 59 betonat vikten av att friluftslivets behov av mark beaktas på ett tidigt stadium av samhällsplaneringen. Kommunerna måste här ha ansvaret för att vid planeringsarbetet hänsyn också tages till behovet av lämpliga rekreationsområden. Detta gäller såväl anläggningar i nära anslutning till tätorterna som ströv- och grönområden på längre avstånd från desamma.

Herr talman! I den vid jordbruksutskottets utlåtande nr 17 fogade reservationen har högerpartiets representanter föreslagit vissa förändringar i den av utskottet i övrigt tillstyrkta organisationsplanen för det nya naturvårdsverket. För friluftslivet har vi velat förorda att dessa frågor handläggs vid en särskild sektion inom naturvårdsbyrån, då vi anser detta vara en alldeles speciell funktion inom naturvården — men en viktig sådan. Med denna organisation vinnes dessutom att naturvårds- och landskapsvårdsfrågorna kan behandlas inom samma sektion. Enligt departementschefens förslag skall naturvården och friluftslivet behandlas av en sektion medan landskapsvården får en egen. Med den omstrukturering som pågår inom hela vårt jordbruk och de konsekvenser denna obönhörligen får för landskapsbilden torde det vara av största betydelse att landskapsvård och naturvård bedrivs i så nära samarbete som möjligt.

Vi har också föreslagit vissa förändringar av organisationen inom vattenvårdsbyrån. Departementschefens förslag innebär en uppdelning på fyra sek-

Naturvårdens organisation, m. m.

tioner av byråns verksamhet. Enligt förslaget torde detta i många fall innebära att en fråga måste behandlas vid både två, tre och fyra sektioner, och vi kan inte anse det rationellt att på detta sätt skapa förutsättningar för dubbelarbete. Reservanterna har i stället föreslagit en uppdelning på en planeringssektion och en anläggningssektion. Såväl kommunala som industriella ärenden torde ändå komma att behandlas vid endera eller båda av dessa sektioner. En inskränkning av antalet sektioner innebär dessutom att en viss flexibilitet skapas i verkets framtida utbyggnad. Departementschefens förslag till organisation verkar att i någon mån vara uppbyggt i vetenskap om hur svårt det är att på ett senare stadium få en utökning av antalet tjänster vid ett statligt verk; det torde inte bli lättare efter finansministerns förvarnande om stark restriktivitet.

I medvetande om detta har jordbruksministern så att säga tagit till ordentligt, vilket, som vi ser det, innebär en fastlåsning med ytterligt begränsad möjlighet till vidare utbyggnad inom de sektioner där en sådan kan komma att visa sig alldeles nödvändig. Dessutom fråntar man verket, trots dess utomordentligt viktiga uppgift, en del av dess officiella status genom att föreslå att det skall ledas av en överdirektör. Vad finns det egentligen för rimlig orsak till att detta verk, som i så hög grad skall samarbeta med andra statliga verk — vi hörde nyss herr Tobé redogöra för det samarbete som hittills har ägt rum mellan vattenfallsverket och naturvårdsnämnden — inte skall ledas av en generaldirektör? Reservanterna föreslår att så blir fallet.

Förslaget om en minskning av antalet tjänster vid naturvårdsverket med åtta rymmer emellertid också förslag till förstärkningar. Först och främst anser vi det absolut nödvändigt, att en tjänst som viltbiolog inrättas i naturvårdsverket. Vår fauna är stadd i stän-

Naturvårdens organisation, m. m.

dig förändring, och denna förändring har icke gått i önskvärd riktning. Vi vill därtill förstärka länsstyrelsernas personalresurser inom naturvårdsområdet.

Den regionala organisationen inom de flesta län har mycket små möjligheter att i dag utöka sin naturvårdande verksamhet på grund av den eftersläpning som redan nu råder. Arbetsuppgifterna i framtiden kommer att i högre grad än hittills bestå av bl. a. inventering och planering, avsättande av naturreservat och fridlysning av naturminnen. Ett omfattande fältarbete kommer att bli nödvändigt för undersökning av strandskydds- och landskapsskyddsområden, meddelande av täkttillstånd och frågor om förfallna byggnader, reklam och nedskräpning i naturen. En annan viktig uppgift kommer att utgöras av förhandlingar med sakägare, som gör anspråk på ersättning eller fordrar inlösen av fastighet på grund av en i naturvårdshänseende företagen åtgärd.

En decentralisering av de naturvårdande uppgifterna förordas också och torde i praktiken bli allt viktigare. Vi anser att en förstärkning är nödvändig inom den regionala organisationen och föreslår att medel beräknas för fyra ytterligare tjänster som byråingenjör. Detta innebär i realiteten att nuvarande teknikertjänst behålls i tidigare omfattning. Samtidigt vill vi inte biträda departementschefens förslag om indragning av en länsingenjörstjänst utan föreslår att oljeskyddsutredningens förslag, att statens naturvårdsnämnd — eller i detta fall statens naturvårdsverk — skall åläggas en tillsynsverksamhet på oljeskyddsområdet av rådgivande och samordnande karaktär, skall följas upp genom att en tjänst med denna funktion inrättas och ställs till naturvårdsverkets förfogande. Detta kommer dessutom att öka möjligheterna till ett nära samarbete mellan statens oljeskyddsråd och naturvårdsverket.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1,

2 och 3 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Både herr Tobé och fru Ingrid Sundberg har givit en så fylig redogörelse för utskottsförslagen och vad vi i övrigt skall diskutera att jag kommer att inskränka mig till att tala bara om ett par speciella frågor.

Egentligen, herr talman, skulle man gärna vilja ha en hel dag på sig för att i denna kammare få diskutera dessa naturvårds- och miljövårdsfrågor. Både motioner, interpellationer och enkla frågor har framställts i riksdagen under det löpande året och besvarats. Vi har alltså redan behandlat vattenfrågor, föroreningsfrågor o. s. v. En koncentration kanske skulle underlätta hela riksdagsarbetet inom detta ämnesområde.

När vi nu står i begrepp att starta ett nytt ämbetsverk vore det också naturligt att ta upp hela frågan om vad detta verk skall syssla med på olika områden för att skydda naturen, våra strövområden och det rörliga friluftslivet. Departementschefens synpunkter och önskemål skiljer sig inte mycket från oppositionens. Jag skall bara ta upp en punkt. Departementschefen säger: »Det är uppenbart att den yttre miljön också är av stor betydelse för människornas välbefinnande. Den är en del av vår levnadsstandard.» Jag anser att den är och kommer att bli mer än så.

Redan i dag finns det områden i Europa där det trots hög materiell standard är svårt att över huvud taget leva, därför att man måste föra en ständig kamp mot förgiftningsfrågorna i det tekniska samhället, där man måste spänna sinnena för att klara sig inför trafikproblemen, luftföroreningarna, vattenföroreningarna, bullret, biociderna o. s. v. Man kan nästan säga att det är lättare att leva i vissa u-landsområden — även om man har det besvärligt med födan — än i det tekniskt fulländade samhället av i dag.

Naturvårdens organisation, m. m.

Jag skall nu övergå till organisationsfrågan på en punkt som jag känner ganska väl till. Högerpartiet har föreslagit en nedbantning av det centrala verket, då vi anser att det bör byggas upp successivt. Man bör så småningom bygga upp verket för att det skall bli så fullödigt som möjligt. I det nya verket ämnar man för frågorna om det rörliga friluftslivet tillsätta inte mindre än fem personer: en avdelningsdirektör, tre byrådirektörer och en förste byråsekreterare.

Statens friluftsnämnd, som jag har tillhört under många år, har haft en halvtidsanställd tjänsteman, en ordförande och fem ledamöter, vilka alltså i huvudsak fullgjort de uppgifter som nu skall utföras inom det rörliga friluftslivets område. Man ökar anslagssumman med en miljon kronor. Det hade inte varit någon svårighet för oss i statens friluftsnämnd att göra av med en, två eller tre miljoner kronor per år. Kommuner, enskilda organisationer och andra står nämligen i kö för att få pengar som stimulansbidrag för uppbyggande av sitt rörliga friluftsliv.

Jag anser att man vid uppbyggandet av verket mycket väl kan stryka ett antal av dessa byrådirektörer och i stället föra över arbetsuppgifterna till länen. I länen har man frågeställningarna direkt inför ögonen. Det centrala verket skall ge en allmän service till länen i detta sammanhang.

Vi vet att intresset för dessa frågor på länsplanet och i kommunerna har ökat kolossalt under de senaste åren. I kommunerna är man mycket medveten om nödvändigheten av att avsätta fritidsområden och naturvårdsområden. Man är till och med intresserad av landskapsvårdsfrågor.

Länsstyrelsen arbetar med dessa frågor, och därför tycker vi att det är väsentligt och riktigt att föra över en del av krafterna till länsplanet. Det är det vi har gjort, när vi har minskat antalet byrådirektörstjänster med sju och

i stället ökat antalet byråingenjörstjänster på länsplanet med fyra. Vi har talat om en viltforskare som skulle ta upp de biologiska frågorna när det gäller det vilda. Han skulle särskilt studera vad som egentligen händer med det vilda när man kommer att konstgödsla våra skogar. Vad händer då med viltlivet? Vad är det som sker på biocidsidan inom det svenska skogsbruket o. s. v.?

Dessutom har jag varit med om att skriva under en motion av herr Tobé angående oljeskyddsfrågorna, vari det föreslås att en särskild befattningshavare skall anställas för dessa frågor. Vi har alltså på så sätt kompletterat det

Herr talman! Med dessa ord ber jag hela med att sätta in andra krafter främst på regionala planet.

Jag vill anmäla en synpunkt på det rörliga friluftslivet, nämligen samplaneringen inom länet och mellan länen. För närvarande visar kommunerna en mycket stor ambition i fråga om att starta skidbackar, hoppbackar, bygga friluftsanläggningar o. s. v. Därvid räknar med ett s. k. intagningsområde. Man räknar med vilka människor som har intresse av att komma till ett nytt område och ritar upp cirklar. Då visar det sig kanske att man bygger hoppbackar på två å tre mils avstånd ifrån varandra och för in samma mängd människor inom detta område som man vill fånga in till den verksamheten. Härvidlag erfordras faktiskt en betydligt bättre samplanering än den som nu förekommer inom länen. Det är en erfarenhet som vi har fått på det statliga friluftsområdet.

Jag vill också starkt poängtera betydelsen av att när man bygger upp detta verk man gör det så att det får samma pondus och samma möjlighet att arbeta som de andra verken har. Det är inte oviktigt att naturvårdsverket får samma kraft att uppträda som t. ex. väg- och vattenbyggnadsverket eller andra av våra ämbetsverk, därför att det är ju med dessa verk som det nya

Naturvårdens organisation, m. m.

verket skall konfronteras. Väg- och vatten är som vi vet ett ganska kraftfullt verk som i regel lyckas genomföra sina önskemål. Då är det viktigt att naturvårdsverket står på samma plan och kan diskutera under samma betingelser när det gäller att försvara naturvårdsområden och naturvårdsmiljö mot en stark exploatering som inte alltid är alldeles nödvändig. Det är alltså angeläget att det nya verket får en generaldirektör.

Med förhoppningen att det nya naturvårdsverket skall fylla den uppgift det är ämnat för, att det verkligen skall kunna utgöra en pådrivande, stimulerande och samordnande kraft för denna verksamhet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samtliga reservationer i den punkt som behandlar naturvårdsverket.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! I denna fråga föreligger motion II: 961 av herr Adamsson och mig och I: 771 av fru Wallentheim och herr Carl Albert Anderson, vari hemställs »att i länsstyrelsernas uppgifter i samband med översiktsplanering av marktillgång och markanvändning måste ingå att bevaka de fritidsintressen som representeras av koloniträdgårdsrörelsen och söka samråd med intresserade kommuner och koloniträdgårdsrörelsen för anläggning av koloniområden.»

Utskottet har i sin skrivning betonat att det »finner det värdefullt att motionärerna riktat uppmärksamheten på denna fråga, som är av betydelse för inte minst barnfamiljer och äldre personer. I föreliggande proposition behandlas emellertid endast de delar av fritidsutredningens förslag som gäller det rörliga friluftslivet.» Med hänsyn härtill anser sig inte utskottet böra biträda motionsyrkandena.

Är detta riktigt? Det är helt enkelt så att även den regionala organisationen

behandlas. I utskottsutlåtandet framhålles bl. a. följande: »Statskontoret anser att de viktigaste arbetsuppgifterna för länsstyrelserna blir att kartlägga de anspråk, som från olika håll ställs på naturtillgångarna. Länsstyrelserna bör enligt statskontoret i samråd med naturvårdsverket inventera de olika naturtillgångarna och göra upp översiktliga planer för hur dessa tillgångar bör utnyttjas på bästa sätt för att tillgodose olika anspråk.»

Departementschefen ansluter sig till denna uppläggning och skriver om de översiktliga planeringarna på följande sätt: »Jag anser, att sådana planer har stor betydelse för samhällsplaneringen. De behövs i första hand för områden där exploateringstrycket är starkast och där konflikter mellan naturvårdsintresset och andra intressen kan tänkas uppstå.»

Det är precis vad som här äger rum. Kolonirörelsen befinner sig i en situation som kräver nyanpassning. Våra koloniområden har växt upp inom städerna, men nu behöver städerna dessa områden och detta tvingar kolonirörelsen att i fortsättningen mera flytta utanför stadsgränserna. Alla som känner till det mycket stora naturvårdsintresset bland kolonister och småstugeägare vet, att en omställning är en ytterst betydelsefull fråga för dessa människor som ofta är små inkomstagare och äldre personer. Städerna och många andra stora samhällen sysslar med dessa frågor och försöker ordna permanenta småstuge- och koloniområden, och betonar att det måste vara en vital samhällsangelägenhet att hjälpa dessa medborgare. Vi hjälper ungdomar och andra grupper, varför skall vi då inte också kunna ingripa i det här fallet.

Kolonirörelsen har nu funnit andra, modernare former som på alla sätt måste beaktas. Det har skapats uppslutning kring denna nya småstuge- och kolonirörelse i kommunerna, och jag vill här som exempel nämna om vad som ägt

Naturvårdens organisation, m. m.

rum i Höllviksnäs — ett litet område mellan Falsterbo och Malmö — där man genom kommunens medverkan möjliggjort utomordentliga lösningar.

Många andra kommuner har funnit former som ger den naturälskande medborgaren möjlighet att på ett billigt och klokt sätt lösa en fråga av största betydelse för både den enskilde och familjen. En medverkan av samhället är nu mycket betydelsefull, och den bör äga rum genom länsstyrelsens engagemang i den regionala planeringen och vid anskaffande av lämpliga områden för småstuge- och kolonirörelsen och kanske främst genom att verka för anskaffandet av markområden som kan få mer permanent karaktär.

I propositionen och utlåtandet behandlas den regionala organisationen, och jag anser därför också att småstuge- och kolonirörelsen och dess problem i fråga om mark och långsiktig planering borde beaktas vid ställningstagande till den nya organisationsformen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 961.

I detta anförande instämde herr Adamsson (s).

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Miljöfrågorna har under senare tid tilldragit sig allt större uppmärksamhet och intresse från såväl allmänhetens som politikernas sida. Bara ett sådant förhållande som att talarlistan i detta ärende upptar inte mindre än 15 namn tyder på att politikerna har vaknat och börjat inse denna frågas betydelse. Min uppfattning är att miljöfrågorna vid sidan av u-hjälpen utgör det största problemkomplex som vi politiker har att syssla med. Miljöproblematiken kanske inte är någon primärt partiskiljande fråga; det visas klarast av att motsättningarna mellan oppositionen och regeringen i denna

fråga är obetydliga — de rör endast detaljer i det framlagda förslaget.

Nej, snarare är det en generationsmotsättningsfråga. De människor, som nu är unga och som skall leva i en allt sämre miljö, om det inte görs någonting åt den, har större anledning än de äldre att känna sig oroade. I sammanhanget är det värt att notera att provies — den unga generationens mest vildvuxna politiska agitatorer — gett sig på både engångsglas och luftföroreningar, i högsta grad jordbundna och verklighetsnära frågeställningar. Det kanske kan vara symptomatiskt.

Miljöproblemen har globala dimensioner. Vattenföroreningar i världshaven, luftföroreningar i högre luftlager och jordförstöring stannar inte vid några nationsgränser. Olja som släpps ut på haven stannar visserligen vid nationsgränserna — närmare bestämt vid stränderna — men där stannar den också ordentligt. Det är de internationella perspektiven på miljöproblemen som gör att jag ställer dem i klass med u-hjälpen när det gäller att värdera deras betydelse.

Miljöpolitik i vidsträckt bemärkelse innefattar inte bara traditionell naturvård, vattenvård, luftvård och liknande, utan även bebyggelseplanering, fritidsfrågor, kulturmiljövård och bullerproblem, för att ta några exempel. Med en sådan definition av miljöpolitiken blir en framtida organisation med ett miljödepartement i toppen ganska naturlig. Den blir då kanske ett uttryck för en annan organisationsprincip på departementsnivå än den vi tillämpar i dag. Sedan blir det också naturligt att man bygger vidare nedåt i samhällets organisation med *miljövård* i stället för *naturvård* som vägledande ord.

Proposition nr 59 angående naturvårdens organisation anger mot den bakgrunden en kortsiktig lösning. Redan namnet visar det; naturvårdsverket vill man kalla det ämbetsverk som föreslås i propositionen. I motionsparet

Naturvårdens organisation, m. m.

I: 772 och II: 960 har vi föreslagit namnet miljövärdverket. Vi motionärer tycker att det är ett mer framåtsyftande namn på ett sådant ämbetsverk. Utskottet tillstyrker inte vårt namnförslag. Som motionär är jag inte särskilt förvånad över detta, samtidigt som jag inte ser någon anledning att fälla tårar över utskottets yttrande på denna punkt. Frågan kommer tillbaka och kommer tillbaka mycket snart, rimligtvis redan nästa år när immissionssakkunnigas betänkande bör avsätta en proposition om miljövärdens fortsatta utbyggande. Då kommer namnet naturvårdverket redan efter ett år att framstå som förlegat.

Om man ser litet grand på vad som föreslås i proposition nr 59, kan man börja med att konstatera att naturvårdverket inte medför någon väsentlig förstärkning av de centrala resurserna för miljövärderna. Jag skulle närmast vilja karakterisera det som självklara rationaliseringar; samordning av befintliga administrativa resurser. Man har inte ens tillfört verket så väsentliga funktioner som bullerexpertis och oljeskadeexpertis i tillräcklig omfattning.

Förslaget om den regionala organisationen kan ges ungefär samma betyg. På det regionala planet sammanför man befintliga organisationsenheter, tillför dem på papperet en viss förstärkning, som dock i realiteten inte är riktigt så stor som den ser ut att vara. Man tillskapar inga väsentligt nya funktioner utan vidtar en — låt oss kalla det så — strukturrationalisering.

Det bör ju ge förutsättningar för en viss effektivisering av arbetet, men det breddar knappast registret på den regionala nivån.

Den nya organisation man skapar ger som alla andra omorganisationer övergångsproblem. Detta gäller både den centrala och den regionala nivån. Tillställningen av de nya tjänsterna — de utannonserades för några veckor sedan — är väl klar till alla delar om ungefär

ett halvår. Sedan kommer en inkörningsperiod på ytterligare ett halvår innan organisationen fungerar. Sammanlagt tar detta alltså ungefär ett år, och då är det förmodligen dags för nästa omorganisation mot bakgrund av immissionssakkunnigas betänkande. Detta innebär kort sagt att förslaget för nästa budgetår inte kommer att medföra någon egentlig resursökning. Men det är trots detta ett steg i rätt riktning, och ett mycket väsentligt sådant, som föreslås i propositionen.

Oljeskadeskyddet har ju fått stor aktualitet på sistone. Det framgår av jordbruksutskottets utlåtande nr 17 och av vad som har sagts tidigare här i debatten. I vår motion har vi föreslagit att den länsingenjörstjänst, som i proposition nr 59 föreslås indragen, skall behållas speciellt för oljeskadefrågornas handläggning. Det är redan nu nödvändigt att det finns teknisk expertis till hands för att klara de praktiska problemen i samband med oljeskador. Jag skulle gärna se att man införde en form av central jourtjänst med en jourhavande oljeskadeingenjör med befogenheter och resurser att snabbt beordra sanering. I dag fungerar det inte på det sättet. Kommunernas hälsovårdsnämnder är de som vanligtvis får ta på sig ansvaret när oljeutsläpp gjorts. Vad det innebär för en liten skärgårdskommun — vi kan som exempel ta Djurö eller Blidö i Stockholms skärgård med vardera 1000-talet inneånare — är inte svårt att förstå. Vad händer om det där inträffar en oljekatastrof? Det kan dröja dagar innan man kan börja saneringen, därför att det inte finns någon klart uttalad ansvarsfördelning för den omedelbara saneringen. Ansvarsfrågan är i och för sig intressant, men när det gäller att förebygga skador är det viktigt att man sätter in en snabb sanering och för det behövs teknisk expertis. Vi har alltså föreslagit att man skall reservera denna länsingenjörstjänst just för detta ändamål. Jag vill på denna punkt yrka bifall

till reservation nr 2 av herr Nils Hansson m. fl. i jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

Så några ord om den kommunala organisationen. Naturvårdslagen lägger ju stort ansvar på kommunerna när det gäller naturvården. Medvetandet om detta har trängt ut till många kommuner men långt ifrån till alla, kanske minst till dem som har det största ansvaret, d. v. s. värdkommuner för fast fritidsbebyggelse och för det rörliga friluftslivet. Dessa värdkommuner har inte organisatoriska och ekonomiska resurser att ta sitt ansvar. Det innebär att detta i många hänseenden får bli en regional fråga. Men det innebär också att man måste driva på kommunerna ännu mer för att få dem att inrätta någon form av naturvårdsorgan eller alternativt ge kommunens styrelse ett klart uttalat ansvar för dessa frågor. I motionsparet I: 370 och II: 465, som avlämnades under den allmänna motionsperioden i år, har vi just föreslagit att kommunerna bör åläggas att utse ett organ för de kommunala naturvårdsuppgifterna. Det kan tänkas att en ökad information och ett pådrivande av kommunerna är tillräckligt på kort sikt. På lång sikt ser jag som en naturlig påbyggnad på den organisation jag skisserade med »miljövård» som nyckelord: en miljövårdsnämnd i stället för en naturvårdsnämnd. En sådan miljövårdsnämnd skulle i allt väsentligt ersätta hälsovårdsnämnden; en del av dess funktioner skulle då föras till en socialvårdsnämnd, som utgörs av de sammanslagna sociala nämnderna och vars inrättande förefaller ligga rätt nära i tiden. Vissa av byggnadsnämndens funktioner måste också föras till en sådan miljövårdsnämnd — och naturligtvis också hela naturvårdskomplexet. Vidare kommer sannolikt en hel del av fritidsfrågorna in i sammanhanget.

Forskning måste ligga bakom allt samhälleligt agerande, och detta gäller inte minst inom miljövården. Miljö-
5 — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 26*

Naturvårdens organisation, m. m.

vårdsforskningen måste bedrivas mycket mera intensivt än hittills. Den statliga utredningsverksamheten likaså. Naturresursutredningen är sålunda en nyckelutredning både när det gäller forskning och statlig organisation, och den utredningen väntar vi oss mycket av. Den nytillsatta avfallsutredningen är en annan utredning som man kan ställa höga förväntningar på. Men allt detta kan dock endast vara en början till en ny miljöpolitik.

Metoderna för informationsöverföring måste också utvecklas. Den forskning som bedrivs i dag ger resultat, som i mycket stor utsträckning stannar i forskarnas skrivbordslädor då vi inte har en fungerande informationsöverföring från forskarnivån till den praktiska tillämpningen. Detta gäller inte bara inom miljövården utan även på en rad andra områden. På hela fältet gäller det att föra ut de resultat forskarna uppnår till dem som skall svara för resultatens omsättande i praktisk tillämpning.

Herr talman! Mycket mera kunde sägas om miljöfrågorna, men låt mig avslutningsvis bara ange en global målsättning, som kanske kan sätta in frågan i dess rätta perspektiv: Miljövård, globalt sett, är att snabbt optimera betingelserna för biologiskt liv och mänsklig aktivitet på jorden.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Tillkomsten av det nya naturvårdsverket hälsas med tillfredsställelse av många. Framför allt alla de människor som sysslar med miljöfrågor och som känner ansvar för utvecklingen ser med stora förhoppningar på detta verks tillblivelse.

Naturvårdsverket får verkligt stora — man kanske kan säga nära nog övermänskliga — uppgifter. Miljöfrågorna är av den storleksordningen att

Naturvårdens organisation, m. m.

det kommer att bli oerhört svårt att klara alla delar i det stora problemkomplexet det här gäller. Därför är det också utomordentligt viktigt att verket erhåller den ställning och de resurser samt tillgång till de experter som efterfrådas för att lösa uppgifterna på såväl det centrala som det regionala planet. I annat fall är risken stor att organisationen inte orkar med de många och viktiga arbetsuppgifterna.

Från folkpartiets sida har vi föreslagit att verket som sådant skall få en starkare ställning och bli ett generaldirektörsverk. Vi har också föreslagit något ökade resurser och att nödig expertis skall ställas till verkets förfogande, inte minst på det regionala planet. Vidare har vi krävt en bättre samordning av den nu splittrade forskningen och föreslagit tillskapandet av ett samordnande institut. Vi har framhållit att de forskningsresultat som vinnes bör på ett effektivare sätt föras ut till alla dem som inom den offentliga och privata sektorn har inflytande på samhällsplaneringen. Många naturvetenskapliga forskningsresultat av omedelbar betydelse för samhällsplanerarna når aldrig fram till vederbörande. På den punkten instämmer jag i vad herr Norrby nyss framhöll.

Naturvårdsverket får många uppgifter, och det kommer att ställas stora krav på organisation, överblick och uppföljningsförmåga. I det senare hänseendet är verket beroende av bl. a. de regionala instanserna och kommunerna. De regionala instanserna, d. v. s. länsstyrelserna med sina naturvårdsenheter, får väsentligt utökade uppgifter efter den 1 juli 1967. Länsingenjörskontoren inordnas i länsstyrelserna. Ansvar för kontroll och övervakning av vattenskyddsåtgärder beträffande såväl jordbruket som industriella och kommunala föroreningar läggs på länsstyrelserna, ärenden om statsbidrag för vatten- och avloppsanläggningar likaså. I länsstyrelsens uppgifter skall även

ingå att ta till vara friluftslivets intressen.

Men trots de växande uppgifterna blir ökningen av personalresurserna tämligen ringa — enligt Kungl. Maj:ts förslag endast åtta tjänster. I detta sammanhang bör observeras att det i den regionala organisationen för närvarande finns fem heltidstjänster och en halvtidstjänst på extra stat, varför den reella förstärkningen bara blir 2½ tjänst.

För att motsvara de krav och förväntningar som redan i inledningsskedet ställs på den nya organisationen bör en förstärkning göras på det regionala planet. Enligt vår mening hade detta lämpligen kunnat ske på det sättet, att till länsstyrelsernas förfogande för särskild expertis ställts ytterligare 500 000 kronor. Då detta förslag har fallit under utskottsbehandlingen, ber jag att på denna punkt få yrka bifall till reservationen nr 3 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 17, vilken innebär förstärkning av de regionala organens resurser.

Kommunerna har och kommer att få viktiga uppgifter på naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets områden. I propositionen påvisas behovet av ökat stöd till friluftslivet och vikten av att friluftslivets behov beaktas vid samhällsplaneringen. Det är angeläget att de samhällsorgan som svarar för planeringen, främst kommunerna, vid planeringsarbetet även tar hänsyn till behovet av lämpliga rekreationsområden. Den stora betydelse som friluftslivet har i det moderna samhället motiverar att såväl staten som kommunerna engagerar sig för att skapa tillfälle till friluftsliv för så många som möjligt.

Vid planeringen av nya bostadsområden är det också angeläget, säger jordbruksministern, att anläggningar med anordningar för olika former av motionsverksamhet i det fria kommer till stånd på bekvämt avstånd från bostaden. Strövområden på inte alltför långt

avstånd därifrån är ett annat önskemål. Detta är exempel på uppgifter, som de kommunala organen har att gripa sig an med.

Enligt propositionen är det meningen att kommunens styrelse skall ta sig an dessa uppgifter. I vissa fall kan det vara lämpligt, men enligt deras mening som står bakom motionerna I: 772 och II: 960 bör det stå kommunerna fritt att för dessa viktiga uppgifter välja det organ som man finner lämpligt. Men vi anser dessutom att det skall vara ett obligatorium att det tillskapas kommunala organ, som har att bära ansvaret för miljö- och friluftsförhållandena. Frågorna är av sådan vikt att det inte får råda någon tvekan om vilket organ som här bär ansvaret.

Herr talman! Låt mig till slut säga några ord om en fråga som enligt min mening kräver ökad uppmärksamhet, nämligen landskapsvården.

Jag har uppmärksammat att naturvårdsbyrån inom verket skall svara för bl. a. ärenden rörande landskapsvård. Jag anser den uppgiften vara synnerligen viktig. Den hastiga förändring av landskapsbilden som sker i och med nedläggningen av ett stort antal jordbruk och därmed följande inplantering av skog är en process som kräver ökade insatser från naturvårdarnas sida. Den landskapstyp med öppna fält, betesmarker och lövskogar som präglar betydande delar av vårt land får inte försvinna. Denna landskapstyp har inte bara kulturhistoriskt värde, utan är viktig också därför att den är särskilt lämplig för frutidsändamål.

I motionerna I: 370 och II: 465 har pekats på några uppslag som skulle göra det möjligt att bevara åtminstone vissa delar av det gamla odlingslandskapet. Men frågan är så stor, att den bör bli föremål för en särskild utredning, vilken lämpligen kan ske på initiativ av naturvårdsverket.

När jag talar om landskapsvården tänker jag också på bebyggelsen. Vi har

Naturvårdens organisation, m. m.

för närvarande möjligheter att skapa naturreservat, och statsbidrag kan utgå till detta ändamål. Men det finns ytterst små möjligheter att med statsbidrag bevara värdefulla byggnader, som kan ha mycket stor inverkan på just landskapsbilden och som kan äga stort kulturhistoriskt värde. På den punkten efterlyser jag förslag som gör det möjligt att bättre än vad som nu kan ske ta till vara det värdefulla i landskapsbilden på detta område.

Herr talman! Jag yrkar även under hänvisning till vad herr Tobé anfört bifall till reservationen 2 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31 behandlas bl. a. ett motionspar från centerpartiet och folkpartiet om en förbättrad miljö- och naturvård. Det är ett frågekomplex som aktualiserats av dessa båda partier under många år. Under de senaste åren har vi faktiskt också fått våra synpunkter beaktade och vunnit gehör för dem i betydligt större utsträckning än tidigare. Detta noterar vi med den allra största glädje och hoppas att i fortsättningen erhålla allt större förståelse för de synpunkter vi framför när det gäller miljöns betydelse.

I de aktuella motionerna har bl. a. framhållits nödvändigheten av att i allt samhällsbyggande i högre grad än som nu sker beakta miljöfaktorerna. Gör man inte detta finns stor risk att strävan efter att åstadkomma största möjliga tekniska och ekonomiska resultat leder till skadeverkningar för miljön — såväl natur- som kulturmiljön. För att lösa miljöfrågorna på naturvårdsområdet fordras samverkan mellan vetenskapsmän, tekniker, näringsliv och myndigheter. I motionerna reses bl. a. direkta krav på en bättre samordning och en bättre planering samt en bättre utbildning av befattningshavare inom naturvården.

Naturvårdens organisation, m. m.

Nu har emellertid — såsom påpekats bl. a. här i dag — framlagts propositioner i ämnet, i vilka de önskemål som framförts motionsvägen tagits upp och i viss mån tillmötesgåts. Detta framgår även av jordbruksutskottets utlåtande nr 17, som gäller naturvårdens organisation. Ser man på det nya planverkets framtida verksamhet har också där vissa önskemål som framställts i motionerna i viss utsträckning tillgodosetts.

Detta har gjort att vi från centerpartiet och jag förmodar även folkpartiledamöterna inom allmänna beredningsutskottet i år har velat avvakta och se vad riksdagens ställningstagande till dessa berörda propositioner i praktiken kommer att innebära. Utskottet har därför kunnat enas om ett gemensamt utlåtande. Centerpartiets och folkpartiets representanter har dock till utlåtandet fogat ett särskilt yttrande. I detta framhålls vad jag här sagt, samtidigt som det starkt understrykes att vi nu, trots vad som skett, endast befinner oss i begynnelsekedet av en utveckling som kommer att löpa allt snabbare och där miljöfrågorna kommer att uppta en alltmer dominerande del av samhällsplaneringen. Det är många frågor som återstår att lösa.

Som det väsentligaste i det fortsatta arbetet ter sig uppgifterna att följa upp och vidareutveckla naturvårdens och planverkets arbete liksom det utrednings- och forskningsarbete som nu pågår. Vi har också i vårt yttrande velat understryka det stora behov som finns av en förbättrad och utvidgad undervisning i naturvårdsfrågor samt nödvändigheten av fortbildningskurser för de redan yrkesverksamma.

Herr talman! Jag har med detta velat framhålla den betydelse vi anser att miljöfrågorna har och vidare de förhoppningar vi ställer på det nya statliga verk som skall syssla med verksamheten på detta område. Vi hoppas att man därigenom skall vinna ökad förståelse för och större beaktande av miljöns

betydelse. Samtidigt vill jag understryka det intresse och den uppmärksamhet som vi allt framgent kommer att ha på denna för dagen och framtiden så betydelsefulla fråga.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Det av 1965 års riksdag fattade principbeslutet om inrättande av en central myndighet för hela naturvårdsområdet måste — som flera talare redan påpekat — anses vara tillfredsställande. Mot det föreslagna namnet — statens naturvårdsverk — har jag för min del intet att erinra. Detta ord torde vara det lämpligaste då det anger både att verket skall syssla med naturvård och att det är ett statligt organ vad uppbyggnaden beträffar. Den uppläggning av dess organisation som utskottsutlåtandet i dag redovisar förefaller i stort sett vettig. Det torde vara en riktig planering när man till styrelsen knyter de tre råden och föreslår fyra byråer samt en expertgrupp. För min del hade jag önskat att den motionsvis framförda tanken att säkerställa lekmannainflytande i rådet vunnit beaktande. Om organisationer från näringslivet och arbetsmarknaden samt från den ideella sidan fått vara med, hade garanterats — vilket vi alla finner angeläget — att råden företräder största möjliga antal intresseriktningar. På denna punkt har utskottets skrivning inte lugnat mig riktigt.

Då det gäller den föreslagna expertgruppen kontra lantbruksnämnden som rådgivare vid värdering av mark vid förhandlingar med markägare, vill jag försöka tro på möjligheten av, som utskottet på s. 22 skriver, »samråd med lantbruksnämnd».

Jag skall i dag inte orda om vad som gäller verkets struktur och dess förhållande till länsstyrelserna. Jag vill gå direkt på frågan om landskaps- och miljövärd. Jag vill fråga så här: Vad kommer naturvårdsverket att betyda i praktiken för miljövärden och i syn-

Naturvårdens organisation, m. m.

nerhet för landskapsvården? Vilka befohgenheter får det i praktiken?

Vad blir dess inflytande i realiteten? Vad kan vi hoppas här?

Låt mig få ta ett konkret exempel, nämligen Vindelälven. Jag vill inte här i dag dra upp en diskussion om Vindelälven — en sådan kommer nog senare. Men regleringen av dess källor och utbyggnaden av dess fall och de förändringar av dess dalgång med 30—40 mil landskap som nu planeras av ett annat statligt verk ger oss anledning att tänka på naturvårdens möjligheter. Vad kan det nya verket här göra för landskapsvården?

Detta är en mycket aktuell fråga. Jag skulle inte ha nämnt den, om inte så mycket skall hända just i sommar. Redan under juni väntas dom beträffande Långfors kraftstation och dess utbyggnad, och den 28 augusti i år sammanträder enligt uppgift vattendomstolen för en förberedande förhandling som äger rum antingen i Laisvall eller möjligen i byn Adolfström längst uppe i det område som skall överdämmas vid Gautos reglering. Till medio av oktober har man förhandsannonserat huvudförhandlingarna för den aktuella regleringen av Gautojaure. Riksdagen samlas först därefter i slutet av oktober, men den 1 juli börjar det nya naturvårdsverket sitt arbete. Jag kan inte låta bli att tänka på vad det skulle kunna uträtta härvidlag.

Kungl. Maj:t har som bekant begärt att få sista ordet när domen är fälld. För min del är jag inte helt lugnad därav. Det finns negativa erfarenheter tidigare av vad detta inneburit. Jag delar herr Norrbys uppfattning om att miljöpolitiken i dag är den verkligt viktiga politiken. Vi skall därvidlag inte gå för lätt fram och inte ha för bråttom.

År 1850 bodde, enligt vad som uppges i utlåtandet, 90 procent av landets befolkning på landsbygden. År 1967 var samma befolkning bara 25

procent av vårt lands innevånare. Då vi känner till tätorternas avigsidor och vet om den ökade fritidens problem och då vi vill värna om det rörliga friluftslivet, som verkligen behöver främjas, då är det självklart att vi också bör ha tillgång till så många områden som möjligt med en orörd natur och att den oreglerade Vindelälven får vara kvar.

På s. 3 i jordbruksutskottets utlåtande nr 17 står det: »Våra naturtillgångar är i flertalet fall knappa och i många fall kan de inte förnyas. Detta tvingar oss att hushålla med dem på bästa sätt. Detta bör ske främst genom planering, rådgivning och övervakning från samhällets sida.» Det är riktigt. I denna planering är Vindelälven ett exempel på de tillgångar vi måste spara, ty de kan inte förnyas. Det går inte att få dem tillbaka.

Jag tar alltså detta tillfälle i akt att i förbigående också råda regeringen att inte röra vid Vindelälven, och jag uttrycker en förhoppning om att det nya verket för naturvård skall övervaka att här inte sker någon misshushållning. Kanske blir frågan om Vindelälvens bevarande naturvårdsverkets första stora kraftprov. Här vill jag instämma i vad herr Tobé sade om naturvårdsverket.

Jag känner i dag mycket starkt mitt ansvar som människa och som medlem av en beslutande generation, vars handlingar har väldiga konsekvenser för kommande släkten. Fördenskull hoppas jag att det nya verket verkligen skall kunna utföra natur- och miljövård.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Eftersom jag tillhör de riksdagsmän som under cirka 25 riksdagsår försökt att väcka intresset för fritidsfrågor och för att man skall försöka skydda den svenska naturen, måste jag säga att min tacksamhet gentemot fritidsutredningen är stor. Speciellt tacksam är jag mot jordbruksministern och hans medhjälpare för att

Naturvårdens organisation, m. m.

dessa framlagt en proposition, som tar upp hela det stora komplexet i fråga om naturvård m. m. Jag har anledning att uttala tacksamhet för det. Jag hyser de livligaste förhoppningar att svenska folket skall kunna lära sig att umgås äkta och riktigt med den svenska naturen och vårda den med samma omsorg som ägnas finrummen i de svenska hemmen.

Men, herr talman, tyvärr tror jag att dessa åtgärder sätts in alltför sent. När jag i början på 1940-talet försökte stoppa förstörandet av våra grusåsar sade man: »Det finns inget som helst problem i detta sammanhang.» Av grusåsarna finns nu bara kvar mycket fula gravstenar, det övriga har blivit byggnader och annat. Samma inställning mötte man när man 1950 försökte skapa skydd för våra vattendrag; det var hopplöst. De svenska vattendragen är nu så starkt förorenade att t. o. m. regalskeppet Wasa måste dragas upp och sättas på land.

Det har i dag talats speciellt om oljeutsläppen. Det var egentligen en murare vid namn Runo Svensson som bodde i Karlskrona, som första gången påtalade faran av oljeutsläppen, speciellt för fågellivet. Den gången sade s. k. experter: »Det är överdrivet, det är inte möjligt att han kan ha rätt.» För min del är jag mycket tacksam mot alla dem som har medverkat till det intresse som just nu visas denna fråga. Jag hoppas att den nuvarande jordbruksministern och hans medhjälpare skall fortsätta med att försöka lösa de problem som återstår. De är oerhört många.

Herr Norrby tog här upp miljöfrågan. Det är glädjande att den unga generationen bättre än den äldre förstår vilken tillgång svensk natur är för både människor och samhälle. Det skulle varit önskvärt att riksdagen, när vi diskuterade frågan om en utbyggnad av forskningen i limnologi och mikrobiologi på Ultuna, hade beslutat att redan i år inrätta några tjänster härför. Om na-

turvårdsverket skall kunna fungera och komma till rätta med problemen måste vi få sådana tjänster i mikrobiologi och — framför allt — i limnologi. Om vi inte kompletterar detta verk med forskning så snabbt som möjligt har vi inte möjlighet att klara de uppgifter som förestår.

Det är också angeläget att vi gör klart för oss att vi måste tillföra tillräckligt mycket mark och vatten till friluftsoch strövområdena.

Jag har även den uppfattningen att naturvårdsverket kommer att bli en utomordentlig kompletterande institution i vad gäller hälso- och sjukvård i vårt land. Jag hoppas innerligt att kommuner och landsting lika väl som staten på ett vettigt sätt skall kunna köpa in tillräckligt stora fritidsområden.

Fru Sundberg talade om att vi har förstört naturen — det håller jag med henne om — och att vi nu måste betala tillbaka. När jag hörde dessa ord kom jag att tänka på hur jag år 1935 stod på kyrkogården i Kaunas, där några krigsveteraner samlades kring ett monument, på vilket det stod: »Giv tillbaka vad du tagit!» Det var Litauen som riktade denna maning till Polen. Visst kan vi i dag på tal om naturförstörelsen säga: »Giv tillbaka vad du tagit!», men tyvärr kan vi aldrig utplåna de sår som vi har vållat i naturen.

Det är vidare nödvändigt att vi lär oss respektera både fauna och flora. Om vi inte i tid tar itu med den förgiftning av naturen som för närvarande pågår, speciellt i fråga om lövskogen, kommer vi att förorsaka både viltet och floran skador som kanske för all framtid är omöjliga att reparera. Därför borde naturvårdsverket kunna ingripa i förebyggande syfte och alltså bedriva en framåtsyftande verksamhet. Tyvärr har vi förstört så mycket att det är svårt att klara hela detta problem.

Herr Svenning talade om att man borde göra någonting i fråga om koloni-

Naturvårdens organisation, m. m.

områdena. Jag hyser samma uppfattning, ty koloniområdena — inte minst i anslutning till större tätorter — har en oerhört stor uppgift att fylla. De människor som vårdar en egen täppa har inte den benägenhet att förstöra naturen som vi möter på andra håll.

Det är också tacknämligt att alla i dag vill vidta kraftåtgärder för att lösa dessa problem. Tänk om ämbetsverken, tjänstemännen och riksdagen hade haft denna inställning för några år sedan, hur många miljoner kronor och hur stora naturvärden hade vi inte då räddat!

Herr talman! Det finns ytterligare två frågor som vi har anledning att säga ett par ord om. Den ena gäller min gamla käpphäst allemansrätten. Jag hoppas att naturvårdsverket inte skall försöka bli någon lagtolkare på detta område. Hur välkommet detta verk än må vara, kan jag knappast tro att det blir vuxet en sådan uppgift.

Utskottet har nog vid behandlingen av motionen vad avser frågan om allemansrätten missuppfattat det hela. Efter vad jag förstår vill motionärerna endast understryka vikten av att det i instruktionerna till olika myndigheter skall beaktas och slås vakt om de värden som allemansrätten företräder. Någon civilrättslig prövning eller lagstiftning kan aldrig komma i fråga på detta område.

Även om utskottet således kanske har missförstått det hela vill jag tolka det så, att Kungl. Maj:t, när detta skall tillkännages, har möjligheter att göra det på ett sådant sätt att de myndigheter det gäller skall kunna klara även denna uppgift. Jag tror därför inte att man behöver göra annat än vädja till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Även jaktfrågan har många gånger diskuterats här i riksdagen. Det har då speciellt gällt den fond som delar ut pengar till ett förbund bland jägarna men glömmet det andra. Låt mig bara säga, att eftersom Kungl. Maj:t har behövet att fördela pengarna — och

jag förutsätter att den nuvarande jordbruksministern skall handha denna fråga — hoppas jag att man gör en annan fördelning av anslagen och inte bara ger Svenska jägareförbundet utan jämväl Jägarnas riksförbund del av de pengar som de får vara med om att skaffa till kassan.

Jag vädjar till statsrådet med den förhoppningen att, när man nu kommit så långt på naturvårdens område som vi faktiskt gjort i dag, statsrådet i fortsättningen måhända har större möjligheter att pröva de frågor som motionsvis har framförts.

Herr talman! Jag går inte in på en del andra spörsmål, som kanske kunde vara aktuella i detta sammanhang, eftersom jag förutsätter att det nya naturvårdsverket verkligen skall bli en tillgång för Sverige, både ur befolkningens och ur samhällets synpunkt, och att vi snabbt och effektivt skall vidta de förändringar som samhällsutvecklingen i övrigt kommer att kräva.

Jag ber att än en gång få både tacka och lyckönska dem som har deltagit i slutavgörandet av denna fråga. Jag förutsätter jämväl att alla de tjänstemän och andra, som engageras i detta verk, skall ägna den tid och visa det intresse och personliga engagemang för verksamheten som krävs för att ge friluftsföräldrarna det innehåll och den framtid de är värda.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! När vi nu behandlar frågan om det nya verk, statens naturvårdsverk, som kommer att sköta om natur-, vatten- och luftvärden i vårt land, konstaterar man med tillfredsställelse att jakt- och viltvärden fått sin givna plats i verket. Det är helt i linje med min personliga uppfattning; och jag skall därför lova att jag i dag inte kommer att skjuta skarpt. Vi är nu inne i den årstid då naturen behöver lugn och ro, eftersom den befinner sig i en period av pånyttfödelse och jag skall för-

Naturvårdens organisation, m. m.

söka vara så stillsam och hovsam som möjligt.

Jag vill emellertid nämna att jag och några andra kammarledamöter har väckt en motion nr 942 i denna kammar, där vi hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om en utredning angående disposition av jaktvårdsmedlen. Vad som för anlett motionen är den knapphändiga skrivningen i propositionen vad beträffar jakt- och viltvården. Det är faktiskt knappt en rad som har ägnats åt detta i propositionen.

Enligt propositionens förslag kommer det nya verket att indelas i fyra byråer. En av dessa byråer kommer att få namnet naturvårdsbyrån, och under den kommer en sektion för jakt- och viltvården att sortera. Det är i och för sig en riktig åtgärd som vi motionärer är mycket nöjda med.

Tidigare har, enligt vad jag fått reda på, Svenska jägareförbundet fått fungera som remissorgan även när det gäller andra jägarorganisationer som sökt jaktvårdsanslag hos Kungl. Maj:t. Detta finner inte vi motionärer vara riktigt, framför allt därför att Svenska jägareförbundet självt gör anspråk på jakt- och viltvårdsmedlen och enligt vår mening således är part i målet. Vi anser att om Svenska jägareförbundet kopplas bort i sådana sammanhang och frågorna överförs till det nya verket, statens naturvårdsverk, skulle det bli en mera opartisk bedömning. Jag tror också att samtliga här kan dela den meningen. En sådan ordning står i bättre överensstämmelse med demokratiska regler och principer.

Av jordbruksutskottets knapphändiga skrivning också i detta ärende vågar man gissa sig till att utskottet har samma uppfattning. Utskottet säger sålunda: »Sådant yttrande kan alltså i fortsättningen förväntas komma att inhämtas från statens naturvårdsverk.» Utskottet anser därför att skäl inte finns för de farhågor motionärerna anför.

Detta uppfattar jag som en garanti för att alla ansökningar om anslag av jaktvårdsmedel blir opartiskt behandlade, utan inblandning av en part som själv får anslag och till och med erhåller det mesta av anslagsmedlen. Det måste vara riktigt att även andra jägarförbund, t. ex. Jägarnas riksförbund, som också bedriver jakt- och viltvård, skall kunna få del av dessa medel. Vi har ju diskuterat detta tidigare flera gånger i riksdagen, och jag hoppas verkligen, att man nu får till stånd en annan tingens ordning.

Jag vill, innan jag slutar mitt anförande, fråga utskottets talesman, om han anser att jag på denna punkt bedömt utskottsutlåtandet riktigt. Om jag inte skulle ha gjort det, anhåller jag att bli rättad av talesmannen för utskottet.

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att helt och fullt få instämma i det uttalande som herr Lundberg nyss gjorde. Jag har full förståelse för att herr Lundberg i dag känner sig stolt över det som nu är på väg, och jag har en stark känsla av att han är den i kammaren som har den största rätten att vara tillfreds. Även om han inte är tillfredsställd i alla avseenden måste han efter sin långvariga strävan nu känna sig i hög grad nöjd med resultatet.

Herr talman! I anledning av propositionen har fyra ledamöter som representerar de fyra stora partierna framlagt en motion med en enligt min mening mycket blygsam önskan att riksdagen skulle uttala sig för att det i instruktionen för det nya naturvårdsverket skulle inskrivas, att verket borde handlägga ärendena i enlighet med allmansrättens principer. Motionen var mycket kort och enligt min mening svår att missförstå, men till vår häpnad finner vi motionärer att jordbruksut-

skottet likväl lyckats att helt missförstå den. Jag vet inte om man har ansträngt sig över hövan, men det verkar som om man verkligen hade ansträngt sig att slippa svara på motionen. Jag citerar följande: »Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att tredje lagutskottet i sitt utlåtande 1964:41 över Kungl. Maj:ts förslag till ny naturvårdslag m. m. framhöll de svårigheter som är förenade med en civilrättslig reglering av allemansrättsliga frågor och avstyrkte motionsyrkanden om utredning av allemansrätten.»

Av det sagda framgår helt klart att jordbruksutskottet har svarat på någonting helt annat än motionen. Vi motionärer har inte alls begärt någon utredning om allemansrättens innehåll. Vi har inte med ett ord berört den delen av problemet utan har endast föreslagit att riksdagen uttalar sig för att naturvårdsverket skall få instruktion att handla i enlighet med allemansrättens principer.

Jag fortsätter att citera utskottets skrivning: »Tredje lagutskottet förutsatte i sammanhanget att statens naturvårdsnämnd tog till vara de möjligheter som finns att skapa större klarhet i allemansrättsliga frågor.» Därefter slutar utskottet med att skriva att det under hänvisning till det sagda avstyrker bifall till motionerna.

Herr talman! Enligt min mening är detta en något egendomlig slutledningskonst men jag har upphört att förvånas. Det ingår som bekant i riksdagens mönster att motioner skall avslås och då spelar det inte så stor roll hur detta motiveras. Men nog tycker jag att detta avslag är festligt. Vi motionärer finner att detta problem — som växer för varje dag — vore värt en sakligare behandling, detta så mycket mer som man samtidigt gjort sig besväret att citera vad tredje lagutskottet tidigare skrivit, vilket riksdagen faktiskt accepterat. Med ett tillstyrkande skulle man alltså inte ha beträtt några nya och obanade

stigar, om det nu är det som jordbruksutskottet är så rädd för.

Vid många tillfällen såväl här i riksdagen som i flera andra fora i vårt land har det uttryckts missnöje med utvecklingen av den breda massans kulturella intressen. Det har framhållits att det materialistiska tänkandet varit alltför dominerande, och jag kan inte säga annat än att ett sådant resonemang haft fog för sig. Man kan emellertid inte undvika att märka att det under de senaste åren vuxit fram en allt större önskan inom de bredare lagren att komma ut i naturen, att söka vederkvickelse och vila i skog och mark.

Inte minst för oss här i riksdagen måste det vara angeläget att på alla sätt stödja en sådan önskan. För egen del vet jag ingenting mer vilsamt och återhämtande än ett besök i naturen, gärna så orörd som möjligt. Men i och med att jag första gången besöker en orörd natur, så är den inte längre orörd, och konsekvensen av den utveckling vi har blir att vi får allt svårare att finna sådana platser. Men vi bör alla så långt det är möjligt medverka till att underlätta för människorna att tillgodose detta behov.

Det är också riktigt som det har sagts tidigare, att utvecklingen i samhället under rätt många år medfört att vi fått en alltmer koncentrerad bebyggelse till städer och tätorter. Man har nu ganska klart för sig att 90 procent av landets bebyggare om ungefär 20 år kommer att vara koncentrerade till tätorter och städer. Vi måste alltså vara medvetna om att detta problem växer med lavinartad hastighet. Det är då rätt egendomligt att riksdagen inte skall våga uttala sig för allemansrättens principer utan att fördenskull fastställa dessa i klar lagtext.

Jag har ingen anledning att hoppas på en ändrad inställning hos jordbruksutskottet. Jag får därför liksom herr Lundberg rikta en vädjan till statsrådet att beakta dessa problem när

Naturvårdens organisation, m. m.

reglerna för naturvårdsverket skall utformas. Jag kan inte tänka mig annat än att det skulle vara möjligt att i en instruktion ge klart uttryck för en önskan att dess olika tjänstemän som ett mål för sin verksamhet skall ha att bevaka allemansrättens principer. Jag skulle gärna ha velat fråga utskottets talesman om det verkligen är så, att jordbruksutskottet inte vill att naturvårdsverket skall handla i enlighet med allemansrättens principer. Det är nämligen innebörden av dess avstyrkande av vårt förslag, och det tycker jag ställer utskottets utlåtande i en något besynnerlig dager.

Herr talman! Jag vill sluta med att ytterligare upprepa min förhoppning om att det vid utformningen av reglerna skall vara möjligt att ge uttryck för allemansrättens principer utan att de därför behöver spikas i detalj.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det har från denna talarstol i dag uttalats många vackra lovord om det föreliggande förslaget, och det har ställts stora förhoppningar på det naturvårdsverk som vi nu skall besluta om. Jag vill gärna instämma i detta. Men eftersom jag har haft förmånen att under ett par års tid få deltaga i det praktiska arbetet med naturvårdsfrågorna på det regionala planet, har jag något funderat på hur det kommer att bli i praktiken på det regionala planet. Jag kan inte hjälpa att jag då måste sätta ett litet frågetecken i marginalen. Vi hade väl räknat med att då det nu skall bli en naturvårdsenhet inom länsstyrelserna, så skulle vi därmed också få ökade personella resurser. Men av de uppgifter jag haft tillgängliga framgår exempelvis, att de personalresurser som avsatts för naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Kronobergs län är mindre än ingenjörskontorets nuvarande personalresurser. Vi vet att dessa enheter kommer att få betydelsefulla frågor att handlägga inte

minst när det gäller vattenvården. När därtill kommer naturvården inser man att det är nödvändigt att dessa enheter får väl tilltagna personella resurser. Även i det län som jag representerar och som ligger i ett landskap som ofta brukar benämnas »det mörka Småland» spelar vattenvårdsfrågorna en betydande roll, och vi ägnar dem mycket arbete och kommer att göra det även i fortsättningen. Skall vi på länsplanet kunna effektuera naturvårdslagens intentioner måste vi också ha ekonomiska och personella resurser för inventeringsarbetet, för planeringsarbetet och för att kunna bilda oss en uppfattning om vad det är vi i första hand måste ägna vår uppmärksamhet. Här finns oerhört stora uppgifter, och får vi inte personella resurser kan vi inte fullgöra dem.

Om man inrättar ett verk och därmed bygger upp en organisation på rikspanet så hjälper det oss inte, om vi inte får tillräckliga resurser på det lokala planet. Jag menar att man inte i tillräcklig utsträckning tillgodosett behovet på länsplanet. Jag skulle, i likhet med en del tidigare talare i dag, vilja vädja till departementschefen att man i det fortsatta arbetet verkligen ser till att ge instanserna på länsplanet sådana resurser. Det är nödvändigt, om vi skall kunna fullfölja de uppgifter som vi blir förelagda.

Vi har t. ex. i vårt län hittills tillfälligt fått anlita sakkunniga, som tidvis gjort inventeringar och utredningar av olika frågor. Men det visar sig att dessa uppgifter är så stora och vittomfattande, att det inte i längden är hållbart att lägga upp arbetet så. Det går inte att genomföra planeringsarbetet, om vi inte får tillräckligt med personal. Vad vi behöver är biologer, personer som kan delta i och ta ansvar för det direkta naturvårdsarbetet. Vi behöver i vårt län en naturvårdsintendent med den utbildning som uppgiften kräver.

Naturvårdens organisation, m. m.

Jag vill, herr talman, avsluta detta mitt korta inlägg med en vädjan till herr jordbruksministern att dessa synpunkter beaktas vid den fortsatta handläggningen av frågan, så att vi kan följa upp naturvårdslagens intentioner. Vi är mycket angelägna att göra det.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Den långa talarlistan till trots är enigheten påfallande stor om jordbruksutskottets utlåtande och om det kommande naturvårdsverket. Bakom utlåtandet står också ett i allt väsentligt enigt utskott. Endast tre reservationer föreligger och ingen av dem har någon särskilt omstörtande karaktär. I reservationerna 1 och 3 yrkar högerens representanter i utskottet på en ganska omfattande korrigeringsplan, en omstöpning som ter sig orealistisk med hänsyn till alla de utredningar som ligger till grund för förslaget. Det kanske också är anledning att till svar på herr Lothigius' funderingar framhålla, att friluftslivet är en av de företeelser i dagens samhälle som gör tillkomsten av en ordnad naturvård så angelägen.

Vad gäller reservanternas förslag om överflyttningen av personal från det centrala planet till det regionala, finns det skäl att påpeka att naturvårdsenheterna i stort skall betraktas som provisoriska organisationer tills vidare.

Beträffande reservationen 2 till jordbruksutskottets utlåtande är läget något allvarligare, eftersom hälften av utskottets ledamöter har anslutit sig till den. I sak är det dock ingen stor fråga. Tvisten gäller huruvida en länsingenjörstjänst skall indragas eller inte. Enligt propositionens organisationsförslag skulle en länsingenjörstjänst bli övertalig och indragas. Men de borgerliga representanterna i utskottet har yrkat att den bibehålls och att vederbörande skall få en helt annan arbetsuppgift, nämligen att i naturvårdsverket vara föredragande i frågor som rör beredskap

pen mot oljeskador. Vi som företrädare utskottet finner det något världslost att så här på en slump ändra på den föreslagna personalstaten.

Reservanterna åberopar att oljeskyddsutredningen har föreslagit inrättandet av en särskild tjänst för oljeskadebevakningen men säger samtidigt att tjänsten bör förbehållas en kvalificerad kraft med kemisk-teknisk utbildning. Huruvida en länsingenjör är rätte mannen i det fallet undandrar sig mitt bedömande.

Oljeskyddsutredningens betänkande är på väg till riksdagen så till vida, att det nu är föremål för vidare utredning och prövning. Att då föregripa det förslag, som är att vänta, genom att inrätta tjänster vore väl litet världslost. Det är ju ännu inte heller klart hur ansvaret för oljeskyddsberedskapen skall fördelas mellan de skilda myndigheterna. Denna reservation är således tämligen opåkallad, och jag vill för min del framhålla att det är angeläget att kammaren på denna punkt följer utskottet.

Jag är tacksam för att herr Lundberg inte längre har några önskemål om lagstiftning beträffande allemansrätten. Utskottet — det kan ju också gälla herr Henningsson — har den meningen att lagstiftning och över huvud taget generella preciseringar skulle innebära stora förluster för fritidsfolket. Allemansrätten är en hävdvunnen förmån av ganska enastående slag, och vi bör vara aktsamma om den på allt sätt. Generella preciseringar är olämpliga då förhållandena är så olika i skilda delar av landet. Den kan inte bli densamma på Gotland som i fjällen, den kan inte bli densamma på Kullaberg som på Sulitelma, det måste vi ha klart för oss. Det är självklart att dessa länsnaturvårdsenheter som organiseras kommer att vara ett stöd och en bevakare av allemansrätten så långt det nu är rimligt.

Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga: Naturvård är inte bara naturro-

Naturvårdens organisation, m. m.

mantik. Den får inte uppfattas — som herr Nilsson synes ha gjort — som någon konserverande — och museal — verksamhet. Det är här fråga om en förnuftig resursanvändning till människornas nytta och glädje.

Herr Wikner frågade på vad sätt Svenska jägareförbundets inflytande på jakt- och viltvård påverkades av denna reform. På det kan jag svara att den inte på något sätt förändrar förbundets ställning.

Med detta ber jag, herr talman, att i alla delar få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman tog upp den lilla nedbantning på naturvårdsverkets område som högerreservanterna föreslagit. Han uttryckte uppfattningen att det skulle vara onödigt att vidtaga dessa förändringar, eftersom man där så väl behövde den personal som man tagit upp.

Vi har, såsom jag påpekat, flyttat över ett antal personer till det regionala området för att de där på ett bättre sätt skall kunna handha de uppgifter, som finns på länsplanet, och vill att naturvårdsverket skall uppbyggas på grundval av de erfarenheter som man där efter hand kommer att vinna. När ett nytt verk skapas tror jag att det är oerhört väsentligt att ge utrymme för en tillväxt med ledning av de erfarenheter som så småningom kommer att göras, så att verket i mån av behov kan utöka sin verksamhet och inte från början binds till en statisk ram.

Jag tog som exempel på denna punkt det rörliga friluftslivet. Enligt propositionens förslag skall fem personer tillsättas för att sköta det rörliga friluftslivets anslagsäskanden och härtill hörande problem, en uppgift som tidigare handhåfts av en person på halvtid. Reservanternas förslag att dra in en byrådirektörstjänst på detta område torde knappast vara för långtgående, ty vi vet

av erfarenhet att man i början på ett billigare sätt kan driva denna verksamhet.

Dessutom har departementschefen uttalat att de frivilliga organisationer som finns för det rörliga friluftslivets verksamhet är utomordentligt värdefulla. Detta gäller Svenska turistföreningen, Skid- och friluftsförbundet, Campingkommittén o. s. v., som alla fyller en mycket stor uppgift och som bl. a. för närvarande är remissorgan och förmodligen även kommer att bli det till det föreslagna naturvårdsverket.

Jag finner det alltså icke orimligt att man till en början gör vissa nedbantningar i det centrala verket och överflyttningar till det regionala planet, där verksamheten i realiteten skall bedrivas.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det som uppkallar mig till ett ytterligare anförande är herr Lundmarks uttalande, att det var vårdslöst av motionärer och reservanter att på en höft ändra på den i propositionen framlagda personalstaten. Men skulle vi följa den linjen skulle vi ju aldrig kunna personalera om några förändringar i personalstater, och det måste vi väl ändå som riksdagsmän ha rätt att göra. Den reservation som jag yrkat bifall till avser en så måttlig ändring som att man i stället för att dra in en tjänst behåller den men ändrar tjänsteuppgifterna något. En så liten ändring måtte väl även jordbruksutskottets majoritet kunna godtaga. — Nog om det!

Jag skulle vilja säga ytterligare några ord rörande frågan om den centrala och den regionala organisationen, eftersom den varit uppe till diskussion. Det är ju på det sättet, som också anförts tidigare, att anslagen till den organisation som nu fastställs måst behandlas av två olika utskott här i riksdagen. Man ser det som en helhet — jordbruksministern har behandlat hela frågekom-

plexet, från toppen ned till regionerna. Men jordbruksministern kan inte lägga fram förslag beträffande den regionala skötseln av frågorna, utan det görs av ett annat statsråd och förslaget i denna del behandlas av ett annat utskott. Vi har sålunda inte kunnat föra diskussionen på rätt sätt, och jag har rest invändningar mot att man — utan några reservationer från förslagsställarna, d. v. s. de två statsråden — slagit in på denna organisationslinje. Vi vet att det kommer ett förslag i frågan från länsförvaltningsutredningen. Men vi vet inte till vilket resultat denna utredning kommer. Det hänger samman med länsindelningsutredningens ställningstagande men vi vet att det finns en bred opposition däremot och att det därför eventuellt kan bli en helt annan typ av organisation. Antingen vi nu får naturvårdsenheter i länsstyrelserna direkt under landshövdingen eller naturvårds- eller miljövårdsenheter i det nya stockholmslänet, blir förbindelsen mellan dem och naturvårdsverket försvärad jämfört med förbindelsen mellan planverket, länsarkitekten, lantmäteristyrelsen, överlantmätaren o. s. v. Jag tycker man kunde ha ägnat en liten tanke åt denna principfråga och förklarar sig villig att pröva detta system tills vidare, dock med vetskap om att det innebär vissa risker. Denne naturvårds-tjänsteman i länsstyrelsen får en betydligt sämre ställning än vad andra experter har, och han behöver ha en stark ställning gentemot de exploaterande krafterna i vårt samhällsliv som är mycket mäktiga.

Eftersom jag började med en invändning mot herr Lundmarks anförande vill jag avslutningsvis helt instämma i något han sade i slutomgången, nämligen att naturvård inte skall vara naturvårdsromantik, som det kanske varit tidigare och som möjligen finns kvar fortfarande, utan naturvård skall vara »förnuftig resursanvändning till människornas nytta och nöje».

Naturvårdens organisation, m. m.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett yttrande av utskottets talesman herr Lundmark som gjorde att jag har begärt ordet. Han sade att jag skulle ha frångått önskemålet om lagstiftning i fråga om allemansrätten. Jag vill bara upplysa herr Lundmark om att jag aldrig önskat en lagstiftning i denna fråga. Ett sådant önskemål finns ingenstans i mina anföranden från 1940-talet fram till i dag. Jag har tvärtom sagt att allemansrätten är alltför värdefull för att man skulle låta juristerna förstöra denna gamla fina folkliga rättighet och tradition. Men jag vill också säga att 1950, när man över lag höll på med att få bort allemansrätten, var jag av den uppfattningen att vi hade anledning att väcka den till liv. Att jag i dag inte behöver tala så mycket allemansrätt är ju för att svenska folket numera vet vad allemansrätten är och nu självt slår vakt om den; även myndigheterna och inte minst den nuvarande jordbruksministern har mycket stor respekt och förståelse för denna sak.

Att jag inte aktualiserat vissa detaljer och frågor i dag är ganska naturligt, ty för mig i dag är det den stora principen och framtidsvyn som är det väsentliga. Därför har jag inte motionerat i detta sammanhang men jag har velat ge uttryck åt min uppskattning — och jag tror svenska folkets uppskattning — av den nuvarande jordbruksministern. Jag har velat ge en honnör åt honom, ty han är den förste jordbruksminister under den tid jag kan överblicka — med undantag av den historiska tiden, men det är en annan sak — som har visat en positiv vilja och inte bara pratat om naturvård och fritidsfrågor utan i praktisk handling gjort något. Det tycker jag är det väsentliga i dag, och därför har jag inte heller gått in på detaljer.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att herr

Naturvårdens organisation, m. m.

Lundmark inte missförstått mig. Jag läste högt ur utskottets utlåtande där det bl. a. står så här: »Framställning om bidrag ur fonden görs enligt nuvarande ordning direkt till Kungl. Maj:t. Över Svenska jägareförbundets årliga anslagsframställning har enligt vad utskottet erfarit hittills regelmässigt inhämtats yttrande från tillsynsmyndigheten över jakten och viltvården i riket.» Sedan tillägger utskottet: »Sådant yttrande kan alltså i fortsättningen förväntas komma att inhämtas från statens naturvårdsverk.» Jag fattar detta så, att det skulle vara statens naturvårdsverk enbart, och det var det jag frågade om. Nu säger herr Lundmark att den nya ordningen inte kommer att ändra de förhållanden som rätt tidigare. Jag uppfattar detta så, att Svenska jägareförbundet även i fortsättningen skall vara ett remissorgan när det gäller dessa anslagsfrågor, och det är just detta som vi motionärer vill ha bort. Det är alltid så att suddigt skrivna utlåtanden är svåra att tyda, och jag förstod att här kunde faktiskt ligga en hund begravnen. Därför ville jag också att utskottets ärade talesman skulle gräva upp den hunden och tala om hur det förhåller sig med denna sak. Nu har han faktiskt gjort det.

Jag är naturligtvis mycket glad åt att det inte är utskottet och dess talesmän som kommer att behandla dessa anslagsfrågor. Jag tror jag litar mer på Kungl. Maj:t och jordbruksministern i dessa frågor.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundmark har som utskottets talesman ett något egendomligt sätt att svara på vad som anförts. Trots att jag i mitt första anförande sade ifrån att det inte på något sätt begärts någon lagstiftning i detalj om allemansrätten, vidhåller herr Lundmark sitt uttalande, precis som om det hade funnits sådana anspråk. Av vad jag

sett i de föreliggande motionerna kan man inte heller ha gjort någon sammanblandning, ty det finns inte någon motion som varit inne på frågan om en detaljreglering av allemansrätten. Men likväl fortsätter herr Lundmark som om vi skulle ha begärt detta.

Han svarade inte på den fråga jag direkt ställde — jag förstår att den besvarade honom — om ett avslag på motionen skulle innebära att jordbruksutskottet ansåg att det nya naturvårdsverket inte skulle handla i enlighet med allemansrättens principer. Den frågan hade jag varit mycket mer angelägen att få svar på än att herr Lundmark skall fortsätta med ett missförstånd som det inte finns någon reell bakgrund till.

Herr LUNDMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill i första hand trösta herr Henningsson med att säga att jordbruksutskottet förutsätter att naturvårdsverket följer frågan om allemansrätten med uppmärksamhet. Jag nämnde också i mitt anförande att det för länsenheterna här förelåg en alldeles speciell uppgift just därför att frågan om allemansrätten under alla förhållanden kommer att få ett olikartat innehåll i olika län beroende på var i landet dessa ligger och på hurudan strukturen i länet i övrigt är.

Det kan hända att motionären Henningsson och jag missförstått varandra när han talar om principer och inte om preciseringar. För mig hade dessa två saker ungefär samma innebörd. Vad vi i jordbruksutskottet var eniga om var just att vi ansåg generella gränsdragningar beträffande allemansrätten olämpliga, eftersom den, som jag redan har sagt, har så olika innebörd i olika delar av landet.

Herr Tobé framhöll att riksdagen skulle äga suveränitet att även kunna korrigera en uppgjord personalstat. Jag kan hålla med honom om att vi bör ha en sådan rätt, men i det fall han åsyftade har vi inte den organisationsform

Naturvårdens organisation, m. m.

klar, i vilken denna tjänst skall ingå, och då är det även formellt diskutabelt att utnyttja en sådan suveränitet.

Vi har, herr Wikner, med naturvårdsverket fått en ny tillsynsmyndighet för jakt och viltvård, i övrigt förändras ingenting. Denna tillsynsmyndighet skall på samma sätt som den tidigare lämna utlåtanden till Kungl. Maj:t i frågor om anslag och dylikt.

Om jag minns fel beträffande herr Lundbergs inställning till en lagstiftning om allemansrätten får herr Lundberg ursäkta mig. Jag hade faktiskt den föreställningen att herr Lundberg för åtta, nio år sedan ställde allvarliga anspråk på en sådan lagstiftning, men jag har inget pålitligt minne.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om att naturvårdsverket skall lämna förslag till Kungl. Maj:t i anslagsfrågor. Min fråga gällde emellertid, om naturvårdsverket även skall inhämta remissyttrandet från Svenska jägareförbundet i anslagsfrågor. Det är detta som jag i min motion föreslår skall tas bort.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord med anledning av att jag var ledamot av den fritidsutredning, vars förslag ligger till grund för en del av denna proposition.

Fritidsutredningen, som lade fram tre betänkanden, önskade naturligtvis kraftigt ökade satsningar på olika områden av friluftslivet, och på den s. k. rörliga delen av friluftslivet framlades konkreta önskemål. Det är naturligt att i det budgetläge, som vi befinner oss i, inte minst nya områden måste finna sig i hårda nedprutningar. Det har skett också på denna punkt.

Jag vill begagna tillfället att understryka först och främst de mycket värdefulla insatser som kommunerna kan göra som ett komplement till och en uppföljning av statliga initiativ. Vidare

vill jag understryka värdet av att de samhällsinitiativ som tas i mycket stor utsträckning inriktas på markfrågan. Om vi inte löser markfrågan för friluftslivet — det gäller både för det rörliga friluftslivet och för fritidsbebyggelsen — på ett tillfredsställande sätt, tror jag att alla andra åtgärder blir något av ett slag i luften.

Om man tar ett tjuugoårsperspektiv kan vi, om det nya naturvårdsverk och den nya politik som signalerats här i dag inte lyckas, se en framtid där vi kommer att skaffa oss dyrbara och lyxutrustade bilar, men när vi på lördagar och söndagar tar oss ut i naturen möter vi nedskräpade parkeringsplatser och områden som inte stimulerar till att stiga ur bilen. Vi kommer kanske att ta sex—sju veckors semester, men vad blir glädjen av den semestern om vi inte kan bada i de flesta av våra vattendrag, om man inte behöver ett spinnspö för att dra upp fisken utan den ligger i vattnet med buken uppåt, och det bara är att plocka upp den? Vad blir det då för glädje av den längre fritiden? Vi kan få ett samhälle där vi med hjälp av forskning och annat kommer att ha en näringsrik och utmärkt hygieniskt förpackad kost, men vi andas in, drastiskt uttryckt, cancerluft därför att vi inte klarat luftföroreningarnas problem.

Jag vill varna för den överdrivna tron på att all privat konsumtion är tillfredsställande och höjer levnadsstandarden, medan satsningar på den offentliga sektorn minskar den enskildes frihet. Detta är ett utomordentligt exempel på att en samhälleligt utbyggd offentlig sektor kommunalt och statligt verkligen bidrar till att skapa valfrihet för den enskilde.

Jag skulle vilja uttala som ett sista önskemål på denna punkt i dag, att regeringen och riksdagen i framtiden, när utvecklingen nu rullar i gång, skall sätta satsningarna på fritidspolitiken högst upp på listan. Vi vet att det de

Naturvårdens organisation, m. m.

närmaste åren kommer att bli trångt om utrymmet. Men i själva verket innebär det för medborgarna en utomordentligt värdefull satsning, om fritidspolitiken får vara med och ta större resurser i anspråk i framtiden.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Jag har inte suttit på denna fråga i utskottet. Jag delar dock helt jordbruksutskottets uppfattning, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Jag begärde ordet med anledning av herr Wikners anförande, där han välvilligt utlovade att inte avlossa några skarpa skott i debatten på grund av behovet av lugn i markerna under vårmånaderna. Jag vill i anledning av detta för min del bara uttala den förhoppningen, att det nya naturvårdsverket skall lyckas med bedriften att till friluftsfolkets glädje bibehålla den vilda faunan i vårt land genom att åstadkomma fred i markerna under vårmånaderna, då det vilda har sin häckningstid, även om detta måste ske till priset av en viss inskränkning av allemansrätten under vartiden. Allemansrätten får inte vara någon sorts helig ko, som man inte får röra på.

Herr Lundberg har här tidigare pekat på de misstag, som vi gjort i det förgångna och som lett till de missförhållanden på olika områden som vi har i dag. Det är väl likadant här. Om allemansrätten skulle komma att innebära, att det vilda inte får den fred under vårmånaderna som det behöver, får vi kanske beträffande faunan samma förhållande, som herr Carlsson i Tyresö nyss var inne på beträffande fisket. Där fanns det ändå fisk med buken i vädret. Men om det inte finns någon fauna kvar, då har allemansrätten icke fyllt sin uppgift på rätt sätt. Även i detta sammanhang får man kanske korrigera saker och ting, om man vill åstadkomma det resultat som är önskvärt.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Mom. 1 a och b

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 1 c och d

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 1 c) och d) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Isacson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 33 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 2 a

Utskottets hemställan bifölls.

Naturvårdens organisation, m. m.

Mom. 2 b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 2 b) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 96 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 2 c) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Isacson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 43 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3—8 d

Vad utskottet hemställt bifölls. •

Mom. 8 e

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 771 och II: 961; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svenning begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 8 e) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 771 och II: 961.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Könsrollerna

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 144 ja och 43 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 8 f

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels väckta motioner angående bildande av vattenvårdsförbund och dels väckta motioner angående vattenvårdsförbundens organisation; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om en förbättrad miljövard.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9

Könsrollerna

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motion angående könsrollerna.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 838 av herr *Jansson m. fl.* hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om att initiativ toges till en samordning av den forskning och utredande verksamhet som bedrivits och bedreves i de nordiska länderna i syfte att snabbare åstadkomma åtgärder för att ändra rådande rollfördelning mellan män och kvinnor.

Utskottet hemställde, att motionen

II: 838 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag är medveten om den olämpliga tidpunkten för en mera omsorgsfull motivering för denna motion. Allmänna beredningsutskottet avstyrker motionen nr 838, i vilken hemställts om initiativ till en samordning av den forskning och utredande verksamhet som bedrivits och bedrivs i de nordiska länderna i syfte att snabbare åstadkomma åtgärder för att ändra rådande rollfördelning mellan män och kvinnor. Utskottet avstyrker med samma förnöjsamma motivering som förra året, då en motion av fru Ryding m. fl. om en allsidig utredning beträffande de sociala och ekonomiska konsekvenserna av nu rådande könsrollsmönster och förslag till samhällseliga åtgärder för att avskaffa desamma avslogs av riksdagen. Enligt min mening råder det på alla områden en alltför stor förnöjsamhet då det gäller dessa frågor.

Beträffande samordning av forskning och utredande verksamhet i de nordiska länderna framhåller utskottet, att det enligt inhämtade uppgifter förekommer ett visst samarbete. Motionärerna har inte varit ovetande härom men anser att det är otillräckligt. Vad som pågår är framför allt en sociologisk forskning som i och för sig är mycket betydelsefull. Sedan beror ju allt på vilka resurser i personellt och ekonomiskt avseende som kan ställas till förfogande för att åstadkomma någonting på grundval av de framkomna forskningsresultaten.

Jag vill påstå att det går saktare även då det gäller den psykologiska forskningen, och att vi saknar en mera fullständig sociologisk forskning om kvinnornas sociala och politiska participation.

Vad som hittills har ägnats den största

Könsrollerna

uppmärksamheten är kvinnornas deltagande i arbetslivet och deras löneförhållanden — vilket är ytterst betydelsefullt — men däremot är förändringarna inom utbildningen, i kulturlivet, inom familjen och i det politiska livet betydligt sämre klarlagda.

Jag skall, som jag redan inledningsvis betonade, inte upptaga kammarens tid med någon mera omsorgsfull behandling av själva frågan om jämlikhet mellan könen. Jag vill emellertid erinra om förra årets motion kring samma problematik som också fick en ganska kort behandling. I det sammanhanget förekom ett intressant yttrande från arbetsmarknadsstyrelsen, som framhöll: »Den föreslagna utredningen om de ekonomiska och sociala konsekvenserna av rådande könsrollsmönster skulle vara av mycket stort värde och kunna få väsentlig betydelse för hela arbetsmarknadspolitikens inriktning.»

Årets motion behandlar ju samma fråga men har ett betydligt anspråkslösare yrkande. Vad är det egentliga motivet till motionen? Ja, mycket är lika i de nordiska länderna, men likväl finns skiljaktigheter i tradition, attityder samt genomförda eller planerade reformer. Låt mig framhålla några områden, där jämförande undersökningar inom Norden kunde vara av stort intresse, nämligen ungdomens yrkesval och i vilken grad detta alltså är traditionsbundet, könsgränserna på arbetsmarknaden och hur företagen rekryterar arbetskraft samt yrkesutbildningen och hur denna utbildning konserverar eller söker befrämja en utveckling, där vi kommer bort från traditionellt kvinnliga arbetsområden. I vilket av de nordiska länderna är man längst framme vad beträffar service åt barnfamiljerna — barnstugor, andra kollektiva åtgärder i bostadsområden etc.? Var har man i sociallagstiftningen kommit längst när det gäller att få bort könsdiskrimineringen? Hur långt har man kommit när det gäller att i massmedia och skolor-

nas läroböcker och undervisning få bort traditionellt könsrollstänkande? Allt detta är frågor där en samordning vore önskvärd och där en mera intensiv forskning borde åstadkommas. Även om detta är min egen subjektiva mening, tror jag att den har stöd av många som intresserat sig för dessa frågor.

Jag skall tillåta mig att erinra om ett uttalande som antogs på Föreningen Nordens institut på Biskops-Arnö 1965 kring temat »Nordisk demokrati i dag: Könsroller och demokrati», där det heter så här: »Det är emellertid helt klart, att det i dag för att man skall komma vidare krävs omfattande samarbete och koordination inom Norden, både i fråga om utredningar och forskning. Först och främst behövs det en allmän informationstjänst för utredning och forskning, så att onödigt dubbelarbete kan undvikas och ersättas med kompletterande verksamhet. Möjligheter till regelbunden kontakt bör åstadkommas både för utredningsarbetet och i fråga om de långsiktiga och ofta dyrbara forskningsprojekten. Inte minst i sistnämnda hänseende behövs ett bättre utnyttjande av de knappa ekonomiska och forskningspersonella resurserna.» Jag vet att riksdagsmän var med och utarbetade detta uttalande, och jag anser att just detta uttalande väl sammanfaller med den motion som vi har väckt. Jag skall inte ge mig in på någon längre argumentering för detta förslag. Jag vill bara säga att avsikten med motionen varit att påskynda behandlingen av dessa frågor. Jag är inte alls tillfreds med att utskottet behandlar också denna motion med i stort sett samma liknöjdhet som den tidigare, den som avsågs förra året.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 838 i denna kammar.

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Motionärerna hemstäl-

Upplysningskampanj ang. straffades problem vid sökande av arbete

ler om initiativ till samordning av den forskning och utredningsverksamhet som bedrivs i de nordiska länderna i syfte att åstadkomma snabbare åtgärder för att ändra rådande rollfördelning mellan män och kvinnor. Motionärerna medger dock att debatten lett till en viss omsvängning i betraktelsesättet.

Som motionärernas talesman framhållit, hade vi förra året att behandla en liknande motion om könsrollsmönstret. Utskottet uttalade då att föreställningar om speciella könsroller ännu gör sig gällande i samhället och fann det angeläget att sådana rester av traditionellt synsätt uppmärksammades och motverkades. Motionärerna fann det vidare av vikt att behovet av forskning uppmärksammades. Utskottet erinrade också då om de pågående utredningsarbetena — de sociologiska undersökningarna i Göteborg och i Danmark om kvinnans förvärvsverksamhet, vilka bearbetas av arbetsmarknadsstyrelsen — och den forskning som arbetsmarknadsstyrelsen bedriver i samarbete med den sociologiska institutionen i Uppsala. Utskottet avstyrkte motionen.

Sådant här arbete går kanske inte så fort som motionärerna önskar.

När det gäller årets motion om nordisk samordning av forskning och utredande verksamhet vill jag säga att det enligt vad utskottet inhämtat pågår ett visst samarbete mellan de nordiska länderna. Det finns en nordisk grupp för könsrollsforskning där ett utbyte av erfarenheter sker och jämförbara problem diskuteras. Gruppen träffas en eller två gånger årligen vid de nordiska sociologiska förbundens konferenser. Forskare från Sverige, Norge, Danmark och Finland deltar i dessa diskussioner.

Den forskargrupp som är verksam på detta område har själv tagit initiativet till en samordning av forskningen. Sådant samarbete som motionen syftar till förekommer redan.

Herr talman! Utan någon längre motivering ber jag att få yrka bifall till

utskottets hemställan, vilket innebär avslag på motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 838; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Upplysningskampanj ang. straffades problem vid sökande av arbete

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om en upplysningskampanj angående straffades problem vid sökande av arbete.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 241 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 319 av herr *Ohlin m. fl.* hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära igångsättande av en upplysningskampanj riktad till statliga, kommunala och privata arbetsgivare om straffades problem vid sökande av arbete.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 241 och II: 319 gäve till känna vad utskottet anfört.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det har hänt ett litet missöde vid tryckningen av detta utlåtande, och det har gjort att några ord i utskottets hemställan har fallit bort. Jag ber därför att få föreslå en ändring, så att klämman kommer att lyda på detta sätt:

att riksdagen i anledning av motionerna I: 241 och II: 319 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet anfört.

Vidare yttrades ej.

Interpellation ang. meddelande till riksdagen om regeringens ställningstagande i frågan om Sveriges anslutning till EEC

Kammaren biföll det av fru Eriksson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet, att riksdagen i anledning av motionerna I: 241 och II: 319 i skrivelse till Kungl. Maj:t gäve till känna vad utskottet anfört.

§ 11

Interpellation ang. meddelande till riksdagen om regeringens ställningstagande i frågan om Sveriges anslutning till EEC

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Av tidningsuppgifter har framgått att regeringen avser att under instundande juli månad ingiva ansökan om Sveriges anslutning till EEC.

I anledning härav anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern rikta frågan huruvida regeringen avser att lämna riksdagen meddelande om regeringens ställningstagande i anslutningsfrågan, så att riksdagen — på sätt som sker i övriga nordiska parlament — får tillfälle att före vårsessionens slut och innan ansökan ingives debattera frågan.

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om bistånd åt befrielseörelsen i Moçambique;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § 2, 5 och 7 mom. lagen om val till riksdagen,

nr 31, i anledning av framställning från riksdagens förvaltningskontor angående grupplivförsäkringen för riksdagens ledamöter jämte motion,

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunallagen m. m., innebärande ändrade delegationsregler, jämte motioner, och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 28 § 1 och 2 mom. kommunallagen m. m., innebärande ändrade ersättningsregler, jämte motioner; statsutskottets utlåtanden:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor rörande försvaret för budgetåret 1967/68 jämte i ämnet väckta motioner,

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.,

nr 104, i anledning av väckta motioner om ekonomiskt stöd åt Moçambique Institute,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående central administration för hälso- och sjukvården samt socialvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till psykiatrisk sjukvård m. m.,

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för luftfartsverkets verksamhet och organisation jämte i ämnet väckta motioner,

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delning av byggnadsstyrelseorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1967/68 till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum jämte i ämnet väckta motioner,

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsstyrelsen m. m.,

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, såvitt propositionen avser medelsanvisning, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för

budgetåret 1967/68 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner m. m., och

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1967/68 till statens hantverks- och industri-länefond jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 48, i anledning av väckta motioner angående rätt för företagare att skattefritt avsätta medel till särskilda omställnings- och utbildningsfonder m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m.;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner,

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om flyttning av fordon i vissa fall, dels i ämnet väckta motioner, dels ock en motion angående omhändertagandet av skrotbilar, och

d:o memorial nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 34 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till jordbruksutskottet,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i proposition angående de nya lantbruksnämndernas organisation gjorda framställningar angående anslag till lantbruks-högskolan, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 22, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden.

§ 13

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående effek-

tivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av maximitibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering;

från tredje lagutskottet:

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske; och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket; och

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden jämte i ämnet väckta motioner.

§ 14

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1967 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1967—1970 efter herrar G. N. Kollberg och T. S. Bengtson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit valda till

fullmäktige

för valperioden 1967—1970:

herr Dahlén, Per Olof (Olle) Reinhold, ledamot av första kammaren med 38 röster;

herr Bengtson, Torsten Stanley, ledamot av första kammaren med 38 röster;

suppleant för herr Dahlén, P. O. R.:
herr Wedén, Sven Mauritz, ledamot av andra kammaren med 38 röster.

suppleant för herr Bengtson, T. S.:
herr Hansson, Nils Gunnar, ledamot av andra kammaren med 38 röster;

James I. A. Dickson Per Jacobsson
Ingemund Bengtsson Gustaf Svensson

År 1967 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja ordförande och fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1967—1970 efter herrar A. L. G. Lindmark, N. I. Johansson och F. O. Östman, vilka voro i tur att avgå, jämte tre suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1967—1970:

herr Lindmark, Albin Lars Gerhard, generaldirektör med 36 röster;

fullmäktige

för valperioden 1967—1970:

herr Johansson, Nils Ivar, andre vice talman i första kammaren med 36 röster;

herr Östman, Frans Oscar, kanslichef med 36 röster

suppleant för herr Lindmark, A. L. G.:
herr Adamsson, Erik
Selmer Johan, ledamot av andra kammaren ..... med 36 röster;

suppleant för herr Johansson, N. I.:
herr Eliasson, Lars
Magnus, ledamot av andra kammaren .. med 36 röster;

suppleant för herr Östman, F. O.:
herr Magnusson, Anders Tage, ledamot av andra kammaren .. med 36 röster.

James I. A. Dickson Per Jacobsson
Ingemund Bengtsson Gustaf Svensson

År 1967 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 26 riksdagsstadgan utse *dels* ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor för valperioden 1967—1970 efter herr E. G. Wårnberg och fru A. M. Kristensson, vilka voro i tur att avgå, jämte suppleanter för dessa, *dels ock* suppleant för herr Gösta Erik Waldemar Sterne för återstående delen av valperioden 1966—1968 efter herr Per Olof (Olle) Reinhold Dahlén, som erhållit befrielse från uppdraget; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ledamöter

för valperioden 1967—1970:

herr Wårnberg, Erik
Gunnar, ledamot av första kammaren .. med 35 röster;

fru Kristensson, Astrid Margareta, ledamot av andra kammaren ..... med 36 röster;

suppleant för herr Wårnberg, E. G.:
herr Karlsson, Helge
Gunnar, ledamot av första kammaren .. med 36 röster;

suppleant för fru Kristensson, A. M.:
herr Eskilsson, Carl
Eskil, ledamot av första kammaren .. med 36 röster;

suppleant för herr Sterne, G. E. W.:
herr Tistad, Eskil
Göran David, ledamot av första kammaren ..... med 32 röster.

James I. A. Dickson Per Jacobsson
Ingemund Bengtsson Gustaf Svensson

Protokollen lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrätade valen av fullmäktige i riksbanken samt ordförande och fullmäktige i riksgäldskontoret jämte suppleanter.

§ 15

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av: fru *Sundberg*, till statsrådet fru Odhnoff angående ökade resurser för forskning rörande förskoleålderns psykologi och pedagogik,

herr *Krönmark*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående placeringen av barn som omhändertagits för samhällsvård,

fröken *Wetterström*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående vårdbidrag till i Sverige mantalsskriven utlänning, samt

herr *Wennerfors*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående utökning av kommittén för utredning av bostads- och serviceplaneringen.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.02.

In fidem
Sune K. Johansson